MB
186.886

Izsáki

emléklapok

Budapest
Budapest
Kunszentmiklós
Lajosmizse
E75
Cegléd
Kecskemét
Tiszakécske
Szarvas
Bolt
Izsák
Dunaföldvár
Kiskunfélegyháza
Szentes
Kiskőrös
Soltvadkert
Kalocsa
Kecel
Kiskunmajsa
Szeged
Kiskunhalas
Jánoshalma
Szeged
Baja
Szabadka
Bácsalmás
Zombor
Bács-Kiskun megye

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Mesznéder Klára

Izsáki

emléklapok

OSZK

„ÉN MAGYARORSZÁGNÁL JOBB HAZÁT NEM LÁTOK..."

Mátyási József
Frankfurti utazás 1792

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Mesznéder Klára

Jzsáki

emléklapok

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

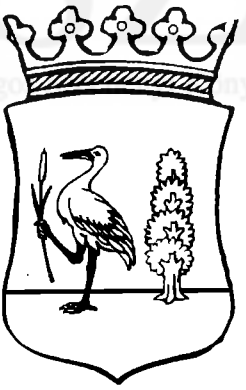

Meszneder Klára

Izsáki

emléklapok

HUB 886.885
2003

Lektorálta:
Diószegi Irén pedagógus, főiskolai gyakorlatvezető
Tanácsadó:
Mihala Ferenc okl. gépészmérnök, címzetes egyetemi docens,
Tetézi Lajos az Izsáki Hírek újság főszerkesztője

ISBN 963 7813 40 3
Kiadja: Kecskeméti Lapok Kft.
Felelős kiadó: Farkas P. József
Nyomdai munkák:
Print 2000 Nyomda Kft., Kecskemét
Nyomdai előkészítés: Totó Bt., Kecskemét (info@kecskenet.hu)

ELŐSZÓ

"Csendesen, de erősen érezzük
Hogy tartozunk valahova,
Egy fizikai és szellemi tájhoz,
Mely elidegeníthetetlenül a miénk."

(Bálint György)

A jó előszó kíváncsivá teszi az olvasót. Kedvet ébreszt arra, hogy kézbe vegyük, felüssük, lapozgatni kezdjük a könyvet, s aztán mindenről elfelejtkezve belemerüljünk olvasásába. Szeretném, ha a város történetéről szóló kiadvány odakerülne minden könyvespolcra, melynek tulajdonosa átérzi a hovatartozás, a tájhoz kötődés erős, valóban elidegeníthetetlen érzését. Amit nyugodtan nevezhetünk hazaszeretetnek, ebben az esetben pedig lokálpatriotizmusnak. Ez az érzés közösséget teremtő erőként köt össze mindannyiunkat ebben a Duna-Tisza határolta és ölelte megyében.

Ezért érzem: közünk van mindahhoz, ami itt egykor történt.

A könyv írója Izsákon született és itt is járt iskolába, s tudjuk: a gyermekkor kötődései egész életünkre meghatározó élményeink. Amit ez a helytörténeti munka elénk tár nem egyéb, mint a tájhoz és az emberekhez való tartozás kifejeződése, minden, amit a kutatások nyomán az ember szűkebb hazájáról tudhat. A szülőföldről, melynek történelmét legendákban, mondákban őrizték és adták tovább névtelen elődeink, s amelyről az első írásos emlék 1055-ből való. Évezredek, évszázadok emlékeit idézi a könyv, templomokét és iskolákét, élőkét és holtakét. Petőfi és Táncsics nyomában szegődik, megismertet Izsák jeles családjával, díszpolgáraival. Az egykori mezőváros - amely ma újra városi rangot kapott - jobbra törekvő polgárainak egyre szebb otthona, ritka természeti adottságai, igényes szőlő és bortermelése, nemes hagyományai egyaránt vonzzák és marasztalják az embert.

Ez a könyv arról az útról szól, amely idáig vezetett. Emlékkönyv, amelyet nemcsak fellapozni, olvasni érdemes, hanem folytatni is.

A ránk köszöntő új évszázadban is lesz létjogosultsága minden - a köz javát szolgáló - cselekedetnek, mint Izsák város emlékkönyve megírásának és kiadásának, melyet a megjelentetés támogatójaként is szeretettel ajánlok az olvasók figyelmébe.

Endre Sándor
a Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés elnöke

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

BEVEZETŐ

Kedves kis hazánk, a szülőföld, a családi környezet meghatározó élményt jelentenek az ember életében. Legtöbben ebből merítik tevékenységük alapélményeit.

Szívesen beszélnek gyermek- és ifjúkorukról azok az élemedettkorú emberek, akiknek élete távoli környezetben folytatódott.

A helybeliek fontosnak tartják a múlt jobb megismerését, a történelmi események helyi vonatkozásainak részleteit. A szemérmes hallgatás, a szándékos takargatások ideje talán elmúlt.

Izsák vonatkozásában a levéltári anyag kevés és hiányos, átfogó történelmi munka, monográfia készítéséhez nem elegendő. A napjainkban megjelenő összefoglaló munkák, valamint Kovács Gyula helytörténeti munkái mellett szakdolgozatok, pályamunkák és saját kutatási eredmények felhasználásával készült ez a könyv.

Köszönet illeti azokat, akik fényképekkel, képeslapokkal, családtörténeti ismereteikkel segítették és támogatták a könyv elkészülését.

Petőfi Sándor költői szavakkal fejezi ki a szülőföld iránti érzést:

Itt ringatták bölcsőm,
Itt születtem,
Itt boruljon rám a szemfödél,
Itt domborodjék a sír is fölöttem.

Vörösmarty Mihály Szózat című versében így ír:

A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, halnod kell.

TŰNŐDÉS

Állok dulajon a bércen,
Nap tüze hevíti vérem,
Őszi szélnek suhogását hallom.
Szelíd esőcseppek mossák fáradt arcom.

Alant a rét, az erdő, a mező
Görnyedt dombok, lankájuk zöldellő,
Ragyogó kék égen úszik lomha felhő
Ébredő természet: daloló, csicsergő.

Olvadozik már a fehér szőnyeg,
Alatta alvó fűszálak rejtőznek,
Vajon kik jártak előttem már erre,
Szilaj paripákon sebesen szökellve?

M. Ajtony Csaba

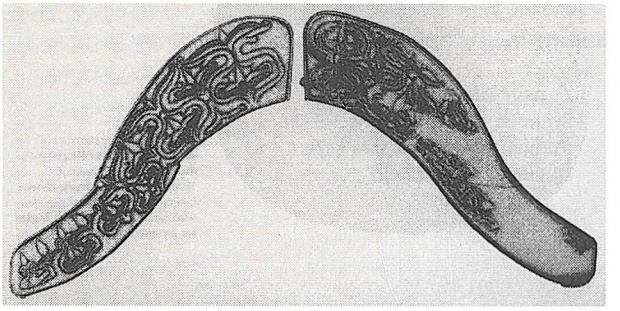

Honfoglalás kori csontbetétes nyereg Izsák, Balázspuszta

IZSÁK KRONOLÓGIÁJA

Összeállította: Kovács Gyula
(részlet)

1000-1526	Izsák területe Fejér megyéhez tartozik
1055	Kolon tó a Tihanyi Apátság XIX. birtoka, „Culun Aqua" néven
1279	Birtok (possessió): „Kun László oklevelében"
1426	Izsákegyháza; templomos hely
1526-1655	Területe Solt vármegyéhez tartozik
1539	Török uralom alá kerül
1552	Budára, a török pasának adózik
1562	20 kapu után szedtek be kapuadót
1652	Református egyház alakul Izsákon
1660	Kiűzik a törököket Izsákról
1655-1876	Pest-Pilis-Solt vármegyéhez tartozik
1695	Izsákon 37 a családfő száma
1704	Rácok kifosztják, a lakosság Kecskemétre költözik
1728	Izsákon 45 jobbágy és 7 házas zsellér van
1738	A katolikus egyház anyakönyvet kezd vezetni. Van iskola Izsákon.
1740	A családok száma: 120 (beköltözés ideje)
1759	Református anyakönyvezés kezdődik (Mátyási János)
1760	A családok száma 204, több földesúr jobbágyaként élnek
1770*	Urbárium
1784	I. népszámlálás: Izsák 2475 lakosú (351 ház és 492 család)
1794	Megépül a mai református templom
1795	A „sashegyi tanácskozás ... Az izraelita hitközségben anyakönyvezés
1810	Izsákon szabó, szűcs, lakatos, asztalos és kerékgyártó céh van
1815	Megépül a mai római katolikus templom
1816	Városi rangot és vásárjogot kap Izsák
1820	Bábaasszonyok vannak Izsákon, a református egyház fizeti őket
1826	Zsinagóga és iskola épül 330 zsidó lakosnak
1831	Kolerajárvány pusztít, 2 hónap alatt 132 halott
1834	Engedéllyel gyógyszertár működik, „Megváltó Gyógyszertár" néven
1848-49*	Izsákiak részt vesznek a szabadságharcban
1850	Jobbágyfelszabadítás
1857	Befejeződik a jobbágyság úrbéri pöre a közbirtokossággal

1858	Tagosítás történik
1870	Izraelita iskola létesül 1 tanítóval
1875	Sárfehér szőlőfajta telepítése
1876	Izsák területe Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéhez tartozik
1882	Református polgári olvasókör alakul
1889	Római katolikus olvasókör alakul
1896	Vasutat, postát, távirdát építenek. Önkéntes Tűzoltó Egyesület alakul
1898	A szabadságharc 50. évfordulójára ünnepségek
1900	Izsák 5549 lakosú
1902	Izsák határában bronzkori sírokat ásnak ki
1911	Földrengés van, kémények dőlnek le Nagy vörhenyjárvány terjed el a községben
1912	Villanyt kap Izsák
1914	I. világháború: 1100 katona vonul be
1915	„Néma" filmszínház létesül
1917	Községi szeszfőzde épül
1918	Polgári forradalom, 80 nemzetőr. Spanyolnátha.
1919	41 taggal néptanács alakul
1919	Tanácsválasztások. Román katonai jelenlét. Baloldaliak üldözése
1920	Polgári iskola létesül. Izsák lakóinak száma: 7216 fő
1922	Földreform: 41 házhelyet osztanak ki
1923	Két gyógyszertár van a községben
1924	Világháborús emlékmű épül a 270 hősi halott emlékére
1926*	Ipartestület épül
1928	„Előre" futball szakosztály alakul
1930	Izsák 7417 lakosú. Szőlőexport megindulása. Az ipartestületben filmszínházat létesítenek
1933	„Casino Mozi" létesül a polgári kaszinóban (ma Sárfehér vendéglő)
1936	Megtartják az első „Sárfehér Napok"-at Izsákon Újság jelenik meg: Izsáki Kerület címmel. Mátyási József Irodalmi és Művészeti Társaságot szerveznek
1938	KIE-ház épül. Szülőszobát állít fel a község
1939	Létrehozzák a Petőfi Filmszínházat (Tul.: Géró Sándor)
1941	Emeletes községháza épül (mai tanácsháza)
1944	A németek felrobbantják a vasútállomást és a közutak hídjait
1944	Izsák felszabadul (X. 31)
1944	Megalakul 5 taggal a Kommunista Párt helyi szervezete
1945	„Menekülés" Izsákon tartózkodik Tolbuchin marsall
1945	Vége a II. világháborúnak; elesett, elveszett 108 fő izsáki lakos

	Földreform: 361 paraszt 1763 kh földet kap
	Koaliciós pártok alakulnak: MKP, Kisgazda, Szociáldemokrata, Nemzeti Parasztpárt
1946	Izsákról 60 paraszt megy Budapestre védelmet keresni a MKP-től (Petőfi Népe 1946. márc. 7.)
	Létrejön a Földműves Szövetkezet 39 taggal (ÁFÉSZ)
	Tüdőgondozó létesül Kovács Aladár ajándék-házában
	Községi képviselőtestületi választás
1947	„Sárfehér Napok"-at tartanak Izsákon
1948	Államosítják az iskolákat,
	20 fős az általános iskola tantestülete
	1848-as centenáriumi emlékmű épül a község központjában
1949	A Művelődési Ház községi kezelésbe kerül a római katolikus egyházközségtől. Államosítják a filmszínházat
1950	Községi könyvtár létesül „Petőfi Népkönyvtár" néven
	Izsák Bács- Kiskun megyéhez tartozik
1951	Ötágyas szülőotthont szerveznek, 2 szülésznővel
	Koncepciós perek (Újszászi Rókus, Ádám József)
1952	Bölcsődét nyitnak Kovács Aladár házában, a tüdőgondozó helyén. Létrejön az Állami Gazdaság
1953	Új piactér létesül a tanácsháza mögött (korábban a központi téren volt)
1956	Megalakul az MSZMP izsáki szervezete és a KISZ
1957	Munkásőr-raj alakul. Országos Takarékpénztár fiók létesül
1958	MHSZ keretében lövész szakosztály alakul
	Három védőnő tevékenykedik Izsákon
1959	Az Állami Gazdaságban borászati üzem létesül.
	Vasüzem indul.
	Megépül az emeletes, 8 tantermes általános iskola (később zenei tagozat)
1960	A vékony tőzegréteg miatt megszűnik a tőzegkitermelés a Kolon-tóból. Izsák 8610 fő lakosú.
	A lakóházak száma: 2330
	Strand épül Izsákon (gyógyvíz)
1962*	Befejeződik a mezőgazdaság kollektivizálása. Öt termelőszövetkezet alakul: Kisizsáki, Mező Imre, Kossuth, Sárfehér és Petőfi Mg.Tsz.
1969	Tanyai diákotthon épül 115 gyerek számára
1971	Izsák Nagyközségi címet kap
1972	30 férőhelyes Öregek Napközi Otthona létesül
	Az Állami Gazdaságban megindul a pezsgőgyártás
1973	„Sárfehér Napok"-at tartanak
1974	Izsák ünnepli fennállásának 500 éves évfordulóját

	A Kolon-tó Nemzeti Park lett
1976	Egyesülnek a termelőszövetkezetek és megalakul az „Egyesült. Sárfehér" Mg.Tsz. 10348 kh (7040 ha) területen
1978	1757 rádiót és 1544 televíziót üzemeltetnek Izsákon Megalakul a Vízmű-társulat
1979	A posta félautomata telefonközpontot kap Izsáknak csak egy tanyai iskolája van: Kisizsák, 1-4. osztállyal. 89 magánkisiparos működik Izsákon Helytörténeti „múzeum-szoba" létesül
1980	Az Állami gazdaságban fejlesztik a pezsgőgyártást, évi 10 millió db üvegre
1981	Egyesítik az általános iskola és a diákotthon igazgatóságát A református templomnak a hívek 608 kg-os harangot adományoznak
1982	A napközi otthon 7 tanulócsoportos
1983	Üzemel a központi iskola 1000 személy ellátására alkalmas konyhája. Kisiparosok szolgáltatóház építését kezdik el, megszűnik a ládagyár
1984	Izsákra érkezett a vezetékes földgáz. Felszabadulás 40. évfordulója
1990*	Demokratikus választások, Sárfehér Napok Fogathajtás
1991*	Izsáki Hírek címen újság indul. Privatizáció, kárpótlás.
1994*	Sportcsarnok épül. Választások
1998*	Izsák városi rangot szerez. Választások
1999*	Szemétlerakó ügyében népszavazás
2000*	Millenniumi év, Sárfehér Napok

** jelölés, betoldás a szerzőtől M.K.*

Isák falu petsétje

IZSÁK MONDÁI, LEGENDÁI

Összegyűjtötte: Kovács Gyula tanár 1948-1988 között

Emlékek a Kolon-tóról

A Kolon-tó

Izsák mellett húzódik egy nagy kiterjedésű tó. Ez ma már inkább mocsár, mint tó. A tó nagy részét nád borítja, kevés a nyílt vizű rész. Több szigete is van, ahová menekülhetett Izsák lakossága a tatárok, a törökök és a labancok elől.

A nevét akkor kapta, amikor Kamuthy vitéz, izsáki lovag, a Bikatorokban székelő török pasával párbajozott, és annak fejét a testéről KOLONTÁ le. Ez mind a tó partján történt, el is nevezték a tavat Kolon-tónak. A tó sok halat, vadat, nádat és munkát adott az izsákiaknak évszázadokon keresztül.

A Kolon-tó forrása

A Kolon tó eredetéről még gyermekkoromban édesapám, Bognár Pál sokat beszélt. A Duna erre folyt, és a tó annak medermaradványa. Érdeklődésemre, hogy honnan van azóta még ma is víz a tóban, elmondta, hogy ő is édesapjától hallotta, hogy a tó vizének egy része talajvízből, egy része csapadékból, és egy része forrásból származik. A forrás a tó matyói oldalán volt, és lóderéknyi vastagságban bugyogott fel. El is kellett tömni a forrást, mert olyan bővizű volt, hogy a tó az alacsonyabb területeket elöntötte. Próbálkoztak több módon az eltömítésével, végleg akkor sikerült, amikor hatalmas szálfákkal tömték el, és kövekkel fedték be. Iskolás koromban sokszor kirándultunk erre a helyre.

Egyesek szerint egy másik helyen a Kolon-tó matyói partján még ma is hüvelykujjnyi vastagságban víz tör fel, és táplálja a tó vizét.

Ég a Kolon-tó

A Kolon-tó nyáron halat, vadat adott az izsákiaknak. A Duráncsik család, s a Kovács család halászattal foglalkozott. Lehetett is tőlük úgy otthonukban, mint a piactéren mindig friss halat kapni.

Télen Izsákon a második aratás kezdődött. Az izsákiak tolókával és gyalászkával vágták a nádat, és szortírozták a nádtetőnek valót és a fűtésre va-

lót. A kemencékben pattogott az égő nád, nem volt tüzelőben hiány. Nádaratás után a megmaradt nádat és a zsombot felgyújtották, hogy újnak adjon helyet. Ilyenkor égett a Kolon-tó, és fénye messze bevilágította a tájat.

Égett a Kolon-tó, vele égett az állatvilág létalapja is.

A török hódoltság idejéből

Isák bég

A török hódoltság ideje alatt sok magyar fiúgyereket vittek el a törökök magukkal török hazájukba. Törökországban janicsárnak nevelték. A magyar fiúkból kiváló harcosok lettek. Az egyik ilyen magyar fiúból lett janicsár, aki sok dicsőséget szerzett magának, a török szultántól elnyerte a bég címet. A bégség mellett a szultán földet is adott, annyit, amennyit egy nap alatt lóháton be tud keríteni a Duna-Tisza között. Bekerítette a mai község területét,

de amikor Kisizsákra ért, váratlanul szívbénulásban meghalt. Kisizsák határában el is temették. Ma is három halom őrzi emlékét. Az első alatt az Isák bég nyugszik, a második alatt megölt lova van, a harmadik alatt fegyverei vannak.

Később Isák bég nevéről nevezték el a falut.

A kőkecske

A török hódoltság alatt rengeteg aranyat és különféle értéktárgyakat halmoztak fel, és rejtettek el a törökök. Így a „Matyónak" elnevezett egyik résznek a homokhegyén sokáig állt egy hatalmas kecskealakú kő, melynek belseje arany tárgyakkal volt kitömve. A fosztogató török katonák rejthették oda, hogy ne tudjon arról senki.

Sokáig senki sem tulajdonított ennek a kőnek jelentőséget. Már vége lett a hódoltságnak, több évtized is elmúlt, amikor két törökországi jött, és a szőlő akkori gazdájától előbb a szőlőt kérte. A szőlő nem volt eladó, akkor a szőlőben lévő kecske alakú követ kérték. Végül busás áron megvették a kőkecskét, amiről akkor tudták meg az izsákiak, mit rejtett magában a kő, amikor a két török a kőkecske alját kibontotta, és a töméntelen kincset kiszedte.

Bőg a Damásdi bikája

Damásdi János, izsáki ember marhatartással foglalkozott a török uralom után. A mai Bikatorok környékén tartotta ökreit, bikáit, teheneit. Egyszer szántás közben ökrei, mert azokkal szántott, hatalmas vasládát fordítottak ki az

ekével. A vasládában rengeteg arany volt felhalmozva. A bikatorokban táborozó törökök rejtették el, és áshatták el a ládát a sok kinccsel. Damásdi János igen hívő ember volt, ezért a református egyházra 20.000 váltóforintot hagyott, 3 hold szőlőt pedig a lelkészségre. A templomnak két harangot is vett, az egyik igen nagy volt. Azzal harangoztak mindennap a templomban. Nagyon sokáig szólás-mondás volt Izsákon a reggeli és esti harangkonduláskor az emberek ajkán: „Bőg a Damásdi bikája".

A Kozma-hegy kincse

A Kozma-hegy Izsákon a Szécsényi-telep folytatásában Szajor felé található. Erről a hegyről id. Gyallai Mihály nagyapám mondta el, hogy a törökök hordták össze. A hegy lábánál nagy kutat is csináltak, melyről beszélték, hogy ivóvízzel látta el a törököket, és őrizték éjjel-nappal, hogy meg ne mérgezzék az izsákiak.

Ebből a helyből időközönként sárgás fény csapódott fel az égre, mely bevilágította Izsákot is. Ilyenkor a községben mindig nagy riadalom támadt. Az a hír terjedt el, hogy a Kozma-hegy alatt, illetve belsejében a törökök sok aranyat rejtettek el, és az időközönként önmagát tisztítja. A falusiak erre a hírre ki is mentek ásóval, kapával, és hetekig túrták-fúrták a hegyet, de semmit sem találtak. A Kozma-hegy feltúrása óta a csodálatos fény nem mutatkozik.

Izsákról és környékéről

A Szamárváros

A múlt században igen sok juhász lakott Izsákon. Többsége a község felső részében, az iskolától az állomásig terjedő részen. Mindegyiknek volt szamara. A gomolyát, a sajtot szamárháton vitték a szomszéd községekbe, és városokba eladásra. A községnek ezen a részén kocsma már volt. A kocsma a mai Hornyák János házában volt. Gólyafészek már akkor is volt a tetején. Ez a kocsma volt a juhászok találkozóhelye. 50-60-an is összejöttek. Szamaraikat a kocsmával szemben lévő kis erdő fáihoz kötötték. A kocsma tulajdonosa Loboda Teréz volt. Innen együtt indultak tejtermékeikkel a városba eladásra, és egyúttal bevásárlásra.

El is nevezték a községnek az iskolától az állomásig eső részét Szamárvárosnak. Egy múlt századból való térkép ilyen néven tünteti fel Izsáknak ezt a részét.

A Muszáj

Izsákról Páhi község felé vezető út mellett van a reformátusok temetője. A temető előtt régen igen nagy rét volt. Ezt a rétet nevezték „Muszáj"-nak. Izsákon igen sok volt a kis 2-5 holdas kisgazda. A szőlő mellett gabonát is termeltek, főleg rozsot. Amikor megkezdődött a gőzgéppel való cséplés, a géptulajdonosok nem vállalták pár órás cséplésre a géppel való mozgást. A községi elöljáróság hozzájárult, hogy a kisgazdák a rozsot és a búzát egy helyre rakják asztagba, ahol a cséplőgép akár hetekig is csépelhette a gabonát. Ilyen hely volt az előbb említett rét, ahová most már a községi elöljáróság elrendelte, hogy muszáj arra a rétre az asztagokat elhelyezni, sőt ezt ki is doboltatta. Ettől kezdve ezt a területet „Muszáj"-nak nevezték el, és ma is így ismerik. Ezt a területet az utóbbi években felparcellázták, és ma sok szép épület, családi ház van azon. Utca őrzi nevét ma.

A Bikatorok (egyik változat)

Kétszáz évvel ezelőtt Duna-Tisza közének nagy része, így Izsák határa is futóhomokkal borított terület volt. A széllel repülő homok miatt Izsák is mozgó terület volt. Nagyobb szélvihar alkalmából fákat, épületeket borított be a homok. A Kolon-tó nyugati részén jó legelők voltak, ahol marhákat is legeltettek. Egy vihar alkalmával a futóhomok pillanatok alatt betemette a legelő marhákat, csak a bika szája látszott ki, és messzire elhallatszott a torkából fakadó fájdalmas bőgés. Azóta ezt a bukát Bikatoroknak nevezik. Még pár éve fából készült kilátó is volt a tetején.

Országos Széchényi Könyvtár

Izsákon megfordult betyárokról

Egérutat nyerve

A Gyallai tanyán történt a következő eset: A tanyában betyárok voltak. Megtudták ezt a pandúrok, és egy-kettőre ott termettek. Körülfogták a tanyát, és csakhamar kitört a riadalom, lett nagy kiáltozás, lövöldözés. A betyárok jobbnak látták, ha menekülnek, és ahogy csak bírtak, vágtattak a Sashegy irányába. A pandúrok utánuk. Közben az egyik betyár lovának a lába csüdben erősen megrándult, és nem bírt tovább menni. Gazdája egy sötét bokor alá húzódott. Sötétedett. A pandúrok nem vették észre a sötétben, és vágtatva mentek el mellette.

A betyár fellélegzett, és a pandúrok után eresztett néhányat a pisztolyából, és egy pandúrt súlyosan megsebesített. Így a betyár egérutat nyerve megmenekült.

Bogár Imrét elfogják a Szamárvárosban

Izsák öregjeinek elbeszélése alapján tudjuk, Bogár Imre lovas betyárjaival gyakran megjelent Izsákon és környékén. Bogár Imre egyik búvóhelye Gáspár István tanyája volt. Itt élt egyik kedvese, akit sűrűn meglátogatott. Ráday Gedeon királyi tanácsos emberei a Szamárváros kocsmájában fogták el, ahol mulatott társaival. Előbb a szegedi fegyházba vitték, onnan pedig Pestre szállították, ahol ki is végezték. Sokáig hangzott a különböző betyárokról szóló nóta:

Harangoznak délre, fél tizenkettőre,
Most viszik a Bognár Imrét, a vesztőhelyére....

Mindenféle

A „Piéta" legendája

Az izsáki földesurak közül többen kompromitálták magukat a Martinovics nevéhez fűződő összeesküvés idején. A Habsburg-uralkodó ház a szabadság eszméjéért küzdő magyar hazafiakat üldözte. Történelmünk több mozgalmat őrzött meg. A vezetők egy részét kivégezték, más részük bujdosni kényszerült... Egyik változat szerint Izsákon az Uzovics család, más változat szerint a Reviczky család és a Szilyek kerültek felségárulási vád alá.

Az összeesküvést bizonyító iratokat a lakásban levő Mária-szobor belsejében rejtették el. Ennek köszönhető megmenekülésük. Emlékét őrzi a ma meglévő szobor, „Krisztus levétele a keresztről". A szobor 1763-ban készült, ma a katolikus templom előtt van elhelyezve.

A morgó-kút

Izsák főutcáján van egy kút, régen láncos volt, ma szivattyús kút, mindenki „morgó kút" néven ismeri. A nevét a kúttal szemben lévő kocsma mindig morgó kocsmárosáról kapta. A kocsmáros idősebb ember volt, de a felesége fiatal és szép. Igen sok izsáki tért be, a szemrevaló kocsmárosné miatt. Ezt tudta az öreg kocsmáros, és ezért mindig morgott fiatal feleségére. A kocsma megszűnt, az előtte lévő kút megmaradt, és neve „morgó-kút" lett.

Petőfi Sándor Kisizsákon született

Több emlékező szerint: a kisizsáki, szabadszállási és fülöpszállási út találkozásában volt egy csárda, „Háromasi csárdának" nevezték. Egyúttal postakocsi állomás volt, és az utasok pihenőhelye. A Petrovics család 1822 szilveszterén

Szabadszállásról indult Kiskőrösre. A csárdáig jutottak, és elhatározták, hogy ott bevárják a szülést. Nagy volt az öröm, mert Mária asszony fiút szült, akit Petőfi Sándor néven ismert meg a nép. Onnan pár nap múlva Kiskőrösre mentek szekerükkel. Petőfi keresztszülei: Dinka Sámuel és Viczián Éva.

A gólya Izsák város címerében

Izsák a múlt században 60 évig volt város. A városi címet I. Ferenc király adományozta a községnek 1816-ban. A város címerét Izsák öregjei tervezték. A címerben látható tó a Kolon-tavat jelképezi. Az egy lábon álló gólyamadár az izsákiak hűséges állata., behajlított ujjai között vízi buzogányt tart, mely a környéken menekülésre szolgáló nádasokat jelképezi. A magas nyárfa tetejéről figyelték a közeledő ellenséget, ennek állítottak emléket a címerben.

A szélmalom kútja

A Szélmalom dűlő végén, Izsákon még az első világháború után is néhány évig szélmalom darált az izsákiaknak. A szélmalom előtt volt egy gémeskút. A kút vize más volt, mint a falu többi gémeskútjai. Azt mondták róla, hogy édeskés a vize. Az izsákiak, amikor görhenyt akartak sütni, vagy szuszogót főzni, odajártak vízért, mert csak azzal a vízzel lehetett jó görhenyt és szuszogót készíteni. Megmaradt emlékek: szélmalom, görheny, szuszogó.

Kislány és a kígyó

Felfigyelt a család és követte a lánykát, amikor elvitte a kert végébe a bögre tejet. Egy kígyót etetett. Ásóra-kapára: és az állatot agyonütötték. A kislány holtan esett össze.

Történetíró. Miniatúra a Képes Krónikában

Tavaszy Noémi: István, a magyarok első királya (linómetszet)

Üdvözlet a „Sárjehér" hazájából
Katholikus templom
Izsák
Hősök szobra
Községháza

Izsák
Ref. templom
Röm. kath. templom
Kultúrház
Uzovics kastély
Hősök szobra

OSZK

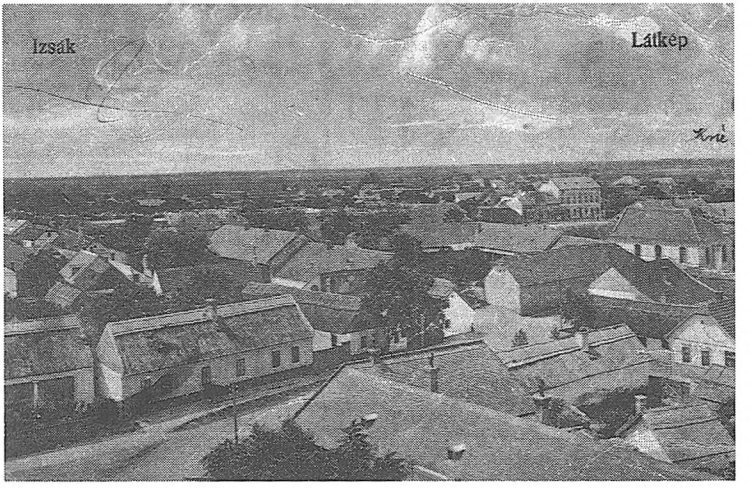

Üdvözlet Izsákról.

Izsák
Utcarészlet
R. k. templom
Ref. templom
Elesett hősök emlékszobra

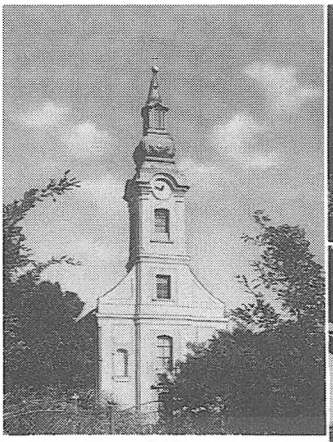

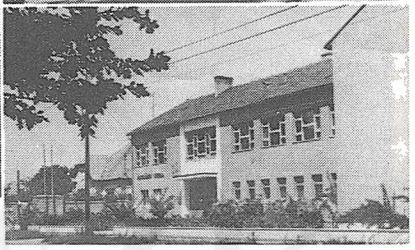

IZSÁK

OSZK

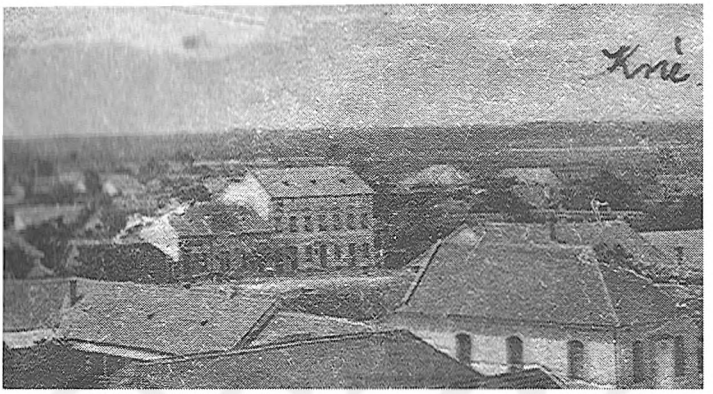

Látkép az egykori zsinagógával

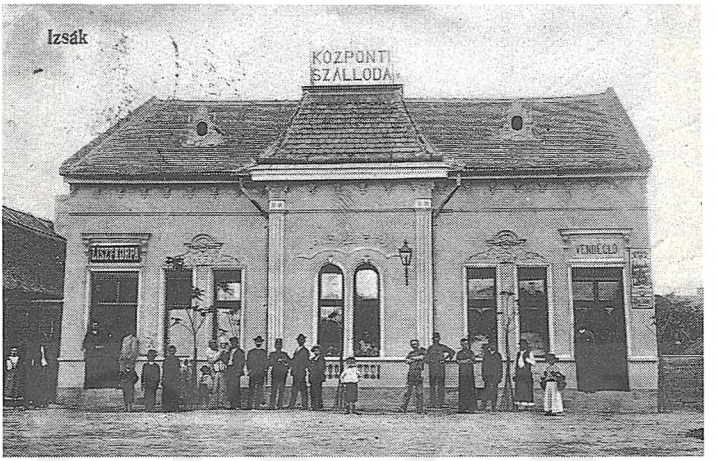
Izsák
KÖZPONTI SZÁLLODA
ÜZLET
VENDÉGLŐ

Nagyo.
Pohl Jzsuke
Pápa
Kolozsvári Múzeum Tört. Dok. Gyűjt.
Kolozsvár
77.112.1.

Hornyák- ház, régen csárda volt

Tanya a Matyóban

Máté László-Lévai Ottília grillázstortáikkal

Buckák között

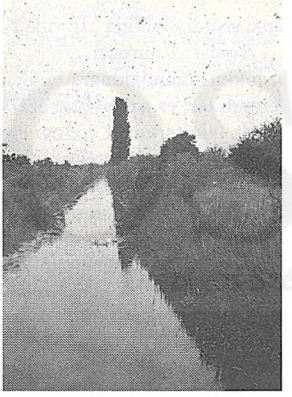

Átokcsatorna

Vadvirágok

OSZK
Széchényi Könyvtár

SZÜLŐFÖLD A DUNA-TISZA KÖZÖTT

A hadak útján

Isac; Isaac; Vna Isac... Izsák helynév neve több eredettel magyarázható:
török személynévi eredet, illetve a bibliai Ábrahám fia,
egyik birtokos neve után,
vízzel kapcsolatos helynév, mint Pereg,
honfoglaláskori a fejedelemasszony szállása (Izsa; Izsák...).

Kiss Lajos: A földrajzi nevek etimológiai szótárában írja „In villa Kalsar hec sunt nomina servorum. Kemudi; Isaac... Tumas; Laurenci..."

Szent István államszervezete a királyi földmagántulajdonra épült, a kereszténység felvételével kiépítette a vármegyerendszert és az egyházi szervezeteket. Kalocsán érsekséget hozott létre, minden tíz falu tartozott építeni egy templomot. Izsák akkor Fejér megyéhez tartozott. Tihanyban Bencés apátságot hozott létre I. Endre király. Az 1055-ben készült a Tihanyi Apátság alapító levele, nagyon fontos írásos emlékünk. A Kolon-tó partján (Colun aqua ...) a király nagy földet adott az apátságnak lovak legeltetésére.

Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza című könyvében értelmezi a tihanyi apátság alapító levelét. A mai Kolon-tó régóta lakott hely. Mikola és Radosa falu délszláv telepítők nevét őrzi. A szentkereszt egyház pedig Kolon falu temploma lehetett (ennek valószínűsíthető nyoma egy 1914-es összeírás). Árpád-házi királyaink idején ismerték, használták a régi római utakat. Gorsium elvesztette ugyan jelentőségét, a közelében épült Fehérvárra tevődött át a központ (Fehérvárra menő hadiút első nyelvemlékünk itt őrződött meg) ... A Duna mellett Dömsödnél révátkelő épült, majd Akasztó felé haladt az út. Jelentékeny útvonal – zarándokút volt: Győr-Fehérvár-Tolna-Apostag: révátkelő – Kolon (Izsák)- Halas elágazás Szeged-Erdély felé. II. Endre király 1211-ben elkészítteti újból az apátsági birtokleltárt, ekkor a lakosok száma 300 fő. Különböző foglalkozású személyek éltek itt. A Duna mentén középkori falunevek őrzik Árpád vezér fiai, unokái nevét. Az Árpádok korai családi központja Kalocsán volt.

Zsolt Zsigmond magánkiadású könyve 1996-ban Árpád címen jelent meg. A kutató térképen rajzolja meg a honfoglalás-kori szálláshelyeket. A fejedelmi központ: Kalocsa, Fajsz, Solt ... A fejedelemasszony szálláshelye ekkor Izsák lehetett.

Zalai Szalai László: A puszta balladája címen jelentette meg könyvét a

Pantheon kiadásában 1943-ban Budapesten. „Ezen a tájon már az ősidőkben valóságos országút volt, az Északi tengertől le a Déli tengerig ... A népek országútján, a pusztában valamikor hatalmas kapukat, városokat építettek, melyeket bizonyítanak Faragó József Bócsán levő birtokán kiszántott márványdarabok... Meg kellene ásni a magaslatokat ... Elsősorban az Izsáki Bikatorkot, aztán a Lóállást, amelyek nem haladó dombok, mint egyébként a buckák, hanem szilárd fundamentum tartja egyhelyt őket ..."

A valóságnál maradva, írásos emlék Izsák nevének említésekor a leleszi konvent adata.

A történelmi adatokra támaszkodva elgondolható, nagy forgalom volt itt. Átvonultak, emléket hagytak a honfoglalók, a szent sír védelmére vonuló kereszteshadak, Dózsa parasztjai Budáról, kurucok, labancok, nemzetőrök, betyárok, románok, szovjetek ... A lakosság a nádasokban keresett menedéket. Hornyik János Kecskemét város története oklevéltárral I-IV. kötete tartalmaz adatokat Izsákra vonatkozóan.

Néhány sajátos eltérés mellett Izsák történelme, múltja sokban hasonló más településekhez. A népek országútjában álló településen kevés tárgyi és levéltári adat maradt meg.

Életvitel, életmód

Ki gépen száll föléje, annak térkép e táj... emlékezünk Radnóti Miklós szép soraira. Nem ismerheti a település múltját, hagyományait, szokásait az idegen.

Izsákinak kell lenni, a zsigerekben lehet így megérezni a mélyrétegekben és a felszínen zajló eseményeket. Dolgos, szorgalmas emberek laktak mindig Izsákon. A Dunától és a Tiszától közel egyenlő távolságban alakult ki Izsák, a homokhátság egy ősi települése. Tengerszint feletti magassága 106 m, itt egy nagyobb homokbucka Barna-högy, Strázsa-högy nevet kapta a maga 131 m magasságával. Izsák lakossága 6600 fő, belterülete 880 ha, külterülete 10000 ha. Régészeti, történelmi emlékek szerint régi múltra tekint vissza, a katolikus kántorföldön a Nádas-rétnél előkerült őskori leletek, Mező utcában avar sírok, Balázspusztán honfoglaláskori táltossír került elő. Kevés levéltári anyaggal rendelkezik. Kecskeméttől 30 km távolságban alakult ki D-Ny irányban. Nagy hatással volt fejlődésére a közeli alföldi nagyváros. Kifli alakban kunok telepedtek Izsák köré.

Izsákon a szorgalmas, dolgos lakosok sokat fáradoztak a megélhetésért, a kötelezettségek teljesítéséért. A homokos, buckás, vízállásos területek váltakoztak egymással. Az állattartás volt a megélhetés alapja, annyi szántóföldet vettek birtokba, ami a kenyeret biztosította. A török hódoltságot követően a homok veszedelem megfékezésére erdőtelepítést végeztek. Majd növelték a szántóföldi

területet, később szőlő- és gyümölcstelepítésbe kezdtek. Mária-Terézia császárnő korában nagyarányú betelepítésekre volt szükség az Alföldön. Kiskőrösre a Felvidékről jöttek, az Izsákiak ezeket a 24 km-re idekerült szomszédokat tótoknak nevezték. Jászkerekegyházára került pásztorok beszédét nem értették meg, kukáknak mondták őket. Falujukat a mai napig „Kukáliának" mondják Izsákon.

Soltvadkerten németek honosodtak meg. Gyakori kapcsolatban állottak velük, itt ment át a régi postakocsi útvonal: Pozsony-Szabadszállás-Izsák-Soltvadkert-Szabadka... Vagyis: a Kun-út. Később birtokviták keletkeztek az országos utak véglegesítése során, pl. a mostani 52-es úttal kapcsolatban.

Az urbárium készítése során kibocsátott kérdésekre így válaszol Izsákon 1769-ben, Monus Gergely bíró és Borbély Ádám nótárius: „Nékünk urbáriumunk nincsen... helységünket már korábban elholt eleink contractus mellett szállották meg, nem tudjuk melyik esztendőben. Rémlik előttünk... akkor élő uraságnak minden évben a földi termésből való kilenced fejében 150 ft-ot fizettek... közelebb való időkben 400 fr-ot. Mindnyájan, kik ezen helységben jobbágykodunk és házunk vagyon, földesúr réttyein 2 nap, ház nélkül való jobbágy, vagyis zsellér 1 napot kaszál. Körülöttünk Kun-föld lévén, annak lakosi földi terméseikből részt másnak nem adnak... Adunk pedig majorsági földek termése után hetedrészt, azon kívül sátoros ünnepeken egy borjút vagy 7 font mészárszékbeli húst... Minket földesuraink sem tartanak örökös jobbágyoknak, magunk is szabadoknak nevezzük magunkat..."

Dátum: Possessione Izsák die 9. április 1769.

A közölt levéltári adat szerint és szóbeli emlékezésekből egyaránt kitűnik, többnyire elégedettek voltak Izsák lakói. Lerótták a kiszabott kötelezettségeket, saját használatukban volt a föld. Irigykedve figyelték a környéken élő kun települések lakóit, akik 1745-ben megváltakoztak, kifizették a redemptiót. A kiskunság székhelye Kiskunhalas, majd Félegyháza, a felső részeken Kunszentmiklós a központ. A sok állattal bíró Fülöpszállás lakóitól érdeklődtek az izsákiak, pengetik még az ezüstöt, jó a vásár? Így a szomszédok neve ebben a szójárásban lett: Pönöge.

Akik itt éltek ezen a tájon, jól kitanulták a fortélyokat, ami a megélhetéshez, fennmaradáshoz volt szükséges, legyen az úr vagy paraszt. Nagy teher még a katonai kötelezettség. Izsákon élő nemes famíliák közül többen vallották, akkor élt családtagjaik részvételét a Martinovics- féle összeesküvésben. A Szily családból Sz. József Pest vármegye főispánja Orczy báróék társaságához tartozott. A Reviczky családból R. József táblabíró , felesége révén rokonságban állott a kivégzett Laczkovics Jánossal. Erre emlékeztet a Piéta szobor legendája.

A Martinovics-féle összeesküvés vezetőit 1795. május 5-én kivégezték. A magyar történelem egyik kimagasló korszaka a reformkor. A politikai hatalom vezetői a Habsburg udvar hívei voltak, nem beszélték anyanyelvüket, a vidéki

vezetőrétegek hidat képeztek a néptömegek felé. A közös problémákat legtöbben érezték, Magyarország nem fejlődhet a Habsburg birodalomban, a teljes németesítés mindenkinek fájt. A vidéki vezetők között megyei és országos hírű izsákiak voltak: Reviczky, Ladányi, Mátyási, Madarassy, Csemniczky, Szily, Tassy család. Több ellentmondás, ellentét feszült a nagy vezéregyéniségek között. A mágnás elithez tartozó Széchenyi István Bécsben nőtt fel, nem tudott magyarul, Kossuth Lajos radikalizmusa idegen volt számára. A sok ellentmondás mellett eleink nagy tettet hajtottak végre, összefogtak, fegyverrel harcoltak a hazáért többször is.

Izsáki nemzetőrcsapat Böszörményi Mihály tanítóval ment a harcba. A lakosság itthon dolgozott, élelmet adott, fogatot biztosított... stb. A szabadságharc leverése után hosszú szolgálatra besorozták a résztvevőket a császári hadseregbe, többeket bebörtönöztek, a tábornokokat Aradon kivégezték. Sokan elbujdostak, néhányuk szegénylegénynek, betyárnak állt. Híres bandák, vezérek járták az Alföldet: Rózsa Sándor, Bogárok, Veszelkák, Baski Gyuri, Turcsán Farkas, Mondok Gergely stb. Izsákon is volt búvóhelyük, a régiek tudják, bő kék gatyában, ingben jártak.

A lakosság mentességet kapott kommenció fejében. Egy-egy bizalmas gazdánál a ház végében alakították ki az étkezési helyet. Kovácsműhelyek álltak a közlekedési utak kezdeti szakaszán a település határában, illetve a faluban. Nagy forgalom volt itt, kialakult jelzőrendszer alapján fogadták vagy elküldték a vándort. A közlekedés a polgári lakosok számára saját kocsin vagy postakocsin történt. Vendégfogadókban étkezés és szállás volt, itt végezték a lovak cseréjét is. A közlekedést befolyásolta időjárásváltozáskor a tengelyig érő sár.

Táncsics Mihály Izsákra menet 1822-ben az apostolok lovát vette igénybe, vagyis két erős lábán gyalogolt. Életrajzában szép emléket állít Izsákon töltött életének. Sok volt itt a közbirtokos és ezeknél ebédeltek többször. Az anyakönyvek nyújtanak némi támpontot az itteni emberekről és kapcsolataikról. Nemes családok, tisztviselők Izsákon: Reviczky, Sütő, Csemniczky, Tassy, Kovács, Nagy, Marssó stb. A közeli alföldi Metropolis – Kecskemét – 30 km-re van. A puszta emberei: pásztorok, vásárosok, betyárok a hajtóutak mentén kb. 8 km-ként kialakított csárdákban szórakoztak. Kecskeméti útban: Ágasegyháza, Kerekegyháza, innen D-re haladva a Zöldági, Nix-Brot és az Orgoványi csárda vált nevezetessé.

A jól működő Habsburg birodalom a megtorlások után a betyárvilág felszámolását Ráday Gedeon grófra bízta. Sok változást hozott az 1867-es kiegyezés az uralkodóházzal, majd az 1876-ban bevezetett közigazgatási reform. Megszűnt a Kis-kun Kerület, Pest megyéhez csatolták. A dualizmus korában Ferenc József magyar királlyá koronázása ellenére nem fejlődött megfelelő mértékben a mezőgazdaság és az ipar, ez okozta örökös elmaradottságunk bizonyos területeken. Izsákon a többségében paraszti életformát élő lakosok hagyományosan éltek. Részben állattartás, másrészt földművelés, halászat-vadászat volt a megélhetés alapja. Általában kétszer étkeztek, este a frissen fejt tejet itták.

Egyszerű, mélyített vályogház, napraforgószár kerítés. A jó meleg kemence melegét az egész család élvezte. A férfinép, gazdalegények, cselédek istállóban éltek, az állatok ellátása, gondozása igényelte ezt. Kevés felszerelés volt a gazdaságban. A nagy filoxéra járvány 1875-ben tönkretette a történelmi borvidéket. A Sárfehér szőlőfajta jól tűrte a homoktalajok változatos hőmérsékletét.

Izsák előrelátó elöljárói megteremtették a feltételeket a nagyarányú és igen munkaigényes szőlőültetéshez. Teischler József a Népbank vezetője személyesen járt különböző szőlőültetvényekben. Egyik furfangos ember Izsákon így ugratta: tekéntetös Úr! Telepítsen szőlőt, mutasson előttünk utat... Így is tett, szép birtokot gondozott. Nagy betelepülések voltak ekkor.

Sokan igénybe vették a kedvező kölcsönöket, és erejüket nem kímélve dolgoztak éjt nappallá téve. Egyik családban az asszony biztatására a családnak hizlalt sertést eladták, így újabb homokon telepítettek szőlőt, előzőt eladták stb. A szőlőterületek 4-5. évben fordultak termőre, lassan kialakult az értékesítés különböző módozata, majd a német export. Ezzel megindult a sárfehér diadalútján. A szőlőt eladásra is szedték, majd a borkészítés sok munkafolyamata következett. Neves kádár dinasztiák telepedtek meg és vettek részt a fejlődésben.

Az I. világháború eseményei, az őszirózsás forradalom, a kommün és a különítményesek túlkapásai következtében erős csendőrséget állítottak fel. A jól képzett, határozott lovascsendőrök vigyáztak a külterületeken. Egyetlen helyen sem fogadtak el kínálást. A Horthy-korszakban erőteljes rétegződés indult meg Izsákon. A nagyon dolgos, élelmes gazdák, tisztviselők gazdagodása és a szegényebbek lecsúszása, cselédsorba kerülése.

Szép polgárházak, középületek épültek, Kozma József építőmester közreműködésével. A lakosság többsége alig lépte át a határt. Évente 4 alkalommal vásárok és a szomszédok vásárai voltak a termények eladása, kikapcsolódás helyszínei. Pl: áldomást ittak és a Lacikonyha ételeit fogyasztották.

Az aranyifjúság elegáns viselete: városi bunda, selyemsál, sétapálca, túlzásokba csapott át, nyitott házak látogatása, kriptarablás... Az iparos, tisztviselő és vezető személyiségek az ipartestületek, kaszinók, kugli és galopp-pálya színtereken szórakoztak. A gazdakör rendezvényei, főleg az 1930-as években elérték, követték szokásaikban az iparosok szokásait. A különböző vagyoni helyzetű családok saját köreikben megtalálták a társas kapcsolatokat. Sokáig megmaradt Izsákon a régi szokás, karácsonykor Betlehemezés. A házakhoz vitték az örömhírt, betlehemet... Húsvétkor locsolkodtak a legények, távoli tanyákra lóháton mentek, amikor kedves volt a vendég, lovát jól ellátták. Emlékezetes szüreti felvonulások, bálak voltak. Az eladósorba jutott lány egy vagy két alkalommal öltözött csősz ruhába, utána lakodalomnak kellett következni. Híres bálak követték a nagyobb betakarítási munkákat.

A lakosság ízlését, életvitelét befolyásoló Polgári Iskola jól működött Izsákon

1920 és 1940 között. Sajnos Fülöpszállásra telepítették, így a sok apró gyermek hajnalokban vándorolt a vonathoz, és ment Pönögére.

A Kecskeméti Hírös Napok mintájára megrendezik 1936-ban a Sárfehér Napokat Izsákon. (Szép kiállítások, szüreti felvonulás.)

A háború, békekötés, államosítás után a sokat megélt lakosság alkalmazkodott a közös gazdaság által biztosított életlehetőségekhez.

A 70-es, 80-as évek a szocializmus építésével teltek el, a háztáji gazdaságok felvirágoztak, több új ház épült. A jellegtelen sátortetős házak berendezése, komfortosítása során napjainkra egészséges körülmények között élhetnek Izsákon az emberek. Ma már szép házak épülnek, amelyek egyesítik a régi és az új építési stílust.

Az 1990-es évek demokratikus változásai sok újdonságot teremtettek. A tudás, a kultúra, a hagyományápolás súlypontjai eltolódtak.

A technikai fejlődés, a média-manipulációk közepette közelebb áll hozzánk lassan az amerikai olajmágnások életvitele, a hupikék törpikék történetei, mint az irodalom, történelem szeretete. A riasztó üzleti világ sugallja, pénzért minden elérhető, eltusolható a törvénytelenség is. Bűn és bűnhődés pedig elválaszthatatlanok egymástól. A termőföldek elvesztették értéküket, nem érdemes termelni, a boltokban pénzért minden kapható. Savanyú a szőlő, talán – lehet kapni édeset jó pénzért.

Szabad akarattal születtünk, erre kell rádöbbenni, és bizakodva készülhetünk a szebb jövőbe.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Művelődés, szórakozás

Izsák község lakossága leleményes volt a munkában és szórakozásban is. Volt, aki egész életében nem mozdult ki a településről, mégis minden fontos dologban jártas volt, a körülményeknek megfelelően megtalálta a szórakozást, pihenést...

Csárdák, kocsmák, bálak

A ma élő idősek emlékei alapján:

- Morgó-kúttal szemben a Főutcán állt egy csárda, itt mulattak a betyárok, juhászok. „Húzzátok, cigányok, estétől-reggelig" – a kútig kihallatszott a nagybőgő mély hangja.

- Padkaporos bálak: itt mulatott a nagy munkák végeztével a fiatalság. Házaknál citera vagy tambura, tangóharmonika, egy szál hegedű elég volt, és jött a környékbeliek serege táncolni. Egyik-másik tanyán citeraszó mellett szórakoztak alkalmanként: névnapon, diszótoron...

- Muráncsik-kocsma: a Szajor-dűlőben működött, amelyben volt

kuglipálya, söntés, bálterem. Suki Béla cigányzenekara húzta a jó talpalávalót. Később Gyebnár-vendéglő – a központban és a „Jobb, mint otthon" vendéglő, bálterem. A fiatalok tánciskolába tanultak illemtant is.

Könyvgyűjtemények

Gazdák, kereskedők, iparosok, tisztviselők... éltek a községben. Sok kiemelkedő személyiség munkálkodott azon, hogy a kultúra, irodalom közelében lehessenek. Reviczky, Madarassy, Szily, Csemniczky, Marssó, Böszörményi stb. családok.

A római katolikus, református, izraelita egyházközségek kezelésében szintén voltak könyvgyűjtemények. Táncsics szerint „a kántor könyvtárából hoztam könyveket olvasni, sok kiváló kiadvánnyal rendelkezett..."

Ladányi István plébános (1821-1827) szép kiadványú magánkönyvtára még 150 év után is megmaradt Csépán, utolsó szolgálati helyén.

Prédikációk, igehirdetések, temetések: a lakosság között szóbeszéd tárgyai voltak.

Iskolák

Minden felekezet az 1700-as évektől iskolát tart fenn, ezek az egyházi dokumentumokban végig követhetők. Táncsics Mihály idején állott a 4 tantermes iskola a római katolikus templom mellett. Itt emléktábla őrzi Táncsics nevét.

A közgyűlési jegyzőkönyv szerint 1899-ben épült Anna-telepen és Reviczky-telepen iskola. A Klebelsberg féle iskolaprogram alapján több osztályterem épült.

Polgári olvasókör

Minden könyv, folyóirat olvasható volt itt. Rendezvényeket tartottak.

Gazdakör

A közösségi élet fontos helye. Római katolikus, református, izraelita egyházak egyletei tömörítik a felnőtteket, fiatalokat. Főleg a parasztság szórakozására szolgált.

Úri kaszinó

Itt a polgári, úri lakosság szórakozik, kártyaterem, biliárd, bál rendezése.

Polgári kaszinó épül: rendezvényeivel a középosztály igényeit elégítette ki. Filmszínház, mozi működött 1915-től.

Ipartestület

Teadélutánok, különböző rendezvények helye, elsősorban iparosok számára.

Az 1930-as években 3 helyen rendeztek színpadon előadást: Ipartestületi Székház, Református Egyház KIE-ház, Római Katolikus Egyház Székháza.

Műkedvelő előadások

Színdarabokat tanultak meg: a Piros bugyelláris, A falu rossza, A sárga csikó c. népszínmű.

Terménykiállítást, kézimunka kiállítást rendeztek.

Vándorszínészek

Társulatokat hívtak meg Budapestről, akiket magánházaknál helyeztek és láttak el. A fellépés valamelyik színpaddal is rendelkező egylet székházában volt. Fizetség termésben, pénzben.

Lakodalmak

Az őszi betakarítások, a szüret után kezdődtek. Lányos házaknál korán hozzáfogtak a stafírung (kelengye) gyűjtéséhez. Lakodalmak főleg a fiús háznál voltak, ahová a menyecske került. Hetekkel korábban elkezdtek készülődni: levestésztagyúrás, állatok vágása, disznóvágás. 40-50 személy volt a legkevesebb, még a szegényebb lakodalmakban is. A menyasszonynézés volt szokásban, a templomban sok kíváncsi ember is jelen volt. Időjárás alapján jövendölték a fiatalok várható életét. A lakodalmas menet, ha tehette, a községen ment végig, ahol a nagy távolság ezt nem tette lehetővé, az utcán nézelődők gyönyörködtek a pompás kocsisorokon utazó lakodalmasokon, díszeiken, öltözeteiken.

Vőfély vezette a menetet, aki a vacsora szertartásmestere is volt egyben. Pikáns, néha csuszamlós tréfáival szórakoztatta az egybegyűlteket. Neves cigánybanda vagy polgári személyek húzták a talpalávalót. Jó lakodalmakban mindenkit megtáncoltattak, örömapák az idősebbeket is felkérték táncra. A legújabb nótákat, táncokat ilyenkor tanulták.

Gyász idején egy évig és nagyböjt idején nem tartottak lakodalmat, legfeljebb csendes vacsorát. Ekkor a menyasszony civil ruhában volt. Szerény, jelképes ajándékozás volt csupán.

Disznótorok

Szerettek jól kihízott sertést vágni, így gyakran 2 mázsás is volt. Polgári családoknál, uraságoknál hentes dolgozott. Este vacsora volt vendégekkel. Másnap széthordták a kóstolót.

Vándorcirkusz

Társulatok jártak szerte az országban. Élelemmel is lehetett fizetni. Felállították sátraikat és ment az érdeklődő közönség. Esetenként magános mutatványosok – kardnyelők – jelentek meg.

Vásárok

Évente 2 alkalommal, nagy kirakodás, ahol minden kapható. Mutatványosok, karnyelők, lángnyelők is megjelentek esetenként. Valaki maradt mindig otthon, mert sok kóborló ember is jött a községbe. (Oláh cigányok kicsaltak a házból, amit csak tudtak.)

Mit hozott a vásárfia? Ezzel fogadták a hazatérő családtagokat. A gyerekek cukorfélét: törökmézet, kókuszcsemegét, olcsó játékot, jojó labdát kaptak.

Házi összejövetelek

Minden korosztály, néha 3-5 családból is találkozott. Fésűmuzsika (fésűre cigarettapapír téve, s mint a szájharmonikán, úgy játszottak rajta), citera, szájharmonika került elő. A férfiak kártyáztak, a nők kézimunkáztak vagy pödrögettek. Egy személy felolvasta a soron következő ponyvaregény részét vagy újságból olvasott fel. A kukorica- szedés idején a házakhoz hordták be a termést. Esténként került sor nagy vigalom közepette a kukoricafosztásra.

Polgári iskola rendezvényein: előadások, kórusmuzsika szórakoztatott.

Iskolai és levente kórus ünnepeken, évfordulókon lépett fel.

Egyéb szórakozások

Májusfa állítás: a legények nyárfával és orgonával köszöntötték hajnalban a lányt, továbbá vidám majálisokat rendeztek.

Éjjeli zene: a választott lány ablaka alatt hangszerkísérettel énekelt az udvarló. Szimpátia esetén a lány fogadta a köszöntést.

Újoncbevonuláskor a regruták - kalapjukon széles nemzetiszínű szalaggal – nótáztak.

Kispadon ülés: a faluban az idősek szórakozása beszélgetés, figyelgetés.

Háztűznézés: a vőlegényjelölt idősebb férfi kíséretében ismerkedett a lányos házzal.

Divat, lakáskultúra

A többségében paraszti lakosság viseletét a kor divatja és a környező települések befolyásolták. Jelentékeny számú köznemes élt itt, jelenlétük és a társadalomba való beilleszkedésük a divatra is hatással volt. Divattörténeti szempontból mintegy 150 évre lehet visszatekinteni.

Iskolázott emberek, papok, diákok magyaros, zsinóros ruhát viseltek. Mátyási János tiszteletes úr és felesége festménye 1785-ben készült. Az ismeretlen festő által készített képen egyszerűségében feltűnő elegáns ruhában örökítették

meg az utókor számára. A férfikalap háromszögletű, hasonlatos Napóleon fejfedőjéhez.

A paraszti viseletben a házilag szőtt kelmék voltak szokásban, mint egyik fennmaradt festményen követni lehet – Kunsági pásztorok mulatozása 1861-ben. A nők ünnepi viseletében a vásárokban beszerezhető selyem és gyapjú anyagokból varrt hosszú ruha, fej és vállkendő. Nyáron fehér vászonruhát viseltek hosszú szoknyával, és hosszú újjal, szép nagy és fonott hajjal. Fejüket aszszonykorukban mindig bekötötték. Kifejezetten népviseleti ruhákat nem hordtak. Megismerték vásározások alkalmával Kiskőrös, Kalocsa, Géderlak öltözködési szokásait. Izsákra Kecskemét paraszt – polgári divatja volt a legnagyobb hatással.

A pásztorok ruházatából az ezüstgombos-pitykés mellény és a kalap sokáig megmaradt. Hordták a századelőn a szűrt és a subát. A férfiak mintegy 100 éve fésűvel rögzítették hajfonatukat. A lábszárközépig érő bő, rojtos gatyához csizmát húztak, a bornyúszájú inghez fekete mellényt vettek fel. A kisfiúk viselete a hosszú ing: pendely, itteni szólással a „pöndöl".

A századforduló után a férfiak viselete öltöny, egyszerű ing, majd csizmanadrág és rámás csizma viselete vált állandóvá. Ezzel az esküvőre csináltatott fekete ruhával temették el végül. A munkában bakancsot, egyszerű csizmát hordtak kapcával. Nem volt zokni szokásban, méterben vették a lábbelibe való anyagot, és azt felszabdalták, illetve használt ruhaneműkből készítették. Zokni viselésre tisztviselők, tanítók, iparosok tértek át legkorábban. A lányok munkájának fontos része lett későbbiekben a szakszerű zoknistoppolás megtanulása.

A nők ruházata, hajviselete a 20-as években sokat változott. A ruhák hossza egyre rövidült, városias kosztümöket, kabátot kezdtek viselni, a régiek gyapjú nagykendőjét csak piacra vették fel. Szép hajkoronájukat kendővel takarták be. Kalap nem volt divat.

Szüreti mulatságok idejére 25-30 pár csőszruhába öltözött a régi viselet utánzásaként magyar ruhát kapott a fiú és a lány családjaiktól, nemzetiszín szalaggal díszítve.

A lányok magyarruhájához piros mellény és párta illett, többnyire elegáns kis cipellőt húztak.

Diákok viseletében a bocskai ruhában a magyaros, régi, zsinóros divat őrződött meg.

Az 1930-as években elegáns hölgyek és urak városias ruhákat hordtak, nagyon kevés lány levágatta a haját. A fővárosban uralkodó polgári viselet, hajvágás későn ért ide. A háború utáni időkben volt nagy divatja a rövid, vagy félhosszú hajnak, fodrászok és házi hajformázók jöttek divatba. Színésznőket utánzó új frizuradivat alakult ki. Konzervatív nézetet valló családokban és tanyán nem engedték meg a rövid hajviseletet. Tisztességes nő hordjon hosszú hajat. Az 1950-es évek sok mindent egybemostak, mindenki lódenkabátot és ballonkabátot viselt, majd jött a farmerkorszak. Fiatal és élemedett korú emberek követik az új divathullámokat. A század végén nagyvárosokban, kis telepü-

léseken egyaránt az átlagnak megfelelően öltözködnek. Sokan festetik a hajukat. Ma már nincs különbség a vidéki és városi divat között. Ugyanakkor sematikus öltözési szokások vannak: farmer, sportcipő, dzseki viselete.

A lakáskultúra, lakberendezés területén sok változás ment végbe. Arany János megörökítette Családi kör című versében: aztán földre terítik a zizegő szalmát... Így éltek. A legények az istállóban aludtak a béresek és gazdafiak egyaránt.

Az ősök idején, a jobbágyivadékok sokszor kis házacskákban éltek, kemencében főztek, amely a ház fűtését is szolgálta. Nyáron kint a folyosó végén, sárból tapasztott, nyitott tűzhelyen főztek. Később egy kelengyeláda a textilneműekkel, ágy, szekrény tette ki a bútorzatot. Az ügyes házigazda széket, fekhelyet összetákolt. Száz éve volt szokásban nagy fiókos-szekrény, sublót készítése. Jómódú családok, nagygazdák vásároltak szobabútort is.

Ma ezek az antikvárius boltok kedvelt darabjai a 100-130 éves paraszt-barokk bútorok, tükrök. Megtörtént: a szegénység leplezésére egy jobbmódu szomszéd hálószobabútorát kérték kölcsön a ház berendezéséhez úri vendég fogadásakor. A hálószobabútor általános elterjedése a 30-as évekhez kötődik. Egy teljes bútorzathoz tartozott: 2 ágy, 2 szekrény, 2 éjjeli szekrény, 1 asztal, 4 szék, tükör. Ezek a parasztbútorok értékes darabok a hagyományőrzők körében.

Az 1950-es években egyszerű típus bútorok, hálószoba és konyhabútor jött szokásba.

A két világháború közötti időben szép kombinált szobabútorok, ebédlő és nappali szobák voltak a tisztviselő családok, értelmiségiek körében. Többen használják ma ezeket a bútorokat.

Izsákon a szőlők termőre fordulásával jelentékeny építkezések kezdődtek, szép városias házakat és közintézeteket építettek. Többségében a kis, egyszerű nádtetős vályogházak helyett tornácos, lépcsővel rendelkező nyeregtetős házak épültek. Konyhafelszereltség az egész háztartás kiszolgálását elvégezte. Itt étkezett az egész família, a sarokban lévő kis dikón (házilag készült ágyon) megpihent az idősebbje. Anyáról leányra öröklődött a berendezés. Tűzhely, kredenc, asztal, szék, vizespad, hokedli...

Egyik képeslapon jól látható Izsák belterületének jellegzetes építészete. A parasztházak szinte mindegyike 1910 körül földes volt. Hét végén a család, gyermekek fürdetése után a háziasszony vagy nagylány lefekvés után felmázolta, majd reggel, száradás után gyengén homokkal felhintette. Így könnyen lehetett tisztán tartani a következő mázolásig.

Egy gazdacsalád igyekezett teljes mértékben házasságkötéskor a lányt ellátni ruházattal, kelengyével, bútorzattal. Általában egy tucat volt a mérték, vagyis 12 db lepedő és párnahuzat, konyharuha, 6 db dunnahuzat és kispárnahuzat, 2 dunna, 4 nagypárna. Egy teljes konyhabútor és szobabútor. Gazdasági felszerelés és állatállomány képezte még a kiházasítást, stafírungot.

A teljes foglalkoztatás idején egy családban több pénzkereső ember volt.

A háztáji gazdaságok segítségével nagyarányú építkezés indult Izsákon. A családi házak többsége négyzet alapú, sátortetős ház fürdőszobával, villannyal. A városképbe illő és hagyományos elemeket felhasználó építkezés az 1980-as években indult meg. Ennek felel meg a belterületi városkép.

Természetesen az öröklés idején a megfelelő birtok, a felszerelés öröklődtek. Egyik-másik családban az idős, haszonélvezeti jogot gyakorló özvegy birtokát haszonbérlettel munkálta a család. Amíg nem fekszünk, nem vetkőzünk – mondás volt érvényben. Megtörtént az is, a jól gazdálkodó fiatalabbak megkapták a jusst még a szülők életében, és eltartották az öregeket. Az is szokásban volt, hogy beköltöztek a tanyáról az idősebbek, a templom közelében vettek egy kisebb házat, s itt élték idős napjaikat. Gyermekeik behozták az élelmet, az unokák innen jártak iskolába. Bizonyára lehettek kirívó esetek, fennmaradt szólás alapján: egy szülő fel tud nevelni 10 gyermeket és 10 gyerek nem tud eltartani egy szülőt. Irodalmunk megőrizte a falusi társadalom életét.

A nagycsalád, mint életeszmény, kiveszett a század végére, nagyon kevés családban maradt meg a többgenerációs együttélés szokása. Változás, modernizálódás, technikai haladás, elmagányosodás, egyke, gyermektelenség fogalmai között létezünk.

Az utóbbi években azonban sokan vállalnak több gyermeket, utódaikat újból az idősek bevonásával nevelik.

Hagyományok, szokások

Gyermekszületéstől a sírig követik az ember életútját. A születés sorsformáló családi események legfontosabbika. A gyermekvárást többféleképpen fejezték ki: áldott állapotban van, kicsi bántja a nagyot, terhes, várandós, mindenórás. Nagyon megkímélték ilyenkor a mamákat. Amikor eljött az idő, otthon születtek a gyermekek. Forralták a sok vizet, készítették a ruhákat, a férj pedig hozta a segítséget: bábát, szomszédot vagy javasasszonyt. A barátok, szomszédok ebédet hoztak... Komatálat hoztam, meg is aranyoztam. Koma hozta komának-, őrzi a dalocska. A kismama gyermekágyat feküdt a szobában 6 hétig, a keresztelőre esetleg felkelt. Gyermek öltöztetés előzőleg maradt ruhácskákban, pólyázás nagypárnába. Sokáig a baba kezét a pólyában rögzítették, és az elfoglalt család nyugodtan dolgozott. Pelenkázásra elhasznált fehérruhát daraboltak fel.

Gyengének látszó újszülöttet azonnal meg kellet keresztelni, a szentségekkel ellátott gyermek megerősödése érdekében, illetve az elhunytak megfelelő útja érdekében.

Etetéskor, szoptatáskor ringatták, csitítgatták a babát, kis dalokkal: Csicsíjjababája... Tente baba, tente... A bölcsőben ringatott gyermek könnyen elaludt,

a Mama lábára kötött madzaggal éjjel ösztönösen altatta a kicsit. Hosszú ideig szoptatták a gyermeket, így könnyű volt ellátásuk és abban bíztak az asszonyok, ezen idő alatt nincs fogamzás. A baba és Mama elválasztása körülményes volt. A pépes ételek fogyasztásakor a szájban összerágott – csócsált – ételt dugtak a kicsi szájába, így táplálták a vegyes étkek fogyasztásáig.

A gyermekhez kapcsolódó eszközök, játékok házilag készültek: bölcső, kereken guruló járóka, hintaló, babák, huszár, kocsi...

Játékok személyek között: Csipp-csipp csóka, vagyis egymásra csíptetett kezekkel, vadászjáték az ujjakkal, tenyérrel: Ez elment vadászni...

Nagyobb gyermekek játékai:

Mondókók: Antan-ténusz, szórakaténusz...

Kiszámolósdi: Egyedem-begyedem tengertánc...
Fecskét látok, szeplőt hányok...

Társasjátékok: Malom, marokkó, kirakós játék, sántaiskola, pecázás...

Iskolában tanult, alkalmazott játékok:
Beültettem kiskertemet a tavasszal – körjáték és ének
Lánc, lánc eszterlánc...
Gyertek haza ludaim, nem megyünk: felelgetős
Adj király katonát. Nem adok... - szakítás
Bújj, bújj zöld ág... - kapun átbújás

Csúfolkodó játék:
Lányok, lányok, földi boszorkányok
Pesten jártam iskolába, térdig érő hóvilágban

Gyermek vigasztalása:
Nem fáj, katonadolog
Ha fáj, hadd fájjon, ha nem fáj, használjon...

Fiatalkori szokások: párválasztásra, házasságra készülés.

Tánciskola működött egyszer évente, hivatásos tánc és illemtanár alkalmazásával. Egyszer össztánc volt, mindenki jöhetett. Tánctanfolyam végén rendezett bálon választották meg a bálkirályt, királynőt. Kis virágokat lehetett vásárolni valaki számára, a legtöbbet kapott lett a győztes.

Jelmezbál: igazi mulatság, a maskarák jelentették, ez valószínűleg a felsőbb körökből örökölt szokás.

Tanyán a háznál jöttek össze tanulni, gyakorolni a környék fiataljai. Gyakorlott táncosok segítettek.

Éjjeli zene: a komolyan udvarolni szándékozó fiú a választott lány ablaka alatt húzatta a cigánnyal vagy maga pengette a mandolint... és énekelt, valami divatos nótát: pl. Te vagy a fény az éjszakában...

A lányos háznál a gyufa felvillanása jelezte, fogadják.

Májusfa állítás: a hónap első napjára virradóra hatalmas fa és virágerdő köszöntötte a kedvest, szomszédok kertje bánta nemegyszer ezt a módit. Énekelték: Szeretnék május éjszakáján, letépni minden orgonát...

Udvarlás: a lányt a szülők engedélyével szerdán és szombaton illett látogatni. Egy kis tisztelet, játék, semmi közelebbi nem volt lehetséges.

Lánykérés: egyik formája volt az ajánlás – kommendálás – egy kívülálló, ismert személy ajánlott eladósoerban levő lányt, ilyenkor kísérőlve. vőféllyel vagy a keresztapával jött a fiú háztűznézőbe. Amennyiben sikeres volt az egy-két alkalom, megbeszélték az esküvő, a hozomány részleteit.

Jegyben járás: a hivatalos eljegyzés, gyűrű felhúzás után. Ezen időben próbálták egymás természetét megismerni és befejeződött a menyasszony kiházasításához a stafírung összeállítása.

Esküvő, lakodalom: előtte személyesen ment a jegyespár hívogatni. Szerény ajándékozás volt, egy kis süteményes vagy boros pohárkészlet.

Templomi esküvő: a menyasszony talpig fehérben, mirtuszkoszorúval, csokorral. Vőlegény fekete öltöny-fehér ing, fekete cipő.

Koszorúspárok kísérték a gyalogos menetben a fiatalokat. A lányokon szép rózsaszín ruha, csokrot vittek, fiúk ünneplőben. A menet elején a vőfély, egész éjszaka az ételekre felügyelt, a hangulatot irányította verses-rigmusos mondásaival. A cigánybanda reggel hízta, nemegyszer a mulatos vendégekkel a szalmakazal tetején. A fiatalasszony új élete a családtagok közvetlen jelenlétében zajlott.

Tanyai lakosok lovaskocsin – csézával jöttek esküdni, szép lovak, kocsik és a vendégsereg tette szinessé a menetet. Menyasszonynézésre sokan jöttek ismerősök a templomba.

Több generáció gazdálkodott közösen az öregek irányítása alatt. Nem véletlenül maradtak fenn különböző anekdoták erről.

Holtomiglan-holtodiglan: az eskü sírig szóló kapcsolatokat feltételezett, sokan megtartották ezt. Újabb szokásokkal, a válásokkal nagyon eltérő, új kapcsolatok keeltkeztek.

Halálozás, temetés: természetes része volt a régiek szemében az emberi élet végessége. A betegeket otthon ápolták, bátorították, felkészítették utolsó útjukra, szentségekkel látták el... A halottakat mosdatták, szemét lecsukták, állát felkötötték, felöltöztetve a padozatra tett deszkára fektetve, lepedővel letakarták. Letakarták a tükröket. Gyászlepel borította a házat. Virrasztottak szomszédok és családtagok a halottak mellett és az elhunyt családtagnál: imádkozás, beszélgetés, végtisztesség kifejezése. A szomszédok, tisztelők ásták ki a sírt, a családtagok ott pálinkát kínáltak. Kutyavonítás jelezte a haláleset közelségét a régiek szerint. Fiatal halottat lány és leánypajtásai kísértek ünneplőbe öltözötten, hözvetlenül haladva a gyászkocsi után. Lányokat menyasszonyi ruhában temették el, pajtásai fekete alsórészben és fehér felsőben kísérték. Tetszhalottakról maradtak fenn történetek.

Hétköznapi élet szokásai: tükör eltörés rossz jel, a lány 7 évig nem megy férjhez... harangszókor nem jó elindulni, nem lesz szerencse... könyök beverése

váratlan vendég érkezése... este nem lehet a szemetet kivinni a házból, rosszat jelent...

Jeles napok – ünnepek – névnapok

Egyházi hagyományok: karácsonyi ünnepkör, húsvét...

Szentek ünnepei: terméséldás...

Névnapok – jövendölések stb.

Filléres receptek

Levesek

Gyakran száraztészta, szárazbab, krumpli és a szezonzöldségekkel készül.

1./ Tarhonya vagy lebbencs: száraztésztát zsiradékon megpirítani, pirospaprikát rászórni, felengedni vízzel. Kis főzés után kockára vágott burgonya, só, petrezselyem.

2./ Tej felhasználása: a felforralt tejet ízesíteni, aprókockát és petrezselymet belefőzni.

3./ Hagymalevesek: leveshez az apróra vágott alapanyagot zsiradékon átforgatni, pirospaprikát rászórni, vízzel felengedni, ízesíteni.

4./ Gombóc vagy gölődin leves: megfőtt krumplihoz lisztet, tojást, sót tenni, összegyúrni, a forrásban levő hagymás, krumplidarabos lében kifőzni.

5./ Zöldségleves: vegyes zöldséget megfőzni, frissen gyúrt metélttésztát belefőzni.

6./ Haluskaleves: vegyes szezonzöldséget és hagymát megfőzni, kevés rántást hozzáforralni. Egy-két tojásból, lisztből nokedli tésztát evőkanállal beleszaggatni.

7./ Zsemlegombóc: előző vegyes leveshez kockára vágott és megpirított zsemlét beleforgatni lágy nokedli tésztába, nagy kanálnyit levesbe főzni.

8./ Gulyás-babgulyás: a pörköltnek megfőzött húst bőven felengedni vízzel, köménymagot és babérlevelet beletenni. (Krumplival vagy babbal tovább főzni.) Csipetkét főzni hozzá: tojás, liszt, só, s a kemény tésztát elcsipkedni, főzni.

9./ Paradicsom és más szezonális zöldségek felhasználása nagyon sok leveshez.

10./ Krumplileves: kis zöldségfélét, krumplit összefőzni, rántás, paprika, petrezselyem.

11./ Cibereleves – korpából. Egész évben készíthetők különböző gyümölcsökből levesek stb.

Egytál ételek

1./ Kemény tarhonya vagy öreglebbencs: kevesebb vizet önteni rá mint a levesnél, krumplit bátran, és nyári zöldséget lehet hozzátenni.
2./ Paprikáskrumpli: a zsiradékon fonnyasztott vöröshagymára rátenni a hasábra vágott krumplit, átforgatni, rászórni pirospaprikát, sózni. Kiadósabb egy kis apró nokedlit belefőzni.
3./ Krumplifőzelék (babfőzelék): az alapanyagot megfőzni, sóval, babérlevéllel ízesített vízben, rántást belefőzni. Tálaláskor tejföllel, ecettel ízesíteni.
4./ Lecsó: a megfonnyasztott vöröshagymához tenni a feldarabolt zöldpaprikát és paradicsomot, pirospaprikát rászórni. Finom tojás, krumpli, rizs, kolbász hozzáadásával esetenként.
5./ Fordított kása: a tarhonyás ételekhez hasonlóan régi pásztoreledel. A feldarabolt szalonnatetőt vagy maradék zsiradékot a bográcsba, lábasba tenni, benne megforgatni a tiszta köleskását, krumplit hozzádarabolni. Elkészültekor magától megfordult a bográcsban.
6./ Juhhúsos káposzta: a felszeletelt fehérkáposztához hozzátenni a megfőtt csontos birkarészeket, együtt forralni, sózni, beráncsolni, végül kellő mértékben paradicsomlével felengedni.
7./ Szalonnás savanyukáposzta: sütőbe vagy kemencébe betenni egy réteg szalonnát, egy réteg jóízű káposztát, s alaposan megsütni.
8./ Pörkölt: különböző húsalapok lehetnek: baromfi, sertés, birka, borjú, marha. A vöröshagymát megdinsztelni, a húst beleforgatni, majd paprikát ráhinteni, vízzel felengedni, ízesíteni. A körítést együtt vagy külön is feladni, ahogy szokás. Gyakori köretek, garnírung: főtt krumpli, nokedli, főzelékféle, rizs.

Kifőtt tészták

Mindig házilag gyúrt tésztából készült, hosszú vagy kocka alakú. Nagyon szegény időkben egyszerűen megsózva, zsírozva ették.

1./ Rátét: pirított gríz, káposzta, morzsa, krumpli, túró, dió, mák.
2./ Szutykos tészta: hosszúmetélt kifőtt tészta cukros mákkal összekeverve, szilvalekvárt hozzákeverni. Zsírozott, morzsával hintett lábasban sütőben megsütni. Szeletelése tortához hasonlóan.
3./ Szuszogó: vízben, sóban grízt keményebbre, szuszogósra főzni. Kanállal adagolva, pirított zsemlemorzsába forgatni, cukorral, illetve tejföllel tálalható.
4./ Derelye vagy barátfüle: a kerekre nyújtott tésztát félbehajtva megjelölni, egyik felébe 5-6 cm-enként szilvalekvárt halmozni, másik felét ráborítani, derelyevágóval 8x8 cm-es kockákra metélni. Kifőzés után pirított zsemlemorzsára szedni.
5./ Gombóc: megfőtt burgonyához tojást és lisztet adva tészta készül. 1/2 cm vékonyra nyújtani, kockára vágni, 10-10 cm-re és középre szilvalekvárt ten-

ni. Gombócot formálva kifőzni. Morzsára tenni. Utóbbi két tésztaféle nagyon finom zsíron megfuttatott tejföllel meglocsolva.

Sült tészták

Krumpli, töpörtyű, tejfölös pogácsák., tejespite, császármorzsa stb.
Kelt tészták: kalács, fonottas... túróslepény.
Palacsinta, tarkedli (cseh fánk): lekvárral, túróval, dióval.
Kukoricalisztből: görhöny és málé készült, amelyet különböző ízesítéssel fogyasztottak.
Rétes: jó minőségű liszt felhasználásával kb. 50 dkg liszt, egy kis zsír és 4 dl langyos vízzel jól kidolgozott, rugalmas tészta készül. Pihentetés után az asztalt fehér abrosszal leteríteni. A tésztát kezdetben nyújtófával nyújtani, majd vékonyan megkenni zsírral. Kézfejjel alányúlni, és minden oldalon húzni, vigyázva, hogy ne szakadjon el. Az asztal széléhez érve a vastagabb széleit kézre feltekerni. Abrosszal méretre hajtani, langyos zsírral locsolni, megfelelő töltés után feltekerni, zsírral kenni, sütni. Töltelék: mazsolás túró, dió, mák, stb.
Vízen kullogó: a jól kidolgozott kelttésztát vízre téve kelesztették. Kelt rétes alapanyaga ez.
Kuglóf: több tojással, vajjal kelt tésztát készíteni, kuglóf formában kisütni...

Halételek

A halat házakhoz vitték a halászok, illetve heti piacon árulták.
1./ Halleves: közel azonos módon készül, mint késői híres utóda a halászlé. Apróbb halakat megfőzni, áttörni és a hagymával ízesített alaplében a fejet és farkat, halszeleteket megfőzni.
2./ Rántott hal: halszeletek liszt, tojás, morzsa bundába forgatva, zsiradékban megsütni.
3./ Sülthal: paprikás lisztbe forgatott, kisebb halakat kisütni.
4./ Halkocsonya: rövid lével halleves készül, aprócska főtt halakat átpasszírozni, paprikával, borssal, sóval ízesíteni. Tányérba szedni. Különleges ételként töltötthal készült.

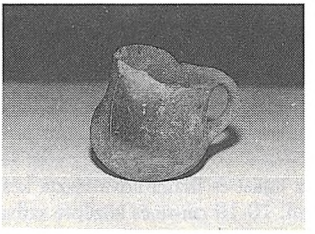

Avarkori kultikus edény
Fotó: Badényi István

Ünnepi ételek

1./ Hús és csontleves: öntöttvas fazékba tenni az alapanyagokat, hús, zöldségfélék, fűszerek. Forrás után lassú tűzön főzni, habját leszedni. Leszűrni, külön tálon a zöldségek és a hús. A megfelelő, frissen gyúrt tésztát (finom metélt, eperlevél) külön megfőzni.

2./ Becsinált leves: csirkeaprólékot vagy húskockákat és apróra vágott zöldségeket zsiradékon átforgatni, vízzel felengedni, babérlevelet belefőzni. Gyenge rántás vagy habarás hozzáforralása. Májgombócot belefőzni (elkapart máj, morzsa, hagyma, tojás alapanyagból készül.)

3./ Raguleves: összedarabolt húst kis vegyeszöldséggel zsiradékon átforgatni, lisztet rászórni, vízzel felengedni, tésztafélét belefőzni.

Sültek

Sertés, lúd, kacsa, pulyka, tyúk...

A régiek a kifejlett 4-5 kg-os tyúkot előbb levesnek félig megfőzték, majd vágódeszkán összevágták, tepsiben sütötték. Karikás krumplit adtak mellé.

Töltött csirke

Frissen vágott csirke bőre alá nádszálat csúsztatni, belefújni, vigyázni a bőr épségére. Vegyes zöldséggel, tojással, májjal, áztatott zsemlével, fűszerekkel finom tölteléket készíteni. Egészben készült, később szokássá vált a tölteléket a csirkedarabokra ráhalmozni és úgy megsütni.

Rántott húsok

Elsősorban fiatal csirkéből készült pünkösdkor. A szárnyakhoz a zúzát vagy májat bedugják. Bundázás után (megforgatva lisztbe, tojásba, morzsába) zsiradékban kisütni. Készülhet még kicsontozott sertéskarajból, borjúhúsból.

Vadas ételek

Nyúl és marhahús felhasználásával készül elsősorban.

A húst alaposan elő kell készíteni, páclében, fűszerezve megfőzni.

Mártás: különféle zöldségeket főzés után áttörni, só, mustár, pirított cukor, majd tejföl hozzáadásával a kifőtt tésztára tenni.

Libator

A kihízott libát (7-8 kg) egy nagy család több alkalommal fogyasztotta el.

Húsleves: szokásos módon, sok fokhagymával.

Ludaskása: megtisztított rizs átforgatva zsíron, hagymával, felengedni a húsleves levével, hozzátenni zöldségeket és húsokat.

Töpörtyű: a liba háját összevágni, kisütni.

Máj: forró zsírban megsütni egészben, utoljára őrölt paprikát rászórni.

Távollevő családtagok üvegben, zsírral leöntve vitték el.

Libasült: mellét, hátát, combjait késsel bekockázni, sütni.
Töltött libanyak: finom töltelékkel együtt főzni, sütni, szeletelni.

Disznótor

Hajnalban a sertés lefogása, leölése. A segítségek pálinkáztatása. Pörzsölés szalmával, kaparás éles késsel. A hátára fordított sertést hasánál vágták fel, orjára bontás.

Reggeli: sült vér, pecsenye, szalonna, savanyúság.

Ebéd: közben készül a hurka, sajt, kolbász, a főtt húsok csipegetése.

Vacsora: húsleves, toros vagy töltöttkáposzta, sült májas és véres hurka, kolbász...

Májleves: máj-húsból pörkölt, főtt hagymával.

Maskarák jöttek este elmaszkírozva köszönteni, mókázni, enni.

Másnap: edények, asztal alapos tisztítása, zsír sütése, kóstoló széthordása. A legközelebbi szomszédokhoz, komákhoz 6-8 helyre ment. A teljes adag: májleves vagy töltöttkáposzta, nyers orjahús, hurka, kolbász.

Kenyérsütés

A jegyrendszer bevezetésével, a padlásseprések idejéig szinte minden háznál otthon készült a kenyér, saját kemencében sült. Hajnali kezdéssel: kelesztőanyag – morzsotka – langyos víz és a megfelelő mennyiségű liszt alapos összegyúrása, kelesztés, szakasztás, szakajtóba elhelyezés, pihentetés. Sütés otthon vagy péknél. Gyermekek kedvence a tejfölös lángos.

Tejfeldolgozás

Az önellátó életmódhoz tartozott a tejtermékek előállítása. Naponta kétszer fejtek. Egyik család a tanyától 3 km-re levő legelőt bérelte, kint fejtek, és vállon vitték haza a tejet. Többségében a tanyák környékén legeltettek, sajtárba, dézsába fejtek. Friss, habos tejet vacsoráztak. A hűvös helyen tárolt tejről leszedték a tejszínt, tejfölt. Feldolgozás érett túrónak, sajtnak, vajnak megfelelő sózás és munkafolyamat során. A városban lakó gazdák gulyást fogadtak, és a Kolon-tó melletti marhajáráson legeltettek, naponta küldték és fogadták az állatokat.

A birkafejés és tejtermék előállítása a juhászok feladata volt. Főleg túró, sajt készült. A gyerekek bögrével vártak és frissen fejt tejet kaptak vacsorára.

Az önellátó életmód során, házilag állítottak elő lehetőleg mindent, így a szappanfőzés tudományát magas szinten végezték...

Szerelmes történelem

Szép hagyományok alakultak ki a szórakozás, udvarlás és a párválasztás területén. A lányokat szigorúan, erkölcsösen nevelték, nem engedték kíséret nélkül szinte sehova sem.

A gazdák által szervezett rendezvények, táncmulatságok, az ipartestületben szórakozó iparosság rendezvényei mellett a kukoricafosztás, a szüret és az azt követő szüreti felvonulás és bál ugyanúgy színtere volt az ismerkedésnek, udvarlásnak, mint a háztűznézőbe járás. Nagyon régi időkre nyúlik vissza, a nászna ggyal, kérővel érkezett a legény a kiszemelt lányhoz – hogyha kitették a szűrét, vagyis nem azon a helyen volt, ahová letette, nem volt érdemes tovább próbálkozni... Meggyőződtek közvetítő segítségével a várható hozományról is.

A vagyoni helyzet, a várható örökség és a felekezeti hovatartozás fontos volt. Egy jó házassággal lehetett felemelkedni. Elveszik a csúnya lányt a jussáért... így mondta a nóta is. Szigorú édesanya kijelentette: inkább lássam a fiamat a ravatalon, mint annak a lánynak az oldalán. Szerelmi bánat miatti öngyilkosság is történt Izsákon .

A kocsmában a férfiasnak tartott öklözés, botozás, bicskázás mutatta meg ki a legény. A Lebovics-kocsma került ilyen verekedés hírébe a múlt század fordulóján. A gyenge esküdtszék döntése mentette meg az elkövetőt, aki nagy közadománnyal emlékezett erre.

A halhatatlan kedves. Beethoven zeneköltő titkai.

Bécsben teljesített szolgálatot 1805-ben Szily Antal huszárhadnagy, izsáki família tagja. Brunszvik Terézia neve óvodapedagógusként ismert. Az előkerült német nyelvű napló alapján Terézia vőlegénye Szily Antal. Házasságkötésüket a császárhű Brunszvik család megakadályozta. Mátyási József költő 1817-ben névnapján üdvözli Szily Antal barátját Izsákon, akit öreg vitéznek, fiatal költőnek titulált. A titokzatos kedves B. Jozefin lehetett.

A szegényemberek életében, házasságkötésében többnyire a suba subához, guba gubához mondás érvényesült. Nagyon sok praktikusságot kellett ismerni a család fenntartása érdekében. Többen arra kényszerültek, hogy kis gyermekeiket cselédnek, szolgának adják.

A gazdasági válság idején 1930 körül sokan mentek el szolgálónak, a kis fizetést, ruházatot megspórolták, ellátást kaptak. Többen ebből a keresetből állították ki a stafírungot.

Kosztolányi Dezső megörökítette Édes Anna c. művében egy szolgálólány tragédiáját.

A szégyenbe hagyott lányt könnyen elküldték, esetleg hazajött. Itthon is megtörtént a botlás, amikor a lány túlzottan bízott a fiú ígéreteiben, évekig tartó pörök következtek. Nem minden esetben ment bíróságra a lány sem. A beperelt fiú hamis tanúkat hozott.

A családok eltérő politikai nézetei miatt is megszűntek szépen bimbózó kapcsolatok.

Hosszú ideig emlékeztek egyik romantikus lányszöktetésre, a fiatalok átlépték a környezet tabuit, tiltásait, és közös életet kezdtek. Unokák megbékítették úgy-ahogy a szülőket is.

Házvezetőnők helyzete sok beszédtémára adott okot. Általában magányos, módos emberek alkalmazásában voltak, ahol valóban regénybe illő változatok maradtak fenn.

Egyik megcsalt férj inkább a káposztát irtotta el, mondván: arra jön az idegen nyúl.

Csintalan gyermek a szomszéd ház falán tudatta a közismert ember szerelmi kapcsolatát, a hazatérő iskolások a többször átmeszelt falon olvasták álmélkodva a nem hízelgő jelzőt.

A híres, emlékezetes szerelmi történetek mellett legtöbben megtalálták életük párját.

Emlékezetes eljegyzés, jegyben járás után megtartották az esküvőt, lakodalmat. Koszorús lánynak felöltözött 4-6 leány, mellé választottak megfelelő legényeket. Elöl ment a vőfély, majd a 2 násznagy, a menyasszony-vőlegény, majd a koszorús párok, ezt követte a lakodalmi menet gyalogosan.

Napjainkban újból szép menyasszonyi ruhákat látni, kis koszorúslányokkal, pompázatos személygépkocsival közlekedik a násznép. A cigányok húzták a talpalávalót, főzőasszonyok készítették a vacsorát. Ma gépzene terjedt el, vendéglőkben tartják a nagy lakodalmat.

A gyermekek teljes családokban nőttek fel, a házassági köteléket szentnek tartották.

A XX. század végén jellemző a sok válás, a kevés gyerek, a csonka család.

Névadási szokások

A vezetéknevek egy része régi, magyar családnév. Ács, Ádám, Hajnal, Csontos, Deák, Mezei, Takács, Pálffi, Lévai, Csepela, Keserű, Szijártó, Mészáros...

Egy részük foglalkozásra, eredetre, illetve származási helyre utal, vagy tulajdonságot jelöl.

A török, kun világ idejéből: Izsák, Kara, Benda nevek találhatók meg.

Német ill. felvidékről eredő családnevek: Hirháger, Teischler, Duráncsik, Dediczki stb.

Izraelita családok: Deutsch , Rosenthal, Fischer, Weisz, Böhm, Beck , Fleischmann...

A lakosság nagyarányú növekedésével szükségszerűen kialakultak ragad-

vány, illetve gúnynevek. Később ezek egy része hivatalossá vált. Kovács Szabó család használta: K. Szabó nevet, Hardi Szabó: H. Szabó, Cecei Horváth: C. Horváth, Bakonyi Kiss: B.Kiss stb.

Ismert megkülönböztetés: bicsak Bognár (ősük hamar előkapta a bicskát)
pipás Damásdi (a gyakori pipa használatára utaló)
talicskás Szögedi (talicskakészítés után) stb.

Kis rigmus őrizte meg egyik házasodni készülő legény esetét:
Tollasodik a rigó; házasodik a Filkó
Megkérte már Izsák minden gazdag lányát,
Mégsem kapta meg a Hm, Hm ... Hm ... Hm lányát

A keresztnévadási szokásokban elsősorban régi magyar, egyházi személyek és uralkodók neve volt szokásban: István, János, Mihály, Lajos, Péter és Pál.

A katolikusok lányoknak: Mária, Erzsébet, Anna, Margit, Éva, Magdolna. Református családokban gyakran adták fiúknak: Ambrus, Albert, Lukács nevet is. Egyik családban úgy tudják, szokásban volt: István, János, Erzsébet, Kiára nevet adni, több generáción át. Lányoknak Lídia, Eszter, Kiára, Zsófia, Teréz nevek voltak előnyben.

Többen emlékeznek az Amália keresztnév eredetére; a rangos Reviczky család nevelőnője után sok család megőrizte ezt a nevet: Jónás, Egyedi, B. Molnár, Faragó, Dobrai... Bognár Amália kedves tanító néni sokak nevelője is ezt a nevet viseli.

Régi szokás szerint korán elhunyt gyermek nevét nem merték újszülöttnek adni. Ugyanakkor tiszteletből, hagyományból megőrizték sok családban az elődök nevét, így elég nehéz nagycsaládokban eligazodni, ki hova tartozik és melyik generáció. Ezért praktikus a ragadványnév alapján tájékozódni.

Izsák lakossága 1942-ben lépte át a 8000 főt, ez volt legnagyobb létszáma. Sokan itt élték le egész életüket, ahol születtek, vagy kint a tanyán, legtöbb változatosság a templom és temető látogatása. Vásári és piaci napok, majd később vasárnapi istentiszteletek után hallgatták a kisbíró dobolása után a hirdetéseket, volt, aki csak a publikumra ment be a központba. Vasárnap délutánonként a fiatalság a főutcán sétált, korzózott. Kis településeken szinte minden tevékenység, munka, szórakozás, egymás szeme előtt zajlott. Kiskertekből, ablakokból ki lehetett látni... Az éles nyelvű megfigyelők több kellemetlenséget okoztak a látottak továbbadásával.

A ragadványnevek között találni: guzsu Hajma, fekete Mezei, vörös Mezei, bableves Damásdi, cigány Cséplő, polgár Takács...

A kuruc világ után konfiskálták – vagyonelkobzásra ítélték II. Rákóczi Ferenc híveit. Sok történelmi nevű család tagjai szétszóródtak, egy részük a szabadabb Jász-Kun Kerületekbe húzódott. Beépültek a helyi lakosok közé, a névírásban a praktikus változatot használták. A nagy költözködések idején korábbi kiváltságaikat, nemességüket elhagyva élték a helyi lakosok dolgos életét. Izsákon élt a Forgách család egyik ágazata, ide került házassága révén Révai

Anna, akit örökség ügyben keresett elhagyott családja és Béri Balogh Ádám utódai.

Többen tudnak családjuk történetéről, eredetéről. Keresik, nyomozzák a család múltját...

Egészségügy, higiénia, gyógyítás

Előző generációk életében gyakori járványok, a magas gyermekhalandóság, a szüléskor létrejött fertőzések, a háborúk miatt sokan meghaltak. A tüdőbaj: Morbus Hungaricus – okozta halálesetek jól ismert családokban okozott fájdalmat, a ma élők emlékeznek ezekre.

Gyógyítók: bábaasszony, borbély, füvesemberek, gyógykovácsok végezték eleinte. A környező településekkel összehasonlítva Izsákon a legkorábbi lehetséges időktől kezdve szakképzett bábaasszonyt, orvost, gyógyszerészt alkalmaztak. Gyógyszertár működött 1834 óta (Lóránt Nándor: Adatok BKM. gyógyszertári hálózatához, Cumánia 1975.)

Hovánszky István volt a patikus 1862-ben, majd Csillag József, Csernyus Dezső, Szilárdfy Károly, 1882-től Farkas Ignác. A később Kecskeméten megtelepedett Farkas gyógyszerész egykori háza gyermekintézmény, az üzlet berendezése a Patika Múzeumban látható. Az első automobil tulajdonosai voltak. Barthalos Kálmán 1887-ben vette át a gyógyszertárat, később Balogh patika lett. Páduai Szent Antal néven nyitották meg a második gyógyszertárat Izsákon Bátri Ferenc és Szekeres Sándor társtulajdonosok. Szekeres Sándor lett az egyedüli tulajdonosa 1928 után, sok szegény emberen segített ingyen vagy hitelbe adott gyógyszerekkel. Államosítás után, 1951 óta ez a második gyógyszertár maradt meg, vezetője Balogh Sándor. Jelenleg ezen a helyen a régi K. Szabó Lajos féle szép polgárházban működik, vezetője Dr. Mezey Gyula. Több alkalmazottat foglalkoztató üzlet.

A XIX. században egy orvos volt Izsákon. A századforduló után láthatólag nagy gondot fordított a képviselőtestület az orvosok kiválasztására. Dr. László Károly, Dr. Molnár Antal, Dr. Kovács Károly, Dr. Gyenes József, Dr. Kovács Péter voltak ismert orvosok, személyiségek.

A II. világháború megpróbáltatása után: Dr. Stőr (Sasvári); Dr. László Árpád, Dr. Hámory neve vált ismertté. Fogász: Képesi József. Fogorvos: Dr. Horváth Csaba.

Állami Gazdaság és a Termelőszövetkezeti szervezések után itt dolgoztak a régiek közül Dr. Gyenes József, Képesi József, majd Dr. Gábris László, Dr. Sőregi Mária... A szülőotthon vezetője: Dr. Venczel Sándor, felesége Ikrényi Blanka.

TÁR

A mostani századfordulón: Dr. Papp Gyula, Dr. Rigó Zsolt, Dr. Nagy Imre magánorvosi rendelőt nyitott, Dr. Szabó Károly helybeli ismert családból.

A betegség, tartós ápolás mindig komoly megpróbáltatás volt. Az elődök idejében természetes volt a betegek, öregek otthoni ellátása, ápolása. Minden közösségben akadt egy-két gyógyító, aki átadta a régiek tapasztalatát. Az orvosi, gyógyszerészeti ellátás 160 évre nyúlik vissza mindössze. Egyébként sem szaladtak minden kisebb dologgal orvoshoz, patikushoz. Egyik alkalommal a vergődő, összedagadt torkú kislány gyógyítását a szántásból hazahívott édesapa végezte petróleumba mártott libatollal. Gyógyítottak pókhálóval, paradicsommal, különböző teafőzetekkel... A spanyol-járványnak 75 halottja volt 1918-ban Izsákon.

A gyermekszülések a háznál voltak, bábaasszony vagy egy jó szomszéd segítségével. Jelenleg a szülés előtt álló kismamákat Szabadszállásra, Kecskemétre viszik, Izsákon megszűnt a szülőotthon. Szabadszálláson Dr. Terebessy Károly szülész főorvos, aki Izsákon született. Szülei tanárok voltak, testvérei ismert egyéniségek a művészvilágban.

A higiénia, a lakás és a személyi tisztaság minden időben fontos volt az embereknek, a mindenkori ismereteket felhasználták. Nem volt fürdőszoba, a rendszeres mosakodás, tisztálkodást lavórban, fateknőben, fadézsában vagy kint az itatóvályúnál végezték. Házilag készített szagos szappan állt rendelkezésre. Mosóüstben kifőzték a fehérneműt, asztal és ágyneműt, aztán következett a mosás, klórmentes vízben öblítés. Nagytakarítások során tavasszal és ősszel az egész házat átforgatva tapasztás, meszelés szolgálta a fertőtlenítést. Mésszel kevert tapasztó masszát használtak, a meszelés a régiek tudása szerint fertőtlenített. A földpadlózatot hetente újramázolták. A fapadlót felsikálták gyakran. Az elköszönő XX. század tisztító és fertőtlenítő berendezések technikailag fejlettebbek, a ma embere mégis környezeti ártalmak között él, a sok levegőszennyezés, a gyakori permetezések, a klórozott vízhálózatok stb. miatt. Napjainkban a környezetvédelem fontos feladattá vált.

Nagy megpróbáltatások hárultak a lakosságra háborús időkben és járványok idején. Ilyen nehéz időszak volt az 1918-as év. A végzetes és hosszú háború 4 éve tartott, már a 17 éveseket is besorozták. Izsákról a statisztikai adatok szerint 1100 fő ment a harctérre. Több család kapott értesítést a hősi halottakról, mások reménykedve várták a hazaérkezőket. A megpróbáltatásokat tetőzte az őszirózsás forradalom és a spanyol-járvány pusztítása. Izsákon az összes elhunyt 1918-ben 230 fő, ebből a spanyol-kór elragadott 75 személyt. A járvány áldozatai között elsősorban gyermekek és öregek voltak. Az első halottak között egyaránt volt a házakhoz kihelyezett orosz hadifogoly Alifirensko Afanási 22 éves, és román népfelkelő - Ivanics Dezső 25 éves.

A lakosság körében gyászolt sok család: Jurászik, Gyallai, Bozó, Fejszés, Pataki, Vincze, Hörcsög, Mezei... pl. az I. Szabó család 2 fiatalt temetett. Folyamatosan érkeztek a hősi halottakról a jelentések: Lakatos Mihály 22 éves (orosz front), Laky Imra 19 éves (szintén orosz front), Fodor Sándor 22 éves

(Ausztria), Szalai István 19 éves (Ausztria), Jávorka András 27 éves (Ausztria), Varga Pál 42 éves, Böcz József 40 éves stb.

Általánosságban kimondható: a szájhagyomány és a halotti anyakönyvek alapján sokan meghaltak tudőbajban a későbbiekben. Több fiatal házasságot, szép reményeket tört ketté a halál, így az özvegyen maradt házasfél a második házassággal újra kezdte életét, és a gyermekek számára teljessé tették a családot. Sokan tüdőgyulladásban, tüdőbajban haltak el a penicillin feltalálásáig, alkalmazásáig. A magas csecsemőhalandóság, a tüdőbaj a védőoltások és az antibiotikumok bevezetésével vált legyőzhetővé. Az 1950-es és 60-as években jelentékenyen emelkedett az életkor, de növekedett a stressz, a környezeti ártalmak, újabb és újabb betegségek váltak gyakorivá, legyőzhetetlenné. Gyakori halálok: szívroham, rosszindulatú daganat, káros szenvedélyek különböző következményei.

A Kolon- tó nyugati részén lakott a zalai Szalay család. Az itt előállított teknősbéka szérummal kezeltek tüdőbetegeket Budapesten, magánklinikájukon.

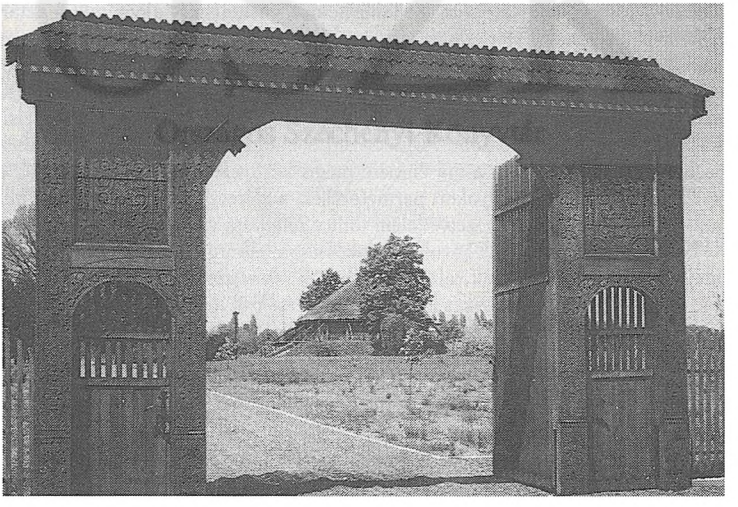

Pásztor csárda

KOLON-TÓ

A nagy Kolon-tó óriás tükör!
Színén a kék ég visszatündököl.
Imbolygó nádszál karcsú lányderék,
hajlongó táncnál kék tükrébe néz.
Ha sima színén átborzong a szél,
kék fodrú hullám álomtáncra kél.
A kitárt kelyhű vízililiom
szédülve lejt mély gyökérlábakon.
Tavi keringő, fodros kék uszály,
a nagy Kolon-tón áll a vízi bál!
Milliárd tagú zenekar zenél,
és aláfest a szőke déli szél.
Csobban a víz, s kör-körös tükör
Színén egy arcot hintáztat a kör.
Élet zenéje sír, zenél, remeg,
egy gólya száll a vízi bál felett.
Leszáll, s tűnődve a zsombékra lép,
sírva repülnek kis vízicsibék.
Káka anyó rejt billegő kacsát,
róka lopakszik nádi úton át.
Lesre készül, ha majd a bál felett
az égi lámpák fénylőn lengenek.
Ugyan mióta tart e vízi bál?
Szépség ladikján az idő megáll,
nézi, hogy minden pusztul, és fogan,
új élet, új faj pezseg boldogan.
Mocsár, a földnek nedves kék szeme,
harmatgyöngy, Isten könnye hull bele.
Drága gyöngyökkel kirakott medál,
Izsák keblén hullámzó vízi bál.

M. Takács Etelka

Kolon-tó

A Kiskunsági Nemzeti Park része. A természeti értékek védelmét az Alföld jellegzetes tájait 1975-ben a Kiskunsági Nemzeti Park létrehozásával, szervezett keretek között oldják meg. A Kiskunsági Nemzeti Park területe 25728 ha. A Duna közelében régi holt medrek, kisebb mocsarak, vízfelületek alakultak ki. Az ősállapotot legjobban Ruttkay Mihály 1763-ban készített térképe láttatja, melynek eredeti példánya a Kalocsai Érseki Levéltárban található. Akasztó-Fülöpszállás-Szabadszállás vonalán közel a Dunával párhuzamosan terültek a szikes tavak láncolatai, közöttük a Kolon-tó Izsák és Páhi határán. Nyáron a szikes tavak egy része kiszáradt, a magasabban fekvő Kolon-tó és Fülöpszállás határában levő Nádas-tó összefüggő vízfelület volt, alkalmas halászatra, vízi vadászatra.

A Duna-völgyi főcsatorna rendszerének kiépítésével, melyet sok vita előzött meg, továbbá az éghajlat sivatagosodásával megváltozott a táj. A természetvédelem szakembereinek sokasága és a helyi vezetők próbáltak munkálkodni a folyamat pontos megismerésében, a romlás megakadályozására. Egyes kutatók szerint a Kolon-tó elöregedése előrehaladott állapotban van. A Kolon-tó területe 2828 ha, teljes hossza (izsáki vasútvonaltól kezdve délre Páhi felé haladva) 10 km, amely száraz időjárás esetén 5,5 km-re húzódik össze, teljes szélessége: 1,5-2,5 km. Nádas, zsombékos, rekettyefüzes vadvízország kedvelt csónakos vadászati formát alakított ki. Áthatolhatatlan nádasaiba rejtőzködött a lakosság, ide mentette állatait. A környéken levő öreg tanyák megfigyelőállomásként, nyári természetvédelmi táborok helyszínéül szolgálnak, illetve múzeum van bennük, amely az ősi mesterségeket mutatja be: halászás, csikászás, pákázás... A pollenanalitikai vizsgálatokat végző tudósok, a mélyfúrásokkal feltárt mederüledéket vették vizsgálat tárgyává. A felszínhez közeli rétegek elemzése, értékelése során feltételezik: a Kolon-tó múltja legalább az atlantikumig nyúlik vissza. A felszínhez közeli rétegek mutatnak a szabályostól eltérő tulajdonságot, mely az évtizedes lecsapolás és a tőzegkitermelés, erózió, a közeli kultúrhatár hatott a terület természetes szukcessziójára. (Dr. Fényes József) Őslénytani rétegvizsgálatok eredményei mutatják, a puhatestűek nagyszámú jelenléte alapján, a Kolon-tónál a tőzegképződés feltételi adottak jelenleg még.

Növényzete: homokpusztagyep (stipa stabulosal) stb.; árvalányhaj, zsombékok, fűzláp-láperdő, rekettyefűzbokrok, ujjas kosbor, nedves kaszáló rétek, zúzmó, orchideák. Mohatársulások mellett a vadvirágokban bővelkedő mező a jellegzetes itt.

Állatvilága: a hazánkban költő 7 gémféle mindegyike megtalálható (bölömbika, bakcsó, selyemgém, nagy és kiskócsag, szürkegém, vörösgém). Továbbá: zöldgyík, parlagi vipera, vízisikló, nagykócsag, bibic, túzok, ugartyúk...

Földrajzi szelvény készült a fúrások során a felszínre hozott hordalékból, 9

féle talajréteget vettek alapul: apró szemű futóhomok, durva kőzetliszt, karbonát-iszap, tőzeg vagy tőzegesült réteg... talajosodott réteg.

A Kolon-tó ismerői, a lakosság hosszú ideig használta a környező területeket, ismerte a növény- és állatvilág fajtáit, felhasználta szükségleteire (élelem, gyógyítás). Mátyási József költő több helyen megemlíti műveiben kis hazáját:

„ki a Kolon-vizét issza, vágyik annak szíve vissza"

A Kolon-tó hivatásos, tudományos kutatói számára sok jelentőséggel bír. A szigorú természetvédelmi előírások betartása mellett a látogatók, érdeklődők szakképzett vezetővel járhatják végig.

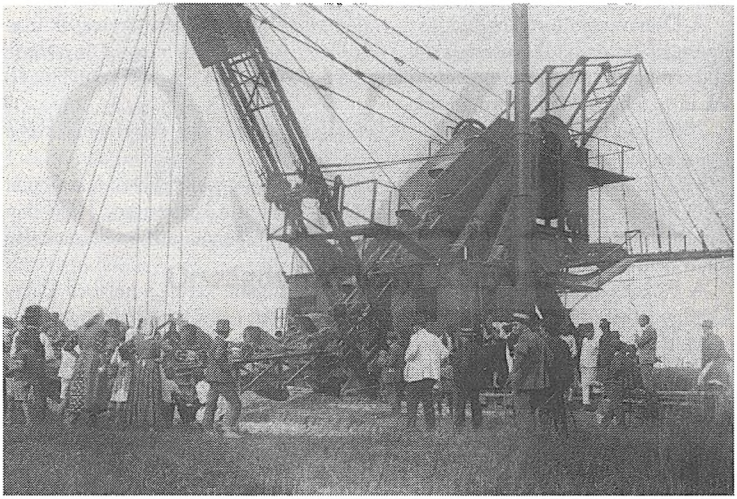

Kotrógép
Fotó: Teischler József

EGYHÁZAK, ISKOLÁK, TEMETŐK, EMLÉKHELYEK

Református Egyházközség

Bogdán Gyula nagytiszteletű úr feldolgozta az egyházközség történetét a rendelkezésre álló eredeti dokumentumok alapján 1982-ben. Ismerteti a fontos eseményeket, személyeket. Izsákegyháza 1426-ban készült összeírásban; majd később Izsák néven említik...

Török hódoltsági terület, amint az adófizetési listákon szerepeltetik (539 fő).

A Dunavecsén birtokos Földváry család felszólítja az úrbéri tartozások fizetésére Halas és Izsák puszta lakóit 1640-ben. A királyi vármegyék és a török adózási kötelezettség szorongatta a lakosságot. Általában egyenlő arányban éltek itt katolikusok és reformátusok.

1660-ban Balassi Imre birtoka. A lakosok többsége ekkor református, Bólyi János az első ismert református lelkész.

Más leírások szerint az itt birtokos katolikus Tassy család kerek templomát a két felekezet megosztva használja. Thököly Imre és a kuruc sereg 1678-ban járt errefelé, Kecskeméten volt a szállásuk. Kevés megmaradt levéltári anyag miatt nem pontosíthatók az adatok.

A Rákóczi szabadságharc idején a rácok fogságába került a helybeli Patay György lelkész fia. A hiányos dokumentumok miatt ezt a kort nem ismerjük.

Mátyási János híres egyházi szónok Debrecenből jött, a kollégium tanára volt. Izsákra kerül 1759-ben, itt hal meg 1789-ben. Megkezdi az anyakönyvek vezetését és az egyháztörténet, Historia Domus írását. A kezdeti időkben latinul vezetett dokumentum feltáratlan.

Egyszerű sártemplom és parókia épület volt ebben az időben. Többször végeztek gyűjtést a templom javítására, ill. új templom és lelkészház építésére. 1791-ben templomot építettek, 1822-ben a parókiát. A népi legenda azt mondja, a parókia D-i részén levő pince egyenes folytatásokkal a Kolon-tóhoz lehetett kimenekülni a betyárvilág idején. Körtvélyesi Imre a nagy templomépítő (1792-1807), majd Kunszentmiklósról Tekes István (1807-1813). Iskola és lelkész is volt a gyülekezetben kezdetektől, például Mezei oskolamester. Itt szolgált 50 éven át Széll Sámuel tanító, később bíróvá választották. Jelentékeny személyiség Kovács János lelkész, 37 évig volt itt, a Barthalas családdal közös sírban pihen.

A templom 100. évfordulóját nagy ünnepségek keretében tartották meg, ezen a nyáron nagy szélvihar és jégverés okozott károkat.

1901-ben épült az alsóiskola a postaépület mellett, 1909-ben pedig a 2 tantermes a templom mellett. Az egyházi kezelésben levő iskolák jelentékeny szétagoltságúak voltak ebben az időben.

1912-ben kántorlakás és iskola (ma Széchenyi u.) 1915-ben harangozóház.

1919-ben csőszház épült, mely Pócsai János adománya.

Veress István (1907-1942) sok mindent megélt itteni hosszú szolgálata alatt. Politizált, építkezett, tanított. Temető bekerítése, KIE-ház építés (1938). A háború alatt elviszik a harangokat.

A kommün idején baloldalinak ítélt magatartásukért megszégyenítésben volt részük Veress István nagytiszteletű úrnak és Báthori Sándor tanító úrnak.

Molnár Sándor kántor-tanító úr 1920-tól itt volt szolgálatban a II. világháború hősi halottja, felesége: Németh Eszter Izsákon régi família tagja. Rokonságban a Beke, Lázár családokhoz.

Tantó Sándor jött lelkésznek, akinek felesége K. Szabó Mária tanítónő.

1950-es évek államosítás, egyházi oktatás tiltása, hitetlenség kezd tért hódítani. Sajnos kevesn járnak rendszeresen templomba.

Bérces Lajos 1982-ben jött Izsákra. Templomrenoválás, Mátyási emlékünnepély, cserkészcsapat szervezése, újságcikkek fűződnek nevéhez a mindennapi egyházi munka mellett.

Izsáki családokból: Veress Margit (Mandó néni); K. Szabó Mária, Hajma László kántor-tanító, Izsák P. György, Ritter László, Pál Tamás, Ázsóth Tamás és a mai fiatal pedagógusok.

Sokat fáradoztak Izsák pedagógusai, egyik iskolából a másikba siettek. Többen megszerezték a tanári diplomát a biztos megélhetés és magasabb tudás érdekében. Modern iskola épült, majd sportcsarnok.

Római Katolikus Egyházközség

A Historia Domus szerint 1738-ban Tassy Ferenc birtokos kápolnáját használják. 30 katolikus család él Izsákon. Piaristák és Ferences rendiek látják el a szolgálatot. Az 1784-es összeíráskor a 2475 lakos fele már római katolikus.

- 1801-ben kezdenek templomot építeni, Szent Mihály tiszteletére szentelik fel. Mennyezeti képén generációk elmélkedtek az ígéret földjéről származó szőlőtermésen...
- 1809-ben Prikkel József postamester rendelte meg a két oltárképet (festő Pesti Schwarz József) Az adományozó 1859-ben hunyt el.
- 1812. Szószéket csináltatott Izsák István lakos.
- 1813-ban épült a ma is álló plébániaépület.
- 1816-ban a padozatot készítették el kövekből. Írják az ősök: „a hosszú francia háború idején a lakosság elszegényedett, végre békekötés következett."

Mégis adósság nélkül épült fel a templom. Nagyon szegényes még a berendezés, sok lehetőség van tehát adományozni. Az előkelők számára oldalt készítenek padokat.

• 1825. Új iskolaépítéshez fognak, egy év alatt elkészült a kántorházzal együtt.

• 1826. A helyi földbirtokosok kibúvót kerestek a kegyúri jogok gyakorlása alól.

• 1826. év Jubileumi búcsú: templom, Reviczky kereszt, temető, Szűzanya szobra (éjszaka is hangzott a búcsúének). Gyónás, áldozás után teljes búcsút nyert a hívő ember, hitük szerint.

• 1830. Kíméletlen tél, mindenszentekkor leesett a hó és József napig nem engedett a fagy.

• 1831. Ázsiai kolera. Szeptemberben 90 halott, októberben 41 halott, majd múlik a járvány.

Ebben az időben, 1822-től volt itt plébános Ladányi István, kinek szép könyvtára volt, kb. 100 kötet. Táncsics Mihály itt volt segédtanító, a kántor könyve mellett lapozgathatta a plébánosa könyveit is. Ladányi István apja Kecskeméten a gazdag Ladányi Gergely főbíró.

Ladányi István a Váci Papnevelő Intézetből jött Izsákra Demeter Antal izsáki plébános után.

A jelentékenyebb birtokos családok közül a XIX. Század közepén életvitelszerűen a Reviczky, Szily, Sütő, Uzovics család lakott itt. Gyermekeik nevelésére a korai időszakokban házitanítót hozattak, nagyobb gyermekek Kecskeméten vagy Pesten jártak a kegyesrendiekhez. Itt temetkeztek elég szerény körülmények között, bekerített sírjaik mellett jár el a lakosság több generáción át. Kiterjedt rokoni kapcsolataikat ápolták. Jött a sok vendég, szórakoztak. Izsák összegyűjtött mondái között megtalálható emlékük.

• 1848-ban Zimmermann József a plébános. Nem tesz említést arról, ami körülötte történt. A plébános úr betegnél kapta el a tífuszt, 40 évesen meghalt.

• 1850. Felújították a templomot. Gyönyörű, olvasni a korabeli bejegyzéseket a Historia Domusban.

• 1852-ben állította Jávorka Mihály és családja a márvány feszületet a templom elé.

Rózsa Béla nagytudású, gyógyítással foglalkozó pap Huszka Vendel plébános után kerül Izsákra. Korábban Kiskunhalason iskolákat szervezett tanyákon. Izsákon hunyt el 1898-ban.

A századfordulón sokat adományoz Izsák Lőrinc és felesége Petrányi Mária. A következő századfordulón adományoznak a helybeliek többen is.

Egyes időszakokban teljesen elmarad a Historia Domus vezetése. Elég részletesen megismerhető viszont az első és második világháború néhány mozzanata, ami Izsákra vonatkozik.

Mayer Lajos esperes úr 1944-ben a menekülésekor utolsónak hagyta el a te-

lepülést és elsőnek jött vissza, híveinek hűséges gondozója volt. Leírja a sok jajgatást, templomrongálást...

Többen emlékeznek nagyszüleik vallásos életére. A böjtöt megtartották- húst nem fogyasztottak. Szántás közben a nagypapa meghallotta a harangszót, letérdelt és úgy mondta el az imát. Podmaniczki Imre a plébános jelenleg.

Izraelita Egyházközség

A hitközség 1826-tól Zsinagógát és iskolát építtetett az Izsákon élő mintegy 200 lakos számára. A jónevü iskolába sok helybeli fiatal tanult. A zsinagóga a mai Áruház mögött volt.

II. József 1782-ben rendeletileg megszünteti a Jászkun-Kerületekben a zsidók földbérleteit.

Izsák közvetlen szomszédai kiskun települések voltak: Ágasegyháza, Köncsög, Fülöpszállás, Orgoványpuszta. Izsák jelentékeny település lett a sok apró kun-szállás között, így 1815-ben városi rangra emelkedett, a környező puszták lakói a kiskunok saját kapitányi székhelyükön intézték hivatalos ügyeiket: Kiskunhalas, Kiskunfélegyháza, majd a fölső Kiskunság központja Kunszentmiklós lett. Az anyakönyvek bejegyzéseit elemezve, sokak itt kerültek Izsákon bejegyzésre. Izsákról az izraelita kereskedők, iparosok könnyen elérték a kun településeket, majd az 1800-as évek végén jelentékeny földterületeket vettek.

Grósz Lipót szabómester fiát, Móricot, aki 1830-ban született, tanítója 14 évesen segédtanítónak alkalmazta.

A környező települések Izsákról hívták a körülmetélések végzéséhez a valóságos papot. Többen járatták a helybeliek közül gyermekeiket a rabbihoz tanulni, sok ismeretet kaptak, kisiskolásokat így nem kellett messzi kollégiumokba küldeni.

Az Izsákon élő izraelita családok részt vettek a város közéletében a századfordulón. A Fleischman családnak volt egy szép hintója, melyen bejártak Izsákra, birtokuk ma Fodor-telep néven ismert. A határban levő majorsági központ egyik épületét leányukról Piroska-háznak nevezték. Sokan jártak napszámba, alkalmi munkára ehhez a családhoz.

Több gazdag család volt Izsákon, szőlőbirtokosok, kereskedők voltak. Többségük háztartási alkalmazottat: szolgálót, cselédet tartott.

Ismert kocsmáros volt Lebovics Ignácz, kereskedők: Fischer ill. Fehér Izidor, Neuback néni, Propper Zoltán, Beck Sándor, Strommer Márton, Beck Gyula stb.

Szeszgyárat létesített a felsővárosban Rosenfeld Ignác, mely később Zwack

család tulajdona, ill. a Községi Szeszfőzde. A régi szeszfőzde átalakítás után Pálinka-múzeum ill. Helytörténeti Múzeum gyűjteményeinek ad otthont.

A Beck család ecetüzemet létesített. Izsákon a többszöri borfejtés után a fahordókban keletkezett borkő kristályszerű anyaga alkalmas erre.

A Strommer család jégvermet és mustsűrítő üzemet tartott fenn.

A Magyar Zsidó Lexikon (Bp. 1929) adatai szerint:

„Ettinger Mór Izsák község rabbija a rácok elől Nyitrára menekült 1848-ban. Az ellenforradalomnak a rablások, iskola és templomdúláson felül hárman estek áldozatul: Propper Zoltán kereskedő, Schmidt Ármin szabó és Beck Sándor kereskedő, akiket 1919. nov. 18-án felakasztottak Orgoványon a Tolvajos erdőben.

Izsákon 1920-ban megszűnt a hitközségi élet. Az elmenekültek közül 1926-ban néhányan visszatértek, akiknek nagy és dédatyjuk is Izsákon élt. A világháborúba vonult a hitközségből 22 fő."

Az izraelita anyakönyvek mintegy 120 évre visszamenőleg a Bács-Kiskun Megyei Levéltárban vannak. Ö. Kovács József történész könyvet írt a megye zsidóságáról, Izsákra vonatkozóan kevés adatot tartalmaz.

Iskola, oktatás, nevelés

A templomok környezetében jöttek létre az iskolák, és folyamatosan épültek újak a szükségletnek megfelelően. Nem volt kötelező az iskolábajárás, a II. világháborút követő államosításig. Többször mégis nyomonkövethető az izsákiak törekedése iskolákba.

Izsákon élő birtokos családok fontosnak tartották a gyermekek taníttatását, minden áldozatot vállaltak.

Mátyási József az 1770-es években került Debrecenbe, a kollégiumba tanulni. Figyelembe véve az akkori közlekedést, nyaranta tért haza a családhoz. Szily Kálmán 1838-ban született, a házitanító oktatta, majd Pesten tanult a kegyesrendiek iskolájában. Táncsics Mihály életrajzában olvasni, nem volt az akkori egyházi iskolákban előírt utasítás, tanmenet, úgy taníthatott, oktatott, ahogyan a nívó diktálta.

Felhasználta olvasmányélményeit, tanított számolást, írást és olvasást és mindez 1822-24 években így ment. Ósztől jártak az iskolába a gyerekek tavaszig, utána kellett a segítség a háztartásban, illetve cselédnek állították a kicsiket.

A magyar oktatás-nevelés érdekében sokan fáradoztak, közreadták Losonczy István a „Háromas kis tükör" pedagógiai munkát, amely a legfontosabb elemi ismereteket tartalmazta. Táncsics szintén készített magyar nyelvkönyvet szép példamondatokkal, ezzel is harcolt a teljes németesítés, a porosz

típusú iskolák ellen. Mintegy 100 évre visszamenően őrizte meg a kollektív emlékezet Izsákon az egykori népiskolai oktatást. A gyerekek egyszerű táskában hordták az iskolába a palatáblát és vesszőt, könyvet, tüzelőt. Kukoricahéjból – csuhéjból – illetve gyékényből készült táska. Egy osztatlan tanyai iskolai képzés során együtt volt több tucat gyerek, akár 90 fő. A tanító ott lakott az iskolánál. Egyedülálló esetén volt segítsége, vagy vele lakott egy családtagja. Házasok esetén többnyire mindketten tanítottak. Nem voltak túlterhelve a gyerekek. Sok praktikus dolgot megtanultak az iskolában: kézimunka, kertművelés, pénzbeosztás, hazaszeretet. Azt mondták az elődök: egy könyvünk volt, abban minden meg volt. A trianoni békeszerződést követően mindenütt tanulták: Csonka Magyarország nem ország, egész Magyarország mennyország...

A leventeoktatás volt a hazafias és testi nevelés fő színtere. A vezető oktató Izsák Imre, Molnár Sándor kántortanító. Mellettük több segédoktató volt. Az iskoláztatást többen fontosnak tartották a század elején is, így gyermekeiket Izsákon készítették fel, Kiskőrösre jártak vizsgázni a Polgári Iskolába ahová, lovaskocsin vitték őket. Izsákon is működött polgári iskola 1920-1940 között. A Fülöpszállásra történt áthelyezéskor sokan követték sok áldozattal (korai felkelés, egész napos távollét, tüzelő cipelése) néhányan nem tudták vállalni tovább a polgári végzését. Az államosításig az elemi iskola kötelező 6 osztálya és az arra épülő 2 éves ismétlőiskola osztály működött belterületen és tanyán. Az elemi iskolai 4 osztály után mentek egyesek a polgáriba, mások a nagyvárosok gimnáziumába folytatták tanulmányaikat, tettek érettségi vizsgát. A felsőkerekedelmi iskola, tanítóképző, mezőgazdasági végzettségre törekedtek többen. A polgári iskolától kezdve mindenütt tandíjat kellett fizetni és gondoskodni a tanuló elhelyezéséről, étkezéséről, utazásáról. A lakosság bölcsessége nyilvánult meg abban, többen küldték gyermekeiket Fülöpszállásra is polgáriba, majd Kecskemétre tovább. Életreszóló barátságok, kapcsolatok épültek ki a közös utazás vagy bentlakás következtében.

Az államosítással megszűntek a felekezeti iskolák, Szabó Lajos igazgató is idegenből jött. Az egypártrendszer ideológiája érvényesült a kötelező 8 osztályos általános iskolai oktatásban. Egyik évben a tanítók első osztályban közösen mentek a gyermekekkel a reggeli misére, következő évben tanították a Lenin-indulót, a Sztálin-kantátát, az alkotmánytant: irodalomból az októberi forradalmat, a Nagy Honvédő Háború történeteit... A pedagógus kórus ünnepi műsoraiban gyönyörködve, megismerték a jelenlevők az orosz zeneirodalom remekeit: Szulikó, Karcsú törzsed hajlik... és mozgalmi dalokat. A szovjet pedagógiai példa érvényesült olyan családokban, ahol régi és új iskolarendszer szerint tanultak a gyerekek. Nagyon elvált későbbiekben az általános műveltségbeli tudás egymástól. Az oktatás, nevelés mindig a fennálló társadalmi rend igényeit szolgálta. A századra jellemző különböző irányzatok rányomták bélyegüket az oktatásra. Egy-egy kiváló képességű tanító, tanár sokat el tudott simí-

tani a szélsőséges irányzatokból. A két világháború közötti nyelvoktatás polgáriban és középiskolákban a német és francia volt. A II. világháború után mindenütt kötelező lett az orosz nyelv tanulása. Az 1956-os forradalom után lehetett második nyelvként nyugati nyelvet választani. A középiskolák és felsőoktatási intézmények felé tömegesen indultak a fiatalok az 1960-as évektől kezdődően. Kollégiumok és gyakori autóbuszjáratok segítették a továbbtanulókat. Nagyon sokan diplomát szereztek az Izsákiak. Az emeletes, korszerű iskola Táncsics Mihály nevét vette fel. A mellette levő tanyai kollégium a távollakó gyerekek elhelyezésére épült az akkori elképzelések szerint. Nehéz volt a gyerekeknek távol a szülőktől a kollektív nevelést megszokni. A mai általános iskola zenei alapképzést is nyújt. Fontos idegennyelvi és sportprogramok segítik a tanulást a rendelkezésre álló különböző ideológiát sugárzó tankönyvekből. Technikai felszereltség magasszintű, hozzáférhető.

Temetők kialakulása

Izsákon a temetőket látogatók előtt sok emlék előtűnik az idők homályából. Három felekezet alakított ki az elmúlt 250 évben 4 temetőt.

A református temetőbe érkezők szép kovácsoltvas kapun lépnek be, felirata: „FELTÁMADUNK", mely Forgács József adománya.

Szép sírfeliratok olvashatók: „E sírkőnél állj meg, vándor. Itt nyugszik Balogh Sándor. Élt 64 évet. Boldog házasságban élt nejével, Csaplár Lídiával 40 évet..."

Nagyon emlékeztet az ilyesféle szöveg az ókori görög feliratokra.

Másik sírkövön: „Itt nyugszik egy hű keresztyén, életében nem övezte fény. Szerette egyházát, ráhagyta szép, fekvő vagyonát".

„Halandó, tanulj meg élni, éltedben Istent dicsérni..."

„jó halandók, kik itt álltok, a sír, koporsó vár reátok..." Elgondolkodtat Szilágysomlyói Takács János és Csé Zsuzsanna sírjele az 1800-as évek elejéről.

Egyik szerény sírkő alatt pihen Forgáts Zsuzsanna asszony, akit a felirat szerint 5 gyermeke gyászolt. Közelében a Szabó (Bodri) család sírjai, szépen alakították ki a régi és az új sírkövekből a családi nyughelyet.

Petőfi Sándor keresztszüleinek sírja a jelenlegi ravatalozó közelében van. Dinka Sámuel és felesége Viczián Éva sírkövét leányuk, Szily Dánielné készítette. A kiskőrösiek leírták Szily Dániel jogász, országgyűlési gyorsíró életútját, kései házasságát.

Mátyási János (1727-1789) tiszteletes úr és feleségének sírja már nincs meg, fiuk az országosan ismert Mátyási József jogász, költő a közeli Kecskemé-

ten élt 1849-ben bekövetkezett haláláig. Elképzelhető, hogy a temetőrendezéskor, figyelmetlenség miatt tűnt el a sír, vagy kopjafa jelölte helyét mely elkorhadt. Lükő Gábor feldolgozta a régi temetői jeleket.

A katolikus temető az alsó városban jött létre, az útelágazás bal oldalán. Régi sírkövek, és sírkert jelzi a revisnyei Reviczky család helyét. Ősi birtokos családok itt a Szily és Jeszenszky családok egyszerű sírkövük 1847-ből, összefonódó címerük alatt áll a sírfelirat. Évek óta a fűben hever ez a sírkő és más jelentékeny síremlék kallódott már el.

A Czemniczky-családról utcát neveztek el Izsákon, Gábor fiúk 1848-ban elesett, többen keresték itt a család sírhelyét, sajnos évekkel ezelőtt felszámolták, vagy ismeretlen helyen van.

Szalai Kormos József és Egyedi Amália temetkezési helyül Kálváriát állított, itt pihennek a hozzájuk közeli családtagok, gondviselőik: dörgicsei Farkas, Izsák és a Győry családtagok.

Az örökhagyók sírköve a református temető emlékparkjában áll: Dukai Istvánné Szabadi Judit (1893). A sírkövek nehézkes áthelyezése érdekes következtetésre ad okot.

A temető közepén épült 1906-ban egy kápolna. Természetes színű téglából Izsák Lőrinc és Petrányi Mária költségén. Később Ivicz kápolna néven ment át a köztudatba.

1908-ban a temető D-i részén készítette Kostka László kápolnát, amely átalakítása óta ravatalozóként működik.

Nix-Brot temető is szerepel a katolikus halotti anyakönyvekben. Ez a kis pusztatemető Köncsög felé alakult ki, előkerültek innen 1700-as évekből is rózsaszín sírkeresztek.

A zsidótemető a Kecskemétről érkező út jobb oldalánál, ma gondozatlan terület. A székesalján az ún. háromszög feltöltésével új utcák jöttek létre, ezek mögötti részen van a temető maradéka. Strasszer András fotóművész emlékalbum számára készített is fotókat, mementóként. Rekonstrukcióját tervezik.

A felsővárosi temető a vasúti átjáró után jobbra jött létre úgy 100 éve. Előtte az úton áll egy feszület a Kovács család és a Millennium tiszteletére készült, magánadományként.

Napjainkban többen keresik dédszüleik sírját, melyet az újratemetések, sírok megváltása vagy elhagyása miatt nem találni. Nagyon régi időkben a természetes anyagokat használták sírjelként: kereszt vagy kopjafa formájában (lásd Lükő Gábor), melyek az unokák idejére elkorhadtak. Amennyiben további utántemetés történt valamelyik családtag részéről, az elegáns, márvány sírkőre, obeliszkre nem vésették fel a régiek nevét.

Különböző hagyományok, szokások jöttek létre az idők folyamán. A haldokló nagybetegnél mindig égett egy lámpa és a családtagok, jó szomszédok imád-

koztak mellette. Elhunytat teljesen lemosdatták, felöltöztették, a hideg padlóra fektették. A háznál ravatalozták fel. A halottat az első helyiségben tették ravatalra, mindent betakart a gyászlepel, a tükröt lefedték.

A szomszédok estére átjöttek virrasztani. Ékszereket sem volt illő hordani. Amennyiben fiatalt temettek, a háztól a halottkísérői lány és fiú pajtásai voltak. A fiatal lányokat menyasszonyi ruhába öltöztették fel és így tették a koporsóba. Így temették el a szerelmi csalódás miatt elhunytakat. A gyász színe a fekete, asszonyok egy évig szigorúan gyászoltak. Nagyon ritka esetben 3 hónap után tartottak csak esküvőt, csendes vacsorát.

Harangozás, énekszó, búcsúztatás vagy tanítás szerepel a papi szolgálatban, amit megrendelt a család. A terjedő betonvilág egyre jobban elözönli a temetőket. A temetőkert a múlt értékeinek is hordozója, jó lenne ápolni, gondozni hagyományainkat, emlékeinket, pl. sírkert létrehozásával.

Emlékek, útmenti keresztek...

Templomok: a reformátusok és római katolikusok egyszerű temploma az 1700-as évektől állott. Tassy család kerek temploma pedig korábbi. A Kolontó partján álló szentkereszt templom honfoglaláskori, ma már csak leírásból ismert. Templomromot említenek 1914-ben egyházi összeírásban, de sajnos ez sincs meg. A mai templomok 1790-ben, illetve 1800-ban épültek, többször említették. Parókiák épülete 1820-as években épültek.

Mátyási János nagytiszteletű úr és felesége Polgári Koczogh Mária portréja 1785-ben készült. A református parókiában van. Készítője ismeretlen.

Malmok: szél- és szárazmalom. Gőzmalom Rt. Daramalom.

Útmenti keresztek: minden útvonal mentén elhelyeztek egyet az ősök, melyeket többnyire a családok állíttattak. Kiskőrös felé menő útelágazásnál áll egy fehér, óriási mészkőből készült, orgoványi útban az ún. Birkás kereszt. Majtalán szőlőkbe menet a Radványi család népies kivitelű fakeresztje a felsővárosban az iskola mellett, valamint az Ivicz kereszt.

A közelmúltban Kisizsákon templom alapjait rakták le, és két keresztet állítottak. Ágasegyháza határában Nagy Ferenc állíttatott keresztet. Jubileumi kettőskereszt adományozását ígérte Font Sándor országgyűlési képviselő.

Kúnkép-kummanaja baba: Izsák déli részén állott, ma dűlőút őrzi nevét.

Egyes vélemények szerint egy dombon álló *faragott szobor* volt, amely az egykori kun birtok felé mutatott. Bendeffy László 1942-ben leírja: "A magyarság sokat örökölt a szkíta-hun-avar kultúrkör kincseiből. A múlt századi kutatások őstörténetünk finnugor vonatkozásainak kedveztek. A kunszentmiklósi jogbirtokon levő egykori kúnkép-kummanaja baba-kőszobor Izsák határában rakott kápolna alapokon álló kultikus hely lehetett„. Emlékezők szerint ezt feltárták,

maradványait elvitték. Ma ismeretlen helyen lehet. Közelben állott egy ismeretlen krix-krax írással rendelkező obeliszk is. Rovásírásos felirata lehetett!

Táltossír a honfoglalás idejéből: a csontberakásos nyeregmaradvány a Kecskeméti Katona József Múzeum fontos lelete.

Avar kori leletek: váza, tárolóedény került elő gázvezeték építése során a Mező utcában.

Piéta szobor 1763-ból, mészkőből készített egykoron festett szobor. A templomkertben áll.

Kúriák: az itteni birtokos családok egykori lakhelyét dűlőutak elnevezése és a térkép őrzi. Uzovics-kastély áll a főutcán, többször átalakították.

Izsákiak egyházi szolgálatban

Napjaink sorsformáló eseményei, évfordulói közepette olykor érdemes számvetést tennünk, elgondolkodni hivatásról, helytállásról, az ifjúság erkölcsi neveléséről.

Nagy költőink és elődeink küzdelmeit ismerjük és mégis kicsiny az ember, nem mindig tud jól helytállni, dönteni. A látványos technikai fejlődés mellett emberi, lelki értékeink válságba kerülnek. Elhagytuk eleink szokásait és nehéz rátalálni az emberhez méltó új életformánkra. Izsák ebben a zaklatott században több mindenről vált ismertté. Lélekgyógyászok, Sigmund Freud ill. Carl Jung elméleteit kellene ahhoz ismerni, hogy megfejthessük egyéni és közösségi magatartásunkat, lépéseinket.

Szülőföldünk sokmindenben meghatározó jelentőségű, itt formálódik egyéniségünk, itt kapjuk az első indíttatást a pályaválasztáshoz, mint azok, akik egyházi közösségi szolgálatot teljesítenek.

Reformátusok részéről: Balogh Erzsébet, Damásdi Dénes, Papp Gábor, Édes Árpád, Magyar Sándor, K. Szabó Benedek, Takaró Imre és utódai.

Katolikusok: Csontos Ferenc, Jávorka Lajos, Karácsonyi József, Mózes Emma, Sajtos József, Szabó Gyula, Szakál István, Vöő Ferenc.

Szolgálati helyükön világi és egyházi emberek ismerik munkájukat. Munkásságuk, emberi értékeik a közösségben példaként állnak. Tevékenységük legfontosabb részleteit nehéz még felsorolni is: ifjúság nevelése, felekezetek közötti kapcsolat építése, karitatív munka.

Izsákon több egyházi személyiség teljesített szolgálatot, akiket tiszteltünk. Marosi Izidor 1956-tól 21 éven át volt plébános, jelenleg nyugalmazott püspök. Kiválóan helytállt abban a nehéz időszakban, amikor Izsákon volt, sokat fáradozott az ifjúságért és a közösségért. A Kapisztrán-kórus rendezvényei, a szép prédikációk, a zarándoklatok szervezése, vezetése teszik emlékezetessé a hívek között.

Mostanában az erdélyi, Csíksomlyóra zarándokolnak a magyarok százezrei, ahol szabadtéri misén vesznek részt pünkösdkor. Nagyon megható az anyaországból érkezett, papi vezetésű csoportokkal találkozni. A Ferencesek temploma őrzi a 600 éves szobrot, amely a napba öltözött Boldogasszonyt ábrázolja. A misztikus eredetű szobornál éjszakákon keresztül imádkoznak a zarándokok és helybeliek.

Kecskeméten a 40 ezer lakosú Széchenyi-városi lakótelepen működik a Szent Család Plébánia és a lelkiház, amely mellett folyamatosan épül a templom és a közösségi ház. A Széchenyi-városi Közösségépítő Egyesület (SZÉK) egyházi és a világi vezetősége kétnapos fesztivált, búcsút rendezett 2000 májusában. Tudomásunk szerint jól sikerült ez a hagyományteremtő ünnep.

Minden közelünkben élő egyházi személyiség sokat dolgozik, keresi az egyház által jóváhagyott új utakat, lehetőségeket. Állnak a helyükön rendületlenül. Életvitelüket ismerve, érvényesülni látjuk a próféta szavait: „Akik az Úrban bíznak, erejük megújul..."

A diktatúra áldozatai

A Világháborús emlékművek őrzik a hősi halottak nevét, akik katonai kötelességük teljesítése közben estek el. A leszármazottak, utódok mély sebet hordanak magukban.

A diktatúrák áldozatainak emlékhelyét 1990-ben állították fel Izsákon. A különböző diktatúrák eseményei és az elhunytak neve pontosan nem ismert. 1919 novemberében éjszaka eltűnt három izraelita ember. 1920 júliusában került sor per lefolytatására. A katonai ügyész az egymásnak ellentmondó tanúvallomások után, a Horthy-korszak igényét kielégítve rablógyilkosságnak minősítette a vádat. A Szózat című újság közlése alapján: Prónay Pál különítményeseivel a Lajta-bánság létrehozása mellett más tevékenységekről is ismertté váltak. Félreállításukkal elhalványodtak ezek. Hallgatás korszaka következett.

A felszabadítók bilincsben, rabláncon vitték végig a főutcán az ellenségnek vélt embereket, a Tapodi tanyáig követhető útjuk. Örökre eltűntek.

A zsidótörvények életbelépése idején többek elköltöztek Izsákról.

Dr. Molnár Antal hosszú ideig volt orvos Izsákon, családját Budapestre küldi, őt elviszik, továbbá Reisz Sándort és családját. Reisz Sándor visszakerült később. 1946-ban a népi demokrácia ellenségeinek tartott embereket kezdték börtönbe csukni. Először a németbarátnak vélt embereket hurcolták el. A következő csoportban az államellenes összeesküvéssel gyanúsítottakat. A kötelező beszolgáltatás és tervgazdálkodás állítólagos szabotálóit vitte el az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) gépezete. A padlásseprések, házkutatások során fegyverrejtegetés vádjával gyanúsítottak jöttek sorra. Internálták továbbá a politikailag meg-

bízhatatlan személyeket. A családtagok keresése során egyesek tartózkodási helye ismertté vált... Egyes bizalmas értesülések után érkeztek hírek a fogvatartás körülményeiről, az elhunytakról. A családi sírkövön megőrizte a kegyelet szeretteik nevét, hasonlóan az idegen földön vagy fogságban elesettek esetében. Megtörtént néhány esetben a várható börtön elől megszöktek és itthon, illetve a környéken bujdostak. Megbeszélt hangjelekkel tartották a beavatottakkal a kapcsolatot.

Az 1950-es években a Rákosi-korszak idején sokan félelmükben a bizonytalanság és várható meghurcoltatás miatt öngyilkosok lettek.

Ekkor mentek el nagyon sokan a fővárosba dolgozni, a hétvégeken ingáztak haza és vissza.

A gazdafiak munkaszolgálatot teljesítettek katonaidejükben 27 hónapig. 1957-ben nagy megdöbbenéssel értesültek a lakosok Máyer Lajos esperes, plébános úr hirtelen haláláról. Önkezűségről suttogtak, egyik szökésben lévő keresett személy számára kiadott keresztlevél miatt.

A kárpótlási törvény életbelépésekor derült ki milyen sok minden kimaradt, a bebörtönzöttek egy részére volt érvényes.

Budapesten a XX. századi Történeti Intézet létrehozásával a kutatók, történészek számára hozzáférhetővé válnak iratok, dokumentumok, melyek objektív felhasználásával tiszta képet lehet alkotni a ma még ismeretlen, elhallgatott részletekről.

A jövő generáció tisztánlátásához, történelmi ismereteinek gyarapításához szükséges a XX. század megismerése. A szélsőséges politikai nézetek a maguk igazát keresik.

Kölcsey Ferenc így fogalmazta meg számunka is érvényesen tennivalóinkat: „... minden kő, régi tettek helyén emelve, minden bokor, régi jámbor felett plántálva, minden dal, régi hősről énekelve, minden történetvizsgálat, régi századoknak szentelve: megannyi lépcső a jelenkorban magasabbra emelkedhetni...". A hazaszeretet érzését megfogalmazva így fejezi be gondolatait: „... de, sok kívántatik, míg annak tiszta birtokába juthatunk."

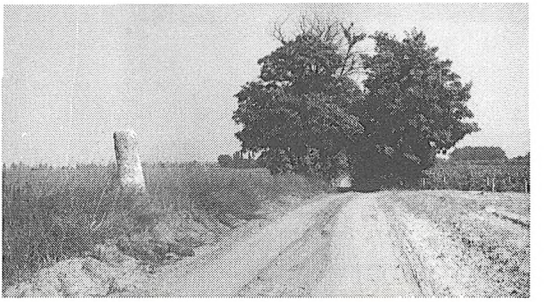

Határkő **Fotó: Greguss István**

Színre kerül:

A koldus dala

A hazaszeretet és a mai modern élet könnyes játéka
4 felvonásban és 2 képben.

Irta és zenéjét szerzette: RÓZSA BÉLA

Főrendező: Kozma József — Rendező: Hegedüs Márton
Karmester: Suki Béla — Súgó: Höhn Ferenc
Díszletrendező: Kézelmann Ernő

Szereplők:

Rozsnyai Andor posztógyáros	Varga Jenő
Fia, Jenő	Rózsa Béla
Krancs Bogumil „	Vöö Kálmán
Fia, Vencel	Csanda László
Vörös Géza tiszteletes	Edes László
Lánya, Idike	Takuró Boriska
Kerekes Bálint	Kelló József
Dove Eveliné művésznő	Papp Irénke
Bözsike gépirókisasszony	Papp Juliska
Sebestyén igazgató	Lehóczky Kristóf
Hajnal Ferenc irodafőnök	Kovács József
Tasnády Gábor igazgató	Faragó Béla
Gróf Csáky Elemér	Szabó Gábor
Billi }	Haris Mariska
Béla } diákok	Szőke József
Villy }	Bozsó József
Kálmán	Gy. Kovács Sándor
Eberhardné	Cirkos Bözsike
Ratur János tanító	Bárdi András
Mari szobalány	B. Kiss Elvira
Detektivfelügyelő	Gimesi Gábor
Detektiv	Józsa Sándor
Detektiv	Bálint László
Főportás	Paksi István
Aknay } szívészek	Halász László
Lázár }	Mátis Kálmán
Dr. Harkey	Zeffer István
Dick	Mátis Kálmán
Párbajsegéd	Gyallay Gábor
Párbajsegéd	Józsa Sándor
1	Papp Lukács
2 gyerekek	Papp László
3	Hegedüs Mancika

Történik:

Az 1-sö felvonás: Magyarországon, cseh megszállott területen.
2-ik felvonás 1-sö kép: Amerikában egy diákszobában.
2-ik „ II-ik „ a Bostoni Metropol szálló halljában.
3-ik „ A budapesti Városi színház színész bejárója előtt.
4-ik „ 1-sö kép: Magyarországon; Péterfalván.
4-ik „ II-ik „ A péterfalvai erdőben.

Idő: ma(1933)

Házak a Kecskeméti úton- egykoron Barthalos ház

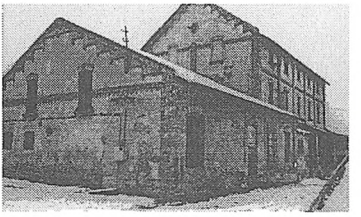

Gőzmalom

Házsoron- előtérben az egykori Lebovics kocsma

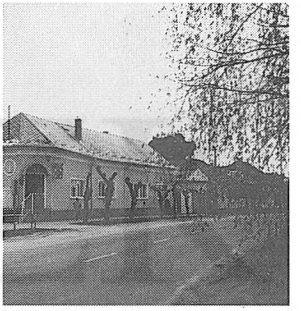

Gyógyszertár- Szekeres Patika

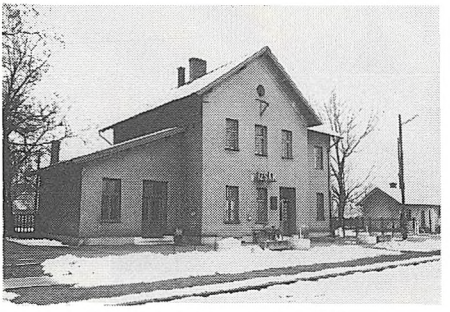

Állomásépület- épült: 1895

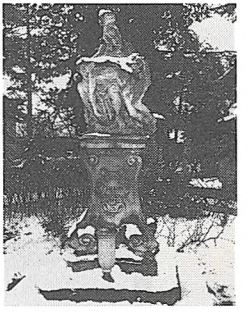

Piéta

Fotó: Bálint Vilmos

Református temető

Izraelita temető

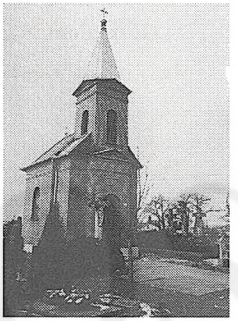

Római katolikus temetői kápolna 1906

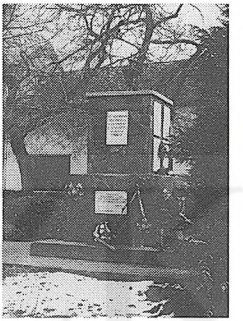

A diktatúra áldozatainak emlékműve

Római katolikus templom a feszülettel

Fotó: Bálint Vilmos

Teischler ház, ma ÁFÉSZ

Népbank, ma orvosi rendelő

Ház a Majtalán szőlőben

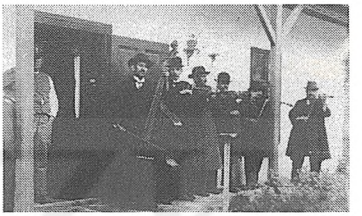

Zsolnai cigánybandája

Esküvői menet

Cséplőgép egykoron

Fotó: Teischler József 1920

Mayer Lajos esperes úr az első áldozókkal 1947

Both Jenőné osztálya 1951
Tanárok balról: Terebessy Károly, Both Jenő, Tóth Sándor, Bothné Hegedűs Anna, Veres Margit, Terebessy Károlyné, Izsák P. György, Kormos Antal, Hajma László

Molnár Sándor református kántor és felesége, tanítványaikkal 1930

Polgári iskola- tanárok és tanulók 1935

Polgári iskola előtt 1928

Ülő sor balról: Sztrokai Erzsébet és Mária, Veres István református pap, Szombathy László igazgató, Tökölyi István katolikus pap, Deme Mária, Schermann Aranka, Álló sor: György Erzsébet, Fehér Sára, NN, Mezei Teréz, Seres Emma, Igács Katalin

Református fiatalok 1936
Előadás: Csókos huszárok

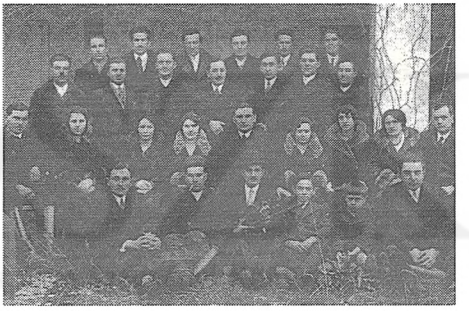

Református fiatalok összejövetele

MEGHIVÓ.

AZ IZSÁKI REFORMÁTUS EGYHÁZ
1925. évi november hó 15. napján a „Mozi" helyiségében az Orgona-alap javára
ZÁRTKÖRŰ

TÁNCZMULATSÁGOT

rendez, melyre Cimet és b. családját tiszteletteI meghivja a RENDEZŐSÉG.

BELÉPTI-DIJ személyenként 15.000 korona

KEZDETE este 7 órakor.

A tiszta jövedelem harmadrészben a helybeli „Levente-egyesület" céljaira fordittatik. — A nemes célra való tekintettel felülfizetések köszönettel fogadtatnak és a „Polgári Olvasókör" helyiségében nyilvánosan nyugtáztatnak.

A zenét SUKI BÉLA teljes zenekarával szolgáltatja.

RENDEZŐSÉG:

VERESS ISTVÁN lelkész-elnök. K. SZABÓ LAJOS őrökös tiszth. gondnok, alelnök

K. SZABÓ SÁNDOR gondnok KISS ISTVÁN gondnok pénztárnokok.

MEZEI GÉZA ellenőr. SÜKÖSD FERENCZ jegyző BARÁTH JÁNOS ellenőr

Korabeli meghívó 1925

Esküvői pár
Fábián Pál és Rigó Mária 1911

OSZK

Ficsor Mária és Frankó János esküvője 1950

Kézelmann Ernőné barátaival 1920

Vadászat 1920

Izsák Előre- Bp. Postás csapatai 1935

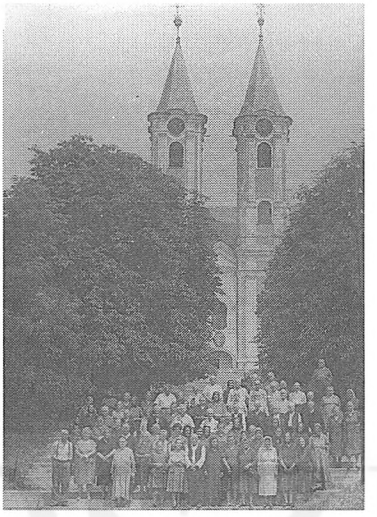

Kirándulás Máriagyüdre 1962

Kiállítás a hagyományőrző nyugdíjasok munkáiból 1999

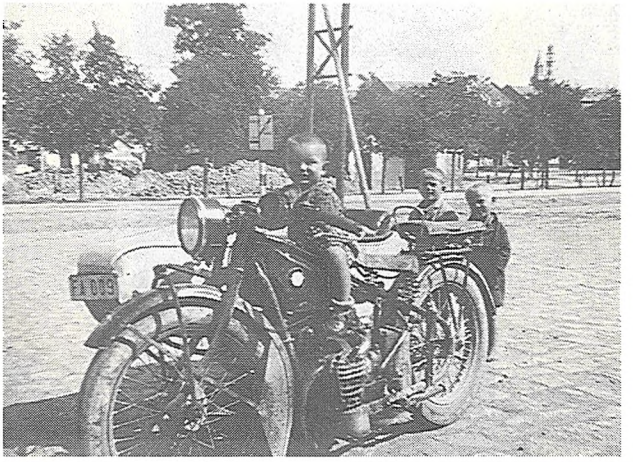

Ifj. Hanga József édesapja BMW-jén 1941.

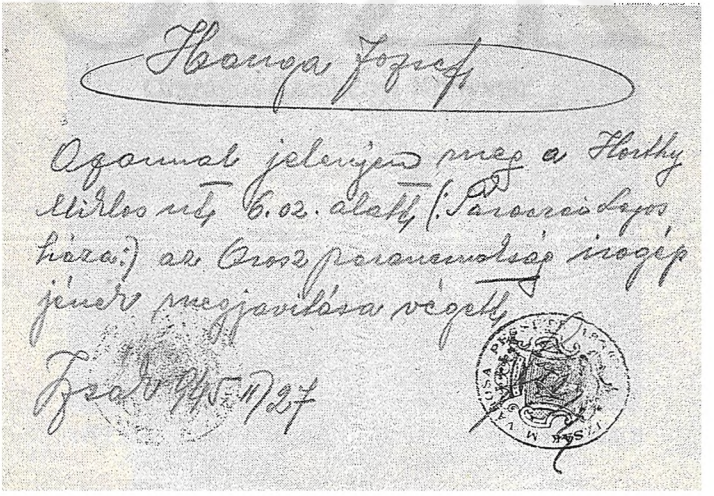

Énekkar Karácsonyi fellépése

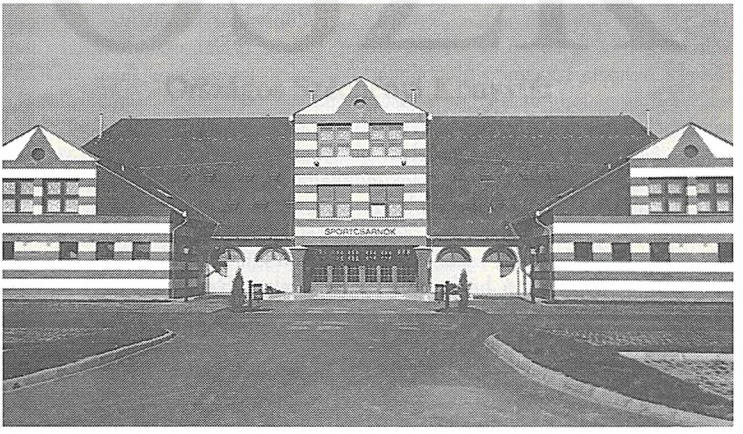

Sportcsarnok
Fotó: Bálint Vilmos

IZSÁK A SÁRFEHÉR HAZÁJA

A „sárfehér" szőlő diadalútja

Fehér a bogyója, nagy a fürtje és nehéz, mint a sár, ez a sárfehér szőlőfajta, mely híressé tette Izsák nevét. Bőtermő, savanykás szőlő, amely kiváló pezsgő - alapanyag.

Régóta foglalkoznak itt szőlővel, fajtája nem ismeretes melyiket szerették. 1875-ben volt a nagy filoxéra járvány. Bebizonyosodott, a magas kvarz-SiO2-miatt a homokterület alkalmas a szőlőtelepítésre, itt a kártevő nem tud megélni.

Az izsákiak létrehozták saját szőlőfajtájukat a sárfehért.

Legendák őrzik létrejöttét:

- egy csősz hozta a filoxéra járvány után lyukas botjában
- Fejszés István elei a Vadasokban éltek, magoncok nevelésével foglalkoztak
- Szélesi József vincellér találta egy kadarkaültetvényen...

1890-ben nagyarányú parcellázás indul Izsákon, Nagy Balázs mérnök közreműködésével. Reviczky Ádám, Uzovics Pál, Sütő Mihály nagybirtokait mérik. Izsákiak panaszukkal felkeresik Budapesten a Reviczky örökösöket.

1895-ben megépült a Kecskemét-Izsák-Fülöpszállás közötti vasút. Sokan költöznek Izsákra ebben az időben: Lévai, Újszászi, Bali családok. Teischler József létrehozta Izsákon a Népbankot. Megfelelő feltételekkel sokan igényeltek hitelt és megindult a nagyszabású munka. A szőlőtelepítés emberpróbáló munkájából mindenki kiveszi részét. Minden munkafolyamatot kézi erővel végeztek. Művelésbe fogták a korábban silánynak tartott buckás, szikes, vízállásos területek jó részét is. Nagyon sok munkafogást kellett megismerni, elsajátítani. Tapasztalatszerzés céljából többször felkeresték Helvécián Wéber Ede híres szőlőtelepeit és Ballószögön Csókás József parasztnemesítő és mások szépen fejlett szőlőtelepeit az izsákiak. A képviselőtestületi ülés jegyzőkönyve tartalmazza 1895. évből a beültetett szőlőterületeket: Reviczky- telepi szőlők, Páskomok, öregszőlők s a babföldek, Vadasi szőlők, Gedeon-telep, Majtalán-, Varjas, Deutsch telep és Új szőlők néven.

Nagy Balázs a szép szőlőterületen építi fel reprezentatív lakóházát családja számára a Gedeon- dűlőben.

Postupici Kostka László gyógyszerész a felvidékről telepedett Izsákra, szőlőbirtokot létesít a Szajor-dűlőben, és ide építteti lakóházát, „nálam 1 kat. hold homoktalajon 260 mázsa termés is volt". Előállította a réz-mészport a permetezéshez. Többen emlékeznek erre a családra Izsákon.

Barthalos Kálmán helyi gyógyszerész, szőlőbirtokos azt mondta a Borásza-

ti Lap-ban 1898-ban: „nagy lendületet vett a szőlőtelepítés, 700 kat. hold új szőlőterülettel".

Bordói levet permeteztek. Szőlőmoly ellen nincs védekezés..."

Teischler József a helyi Népbank vezérigazgatója közel az agárdi-telephez, ahol vasúti megálló is létesült, hozta létre szép szőlőbirtokát, ízléses nyári tanyát építtetett a család számára a Majtalánban. Régiek vallják – majd talán sikerül a szőlő. A termésre fordult szőlőültetvények 4-5 év múltán megkövetelték a vezetéstől az értékesítés megoldását. A jó szállítási tulajdonsággal rendelkező sárfehér szőlővel való kereskedés vonzotta Kecskemét, Budapest és más városok kereskedőit. Megtalálták a szőlő, bor, borseprű illetve a borkő felhasználásának módját. Sok helyi kereskedő nevét ismerni: Beck, Pintér, Józsa, Faragó, Muráncsik, Damásdi, Schwarz családok (akik fagyasztót építettek).

Iparvágányt épített több család:

Barthalos Kálmán Agárdy-telep
Faragó János Izsák Állomásnál
Paróczai Lajos, Mózes család

A szőlőmunka fontosabb lépései

Talajelőkészítés

80 cm mélyen kellett a talajt fellazítani, megforgatni. Högyhúzóval egyengették el az egyenetlen felső réteget, használtak talicskát, lapátot és kis egyszerű gépet ehhez. Könnyítésként 60x60 cm-es négyzetet ástak le 80 cm mélyen, majd egy területet kihagytak, kiásták a következő gödröt, és a gátat átszakították. Rozsszalmát ástak bele, mely leghamarabb kéznél volt és trágyázásra, szélvédelemre szolgált.

Ahol napszámosok dolgoztak, minden 50 kukacért 1 liter bort kaptak a gazdától. A fiatal ültetvényre káros cserebogár és drótféreg lárvákat (pajorokat) nevezték pata-, illetve fehérkukacnak.

Talajellenőrzéskor a megrendelő nádszállal szúrt le a fordításba, és ha akadálytalan volt a haladás, akkor volt jó. Többen a parasztgazdák között maguk végezték a munkát, esetenként fogadnak csak napszámost. Gazdagabb parasztok a családdal és a cselédekkel dolgoztak. Iparos, tisztviselő, úri birtokosok napszámossal vagy bérletben un. kishaszonbérért ½, később 1/3 haszonra. A spekulánsok módszere: 1-2 holdat beültettek, eladták, majd 8-10 holdat vettek, megint beültették és eladták haszonnal stb.

Ültetés

A jól előkészített talajban gödröt készítettek egyenként a szőlővessző számára. A vesszőt bemártották tehéntrágyás meszes vízbe. Kecskelábat illetve vasrudat használtak a vesszők számára. A sor és tőtávolság kijelölését mérőlánccal végezték. A vesszők helyzetét biztosították fakaróval, illetve vassal. Ültetések befejezése után kíváncsian várták a szőlő fakadását. A leleményes lakosság a tavaszi metszésig meghagyta a teljes számú vesszőt a tőkén, a legszebbeket és erőseket választották telepítéshez. Így az un. sima vessző ültetésével nagyobb mennyiségű és olcsó ültető anyaghoz jutottak. A biztonsággal fakadó gyökeres vessző ugyanis költséges.

Rendszeres ápolás, gondozás

Őszi betakarás, fagyvédelem, tavasszal kitakarás, vagyis nyitás. Fagyosszentek idején füstöléssel óvták a szőlőt. Nagy homokfúvás idején a tőkékről lehúzták a homokot.

Kötözés: szőlővesszők összefogása, átkötés kukoricacsuhé, raffia vagy műanyag fonallal. Nyárközepén igazgatás, tetejezés.

Horolás-karaszolás: széles pengéjű kapával, majd augusztusban érés alá horolás, így a fürtök szabadon fejlődtek. Tolvajok ellen körbegereblyézték a területet.

Permetezés: rézgálic oldattal (víz és mész megfelelő keverése kristályos rézszulfáttal). Háti permetezőgép, majd gépesített technológiával. Szükség szerinti időközönként, főleg esőzés után. Új kártevők jelentek meg.

Szőlőzés: kosarakba, ládákba szedték a szép fürtöket, melyeket szőlőként értékesítettek válogatás, hibás szemek kiszedése után szépen elsorolták. Először szőlőt vittek piacra.

Szüret: az egyházi bejegyzések adata szerint a szüret kezdete október 12. körül volt, valóban ekkorra érik be rendkívül kellemes ízű szőlő. Kiváló pezsgőalap.

Dézsmaszedő helyek voltak kint a területen a régi időkben.

A szüret fontosabb eseményei: szüretelés, behordás a házhoz, préselés (sutu), hordóba öntés.

Borkészítés: a forrást követően lefejtés, kénezés, tárolás, pótlás, átfejtés, újból kénezés után tavasszal értékesítés. Borseprő, borkő felhasználható az ecetgyártáshoz.

A nagy szőlőterületek miatt kádármesterek telepedtek meg Izsákon és újabb generációkat képeztek ki. A kádármesterség fő feladatai: új hordók készítése, javítás, a feldolgozás, tárolás edényeinek elkészítése (dézsa, kármentő, töldöklő-tölcsér készítése, hordóhitelesítés. Ez a nehéz fizikai munka megterhelte a szervezetet, mégis a népszínművek betanulása, különböző estélyek szervezésében, adományok gyűjtését is elvégezték a mesterség élenjáró művelői.

A nők egyenjogúsága megnyilvánult a munkában , a háztartás sokoldalú fel-

adata mellett kint dolgoztak a mezőn, földeken sokszor. Néhány kimagasló személyiség a háztartási, megélhetési munkák mellett vezető egyéniséggé vált a közösségben a XX. század elején.

Tíz körömmel

Errefelé majd minden homokbuckáról, halomról tudnak valami titokzatosat. Töröktől itt felejtett aranyat, sose létezett kincseket rejt a föld mélye. De régi kutakról, dűlőkről is legendák legkülönfélébb variációit őrzi a közös emlékezet. Meséikből, mondáikból betyárok, törökkel kiálló vitézek, fortélyos pásztorok, mogorva kocsmárosok elevenednek meg. Még Petőfi szülőhelyét is elperli itt a mesemondó...

Dobozi Eszter fenti címen jelentette meg a Széphalom könyvműhely kiadásában 1994-ben Izsákról készített szociológiai tárgyú könyvét. A bevezető sorokban röviden felvázolja a szólások keletkezését. A továbbiakban akik mindig vesztenek, kényes szerep, az állandóság vonzása, elszakított szálak c. fejezetcímekben próbálja megfogalmazni az 1990-es évek elején kialakult helyzetet.

Megemlékezve Táncsics Mihály Izsákon töltött éveiről.

Izsákon hasonlóan a környező településeken, pusztákon a megélhetést alapvetően állattartás, majd intenzív földművelés, szőlőtermelés biztosította. A lakosság önellátó életmódot folytatott, maga osztotta be idejét, pénzét. Dr. Madarassy László etnográfus több művében feldolgozta a Kecskemét és Kiskun puszták pásztoréletét, a homoki kultúra kifejlődését, az aratószokásokat, a kiskunsági szélmalmokat, a rovásírás emlékeit stb.

A szorgalmas, dolgos lakosok Izsákon minden nehézség ellenére megtalálták a kiutat, a jövő építését új alapokra helyezték. A török hódoltság után állattartás és földművelés vált jellemzővé. Erdélyi vásárokon olcsón megvették a marhát. Brassóból 2 hónap és 2 hét alatt hazahajtották, s feljavítás után eladták. Neves vásárok voltak a Kecskemét mellett, Matkón, Dunántúlon, illetve Bécsben. Hajtóutak jöttek létre, melyeken az állatokat hajcsárok, tőzsérek vagy a gazdák kísérték a vásárra.

A homokveszedelem megfékezése érdekében II. József császár rendeletére nagyarányú fásítás, erdősítés indult meg. Izsáknál a háromasi határnál találkozott az akkori elöljáróság: Uzovics József, Sütő József, Prikkel József, Csernus György, Zeller József esküdt...

A földművelés során gabonafélékből a rozs és a kukorica lett honos. Saját felhasználás mellett keletkezett felesleget eladták. A kapásnövények többségében a család ellátását szolgálták. A nagy éhínség, aszálykár idején 1863-1864-ben a tartalékolt rozst megőrölték, szárított gaznövényt, tarackot őröltek hozzá.

Madárfészkek tojásaiból készítettek száraztésztát. Tarhonya és krumpli variációk ismeretében sok ételt tudtak készíteni.

A jobbágyfelszabadítás után új remények mutatkoztak a lakosság többsége előtt. Megindult a magántulajdonon, a redemptió szerinti részen az önálló gazdálkodás kialakítása. Éjt nappallá téve dolgoztak szorgalmasan. A társadalmi rétegződés eredményeként egyes gazdák kezén nagyobb földterületek jöttek létre, míg mások fokozatosan elszegényedtek. Minden család hozzáfogott a szőlőtelepítés nehéz munkájához, ez biztosította a család megélhetését. Egy család megélhetéséhez egy-két hold szőlő, 8-10 hold föld kellett. Lakóház a községben, később kint a birtokon volt. Az új telepítők egy része a külterületeken, tanyán élt. A sok földmunka, háztartás ellátása praktikussá tette a kétlaki életet. Hétközben vagy egész nyáron kint a tanyán éltek, télen bent a központban. A termés egész évben ellátta a családot, tartalékot képeztek, vetőmagot tettek félre. A terményeket, gyümölcsöt, húsféléket tartósították a család ellátása érdekében: szárítás, befőzés, sózás, füstölés, zsírban elrakás... A föld volt a megélhetés alapja, az önállóság biztosítéka. Körömszakadtáig harcoltak érte. A maguk urai voltak a saját földön.

Izsákon az 1920-as évekre a nagyobb szőlőterülettel rendelkező családok jómódban éltek, gyermekeik jelentős birtokot örököltek, amely az önálló életkezdést elősegítette. A nagycsaládos, szegényebb családokban az osztozkodás után majdnem mindent elölről kellett kezdeni, ha sikerült... A tavaszi munkáktól az őszi betakarításig nem volt egy szusszanásnyi idő sem.

Aratáskor, szüretkor 5-6 órát aludtak csak. Ősszel a termények betakarítása, raktározása, kukoricafosztás, takarítás következett. Télen trágyát hordtak ki a földekre, erdővágás és fafeldolgozás, általános házimunkák voltak soron. A férfiak a felszereléseket tették rendbe, pótolták a hiányokat. A nők kézimunkáztak: fontak, szőttek, kötöttek, varrtak, gyapjút dolgoztak fel a mindennapi házimunka mellett.

Egyik ismert felmérés adata szerint egy fő rendelkezett 500 holddal, néhány ember 100 hold feletti földterülettel a nagyon törekvő, jó gazdacsaládok 50-60 holdon gazdálkodtak. A mezőgazdasági cselédek, béresek száma az 1929/32-es válság után jelentős mértékben növekedett. A nagygazdák között néhányan elhíresültek fukarságukról, megtörtént nem egyszer, amikor a napszámos nem ért oda a sok gyaloglás után a munkába napfelkeltére, nem állhatott be a barázdába, illetve félnapi munkabért kapott. A szegényembert és az árvát az ág is húzza, így maradt meg a szólás.

A háború utáni újrakezdés sok változást hozott. Többen közülük más helyeken szegődtek el, illetve a fővárosban kerestek megélhetést. Nagygazdák családjába gyakran házasodtak diplomások is. Nem költötték el a vagyont, utazás, fürdőhelyek látogatása nem ismert. Gazdálkodás, házépítések során polgári környezetet teremtettek utódaik számára. Sokan taníttatták gyermekeiket. Izsákon volt polgári iskola a két világháború között, és akik itt végeztek, tovább is

mentek, illetve itthon hasznosították tudásukat. (Nagyon kevés helyen építettek fürdőszobát, a háború előtt nem volt szokásban.)

A lakosság többsége a kisgazdapárt híveként megérte az egypárti diktatúrát. A mezőgazdaság, az ipar átszervezésével sokak érdekeit sértette az államosítás, kitelepítés, elhurcolás. Állami Gazdaság létesült 1949-ben, az előző tulajdonosok rossz minőségű területeket kaptak csereingatlanként, és távoli helyeken. A termelőszövetkezetek szervezése (főleg 1962) a Lenin nevéhez fűződő önkéntesség teljes mellőzésével folyt... Az idősek nem tudtak beilleszkedni ebbe a termelőszövetkezetbe, kis birtokaik után nem kaptak elégtételt. 70 év volt a nyugdíjba kerülés ideje, a havi járadék ezután csak 200 Ft volt. Ezekben a családokban élők szétszóródtak. Városi munkahelyek fix fizetéséből segítették időseiket. A tsz-tagok a használatukban levő saját szőlőjüket művelték, melynek jövedelméből 40 %-ot levontak. Méltatlan körülmények is jöttek létre, ezekben az elöregedett szőlőkben dolgozó idősebb lakosokat és hozzátartozóikat a privatizáció után beállt új helyzet sem kárpótolta. A szocialista rendszer összeomlásakor az új törvényeket megfogalmazók többsége igyekezett előrelátó módon, saját érdekeit biztosítani.

A vörös bárók, a szocialista rendszer hívei mentették, amit tudtak.

A zöld bárók, a mezőgazdasági nagyüzemek aktivistái számára kidolgozott program, részarány, vagyonjegy megszerzésével új alapokról indultak.

Egy régi gazda, akinek a birtokából jöttek létre az első mezőgazdasági üzemek, legfeljebb zsebkendőre valót kapott. Ezeket a birtokokat pár fillért érő kárpótlási jeggyel próbálták kiváltani. A vagyonjeggyel sokan nem tudtak mit kezdeni. Az átalakulásról a lakosság különböző módon vélekedik.

A Földkiadó Bizottságok által kijelölt földekre lehetett licitálni, újból földet szerezni, stb. Új szövetkezetek nem jöttek létre a kedvezőtlen banki, politikai és egyéb okok miatt.

Valóban az 1960- 80-as években a közép-generáció jól beilleszkedett, nyugdíjas állást tudott vállalni. A nők és férfiak egyenrangúsága közelített egymáshoz. Ekkor épült a sok sátortetős, fürdőszobás ház Izsákon; többen jártak üdülni, nyaralni.

Nagyon sokat vártak az emberek a demokratikus átalakulástól. Az őseik által vérrel, verejtékkel megszerzett földjeik visszaszerzését, illetve egy méltányos kárpótlást. Az elmúlt 10 év alatt kibontakozó politikai koncepciók nem kedveznek az átlagembernek. A szőlő- és gyümölcstermeléssel foglalkozók alig tudják terményeiket eladni. A bankok nem találták meg a mezőgazdaság támogatásának optimális formáit, többen kíséreltek meg kisüzemet létesíteni, de nem tudták megvalósítani. Így nem lehetett tejüzemet, szőlőfeldolgozó üzemet létrehozni. A termelők évről-évre bosszankodnak, az állatállomány és a szőlőterületek drasztikusan csökkennek. A parlagon hagyott földterületek növekednek, fájdalmas látványt nyújtanak. Az Európai Unióhoz való csatlakozás reményekkel, félelmekkel tölti el a mezőgazdaságból élőket.

A fenti kiegészítés volt szükséges Dobozi Eszter írónő munkájához.

IZSÁK TÖRTÉNETÉNEK FELDOLGOZOTT IDŐSZAKAI

Izsák a török hódoltság idejében

Kovács János tanító, 1987

Izsák a török hódoltság előtt

Izsák kialakulásában, fejlődésében több körülmény játszott közre. Mint minden településnek, úgy Izsáknak a kialakulásában, elhelyezkedésében meghatározó szerepe volt a tájnak és a földrajzi környezetnek (domborzat, talaj, éghajlati viszonyok, vízrajzi állapotok). Ezek a körülmények határozták meg az Izsákon és környékén élő emberek életlehetőségét, gazdálkodásuk módját, kultúrájukat.

Izsák a Kolon-tó mellett alakult ki. A Kolon-tó kb. 25000 évvel ezelőtt az óholocén, ill. pleisztocén folyamán alakulhatott ki. Az Alföld egyetlen édesvizi tava. A tó keletre eső területe rét és legelő. Ez a körülmény meghatározta Izsák állattartásának létjogosultságát. A Kolon-tó halbőssége élelmet nyújtott, a nád az akkori építkezéseknek fontos alapanyaga volt.

A Kolon-tó partján elterülő rét és legelő a magyarok előtt is már vonzotta a pásztorkodó nomád népeket. Ezt bizonyítja az első ásatás, amelynek során 1866-ban Izsákon cserépedényekkel együtt lelt öntőminta került elő, amelyet a Nemzeti Múzeum gyűjteményében helyeztek el 68/1866. leltári szám alatt. (Ásatás 1902 és 1911 majd 1985.)

A Kolon-tó a Tihanyi Apátság XIX. birtoka volt. Ezt Györffy György írta le:

„A tihanyi apátság alapítólevél földrajzi név azonosításához" c. tanulmányában, melyet 1956-ban a Pais-Emlékkönyvben jelentetett meg. Ebben a műben a következőket írja:

„A birtoknak nevet adó Colun aqua (1055) illetőleg Colun vagy Colun stagnum (1211) azonos a ma is meglevő nagy kiterjedésű Kolon-tóval Izsák területén ..."

A legrégebbi adatunk Izsákról az 1198. évi oklevélben található, amelyben III. Ince pápa jóváhagyta a kalocsai érsek és a káptalan közötti dézsma-megállapodást. Felsorolták azokat a falvakat, amelyeket az érsek a káptalannak engedett át. A juh-tizedek említésénél szerepel Kecel és más nevek között Ischasci

néven. 1426-ban már Izsákegyháza néven szerepel, mely a „Fejér megyéhez tartozó solti rész 183 helység egyike". (Csánki Dezső: Hunyadiak kora)

Érdekes az 1474. évi „Isaak névalak, amely egy egyházi iratban fordul elő: „1474. november 4. Vác. Egyed csongrádi főesperes Cheke-Kathaya-i Chek János kérésére Isaak Potencianat és Katha-i Mihály özvegyét Katalint maga elé idézi. Végezte János zent –marthon kathaya-i plébános."

A török veszély

A törökség őshazája a turáni síkság, ahonnan a VIII. században a mohamedánná lett szeldzsuk-törökök Kis-Ázsiába vándoroltak. A folytonos mongol támadások elől 1225 körül Örményországba menekültek. Itt vezetőik az ikoniumi szultán hűbéreseiként földet kaptak. 1300 körül Ertogrul fia, Oszmán felvette a szultán címet. A törökök lassan meghódították Kis-Ázsia nyugati részét, 1326-ban pedig Drinápolyt. Fővárosuk az ázsiai Brussza maradt.

Egyre erősödtek és hatalmuk erősödésével, növekedésével arányosan szorult, egyre szűkült a bizánci uralom köre. I. Bajazid meghódította Bulgáriát, a rigómezei csatában 1389-ben meghódította a szerb birodalmat, s 1398-ban Nikápolynál tönkreverte Zsigmond magyar király seregeit ...

Az uralkodó osztályt az adófizető rája (nyáj) tartotta el. Ide tartozott nemcsak a nem mohamedán alattvaló, hanem mindenki, aki földet munkált, vagy ipart űzött. Az állam elzárta a rája elől az uralkodó osztályba való felemelkedés lehetőségét. A társadalom mozdulatlan volt, haladást hozó gazdasági-szociális változás nem ment végre benne.

A hadsereg minden tagjába beoltott fanatizmus különös fontosságot nyert. A könnyűlovasok, a „szpáhik testülete" az oszmán hadsereg egyik tartópillére volt. A másik, a janicsárok állandó zsoldosserege. Három-ötéves időközönként összegyűjtötték a 6-8 éves, jó fizikumu fiúgyermekeket. Családoknál buzgó mohamedánokká nevelték őket. Miután felserdültek, laktanyába vitték őket és ott katonai kiképzést kaptak.

A birodalom területi-igazgatási felosztása már a XIV. században megkezdődött, megszervezték az első szandzsákokat. A XV. századra a közigazgatás kikristályosodott. A legnagyobb közigazgatási egységek a vilájetek (vagy ejáletek) lettek, élükön a beglerbégek, alájuk sorakoztak a szandzsákok (livák) a szandzsákbégekkel, majd a legkisebb egységek, a nahijék voltak. A birodalom élén a szultán állt, őt követte a nagyvezér, majd a vilajet élén a beglerbég.

A birtok- és pénzügyeket a fővárosban a defterdárok, a tartományokban pedig a vilájet-defterdárok gondozták. A tartományi bírákat kádiknak hívták. A vallási és szellemi élet irányítása a sejhükiszmánra, a tartományokban pedig a helyi müftikre hárult.

Magyarország szempontjából a hódító törökkel való küzdelemnek két szakasza volt. Az első szakasz a XIV-XVI. században a hódítás ellen, a terjesz-

kedés megállításáért folyt. A második szakasz 1683 után (a törökök bécsi kudarca után) a törökök kiűzése volt a fő cél.

Magyarország, ill. Ausztria ellen indultak II. Szulejmán szultán vezetésével. A mohácsi csatában, 1526-ban leverték II. Lajos hadseregét és irányt vettek Budának.

Izsák a török hódoltság idejében

Mohácsnál 1526-ban a lassan százéves török veszély valósággá vált. Szulejmán szultán betört a meggyengült Magyarországra. Az uralkodó osztály ezt a támadást nem tudta kivédeni, az 1514. évi Dózsa felkelés után a népet felfegyverezni nem merték.

1529-ben és 1532-ben a szultáni támadások fő célja Bécs elfoglalása volt, így Izsák és környéke nem volt annyira kitéve a legsúlyosabb veszélyeknek, mint a dunántúli falvak. Az élet mégsem volt könnyű, mert a végzetes csata, II. Lajos halála után a két király, Ferdinánd és Szapolyai János hatalmi vetélkedése kiéleződött, valamint mindig számítani lehetett a rabló török portyákra, ami megzavarta a Duna-Tisza köze lakosságának, így Izsáknak is a nyugalmát.

Izsák 1539-ben, Kecskemét 1541-ben került török uralom alá, Mészáros László történész szerint. 1541-ben a török csellel elfoglalta Budavárát, 1542-ben Pestet, Vácot ostromolja és veszi be. Igy alig két év alatt a Duna-Tisza köze török uralom alá kerül és az alatt is marad 140 évig. Ezzel a pusztító háborúk szűnni nem akaró sora kezdődött.

Ferdinánd király 1542. évi keresztes hadjárata sikertelen volt, majd fizetetlen zsoldosai végigrabolták Pest-megyét. A szultáni nagy támadások sorát az 1568. évi drinápolyi béke zárta le. „... kialakult az országba ékelődő új végvonal. Ez volt a pusztulás első időszaka."

A Duna-Tisza közén, így Izsákon is az élet a „török hódításra épült, leginkább kezdetleges feudalizmusra hasonlító rendszerben".

„Megszűnt a közigazgatás eddigi rendje, a török a maga rendszerét plántálta át magyar területre. Ejéletekre, szandzsákokra és nahidjékra tagolódott a hódoltsági terület."

A falvak egy-egy nahijébe (járás-szerűség) tartoztak, melynek az élén a kádi állt, aki időnként végigjárta a falvakat, és mint bíró döntött a peres ügyekben. Jövedelmét a bírságpénzek képezték. Izsák a kecskeméti nahijébe tartozott.

A falvak új földesurakat kaptak: vagy közvetlenül a szultán birtokát képezték – ezek voltak a khász birtok falvai; vagy pedig a török katonák (szpáhik) és tisztviselők kapták hűbérbirtokként; ezek voltak a timárokba (20000 akcséig terjedő jövedelmet hoztak uruknak) és ziámetekbe tartozó falvak (20000 akcse fölötti jövedelmet biztosító hűbérbirtok).

Izsák a „Budin Tahrir Defteri (1546-1562) – szultáni összeíró jegyzék – alapján 1546-ban a budai szandzsákhoz tartozott és Bárán Alfréd timáros szpáhi szolgálati birtoka, 1562-ben Sinan bég birtoka. Az előbb említett tahrir

defter (összeíró jegyzék) 364. oldalán Izsák férfilakosságának a névsora a következő volt 1546-ban: Ambrus, Szocis, Máté, Kukoró, Nagy, Szabó, Hegyi, Sárkezi, Vida, Polgár, Pati, Márkus nevű családokat vették listára.

Fejadó fizető háztartás 10 háztartásként 50-500 akcse. A jövedelem a tizedekből és az adókból a forint-adó nélkül 20000 akcse.

A budai szandzsák 1559. évi összeírása:

Izsák falu a nevezetthez tartozik. A fentnevezett János (Bárán Albert fia) tímár birtoka.

Ambrus András nős, meghalt; Sebestyén nőtlen, megszökött; Ambrus János nős, meghalt; Máté Bálind nős, megszökött; Kukoró György nős, fia Mihály nőtlen, György nőtlen; Nagy János nős, fia Balázs nőtlen; Szabó János nős, fia Lázár nőtlen; Hegyi Pál nős; Sárkezi Pál nős; Polgár Benedek nős, fia János nőtlen; Páli Oszvald nős, meghalt; Márkus András nős, meghalt, fia István nőtlen; Márkus Lukács nős; Virák Gergel nős; Simon György nős, fia Miklós nőtlen; Tód Benedek nős, testvére Tamás nős; Pap Gergel nős, fia Benedek nőtlen; Tolvaj Máté nős; Ferenci Dimitre nős, testvére Máté nős; Szana Pál nős, fia Filip, Becsi Pál ...

A dzsizje-adót fizetők száma: 10

A régi összeírtak száma 18, meghalt 7, megvan 11

Az újonnan összeírtak száma: 17

Rajái Kecskemét városban laknak.

1562-ben készült összeírás: Szelei Péter, Simon György, Ferenci Máté, Becsi Pál, Szekeres Imre, Virág Gergel, Tóth Benedek új családok nevét tartalmazza.

A török hódoltság 150 éve érezhető nyomokat hagyott a jobbágyság helyzetén, társadalmi életén. A török hűbérbirtokos nem volt igazi földesúr: birtokát nem örökadományként kapta, hanem rendszerint csak arra az időre, amíg szolgálata le nem járt. Ezért a szpáhi igyekezett rövid idő alatt sokat kifacsarni a hűbérből, a falvakon közvetlenül szedte be a feudális szolgáltatásokat. A szolgáltatások lényegében a magyar földesuraknak kifizetett tartozásokkal voltak azonosak. Általában háztartásonként (füstönként, portánként) 1 magyar forintnak megfelelő cenzust (fejadót) fizettek ki két részletben Szt. György és Szt. Demeter napkor. Szolgáltattak ezen kívül terményeikből (gabona, bor) kilencedet és fizettek az „ajándékok" (vaj, méz, kisállatok, széna, fa) valamint a földesúri haszonvételek (kocsma, mészárszék) után.

Izsák 1546-ban a következő adót fizette:

- 9 kapu után	450 akcse (egyenként 50 akcse)
- búza	2500 akcse (250 kg. 10 akcse)
- kevert búza-rozs	300 akcse
- méhkas-tized	23 akcse
- bírságpénz	10 akcse

Az adónem utal a foglalkozásokra.

A török állami adóba elsősorban dzsizjet fizettek, amit a magyar állami adó mintájára „a török császár dikájának" neveztek. Ez volt a keresztények szultáni fejadója, nagysága általában fejenként 1-2 forint között ingadozott. Ehhez járult olykor a harács, a rendkívüli hadiadó, s ha a hadsereg úgy kívánta, kirendelhette a falvak lakosságát erődépítési robotra.

A hódoltság népének életét különösen az tette bonyolulttá, amit kettős birtoklásnak nevezünk. A török megszállással ugyanis a megyei közigazgatás és a földesurak csak ideiglenesen szorultak ki az elveszett területekről. Pest megye (amelyhez Izsák is tartozott) hatóságai hol Füleken, hol Szécsény várából kormányozták a vármegyét.

Előfordult sok helyen, hogy a magyar földesurak – rendszerint kisbirtokos nemesek – nem menekültek el a török megszállás idején, akik pedig a menekülést választották, azok végvári katonának csaptak fel. A végváriak rugalmasan védekező harcmodora lehetetlenné tette a török számára a kizárólagos birtoklást. A rosszul, sokszor egyáltalán nem fizetett katonák portyázásaikon nemcsak a török csapatokkal csaptak össze, hanem mélyen benyomultak a hódoltságba, sorra járták a falvakat, sarcolták azokat, rendelkeztek velük, mint egyfajta végrehajtó hatalom képviselői jártak el. Így a királyi országrész, az elmenekült nemesi megyei közigazgatás és a földesurak a végvári katonaság segítségével felvehette a kapcsolatot a hódoltság területén élő alattvalókkal. A török ezt nem tudta megakadályozni, mivel a török földesurakat nem kötötte birtokukhoz olyan viszony, mint a fejlettebb feudális államokban.

Ez az állapot magyarázza, hogy továbbra is sor került a hódoltsági birtokok elkobzására és királyi adományozásra. Így Izsákon:

1575.XII.19. Bécs. I. Miksa király Isaak puszta felét új adományként a néhai nemes Hobordonszki Kristóf fiának, Györgynek adja.

1579. március 13. Prága. Rudolf király megerősíti azon kiváltságokat, amelyeket Kamuthy Balázs és Hobordanzky az Izsákegyházán, a solti székben jobbágytelkeken lakó nemes Márkus Lukácsnak adtak.

1585.III.28. Bécs. II. Rudolf király új adomány címén Isaak és más birtokokban a néhai nemes Kamuthy Balázs fiait István, Farkast, Balázst és Kristófot, továbbá István fiát, Jánost megerősíti.

Ami ez adományokat illeti, a király főként a végvári katonáknak juttat birtokokat, akik képesek az adóztatás és végrehajtás lebonyolítására. Az örökös nélkül elhunyt nemesek birtokait is eladományozhatta a király, mert ilyenkor a királyra szálltak a birtokrészek.

Az állandó nemesi jelenlét biztosítja a XVI. sz. folyamán kelt tizedjegyzékekben a falvak mellett álló „nobílium" szó, ami azt jelenti, hogy ezek a falvak a nemesekéi. A magyar földesurak természetesen igyekeztek jobbágyaikat a szolgáltatások teljesítésére bírni. Ezek nagyjából megegyeztek a török földesurak számára fizetett, korábban ismertetett járadékkal. A jobbágyoknak súlyos tehertételt jelentett az egyházi tized fizetése is.

Izsák lakosai tizedeiket ősidőktől fogva a váci püspökségnek szolgáltatták be.

A török uralom első évtizedeiben azonban a váci püspökök kiszorultak az egyházmegyéből. Az egyház és a földesurak ezért a különböző szolgáltatások fejében egyre gyakrabban pénzt követeltek, mert a hódoltsági falvakban sokkal könnyebb volt a pénzszolgáltatást behajtani, mint a termést, vagy munkajáradékot.

Az állam sem maradt el a földesurak és az egyház mögött a hódoltság megadóztatásában.

„A rovás, vagy dika-adó volt az állandó állami teher, ehhez járult a rendkívüli hadiadó. Az adó kivetését és behajtását a kamara végezte, az adóköteles portákat a nemesek közül választott rovó (dicator) írta össze. 1597-ig egy jobbágytelket tekintettek portának." írja Eperjesi Kálmán: A magyar falu története Bp. 1956.

A királyi Magyarországon már a XVI. században kialakulóban volt a majorsági gazdálkodás rendszere. A földesurak közvetlenül bekapcsolódtak az árutermelésbe, saját kezükbe nagy földdarabokat összpontosítottak és magművelésükhöz súlyos robotszolgáltatást követeltek.

A hódoltsági élet azonban újból kényszerítőleg tömörítette a lakosságot: a közösség maga intézte az ügyeit, ennek ellenőrzésére bírót választottak.

A többé-kevésbé szüntelen hadiállapot hatására a klasszikus jobbágytelek szervezet (belső telek + ahhoz tartozó, ill. arányosan csatlakozó szántó és rét) összezavarodott. A lakosság így ott és annyit termelt, ahol a legkevesebb kockázattal megtehette.

Izsákon az állattenyésztés már régóta a gazdasági élet gerincét képezte. A Kolon-tó környékének dús legelői az állattenyésztést kedvezővé tették. A bizonytalan hódoltsági viszonyok között ismét felvirágzott.

1539-ig a háborúktól mentes években az élet gyarapodását lehetett követni ezen a tájon.

Izsákon 1546-tól a hódoltság idején a foglalkozási részletadatokat a Káldy-Nagy Gyula: A Budai Szandzsák 1546-1590 c. könyve ismerteti.

1593 a 15 éves hosszú háború nyitását jelentette. A hódoltság ismét hadszíntérré változott.

„A Habsburg udvarban már 1593-ban felmerült az a terv, hogy a török hadtápterületét, a hódoltságot el kell pusztítani." Végül a pokoli tervet a törökök, ill. a fékezhetetlen tatár segédcsapatok valósították meg. Már 1594 nyarán elözönlötték a Duna-Tisza közét és ettől kezdve éveken át a hódoltságon teleltek.

A Duna balparti részét teljesen kiélték és 1597-ben kétszer is végigrabolták. Hartyáni János Pest és Solt megye alispánja és szolgabírája ebben az évben írta a Szepesi Kamarának:

„... minthogy az ellenségnek felrohanásáért, úgy mint a tatárok Szent György napban feljövéséért és rablásáért a szegénység megfutamék, az egész föld elpusztula, kit levágnak, s két elvisznek az szegénységben ... csak marad

az a három város Pest megyében, úgy mint tudni illek Kecskemét, Cegléd és Körös."

„A pusztulás teljes volt. A Duna bal parti részén, ahol a XVI. sz. második felében 87 mezővárosban és faluban 1140 és fél portát írtak össze, 1647-ben már csak 53 helységben volt élet és 134 portát számítottak utána."

Izsák megmaradt, mert a lakosság a Kolon-tó sűrűjében elbújt, a lakosság másik része Kecskemétre menekült, ott kapott menedéket.

Az 1606. évi – bécsi, zsitvatoroki – béke idejében már sívó pusztaság volt a Duna-Tisza köze. Az egykori kultúrtáj kezdett visszasüllyedni természeti állapotába, ami Izsákon a lápvilág szétterjeszkedését jelentette.

A török betöréssel a váci püspökök elhagyták az egyházmegyét, ezzel gyengült a katolicizmus. A protestáns prédikátorok viszont a nép között élve térítettek. Izsákon a katolikusoknak „kerek" templomuk volt kőből (innen az Izsákegyháza elnevezés talán). Ebben az időben a templomban már református prédikátor volt, csak 1747-ben tudták a katolikusok ismét visszaszerezni.

A 15 éves háború után a török uralom meggyengült. Az itteni falvak nem tudtak talpra állni még akkor sem, ha a lakosságuk egy része életben is maradt. 1628-ban a váci püspökség tizedösszeírásában sok falu mellett állt a „deserta" (pusztaság) szó – Izsák neve mellett nem. A török katonai fegyelem is meggyengült. A török földesurak egyre több engedményre voltak hajlandók. A pusztulás nyomán kialakult hatalmas pusztákon így jöhetett létre a pusztabérleti rendszer. Kifejlődött a marhatartás (a marha elhajtható, könnyen menekíthető Izsákon a Kolon-tó környékén, az ösvényeken, a tó belsejében lévő fűzfás szigetre).

A mezőváros Kecskemét és Nagykőrös sok pusztát bírt haszonbérletben. A pusztabérlet a feudális járandóságok enyhe formája, tág teret nyitott a bérleti jellegű gazdálkodásra, árutermelésre. A jelen lévő török hatalom megakadályozta, hogy az esetleg felhalmozott többletet, a termelésbe fektetett pénzt tőkésíthessék.

A török uralom gyengülésével mind mélyebben érvényesült a nemesi megye befolyása a hódoltságban. Szigorú megtorlásban részesítették azokat, akik ügyeikkel a törökhöz fordultak. A „törökség" bűne volt ez és volt eset, hogy halállal is sújtották.

A nemesi származás nem sokat ért a hódoltságban. A megyei hatóságnak sürgős szüksége támadt a hódoltsági nemesek szolgálatára és megkezdődött a felkutatásuk.

Több nemesi család kihalt, vagy áttelepült az ország más vidékeire. 1650 körül már egyes köznemesek érdemesnek találták anyagi áldozatot hozni a hódoltsági birtokok megszerzésére. A községek helyét – miután kihaltak – gulyákból és ménesekből álló puszták váltották fel. Az egyház is behatolt újra a hódoltságba. A Duna-Tisza közén számbavették a lakosságot a vallási hovatartozás szempontjából.

„... a váci egyházmegye területén megmaradt amúgy is csekély számú lakosságnak mintegy kétharmada a protestantizmus vizein evezett" – írja Chobot Ferenc sajnálkozva. (A váci egyházmegye történeti névtára Vác. 1915.)

1683 tavaszán lépett fel utoljára támadólag a szultán hadserege, de véres fejjel vonult vissza Bécs alól. A törökök búcsúzóul még végigrabolták vidékünket. 1684-től (Duna-Tisza köze) Pest megye megint hadszíntér lett.

Vác és Pest felszabadult 1685-ben Merey altábornagy Szolnokot foglalta el. Ezután jött 1686. nyarán Buda várának ostroma, majd szeptember 2-án győzelmes bevétele.

A közeli harcok teljesen kiégették a maradék életet ezen a vidéken, kivétel Izsák, amely megmaradt a járásban.

A hódoltság előtt virágzott, sűrűn egymás mellett fekvő falvaknak csak nyomai találhatók, amelyeknek emléke, neve ma már csak ritkán, egy-egy puszta vagy dűlő nevében él. Legtöbbjüknek a nevét pedig már csak régi irataink őrzik.

Buda felszabadulása történelmi jelentőségű esemény. A Magyar Királyság székvárosáról lehullottak a török lófarkas harci jelvények, megsemmisült az oszmán haderő, lezárult a mohácsi csata óta eltelt másfél évszázados korszak. Izsák település létezett a hódoltság előtt, megmaradt alatt, élt és fejlődött utána.

Buda visszavétele után

A nemzetközi hadsereg Lotharingiai Károly és Savoyai Jenő vezetésével kiszorította az ellenséget az ország másfél évszázada megszállt részeiről. 1687-ben megszállták Erdélyt s a háború 1699-ben azzal végződött, hogy a szultán a karlóczai békében lemondott Magyarország nagy részéről.

A visszafoglalt területeken a Habsburg kormányzat nem állította helyre a magyar közigazgatást, hanem közvetlenül a bécsi udvari kamara alá rendelte, sőt a déli részeken katonai kormányzatot létesített (határvidék).

A török kiűzése után a községet a Nevagmistica Commisió (Újszerzeményi Bizottság 1715. évi 10. tc.) Balassa Imrének adta nagy határával együtt. Valószínű, a Habsburg háznak tett katonai szolgálata és hűsége jutalmául. A földesúrnak járó robot és dézsma mellett a megmaradt jobbágy lakosság a császári hadseregnek is adózott. Az adózás szempontjából először Kecskeméthez, majd 1703-tól Szegedhez tartozott Izsák. 1683-ban hetenként 52 adag abrakot, 1456 polinát tartozott beadni a császári hadseregnek. 1690-ben egy egész, 1695-ben másfél portával volt megróva.

A hódoltság után, 1695-ben a lakosság egy része visszatér Izsákra, és az élet ha lassan is, de megindul.

Családfők száma:

	1695	1699	1701	1703	1715
jobbágy	15	16	85	60	19
zsellér	8	8	22	29	5
házatlan zsellér	11	12	özvegy:	2	-
jövevény	2	-	-	-	-
összesen:	36	36	107	91	24

Adózva: 1699-ben (a hódoltság után 13 évvel)

	1699	1703
ökör	65	82db
ló	20	267
tehén	69	212
marha	14	7
kecske	282	1321
sertés	34	114
búza	99	328 p.m.
árpa	59	184
köles	22	214
zab	-	61
bor	-	21 akó

Mértékek értelmezése: Pozsonyi mérőben 1 p.m. = 2 hold. 1 akó = 50,8 liter. 1 porta 1609-ben = 4 jobbágyház v. 12 zsellérház. 1 egész telek = 30 hold szántó,12 hold rét + kb. 3 hold nagyságú szérűskert. 1 hold = 12 x 72 öl, 1 öl = 2,99 m

A táblázat feltűnő szegénységet mutat. Kevés volt a lakos, sokszor menekültek el.

1703-tól Szegedre tartozik adózni. Globitz, a szegedi várparancsnok a kivetett termények leszállítását sürgeti Halasról és Izsákról. (Izsák Ref. Egyházközség története)

1715-ben 24, 1720-ban már 40 adóköteles háztartással szerepel az összeírásban, akkor a község lakóinak számát 280-300 főre tehetjük. Növekedett a művelés alá került földek területe.

Balassi Imre örökét 1702-ben Uzovics és Szapári gr. vette át. Az új földbirtokosoknak 410 Ft. fegyverváltságot kellett volna fizetniük, helyettük Kecskemét városa fizette.

Izsák mondái közül többet megőrzött a népi emlékezet: név eredete, Bikatorok, Kőkecske...

Megjegyzés: a zárójelbe tett kiegészítés MK. írása.

Pest-Pilis-Solt vármegye 1728. évi Regnicolaris összeírása

Pest Megyei Levéltár 1997.

Szerkesztés közben került feldolgozásra az 1728. évben készült megyei összeírás.

Kecskeméti járás – Izsák possessio.70.

Régóta lakott hely. Tassy Ferenc és Mándi János birtoka örökjogon.

A szántóföldek két vetőben vannak osztva, ezeket felváltva vetik be... Szőlejük kevés.

Kenderföldjeik és erdeik nincsenek. A kevés felesleges termést messzi vásárokra szállítják.

Lakosai: Czirkos Gergely bíró, Bíró Mihály, Kovács György és Mátyás, Czirkos Mihály és János, Takaró Gergely, Kajal István, Bene János, Gáspár János, Járó István és János, Kozma Mihály, Szabó János és György, Mokos István, Pap György, Tóth István, Nagy Mihály, Lombár György, Kis Dékmár János, Monos András, Dormán Márton, Czira István, Király János, Farkas Mihály, Gozon András, Valkay Mihály, Mohos István, Tőkés István, Czövek István, Lacza András...

Az összeírás teljes névsorában 44 jobbágy családot találni, ebből örökös jobbágy 27, szabadon költözködő 14, és egy azon kenyéren élő személyként 3 esetet jelölnek.

Izsákon az összes népesség becslés alapján tehát 300 főre tehető 1728-ban.

Izsák helység lakosainak urbáriuma

Mária Terézia császárnő 1770-ben készült Urbáriuma rendezi a földesuraságok és jobbágyok, házas zsellérek jogállását. Az előző évben készült felmérésre támaszkodva: nevek, használt földterület, marhás vagy kézi robot adatai. Pest Megyei Levéltár Urb.: IV.1-4 Izsák; 1-4. p.

Tekintetes Majthényi Károly Úrnak jobbágyai:

Mezei János, Bényi István, Csordás Mihály, Csepele Mihály, Czirkos Mihály, Szijártó János, Szalaí György, Czé István, Keserű István, Tatár Ferenc, Szlanka György, Olajos György, Szabó Kovács János, Demeter Mihály,

Montovay Ferenc, Somogyi Nagy István, Szélesy János, Bognár János, Váli Mihály, Réffy Ferenc, Hidas András, Csőváry Tamás, Lendvai István, Szekeres János, Gyallai András, Járó Pál, Dudás Pál, Miskár György, Pusztai Mihály...

Uzovics Móric özvegye Szentiványi Anna jobbágyai:
Nánási János, Makkos Mihály, Bugi Horváth János, Dobray Márton, Kozma Mihály, Csukás János, Takács János, Sárga Tóth György, Pap Mihály, Csizmadia András, Moyses György, Bicskei István, Poór András, Gózon János, Németh György, Tobray Pál, Gyönge János...

Czemniczky Mátyás úr részéről való jobbágyok:
Gáspár Sándor, Takaró János, Zeffer István, Csanda István, Ürmös János, Rigó Imre, Vonyó Mátyás, Takáts István, Bresák István, Mészáros Mátyás, Csonka Ferenc, Radványi Ferenc...

Szlovenics Mihály özvegye Boncz Terézia asszony jobbágyai:
Hörcsögh Sámuel, Monos Család, Alföldi János, Tóth Imre, Varga István...

Galambos Teréz asszony jobbágyai:
Tombár János, Szölösy József, Dudás János, Laczay István, Hegedős György...

Vörös András úr jobbágyai:
Hajma István, Pető András, Montovai János, Vida János, Csanda Ferenc, Vékony György...

Sütő László úr jobbágyai:
Muslay János, Göbölös István, Kalocsay József, Klimó György, Magyar Mihály, Esztasy Mihály, Dormány István...

Az összeírás több nevet tartalmaz, mely családok a névazonosság miatt nem különböztethetők meg: Farkas, Szabó, Kis, Tóth, Molnár, Varga, Kovács...

Erre az időszakra vonatkozó szorzószámokat figyelembe véve, az összeírásban levő jobbágyok és házas zsellérek a birtokosokkal együtt kb. 200 család. A lakosság száma 1770-ben becslés alapján 1300-1400 fő. Nincsenek itt a későbbiekben ismert családok: Reviczky, br. Orczy Lőrinc, Szily... A lelkészek és a közbirtokosok sem tartoztak az összeírás témájához. Izsákon 2450 ember él 350 házban, az 1785-ben készült összeírás alapján, közöttük 73 nemes. A II. József uralkodása idején készült összeírás azt tükrözi, hogy alig 15 év alatt jelentős lakosságnövekedés volt. Ekkor kerülhettek ide többen, ezt valószínűsí-

tik azok a családi emlékek, akik szerint eleink az uraságnál voltak alkalmazásban illetve az egyházi anyakönyvek bejegyzései.

Az Urbárium rögzíti a jobbágyházhelyhez tartozó szántóföld (30 hold), rét nagyságát, a kötelező dézsma, robot mértékét, a sátoros ünnepen történő ajándékozást stb.

„...négy marhával, maga szekerével, boronájával, ekéjével dolgozni, minden héten egy napot ... vagy 2 nap kézi robottal tartozik szolgálni kaszáláskor ... aratáskor ... vagy szüretkor.

Minden zsellér kinek háza vagyon 18 napot, akinek háza nincsen: 12 napot esztendőnként kézi munkával Uraságnak szolgál ... amennyiben ezen helységben egynémely zsellérek valamely funkciót bírnak, úgy mint házzal bíró zsellérek tekintessenek ... Esztendőnként minden jobbágy és házzal bíró zsellér tartozik fizetni, adózni évente 1 frt-ot, 2 részletben ... Minden egész helyes gazda esztendőnként fog adni: 2 csirkét, 2 kappant, 12 tojást, 1 itze vaj, egy borjút vagy helyette 1 frt és 30 xr-t. A régi szokás megtartása 1548 esztendő szerint: a földesúr táborozása, fogsága (megváltására) hozzájárulás. Rendelkezés a kilencedről, a hegyvámról. A földesúrnak jussairól, tulajdon jövedelméről ... A bírói hivatalra az uraság 3-at nevezzen, a község egyet választ ..."

1848/49-es tabló Izsákról

Összeállította: Mesznéder Klára

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Előképek

Az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc nemzeti öntudatunk fontos mérföldköve. A márciusi ifjak és a mögéjük felsorakózó tömegek olyan tettet hajtottak végre, amely 150 év után is megdobogtatja az utódok szívét. Büszkék lehetünk őseinkre, akik itt az Alföld közepén is „megcselekedték, amit megkövetelt a haza". A reformokra, változtatásokra megérett a helyzet. Izsák, mezőváros (1816-1876) esetében célszerű odafigyelni a közvetlenül ható speciális tényezőkre is.

A török hódoltság után óriási pusztaságok jöttek létre. Izsák kevés lakossal, de túlélte ezt is. 1745-ben, a jászkunok megváltakozásakor Izsák körül kun települések jöttek létre: Fülöpszállás, Orgovány stb.

1754-ben Izsákon a birtokos családok: nagyszámú lakosságot telepítettek ide, főleg Győr és Komárom vidékéről. 1784-ben elkészített magyarországi népszámlálási adat: 351 ház, jogi népesség 2475 fő.

Izsákon sajátos paraszti társadalom alakult ki. Aki zsellér (később cseléd)

volt egy gazdaságban, de még a család növekvő fiúgyermekeinek is élettere, szállása az istálló volt.

Többen úgy vélekednek Izsákon, elég jól ment itt az emberek sora a jobbágyság idején is. Tisztelték a törvényt az itteniek, nem lázadoztak sorsuk ellen. Nem tudnak róla. Többnyire elégedettek voltak a jobbágyok, saját használatukban volt a föld, a köteles dézsmát, robotot, egyházi járandóságot teljesítették, de telekkönyvileg az uraságé volt minden. A nagyszámú zsellér mégis az elégedetlenek számát növelte, a legszegényebb és a ranglétra alján toporgó tömeget képezték (Izsákon is). A társadalmi változás igénye meg volt.

Nagyon fontos a társadalmi, gazdasági körülmények mellett a szellemi terület. Izsákon a közösségi és szellemi élet területén nagy személyiségek munkálkodtak. A lakosok többsége római katolikus, nagyon korán templomépítésbe kezdenek.

Izsákról hadbavonultak száma:

Böszörményi Mihály tanító és nemzetőr csapata kb.	40 fő
Kossuth toborzására	52 fő
318 kecskeméti önkéntes között	3 fő
1849. február „100 izsáki önkéntes"	100 fő
Összesen:	195 fő

Reviczky István jurátus és Ádám Gerzson a ref. pap 17 éves fia nincs a fentiek között.

Kecskemétről a kiképzett és hadba indított nemzetőrök közül 50 fő lovas nemzetőr Izsákon ment át. Lobogtatták gyönyörű zászlóikat, melynek szalagján olvasható:

„A kecskeméti nőktől,
Él magyar, áll Buda még.
Győzni, vagy halni"

Solti járás forradalmi táborba jelentkezők névsora
IV/106.V.kútfő 44 p. Pest Megyei Levéltár

A névjegyzéken 52 fő izsáki személy adatai találhatók: a besorozás ideje 1848. szeptember. A névsor önkényesen kiegészítették 3 fő önkéntessel, akik Kecskeméten iratkoztak fel. A vizsgálat tárgyát tehát 55 fő képezi. A névsor tartalmazza a nevet, életkort, vallást és foglalkozást. Ebből birtokos 4 személy, kézműves 19 fő, szolga 6 fő, béres 16 fő és a többi földműves. Vallási felekezet szerinti megoszlás: 15 református, 40 katolikus. Önkéntes 30 fő, a többi fogadott.

Egy másik listán, amely a 100 fő izsáki önkéntes névsora, a név alapján feltehetően 3 izraelita. A foglalkozás szerinti értékelés erőltetett lenne.

Első halott: Csemniczky Gábor százados a schwechäti ütközetnél elesett, továbbá az elhunytak között 3 személy: K. Kovács József, Bíró Géza, Kovács

Mihály. Holléte nem tudott 7 személynek: Kocsis György, Pap Sándor, Benyus János, Nyilas András, Gömöri Imre, Tóth Antal, Lantos Lajos, Cs. Nagy János, Dormány Sándor, Bodor Antal. Elbocsátott 1 fő, Bakis Antal. Előfordult az, hogy nem felelt meg fizikai állapota, vagy más kötelezettet atyja hazahozta: Takaró József ez a személy (indoklás nem ismert).

A foglalkozás szerinti megoszlás nagyon érdekes. A településünkön és máshol is kevesebb az összlakossághoz képest a birtokosok aránya. Itt abból jön ki a magas szám, mert egy családból bevonult 3 fiú, Csemniczky Gábor, Sándor, Lajos, és mindjárt eltolódik az arány.

Magasnak tűnik a kézművesek száma is, itt ekkor sem feldolgozóipar, sem vállalkozásféle nem működött. Mégis megmutatja, milyen törekvő, felemelkedni akaró szándék élt bennük. Kézművesként a településen teljesítették szolgáltatásaikat (szűcs, cipész, csizmadia, kovács, boltos stb.), másrészt az uraságok belső emberei voltak (kertész, hentes, bognár stb.).

A szolga nemcsak az előző helyeken, de parókián és a közgyűlés érdekében is beosztást vállalt. A béresek – 16 fő – a legkeményebb munkát végezték a gazdaságban, és ez a legjobban kiszolgáltatott csoport. A földművesek talán az akkori fogalmak szerint is önálló gazdaságot szervező lakosok, vagy azokból a néhai közbirtokosokból adódik, akik munkaerejüket is felhasználva küzdöttek a megélhetésért. Abban a korban önálló földbirtokot szerezni vagy örökölni csak a megfelelő szokásjog mellett lehetett.

Régi, tősgyökeres családok nevei találhatóak az eddig megtalált névsorokban: Kállai Gábor káplár, Szegedi József káplár, Hörcsög Pál, Barta József, J. Kovács Gábor, Gyallai András, Vikor Mihály, Radva Mihály, Miskár István, Muráncsik András, Fejszés István, Hörcsök István, Mozes András, Beke József, Cséplő István, Csanda József, Egyedi János stb. Mind olyan nevek, akiknek leszármazottai ma is élnek.

A 318 fő között, a Kecskeméten vezetett listán Rácz József kézműves, Stefanovics István földműves és Hidas Pál 18 éves szolga neve áll. Megkapták az ígért 50 forintot és ruházatot, és cserébe vállalták a 3 év szolgálatot.

Egy névsorban sem került elő eddig Reviczky István jurátus, izsáki birtokos és Böszörményi tanító, nemzetőrkapitány neve, így most sem kerültek fel a vizsgált 55 személy adataihoz.

Dokumentumok bemutatása:

Kiskőrösön a magyar kormány kiképző osztagokat állíttatott fel, amelyekhez a katonákat a környék lakossága szolgáltatta. „A délvidéki szerbek lázadása miatt a Solti járás 300 önkéntest állított ki, melyből Kiskőrösre 42 ember jutott…" Az izsákiak létszáma nem ismert.

Irodalom: Kiskőrös helytörténeti monográfiája, Araczky László Kiskőrös 1989.

„Jellasics serege át akar kelni a Dunán ezért a vármegye önkéntes csapatot szervez, amelyhez Kiskőrös 500 (!) embert köteles adni ..."

Költ Tasson, 1848. szept. 24. Madarassy László alispán

Irodalom: Kiskőrös helytörténeti monográfiája, Araczky László Kiskőrös 1989.

Pest megye választmánya néhány község rendezett tanáccsal való felruházását kéri a Belügyminisztériumtól – Abony, Gödöllő, Kalocsa, Izsák az érintett települések.

Irodalom: A mai Bács-Kiskun megye az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején, Iványosi 1988.

Gerillaharcok a Duna-Tisza közén

„A Duna-Tisza közén, különösen Solt környékén bontakoztak ki eredményesen gerillaharcok. Az itt lakó parasztok védelmi bizottmányt alakítottak, s Patajon felül mintegy 3000-en, Kalocsán pedig 1000-en táborba szállva várták a pillanatot. Elejét vették annak is, hogy a megye déli részéről bármilyen élelmiszert juttassanak a császári csapatoknak. Egy alkalommal 30000 forintot zsákmányoltak az ellenségtől. Sőt a Dunán átkelve még a Dunaföldvárra benyomult császáriakat is megfutamították." Pesti Hírlapban 1848. július 16-án megjelent cikk.

Irodalom: Részlet Dr. Nagy Béla: Solt nagyközség monográfiája, Solt 1990.

Közbirtokosság kérelme biztosért a választás alkalmával:

„Miniszter Úr!

Megyénkbeli Izsák mezővárosban kiütött zavargások katonai karhatalommali eljárást igényelnek. Tisztelettel kérjük Miniszter Urat, méltóztassék a Kecskeméten lévő karhatalmat azonnal rendelje ki ..."

Pest, 1848. június 18. Madarassy László másodalispán

Irodalom: Pest Megyei Levéltár, Lajstrom 1. kötet 7140 sz.

Epemirigy kór elleni intézkedés

„Minden település köteles a náluk megjelent orvos tisztességes ellátásról, szállásáról gondoskodni... községi előfogatokat rendelkezésre bocsátani... „

IV. Solti járás: Izsák, Akasztó, Halász János izsáki orvos

Irodalom: Pest Megyei Levéltár, IV.103. 1. kötet

Pest megye 1849. január 5.

A kormány Debrecenbe, a megye Kecskemétre helyezi át székhelyét.

Izsáki bíró levele Kiskőrösre.

„Tisztelt Bíró Uram! Örömmel sietek tudatni, hogy most reggelre Szt. Mártonból futáraink azt az örvendetes hírt hozták, miszerint német katonaság sebesen visszavonult, magukkal vitték a bírót is. Melyet és oly végre tudatom T. Bíró Úrral, valamint azt is, hogy magyar seregeink is már a Tiszánál vannak. Mindezeket Kalocsára tudtul adni szíveskedjék.

Maradva tisztelettel Izsákon, február 15. 1849.

Szolgatársa Fábián József bíró"

Irodalom: Kiskőrös helytörténeti monográfiája, Araczky László Kiskőrös 1989.

Pest megye örömhódoló nyilatkozata 1849. május 14-én tartott közgyűlésen

„Éljen a nemzetgyűlés!
Éljen a kormányelnök!
Éljen a magyar független felelős minisztérium!"

Pest megye közönségétől a Hadügyminisztériumnak – 100 izsáki önkéntes ügyében

„Mélyen Tisztelt Szeles Lajos Pest Megyei Alispán Úrnak!

1849. május 19.

Aláírták:

Csizmadia János izsáki jegyző, Sáfár Ágoston solti járásbeli főbíró, Fábián József bíró, Dediczky Imre, Szabó József, Takaró Pál, Nagy Sándor, Takács András, Horváth István, Rózsa Pál esküdtek.

1849. május 21-én ráírva „kérésök méltányosnak találtatik".

„Izsák város lakossága a februári felhívásra 100 önkéntes felkelőt küldött Szabadkára a lázongó rácok megfékezésére. Ezen önkéntesek mivel sem honvédek, sem nemzetőrök nem voltak, szolgálati idejök is régen kitelt, már haza kellett volna a táborból küldetniük, de ez mindez ideig meg nem történt... Az elöljáróság, unszoltatva a fiaik után siránkozó lakosság által, egy folyamodványt intézett hozzánk... a régóta fegyveres szolgálatot tevő lakostársaiknak hazájukba visszabocsátását az illető helyen szorgalmazzák.

Felhívjuk tehát a T. Hadügyminisztériumot aziránt, hogy az indokolt, hiteles névjegyzék útmutatása szerint a 100 izsáki önkéntes polgárt eddig tett fegyveres szolgálatát megelégelve, tűzhelyéhez mielőbb visszabocsátassa. Kelt 1849. évi június 12. Pest megye közönsége"

Orvosi Felülvizsgálati Bizottmány Határozata nyugdíjazott egyénnek

„Makkos Pál Izsák helységből való közvitéz, Ferdinánd huszárezrednél szolgált. Meghatározott nyugdíjazása... „

Hivatali teendők rendezése

Pest megye Közönsége A Hadügyminisztériumnak 1849. június 5.

„... a megye régi tisztviselőkara hivatalából felfüggesztvén s így a megyének végrehajtó orgánuma megszűnt, ennek következményeként a Honvédelmi Minisztérium rendeleteit katonai biztosok által volt kénytelen végrehajtatni... Az újoncozás s az újoncok felvétele körül e megyében több féle rendetlenségek, botrányos visszaélések követtettek el... Minden, a Minisztérium által a megye körébe működés végett kiküldött katonai egyénnek megbízólevelét a megyével, sürgős esetben legalább a felelős hivatalnokával, az alispánnal tudassa."

Fegyverek beszolgáltatása – Solti járási főszolgabíró körlevele

„A fegyvereket begyűjteni Vadkertre, majd onnan Szegedre ..."

Soltvadkert, 1849. július 25.

Irodalom: A mai Bács-Kiskun megye az 1848/49-es forradalom és szabadságharc Iványosi...

Új tisztikar kinevezése. Kiskunhalas, 1849. július 29.

„A császári és királyi 3. hadtest biztosa az elmenekült elöljáróság helyett új tisztikart nevez ki..."

Irodalom: A mai Bács-Kiskun megye az 1848/49-es forradalom és szabadságharc Iványosi...

Katonai parancs élelmiszerszállításról:

„A katonaság részére Izsákra kell szállítani Kiskőrösről 15 q lisztet, 900 q szénát és zabot, 900 porció szalmát.

Néhány nap múlva újabb parancsra 4227 font kenyeret és ismét ugyanannyi élelmet a lovaknak, mint előbb...

Kiskőrös, 1850. január 25."

Irodalom: Kiskőrös helytörténeti monográfiája, Araczky László, Kiskőrös 1989.

Mutatók, iratjegyzékek listája alapján lehet következtetni (az irat nincs meg)

Pest megyei Levéltár IV/102 b. Vegyes iratok, Forradalmi Bizottmány iratai...

Megemlékezések:

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc dicső napjai után megtorlások következtek. Haynau rémuralma, a Bach korszak majd a kiegyezés.

Az Osztrák-Magyar Monarchia napjai meg voltak számlálva.

A hosszú elnyomatás, hallgatás után tulajdonképpen az I. világháború után mertek az emberek szabadon emlékezni a forradalomról.

Kecskemét nagy részt vállalt a harcokból is, de kimagasló az a munka is, melyet kutatással, feltárással, leírással a forradalom idejéből elénk tárt. Nagyon korán Kossuth szoborra kezdtek gyűjteni. Méltó módon ünnepeltek az 50. évfordulón. A Kecskeméti Lapok hetilapban is követhetők az események.

- Ünnepi beszéd
- 2 vers Horváth Döme és Gömöri Frigyes helybeli haladó értelmiségiek tollából
- Megemlékezés a Károlyi huszárezredről (itt szolgált 292 kecskeméti önkéntes és néhány izsáki)
- Gerillacsapat működése (hajdani vezetője Muraközy János)
- Kecskeméti polgárok a szabadságharcban. Megemlékezés a még élő honvédekről
- Díszközgyűlés a városházán
- Színházi előadás, Prém József pályanyertes színműve: „Adorján báró." A főhadnagy szerepében Bagi Gyula helyi színész zajos sikert arat.
- Fáklyás felvonulás este.

Október 6-án gyászkeretes megemlékezés jelent meg a korabeli újságokban.

Izsák esetében a kevés forrásanyagban tudunk az 50. évforduló méltó megemlékezéséről. Sokféleképpen lehet emlékezni. Amennyiben végigvonul előttünk néhány tárgy, olajnyomat, melyet ma is látni lakásokban: Kossuth imája, a kápolnai csata, stb. Őrizték használati tárgyakon és főleg a dalokban, nótákban a régi, dicsőséges napok emlékét.

Réges-régen, de még a háború után is, esténként hallani lehetett a tárogató kellemes hangját a pásztortüzek mellől.

Izsákon díszközgyűlést tartottak 1902 szeptemberében, nemzetiszín keretben hagyták az utókorra azt a magasztos, pátosszal elmondott beszédet, melyet Gyenes Benő jegyző írt Kossuth születésnapja alkalmából. (A teljes szöveg később)

Zászlótartót állítottak a szabadságharc 100. évfordulóján 1948-ban.

Oktatási intézményünk Táncsics Mihály Általános és Zeneiskola nevet viseli. Az intézmény, előtt a névadó mellszobra áll, ahol rendszeres megemlékezéseket tartanak a neves évfordulókon.

A helytörténeti gyűjtemény anyagában található ebből a korból néhány fegyver és összeírás.

Magyarország Geographiai szótára

Kiadta: Fejes Elek
Pesten 1851, Nyomatott Kozma Vasulnál

Izsák, a magyar m.v. Pest-Solt vmegyében, rónaságon, saját postahivatallal és váltással Szabadszállás és Vadkert közt. Határa 24.282 hold. Ebből majorsági birtok a bab földdel 10.039 hold, úrbéri, postai, városi, vendégfogadói, egyházi és iskolai föld 3215 h., szőlőskertek 419 h., Selyemerdő 17 h., nagyobb szikesek a földek közt 13 h., a Kolon tó tava 2262 h., jó legelő 4087 h., homokos legelő 1169 h., buczkás legelő 657 h. stb. Kaszálható szigetek a Kolontóban 35 h. Szarvasmarha és juh nagy mennyiségben tenyésztetik. Közel a városhoz fekszik a Kolontó tava, melly jó ízű halától és igen szép vékony és tartós nádjáról nevezetes. A Kis János rétje csekély használatú zsombikos mocsárság. A Csira-szék álló tó szikes vízzel birván, a gyapjut szép tisztára kimossa. Népessége 3553 lélek, kikből 1821 r. kath., 1444 reform., 27 ágostai, 260 zsidó. Az ágostaiakat kivéve, mindenik felekezetnek helyben van imaháza és lelkésze. Van itt jeles, cseréppel fedett városház és vendégfogadó. Országos vásárt 3 tart, u. m. márt. 24-kén, jul. 2-kán. s oct. 1. napján, azon megjegyzéssel, hogy mindig azon napokon eső hét elején hétfőn egy napon tartatik mind a barom-, mind a kirakodóvásár. Hetivásárok pedig minden kedden és pénteken tartatnak. A város birtokosai: Uzovics János, Reviczky Imre, gr. Majláth Károlyné szül. Reviczky Judit, Reviczky Menyhért, Szily Ádám, özv. Sütő Istvánné, Csemniczky Lajos, és György; Csernus József, Pál és György örökösök, özv. Fekete Györgynő, Gaál Ignácznő...

Pest-Solt megye 1860. évi település-statisztikai leírása

Izsák mezőváros

Készítette: Pest Megyei Levéltár 2000. (Részletek)

A község öszves népessége áll 3496 lélekből, kik közül római katolikus 1841, helvét 1500, izraelita 155. Nemzetiségükre nézve, a zsidókat kivéve, mindnyájan magyarok.

Személy- és vagyonbátorság háboríttatott, ház- és kamraásások gyakoriak, valamint lopások, sőt olykor erőszakos rablás is, gyilkosság azonban nem fordult elő. A közbátorság őrzésére a városban csendőrség, a lakosokból kijelölt éji őrök, ez utóbbiak a községi elöljárók felügyelete alatt őrködnek.

Kaszárnyák nem lévén, a katonák a lakosságnál szoktak elszállásoltatni.

A római katolikus iskola rossz karban van, tanoncszáma 175, hanyagon küldetnek az iskolába. Tanító Chilko Sándor, fizetése 500 Ft-ra becsültetik. A református iskolában egy fi- és egy leánytanító; 96 fiú, 48 leány; iskolaalapítvány nincs. A rektor fizetése 450 Ft, a leánytanítóé 200. Rektor Dávid László, leánytanító Kiss György.

Kőjárda nincs, nem is szükséges, az út homokos lévén.

A községet, mint egyházi pártfogó által kezelt templom, kápolna s kereszt alapítványok létezése, tőkéi s adóssága – nem érdeklik.

Országos adó 1859-ben 17 274 Ft, hátralék van jelenleg 6860 Ft.

Közmunkaváltság nem történt. Országutak jó karban vannak. Hidak jók, faültetés szaporítása.

Húsmérési szabadalmazás a rendes mészárszéken kívül egy létezik.

Ügyvédek, mérnökök nincsenek, orvosdoktor egy, sebész nincs.

Kereskedő 15, iparos 65, köztök 8 kovács, 8 szabó, 4 bognár, 5 asztalos, 3 szűcs, 1 sütő, 3 csizmadia, 15 takács. Az iparszabadság létrejöttével még az úgynevezett ipartársulatok életbe nem léptek. Tanyák a tagosítás után számosan épültek.

Van egy községi vágóhíd, mely kizárólagosan a közbirtokosság tulajdona.

Világítás nincs.

A gazdaság főképp földmívelésre van szorítva, melynek jövedelmét a munkát tevő nép felemészti.

A mezei gazdászat tényezői a szántáson kívül szőlőmívelés s igás marhák tartása. A marhatenyésztés a legsilányabb fokozaton áll, s a legelőszűke miatt egyedül a nagyobb birtokosok tarthatnak.

A község ingatlan vagyona áll: 1. városháza, jegyzői és orvosi lak, szegények háza, érmelléki kaszáló, Cegeréti kaszáló és szántóföld, Selyem-erdő és környéke, Homok-erdő és legelő, melyeknek öszves értéke 18 510 Ft 6 kr. Az ingó javak állnak: a városház bútorzatából, tűzfecskendőből, könyvekből, mivel ezek folytonos romlásnak és javításoknak alávetve vannak. Középértékök összesen 750 Ft-ra becsültetik.

Elöljárók névsora:

Kovács János városbíró fizetése, római katolikus	120 Ft
Olajos Elek adószedő fizetése, római katolikus	120 Ft
Izsák András esküdt, római katolikus	fizetése semmi
Mózes József esküdt, római katolikus	fizetése semmi
Bálint Ignác esküdt, római katolikus	fizetése semmi

Bognár György esküdt, római katolikus	fizetése semmi
Szegedi Pál községi adószedő, református	40 Ft fizetés
Gáspár István esküdt, református	fizetése semmi
Damásdi József esküdt, református	fizetése semmi
Pap János esküdt, református	fizetése semmi
Hörcsök Pál esküdt, református	fizetése semmi

Bizalmi férfiak: Szabó István református, H. Takács Pál református, Rúzsa Pál római katolikus, Szegedi Sándor református, Damásdi János református, Pap Sándor református, Fábián József római katolikus, Dediczky Imre római katolikus, Kozma Pál református.

Tizedes: Damásdi Imre református, 40 Ft; Szegedi Pál református, 70 Ft; Fábián János római katolikus, 70 Ft.

Éjjeliőrök: Kovács György római katolikus, 32 Ft fizetése; Magyar János evang. 32 Ft.

Kéményseprő-jogot bír Novák Antalné, fizetése 108 Ft.

Római katolikus lelkész Strázsa András. Református Széles Lajos, fizetése 500 Ft-ra megy. Segédlelkészek nincsenek. Egyházak mennyisége minden felekezetnél egy.

Romok, históriai nevezetességek, népmondák nincsenek.

Kelt Izsákon, augusztus 10-én 1860.

Pesty Frigyes kéziratos helynévtárából

Pest-Pilis-Solt vármegye

Izsák Kiskőrösi Kerület, Solti járáshoz tartozó település. A Városnak neve helybeli elterjedéssel és országszerte Iszáknak hívatik. Hajdan e községet a legrégibb okmányok szerint Nemes Izsáknak hívták. Ugyan e legrégibb okmányok tartalma szerint, - mellyek a ref. egyház levéltárába létez, e községet 1609-be szállották meg elsőbben is ref. magyarok: Csernáthoni nevű lelkész alatt: - azóta rom. kath. és izraeliták szállották meg jelenleg 4000 lélek van benne.

Határnevek:

Bene-halom, egy nagy domb, mellyen délkeletre a Kiskőrösre vezető országúthoz közel, az Izsáki és Orgoványi puszta határ hányási vannak, nevét vette a Benedek nevű Családtól, mely később ebből lőn rövidítve a Bene halom.

Bika torok. Egy igen nagy homok hegy, partján a híres Kolontónak; nevét

vette 1600 közepén Rudolf Császár és Magyar Király idejéből, a holott is a Bécs felé felvonuló Török hadsereg, edgyik töredéke tanyázott „Buka-Turk" nevü basa vezérlete alatt; kit egy Kamuthi Farkas nevü magyar lovag és hős párbajra hiván ki, a basa ugyan ezt elfogadta, de az erős lovag előbb kezet fogván a basával, ugy megszoritá ennek kezét, hogy yatagánját sem ránthatta ki – hanem a Kolontónak ugratott; a párbajt igy kerülendő- de Kamuthi a Kolontót megkerülvén szélgyors ménjén, hirtelen a nevezett dombhoz egyszerre ért ki a törökkel, ott megtámadván – szerencsésen levágta. Igy beszéli ezt a hagyomány: innen a hegy neve Bikatorok szó.

Czegerét. Néhány száz lépésre Izsákhoz, nagy lapos vizes rét, hol forrás víz is fakadozván folyik is, - sok szénát termő hely – 170 hold területen, a város birtoka, nevét hol vette nem tudni.

Csontos-hegy. Hajdan nagy, de most már szélhordta kis homok domb – észak keletre a várostól, közel egyóránylra, hol a monda szerint ráczok csontjai temetvék, a II. Rákóczi- féle mozgalmakból, az igaz, hogy máig is sok csont fehérlik ott. (Ennek ma nincs nyoma.)

Csiraszék. Nagy vízállás, nem feletébb messze, az izsáki határhoz – területe 30 hold lehet – nevét hajdanta vette egy ottani mezei lakostól, ki igen sok csirkét, s egyéb illyesmit tenyésztvén ott, s azt behordogatván eladni a várasra – mivel „Csire! Csire!" hangon szokta összehivogatni apróságait – innen a fentebbi nevezet.

Csik-ér. Ez egy csendes patakocska, mely a váras északi része felöl folyik a Kis-János rétbe – nevét a csíkoktol vette, mellyek benne ma is találtatnak.

Golya-hegy. Igen kopár, de nagy részint szőllővel beültetett sivány homok dombok, a kecskeméti Országút mellett balra – mellyek a legjobb hegyi borral vetélkedő bort termik: nevét Góllyáktol vette, mellyek itt hajdan nagy számmal tanyáztak.

Kolontó. A város alatt közvetlenül elterülő, több mint 5000 holdnyi lapályon fekvő, nagy vizes, igen jó-izű halakkal, különösen Czompóval bővelkedő roppant nagy rét – vagy is tó, melybe igen szép és sok ezer kéve nád, és széna terem – különösen, a benne fekvő szigeteken.

Nevét, - vette ezen szótol „Kollentó" mivel Kamuthi nevü magyar lovag „Buka-Turk" nevü basát, paripáján „Kollontá", az az üté le. – Mások szerint pedig, egy tallér nagyságu hajdanta a parajban talált ezüst pénz darabtol, melyen ezen szók állottak „Colon" – hihető Colomannus Kálmán M. király érme lehetett.

Katona-halom. Éppen a Város alsó keleti részén álló igen nagy domb volt, de a mely 40.-50. évvel ezelőtt elhordatott, nevét vette az 1800ba Napoleon alatt elfogott franczia katonáktol – kik a vágvárakba, erre vitetvén keresztül, sebeikbe itt haltakel, s ide temettettek. (Később NixBrot temető. MK.)

Kurucz-állás. jó kerek domb ma is délre a várostol az Orgoványi útban; nagy árokkal körül véve, hol „labanczok" az elsánczolt „kuruczok" közt hajdan

harcz fejlődött ki – innen a neve – Csontok ma is vannak. (Nyakvágó dűlő most. MK.)

Kis-János-rét. Nagy lapos vizes kákás rét, a várostol Északra, hol hajdan ily nevü vén halász lakván a rét közt – nevét ettől kapta.

Kun-kép. – domb a Páhi pusztárol és Izsákrol Orgoványra vivő kotsi úton – nevét vette egy faszoborrol, mellyen 60-70. évvel ezelőtt egy meglehetős csínnal faragott süveges, és huszár ruhába öltözött Kun – félközepig volt vésve – arczal Orgovány felé, mint jog-birtok felé fordulva – (Ma: Kunképdűlő őrzi emlékét. MK.)

Kettős-halom. A várostól Pest felé, északra eső két igen szép, egészen egy szabású nagy dombok – most szántóföld, és szőllő is borítja – nem rég római hamvvedreket is találtak benne, félig hamvak és csontokkal, hajdan Római temető helyek, a kiskun Balázsi határhoz közel (Itt találtak a régészek egy táltos sírt. MK.)

Sas-hegy. Nevét hajdanta rajta tanyázott sasoktol vette, ez most domb a Várostol Északra.

Szajor. Nyáros és füzes ritkás erdő, - közel a Ketskemétre vivő Ország úthoz, nevét egy pásztor kutyájától vette – mely kölkedzése idején, ide bujván el – itt talált rá – igen sokára a gazdája – mivel a kutyát „Szajor"nak hívták, a köznép az erdőnek e nevet adta. (100 év óta itt szép szőlők virultanak. MK.)

Selyem-erdő. Közel a Város felső széléhez, balra a Pesti Országút mellett, egy ritkás erdő – melly jobbára kiirtatott – nevét a Selyembogaraktól vette, mert eperj-fák is ültettettek ide – de mind ezzel, mind a selyemtenyésztéssel felhagytak később. – (Ma is használják a megnevezést. MK.)

Takáts János-hegye: ez nagy homokos hely, és szántóföld – gabona terem rajta; nevét ily nevü régi tulajdonosától vette.

Vadasok. igen jóizü bort termő szőllös kertek, a Filepszállási határhoz nem messze – nyúgotra – nevét vette mint hajdan buczkák, erdős és vadakkal teljes helyiségek voltak. – (Itt is szép szőlőtelepek létesültek, ma szeméttelep. MK.)

A leghitelesebb szóhagyományok s egyházi adatok után kidolgozta s egybeszedte Izsákon febr. 3. 1864.

Széles Lajos lelkész s a „Pesti Napló" rendes levelezője

Következnek a düllők nevei

1ő Belsőtelek-düllő	10ik Szélmalmi-düllő
2ik Kereszt-düllő	11ik Két-útközi-düllő
3ik Öreghegyi-düllő	12ik Kozmahegyi-düllő
4ik Székesi-düllő	13ik Kolontoi-düllő
5ik Kéthalmi-düllő	14ik Bikatorok-düllő
6ik Aprólaposi-düllő	15ik Vadasi-düllő
7ik Kiss-János-réti-düllő	16ik Selyemerdő düllő

8ik Sashegyi-düllő
9ik Szajori-düllő
Kelt Izsákon 1864ik Evi február 3-án.

Strázsa Endre	Mészáros Gábor mk
esperes és plébános	mv birája
Bálint Ignátz Eskütt	
Széles Lajos sk	Csősz József eskütt
ref. Lelkész	Kováts János eskütt
Németh András mk jegyző	

Díszközgyűlés Izsákon 1902. szept. 19.

Tárgy: Kossuth Lajos nagy hazánk fia 100-ik éves születésnapjának emlékezete.

Elnöklő bíró az ülést megnyitván, Gyenes Benő jegyző következőket terjeszti elő:

„Igen t. közgyűlés! Az emlékezet oltárán áldozni jelentünk meg itt. Egész Magyarország ünnepel, emlékünnepet ül e mai napon. Ma, 100 éve született nagy hazánkfia, Kossuth Lajos, ma 100 éve tűnt fel hazánk egén az a tündöklő csillag, melynek fénye nemcsak a mi hazánkat, de az egész világot beragyogta. Amerre járt, - tudjuk – népek, nemzetek hajoltak meg szelleme nagysága előtt, hogy ne tudnánk akkor mi, magyarok, mi volt nekünk Kossuth Lajos. Ő volt, ki édes magyar hazánkat újjáalkotta, a szabadság, testvériség egyenlőség eszméit megteremtette. Az ő nevével tanulja a gyermek zengzetes magyar nyelvünket, az ő neve hangzik dalainkban már a bölcsőnél, s ez kísér bennünket egész életünkön át.

Az 1848-iki események által fényes betűkkel írta be nevét a történet lapjaira; de beírta nevét a paloták s kunyhók lakóinak szívébe is, mert beültette oda a szabadság, egyenlőség és testvériség nagy eszméjét. Az egész haza örömmámorban úszott, hajh! de ezen örömmámort hiúz szemmel kísérték az irigyek, s ősi, szent jogainkat – alig hogy kivívattak – vérbe fojtani akarták. Ekkor tűnt ki újra ki volt nekünk Kossuth Lajos, szavainak lángsugara a honfi szívekben a haza szeretet lángját felgyújtotta, s a honfi szívekből e lángsugár rövid idő alatt a kardok és szuronyok hegyére szállt, szavának varázshatalmára légiók állottak elő, az ifjú és öreg a férfiakkal együtt, mint egy ember talpra állt. S megtanították az áskálókat nemsokára arra: „ne bántsd a magyart!" Szép és dicsőséges korszak ez, melynek emléke nemcsak a történelem lapjain, de a szívekben is megmarad örökké, míg magyar él, s ennek a kornak dicsőséges alakjai – minél jobban távolodnak az eseménydús idők – annál fényesebbek és ragyogóbbak lesznek. Jött azonban az északi colossus, s az igazság – nem először, nem is utoljára elbukott, de bukása után is csirája

megmaradt s immár terebélyes fává nőtt, rajta a szabad hazában a szabadság, testvériség s egyenlőség virága nyílik.

Drága hazánk dicső fia! Nagy szellemed legyen éltetője, táplálója honszerelmünknek, munkálkodjál azon, hogy a szabadság, testvériség és egyenlőség a szó valódi értelmében éljen minden igazi magyar hazafi szívében; kicsinyes önérdek s mellékkörülmények ne homályosítsák azt el soha. Legyen meg teljes szabadsága a haza minden polgárának, de csak jóravaló törekvésében; legyen jó testvérünk e haza minden lakosa, aki nyelvében nem is, de szívében igaz magyar, s bármely templomban imádja is egy igaz Istenét, legyen velünk mindenben egyenlő. Ha ezeket megtartjuk, s ezek alapján az igazságot keressük, s azt iparkodunk érvényre emelni: akkor mert „institia est regnorum fundamentum" boldog lesz drága hazánk, s annak minden lakosa.

Dicső hazánkfia! amint egykor te mondottad „leborulok a nemzet nagysága előtt", mi meg azt mondjuk most és mindenkor: leborulunk a te szellemed nagysága előtt s áldjuk a Mindenhatót, hogy tégedet nekünk adott, ki elvezetted nemzetünket az ígéret földjére s kérjük továbbra is az ég kegyelmét, hogy sok ilyen nagy hazafival áldja meg nemzetünket.

Dicső emléked megörökítéséhez egy porszemmel mi is hozzájárulunk, amennyiben jelen ünneplésünket jegyzőkönyvbe foglaljuk, de ez csak halvány képe annak, amint nagyneved lángsugarú betűkkel szíveinkbe van írva, maradjon is ott örökké! Igen, maradjon ott örökké azért, ha valamikor megcsendül füleinkben az, hogy azt „üzented", el ne feledjük soha, ami ezután következik! Legyen a te emléked minden igaz magyar szívében mindig áldott és örök!"

A honatyák nemzetiszín keretben, kézírással örökítették meg a szép beszédet.

Országos Széchényi Könyvtár

Vegyesbolt 1912-ből

A vármegyék országos címtára

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Bp. 1931/32.

Izsák

(Részlet)

Nagyközség. – Hozzátartozik: Reviczky-telep, Uzovics (Majláth) rész, Matyó, Gedeon, Viczián, Szajor és Weisz föld.

A községről 1421-ben még csak mint birtokról emlékezik meg a leleszi konvent iktatólevele. 1426-ban *Izsákegyháza* néven szerepel. A török hódoltság alatt nem pusztult el. A nagyobb birtokok egy részét 1890-ben kezdték parcellázni, és 1905-ben Blundel Uzovics Ludovika birtokából 3000 holdat eladtak. A község, melyben a villanyvilágítás be van vezetve, a Kecskemét-fülöpszállási vasútvonal mentén fekszik.

Háborúba bevonult 1100 katona, melyből hősi halott 270, hadi özvegy 58, rokkant 53, hadi árva 140 maradt. Forradalomban és ellenforradalomban a község lakossága nem vett részt, mártirjai nem voltak. Román megszállás alatt javakban veszteség értéke 5.858.150 korona volt. Hősi halottaknak 1924-ben állíttatott fel emlék, melynek felavatási ünnepélyén József kir. herceg is jelen volt.

Földreform folytán 41 házhely lett kiosztva, míg a község maga 553 hold legelőt kapott a peszéradácsi kir. család uradalom birtokából.

A községben 3 országos vásárt tartanak évente.

Általános adatok

Lakosság: 7216 lélek, ebből magyar: 7183, német: 21, tót: 4, egyéb: 8. R. kath.: 4882, ref.: 2226, ágh.ev.: 81, g.kath.: 14, izr.: 2, egyéb: 11. Házak száma: 1740. Területe: 19781 kh.

Talajviszonyok: homokos, részben futóhomok. Termények: főtermény a rozs (átlagtermés 5 q) és szőlő. Gyümölcsből: barack, meggy (évi átlag 30 W).

Vasútállomás: Izsák. Megállóhelyek: Uzovicstelep, Agárdytelep. Autóbuszjárat Izsák Vasútállomástól Orgoványra, (Ficsor Gábor) magánzó tulajdona.

Szállás: Faragó János „Jobb mint otthon" Kaszinó-vendéglő (bérli: Rózsa István).

Posta, távbeszélő: helyben, főszolgabíró, Adóhivatal, pénzügyi biztos, választó kerület: Kunszentmiklós. Törvényszék, Járásbíróság, Telekkönyvi, Pénz-

ügyi Igazgatóság, OTI, Mezőgazdasági Kamara: Kecskemét. Iparfelügyelőség, Kereskedelmi Kamara: Budapest. Csendőr őrs: helyben. Pénzügyi szak.: Fülöpszállás.

Hatóságok, intézmények

Községi elöljáróság

Vezető jegyző: nezettei és boronkai Boronkay Ferenc. Adóügyi jegyző: Tóth Emil. Aljegyző: Chudán Dénes menekült főjegyző. Községi bíró: B. Szabó Sándor. Törvényszéki bíró: Vöő Ferenc. Községi pénztárnok: Izsák László. Közgyám: Radva József. Irodatiszt: ifj. Boronkay Ferenc. Rendőrbíró: Bognár Pál. Községi írnokok: Szántó József, Egyedy István, Erdős István, Jávorka Mihály. Postamester: özv. Agárdy Jenőné. Állomásfőnök: Farkass István. Csendőrőrs őrsparancsnok: Majoros István tiszthelyettes.

Egyházak, iskolák

R. kath. egyház. Plébános: Kiss Gábor. Adminisztrátor: Thökölyi István. Kántor: Izsák Imre igazgató tanító.

Ref. egyház. Lelkész: Veress István. Gondnokok: I. Damasdi Sándor, II. Takaró József. Kántor: Molnár Sándor kántortanító.

Állami Polgári Fiú- és Leányiskola. Igazgató: Szombathy László. Tanárok: Kálmán Lujza, dr. Horky Jánosné, Deme Mária, Takács Mária, Resznáki Ervin.

Községi elemi iskolák:

- Szajori iskola. Igazgató-tanító: Horváth István. Tanítónő: Horváth Istvánné.
- Gedeoni iskola. Tanító: Téby Lajos, Téby Lajosné.
- Reviczky-telepi iskola. Tanító: Schwanner János, Schwanner Jánosné.
- Majláthi iskola. Tanító: özv. Velinszkyné, Farády Mária.
- Matyó iskola. Tanító: Izsák Sándor.
- *R. kath. elemi iskola.* Igazgató-tanító: Izsák Imre kántor. Tanítók: Pál Béla, Kováts György, Galgóczy Vilma, Kiss Eszter, Würth Mária.
- *Ref. elemi iskola.* Kántortanító: Molnár Sándor. Tanítók: Sükösd Ferenc, Veress Margit, Sükösd Ferencné, Ludwig Vilma.

Községi Óvoda. Óvónő: özv. Hannig Károlyné.

Egyesületek

Úrikaszinó. Elnök: rézbogyai és kismádi Barthalos Kálmán földbirtokos.

Polgári kaszinó. Elnök: Izsák József.

R. kath. Olvasókör. Elnök: Kiss Gábor tőtisztelendő úr.

Polgári Olvasókör. Elnök: Szegedi János gazda.
Ipartestület. Elnök: Kozma József.
Elnök: Boronkay Ferenc főjegyző.
Dalárda Gazdakör. Elnök: Kiss Gyula malomtulajdonos.
Önkéntes Tűzoltó Testület. Elnök: Boronkay Ferenc főjegyző. Parancsnok: Jávorka Mihály.
Leventeegyesület. Elnök: Szombathy László polg. isk. igazgató. Oktató: Horváth István.
Vöröskereszt egylet. Elnök: Boronkay Ferenc főjegyző.

Pénzintézetek, szövetkezetek, iparvállalatok

Izsáki Népbank r.t. Ügyvezető igazgató: dörgicsei és kopornoki Farkas István. Cégvezető: Marssó József,
Polgári Takarékpénztár. Elnök-igazgató: Varga Sándor.
Hangya Fogyasztási Szövetkezet. Ügyvezető elnök: Holecz István
Községi Szeszfőzde. Vezetője: Izsáki József.
Községi Villanytelep. Vezetője: Mrena Ferenc.

Közegészségügy

Orvosok: Dr. Molnár Antal községi ügyv. orvos, Dr. Kovács Károly közs. II. orvos.
Községi szülésznők: özv. Máté Imréné, özv. Löbb Józsefné, Bélai Jánosné, Tóth Gyuláné, Szabó Lászlóné, Petnyánszki Jánosné.
Állatorvosok: Dr. Juhos János.
Gyógyszertárak: halásztelki Szekeres Sándor, galántai Balogh Sándor.
Ügyvédek: Dr. Kiss Zoltán, Dr. Babiczky Kálmán, Dr. Blank Ferenc.
Mérnök: Nagy Balázs.

Betűsoros címtár

Asztalosok: Bajnok Sándor, Csúzi Gergely, Fekete Ferenc, ifj. Kállai Lajos, Kiss Gergely, Mezei Kálmán, Ujlaki Alajos, Varga Gábor.
Autóbusz Vállalat: Höss Imre.
Autófuvarozók: Höss Imre, Mihala Lajos, Novák Gyula, Szegedy Sándor (személyautók), Keserü Mihály, Tomka József, Szegedy Sándor (teherautó).
Autógarage: Szegedy Sándor.
Autogénhegesztő: Mihala Ferenc.
Ács: Szabó Lajos
Baromfikereskedők: Józsa István, özv. Józsa Sándorné, Káposztás Györgyné, Pintér Ferenc.

Bazárárusok: K. Kovács Ferenc, Szilágyi István.
Bádogosok: Magyar Antal, Szabó László. (Később Magyar Géza)
Benzinárusítók: Hornyák János, Paróczai Lajos, Boldog Jenő.
Bognárok: Beke József, Bálint László, Cséplő Károly, Plattner István, Magyar Ignác, Kollár János, Mihala Gyula, Hörcsög Balázs, Kotán Elek.
Bor és szeszkereskedők: Faragó János, Rózsa Manó.
Bőrkereskedő: Boldog Jenő, özv. Keserü Pálné.
Cementárugyár: Szőke Károly.
Cipészek: Bárdi János, Bélai Jenő, B. Bognár György, ifj. Csanda Gábor, Gémesi József, Jakab József, B Kiss László, Kamasz Mihály, Magyar János, id. Nagy József, Malcicki Lajos, ifj. Nagy József, Németh Lajos, Somogyi István, Szabó Imre, Szabó Lajos, Szabó Gábor, Tóth Gyula, P. Takács Lajos, Tóth János, Tószegi Gábor, Ungor Imre, Varga László.
Cipőfelsőrész-készítők: Boldog Jenő, Gémesi József.
Csizmadiák: Szondi György, Takaró Károly, Kállai Imre.
Cukorkakereskedő: Koók Lajosné.
Cukrász: Hircháger Béla.
Cséplőgép-tulajdonosok: Nagy István, Kállai Gyula, Kiss Gábor, Lapu Pál, B. Szabó Sándor, Löbb Kálmán, Mrena Ferenc, Löbb József, Vince László, Rozs Gyula, Cintos János.
Dohánytőzsdék: özv. Szabó Józsefné, Laki István, vitéz Bárdi Mihály.
Esztergályos: Kállay Lajos.
Építési vállalkozó kőművesmester: id. Kozma József.
Építőmester: ifj. Kozma József.
Fafűrészelés: Izsáki Népbank r.t., Kiss András, Hajma János, ifj. B. Szabó Sándor.
Fényképészek: Csillag Jenő, Varga Istvánné.
Fodrászok: Halász Sándor, Marton István, Mezei Gábor, Selymesi Mihály.
Földbirtokosok: Vikor Imre, Takaró Lukács, Takaró József.
További jelentékeny gazdák: Dr. Balla Béla és Tsai 205 khold, Barthalos Kálmán 132, özv. Cséplő Gáborné 85, Damásdi Ambrus 116, Damásdi István 120, Damásdi Gábor 60, Fejszés Mihály kb. 60, Gedeon telepesek 192, Hellebrandt Jánosné 137, Héjjas István 82, Izsák község 604, Juhász József 72, Kiss Gyula 120, Kosztka László örök. 75, B. Kiss Imre110, id. Mózes László 121, özv. Molnár Lászlóné 110, Marsó telepesek 98, Nagy Balázs 70, Oppenheim örök. 160, Rózsa Lajos 421, Reviczky telepesek 73, R. kath. egyház 54, Ref. egyház 54, óhidai Szigethy Mihály 1333, intéző: Váry János, V Szegedi János 150, K. Szabó Sándor 115, B. Szabó Sándor 112, dr. Szabó Sándor 90, Telkesgazdák 228, Uzovics féle vevőtársaság 774 kh.
Földhaszonbérlők: Sárközi József Németh Páltól 80 kh., Heródek János özv. Molnár Lászlónétól 100 kh.
Szőlőbirtokosok: Oppenheim örök. 120 kh., szőlőtelep vezető: Kertész Lajos,

özv. Agárdy Jenőné 15, Barthalos Kálmán 58, Damásdi István 32, özv. Damásdi Gáborné 15, Damásdi Elek 15, Damásdi Ambrus 12, Damásdi Gábor 10, Füri József 15, Fejszés Gábor 15, Faragó János 12, György János 8, Izsák György 10, Juhász József 12, Juhász Sándor 11, Kosztka L. 58, Kiss Gyula 25, B.Kiss Imre 14, özv. Kozma Lászlóné 12, id. Mózes László 25, Mózes József 10, özv. Molnár Józsefné 10, Nagy Balázs 45, Szigethy M. 48, V. szegedi János 14, K. Szabó Elekné 10, B. Szabó Sándor 10, Strommer Testvérek 10, Ujszászi Rókus 10, Vikor Imre 15 kh.

Fűszer- és vegyeskereskedők: Mattyasovszky Ferenc, Paróczai Lajos, Linger Imre, Hörcsög Balázs, Hornyák János, Hajma János, Szegedy Sándor.

Hangya Szöv., Szegedy János, Ispán László, Muráncsik János.

Gabona és terménykereskedők: Muráncsik Sándor, Páncél Ferenc.

Gépkereskedő és gazdasági eszközök árusítása: Miskár Imre.

Gyümölcskereskedők: Faragó János, Józsa István, özv. Józsa Sándorné, Pintér Gyula.

Hentesek: Balogh Julianna, Szalma Gábor, szegedy János, Varga Gyuláné.

Kalaposok: Gohér Béla, Herpai Imre.

Kádárok: Elschek Rezső, Mesznéder László, Szabó György, Szalma László.

Kárpitos: Kézelmann Ernő.

Kertész: Kiss Gyula.

Kéményseprőmester: Kocsis Mihály.

Késes: Papp Pál.

Korcsmárosok: Faragó János, özv. Czirkos Józsefné, Izsák László, Izsák Gábor, özv. Beke Józsefné, Muráncsik József, Ipartestület.

Kosárfonó: Csontos János.

Kovácsok: Bajtai János, Bálint Jenő, özv. Csősz Sándorné, Haris Lajos, Kovács Berta Lajos, Nagy Sándor, Marton Pál, Rozs Gyula, Szabó Kálmán, Fehér Lajos, Filutás Imre.

Kőmívesek: Beke János, Blaskó József, Bozó István, Csaplár Imre, Horváth József, Molnár Sándor, Vigh István.

Lakatosok: Bernhardt Mihály, Győri Kálmán, Kállai Balázs, Kiss Gábor, Löbb Kálmán, Mihala Ferenc, Olajos Pál, Lapu Pál.

Liszt és terménykereskedők: Kocsis József, Hadarics János.

Lókereskedők: Kiss Lőrinc István, Kalderás Rudolf.

Malmok: Izsáki Hengermalom (Kiss Gyula tulajdonos)

Darálómalmok: Kállay Gyula, Rozs Gyula malma, bérli: Birkás Menyhért, vámosi Farkas Róbert malom-telepvezető

Mészárosok és hentesek: Manyaczakanov László, Ritter Ernő, Papp István, K. Tóth József.

Mozgóképszínház: Kuti József

Órások és ékszerészek: Hegedüs Márton, Palotás Ferenc.

Pékek: Kelló József, Máté Tóth István, özv. Ferencsik Gyuláné, özv. Izsák Sándorné.

Rádiószaküzlet: Boldog Jenő.
Rövidárukereskedő: Dobrai József, Ambrus József.
Ruhakereskedő: Fischer Zsigmond.
Sertéskereskedők: Abonyi Andrásné, ifj. Sponga István.
Szabók. Férfiszabók: Bodor Imre, Csontos Ferenc, Faragó Mihály, Fehér Károly, Fischer Zsigmond, Kerekes Gáspár, Karácsonyi István, Magyar Bertalan, Mezei Gábor, Morvai István, Simon Lajos, Vass Mihály, Piltmann István. Nőiszabó: Hatvani Etelka.
Szállodák: Jobb, mint otthon tulajdonosa Faragó János. Kaszinó-vendéglő tulajdonosa: Izsák Gábor, bérlője: Rózsa István.
Szeszfőzde: Községi szeszfőzde.
Szűgyártók és nyergesek: Magyar István, Mezei László.
Szikvízgyárak: Tóth Imre, Fodor József
Szobafestő és mázoló: Nagy Imre.
Szűcsök: Szentmiklósi Péter, Varga László.
Tánctanár: Tarjányi Jánosné.
Temetkezési vállalkozók: Kállay Lajos, Kiss Gergely, Varga Gábor.
Tüzelőanyag kereskedők: Kiss András, Szőke Károly, Hajma János, Muráncsik János, özv. Galgóczy Ágostonné és Izsáki Népbank.
Ügynökök: Bor és szeszügynökök: Vincze István, Farkas Endre, Damásdi Dezső, Miskár Imre, Varga István, Hajdu Imre, Fejszés Sándor, Kuti József. Gabona és terményügynökök: Dalmady Benő, K. Szabó György, ifj. Muráncsik Sándor.
Vendéglők: Jobb mint otthon: Izsák Gábor, Izsák László. Ipartestület (bérlő).
Vitézek: Bárdi Mihály dohányárus, Rózsa István és Borsodi Mihály földmívesek.

A Címtárban szereplő személyek adatai

Boronkai Boronkay Ferenc főjegyző: Régi nemesi családból származik, atyja néh. Boronkay Ferenc az 1848/49-es szabadságharcban mint honvédszázados szerepelt. A jegyzői oklevelet Budapesten szerezte. Sokat tevékenykedett különféle egyesületekben. 27 éven át a Törvényhatóság bizottságának tagja volt. Nős, négy gyermekük van.

B. Szabó Sándor községi bíró: Helybeni gazdacsaládból származik, előbb atyja száz holdas birtokán segédkezett, majd 1895-ben átveszi atyja birtokát és azt 120 kh-ra növeli, melyből 16 kh. szőlő. Családja segítségével korszerű belterjes, állat- és mezőgazdálkodást és szőlőművelést űz. 1924 óta közmegelégedésre a községi bíró tisztjét tölti be. A Polgári Takarékpénztár alelnöke hosszú éveken át, a ref. egyház presbitere. Nős, hat gyermekük van.

Vöő Ferenc törvényhatósági bíró: Régi izsáki gazdacsaládból származik, 1896 óta önállóan gazdálkodik. 6 holdon kezdte, jelenleg 20 holdja van, amelyen családja segítségével úz belterjes mezőgazdálkodást és szőlőművelést. Előbb községi elöljárósági tag volt, majd 1923 óta II. bíró. Polgári kaszinó tagja, Hangya szöv. igazgatósági tag, r. kath. kör vezető tagja. 1891-ben 7-es huszároknál szolgált Kecskeméten és Bécsben. Nős, 3 gyermekük van.

Izsák László községi pénztárnok: Törzsökös izsáki családból származik, ősei is mind a község szolgálatában állottak. Előbb atyja 30 holdas birtokán segédkezett, majd 1919-ben önállóan kezd gazdálkodni 7 holdon, amit 27 holdra növel. Ebből 12 hold szőlő. 10 éve áll a község szolgálatában, előbb hét évig közgyám volt, 1927 óta pedig pénztárnok. Vármegyei képviselői tag, a Polgári kaszinó háznagya. A 7-ik huszárezred kötelékében, a szerb, orosz, olasz harctereken küzdött, az összeomláskor szerelt le. Kitüntetései: Kor. ezüst érdemkereszt. Nős, 3 gyermekük van.

Majoros István őrsparancsnok: Nemesi eredetű családból származik. A Kecskeméti 8-as huszároknál szolgált és 1912-ben lépett be Szegeden a M. Kir. csendőrséghez. Tiszthelyettesi kinevezését 1919-ben Szarvason kapja, 1927-től kezdve Mezőhegyesen és Izsákon őrsparancsnok. A háború alatt, mint tábori csendőr az orosz és román harctéren szolgált. Kitüntetései: Kor. ezüstérem, szolg. ker. stb. Nős, egy gyermekük van.

Kiss Gábor plébános: Ősrégi nemesi családból származik, ősei Vas megyei földbirtokosok voltak. A gimnáziumot Vácott és Kassán, a teológiát Vácott végezte. Működött Újkécskén, Nagykőrösön, Kecskeméten stb. 1901-től kezdve Izsák község plébánosa. A hitélet fejlesztése terén érdemdús tevékenységet fejt ki, a kath. körnek elnöke.

Veress István lelkész: Bars megyei régi nemesi családból származik, nemességüket 1655-ben kapták III. Ferdinándtól. Gimnáziumi és teológiai tanulmányait Pápán végezte. 1898-ban szentelték fel. Működését Nagysallón kezdte, majd Bori, Kiskunlacháza, s 1907-től Izsák lelkipásztora. A községi szeszfőzde, községi villanytelep ig. bizottsága, az iskolaszék és az egyháztanács elnöke. Több lapban ír, több pályadíj nyertese. Nős, László fia gépészmérnök, Margit leánya helyben tanítónő.

Szombathy László az Állami Polgári Fiú- és Leányiskola igazgatója: Régi ref. papi családból származnak, nemes eredetűek „rimaszombati" előnévvel. Tanulmányait a rimaszombati gimnáziumban és a sárospataki tanítóképezdében végezte, majd a tanárképzőt magánúton végezte el Budapesten. 1922-től kezdve Izsákon igazgató. Tevékeny irodalmi munkásságot fejt ki, lapoknak dolgozik, több könyve jelenik meg. Izsákon is közéleti tevékenységet fejt ki, a Du-

na-Tiszaközi tanárok egyesületének elnöke, a Kaszinó alelnöke, községi képviselőtestület, ref. egyháztanács tagja. Nős, 7 gyermekük van.

Izsák Sándor tanító: Ősrégi izsáki iparoscsalád sarja, középiskoláit helyben, míg a tanítóképzőt Kalocsán végezte. 1919 óta a Matyó telepi iskolát vezeti. Anyai ágon Takaró Géza ref. lelkésszel, Takaró Gyula Pesti Hazai Takarék igazgatójával áll közeli rokonságban. Atyjának pékműhelye volt Izsákon.

Izsák Imre igazgató-tanító: Ősrégi izsáki család sarja, családi hagyományok szerint a török Iza bég leszármazottjai, akiről nevét a község is nyerte. Középiskoláit Kiskőrösön, a Képzőt Félegyházán végezte. Működését kezdte r. kath. tanító, majd 1925-ben kántor lett, 1927-ben pedig igazgató tanító. A kath. kör tagja. (Kutatta Izsák történetét.)

Pál Béla tanító: Jászalsószentgyörgyi iparos családból származik, középiskoláit Kiskőrösön, a tanítóképzőt Kalocsán végezte. Működését Izsákon kezdte 1926-ban. A Népművelés fontos személyisége.

Kováts György tanító: Székely nemesi eredetű család sarja, Cséplakról származnak. Családja több nevezetes embert adott a hazának. A tanítóképzőt Budapesten és Kalocsán végezte. 1928 óta Izsákon tanít. Népművelési előadó, gazdasági iskolai tanító. (Megírta Izsák történetét. Levéltári kutatásokat végzett. Munkája a háború alatt elveszett.)*

Galgóczy Vilma tanítónő: Atyja 25 évig volt helyben állomásfőnök. A gimnáziumot Kecskeméten, a képzőt Kalocsán végezte. Működését Izsákon kezdte, mint h. tanítónő, 1927-től kezdve pedig mint megválasztott tanítónő működik. Elemi és gazdasági iskolai tanítónő, népművelődési előadó. (Később Pál Béla neje.)*

Molnár Sándor kántortanító: Somogy megyei nemesi eredetű földbirtokos családból származik, egyik ősének Fülöpszálláson volt birtoka. Középiskoláit Kiskőrösön, a képzőt pedig Nagykőrösön végezte. 1921 óta Izsákon működik, mint a ref. egyház kántora és tanító. (Leventeoktató.)*

Szegedi János gazda: Helybeli születésű, 1896 óta önállóan gazdálkodik. A kezdetben meglévő 11 holdat felesége és saját szorgalma révén 55 holdra növeli. Korszerű belterjes gazdálkodást folytat, a környék egyik elismert szaktekintélye. 1929 óta több funkciót töltött be. Nős, 4 gyermekük van.

Dörgicsei Farkas István ügyvezető igazgató: Nemességüket IV. Béla alatt 1256-ban kapták. A gimnáziumi érettségi után Bécsben a kereskedelmi akadémiát végzi el. Működését előbb Kassán kezdte. 1914 óta megszakítással a

helybeli Népbanknál működik, melynek 1927 óta ügyvezető igazgatója. Nagyatyja Abaúj-Torna vm. főügyésze és követe, 48-as honv. százados volt. A háborúban az orosz harctéren küzdött, majd fogságba került, egy ízben megsebesült. Mint tartalékos hadnagy szerelt le, kitüntetése: Sign. Laudis. Nős, 3 gyermekük van.

Marssó József cégvezető: Heves megyei nemesi család sarja, középiskolai tanulmányait Kecskeméten végezte, majd 7 évig a helybeli Polgári Takarék könyvelője volt, 1903-tól kezdve a Népbank könyvelője, 1922-től kezdve cégvezetője. Az Úri-kaszinó pénztárnoka, a Tűzoltóegylet parancsnoka, a polgári olvasókör és a r. kath. iskolaszék jegyzője. 1915-ben katonai szolgálatra vonult be. Nős, 3 gyermekük van.

Varga Sándor elnök-igazgató: Régi izsáki családból származik, felsőkereskedelmi iskolai tanulmányait Kecskeméten végezte. Előzőleg szőlőbirtokán gazdálkodott, majd a Polgári Takarékpénztárhoz lépett be s mai napig is betölti az elnök igazgató fontos tisztjét. Háború alatt a 38. gy. ezred kötelékében végigküzdötte a világháborút. Nős, 1 fiuk van.

Holecz István ügyvezető elnök: Helybeli gazdacsaládból származik, és 1890 óta gazdálkodik önállóan. Saját erejéből és szorgalmával küzdötte fel magát a község egyik vezető gazdájává. Korszerű belterjes gazdálkodást folytat, elismert szaktekintély. A Hangya egyik alapítója és 1913 óta áll a szövetkezet élén. 1920 óta elnöke. 12 éve a Népbank igazgatósági tagja. Szerény keretek között kezdte meg a szövetkezet vezetését és szorgalmával, hozzáértésével ma a község egyik legnagyobb üzletévé fejlesztette. 12 éven át közgyám, 1907 óta községi elöljáró. A helybeli Hengermalomnak könyvelője, a kath. körnek 10 évig pénztárnoka volt, jelenleg választmányi tag. Nős, 5 gyermekük van.

Izsák József szeszfőzdevezető: Hagyományok szerint ősei törökök voltak, Iza bég leszármazottai. A kereskedői iskola II. évfolyamát végezte, kitanulta a kereskedői szakot, majd 1896-ban önálló kereskedő lett. 1927 óta vezeti a községi szeszfőzdét. Nős, 4 gyermeke van.

Mrena Ferenc a villanytelep vezetője: A géplakatos ipart helyben és Budapesten tanulta. Bécsben és Budapesten a felsőipari iskola gépészeti szakát hallgatta, majd szaktudását Budapesten, Bécsben, Nagykőrösön fejleszti tovább. 1906-ban lett önálló, a községi villanytelep egyik építője és 7 év óta vezetője. Az ipartestület számvevője. 1914-ben az 1. honvéd gyalogezredhez vonult be, az olasz, román, orosz harctereken küzdött, mint ezredfegyvermester szerelt le. A község fejlesztésében tevékeny része van.

Halásztelki Szekeres Sándor gyógyszerész: Szilágy megyei nemesi családból származik, nemességüket Mária Terézia idejében kapták. A főiskolát Kolozsvárott végezte. 1924 óta Izsákon van gyógyszertára, előbb társas viszonyban, majd 1928 óta önállóan. 1914-ben bevonult katonának. Atyja ref. lelkész volt, 50 éves jubileuma alkalmából III. o. polg. arany érdemkeresztet nyert.

Nagy Balázs okleveles gépészmérnök: Izsáki földbirtokos családból származik, gimnáziumi tanulmányait Kunszentmiklóson, az egyetemet Budapesten végezte. 1929-ben önállósítja magát Izsákon. 1915-ben bevonult. Kitüntetései: kisezüst, Károly csillagkereszt. Nős, 3 gyermeke van.

Galántai Balogh Sándor gyógyszerész: Régi nemesi családból származik. Az egyetemet Budapesten végezte. 1928-ban önálló lett Izsákon. A község társadalmi és közéletében tevékeny részt vesz, a Casinó pénztárnoka, a Gyógyszerész egylet tagja. 1917-ben a 10. honv. gyalogezredhez vonult be. Nős, 1 gyermekük van.

Dr. Kovács Károly orvos: Udvarhely megyei nemesi családból származik, középiskoláit Székelykeresztúron, egyetemi tanulmányait Szegeden végezte. Működését Izsákon kezdte 1926-ban, mint községi II. orvos. Az Országos Társadalombiztosító orvosa. 1917-ben vonult be, a Székely hadosztályban is szolgált. Nős, 1 gyermeke van.

Dr. Juhos János állatorvos: Debreceni földbirtokos család sarja. Középiskolai tanulmányait Békésen, az állatorvosi főiskolát Budapesten végezte. 1920 óta Izsákra kerül. A ref. egyház presbitere, a Polgári Kaszinó, Úri Kaszinó, az Országos Állatorvosi Egylet és az Országos Úri Kaszinó tagja. 1914-ben a szerb, olasz, orosz harctereken küzdött, s az összeomláskor, mint tartalékos segéd állatorvos szerelt le.

Boldog Jenő bőrkereskedő: Ráckevéről erednek, anyai ágon a Rudnyánszky bárói családból származnak. Középiskoláit Kiskőrösön végezte, szakmáját Szabadkán tanulta. 1923 óta önálló kereskedése van, amit 1928-ban rádió és villamossági szaküzlettel is kibővített. A háború alatt a 26-os vadászokhoz vonult be és az összeomláskor szerelt le. Nős, 1 gyermeke van.

Kozma József építési vállalkozó kőművesmester: Régi iparoscsaládból származik, iparát Szabadszálláson tanulta, majd Budapesten dolgozott. 1901 óta önálló Izsákon, s a Hengermalom, a Takarékpénztár, számos iskola és magánház építését végezte. Elismert szaktekintély, az ipartestületnek 20 év óta elnöke, a polgári és tanonciskola felügyelő bizottságának tagja, a ref. egyháztanács tagja, 1927 óta építési anyagkereskedése is van. Háború alatt a 29. honvéd gyalogezredben szolgált. Nős, 1 gyermeke van.

Vikor Imre földbirtokos: Orgoványi születésű. Előbb atyja 270 holdas birtokán segédkezett, majd 1898 óta önállóan gazdálkodik. 90 holdon kezdte, amit szorgalmával és szaktudásával 168 kh-ig növelt. Intenzív állat- és mezőgazdálkodást folytat, 24 kh.-on szőlőművelést. Elismert gazdasági szaktekintély, községi elöljáró. Nős, 6 gyermeke van.

Takaró Lukács földbirtokos gazda: Helybeli születésű, előbb atyja 20 holdas birtokán segédkezett, majd 1911-ben önálló lett. 100 kh birtokán gazdálkodik, amelyből 50 erdő és hegy. Korszerű, belterjes gazdálkodást folytat. 1914-ben a 38. gyalogezredhez vonult be. Már atyja is községi tisztséget viselt, ő maga 3 év óta községi elöljáró. Nős, 1 gyermeke van.

Kertész Lajos szőlőbirtokos: Gazdacsaládból Balassagyarmaton 1894-ben született. Két évfolyam szőlészeti iskolát Egerben 1913-ban végezte el. 1922-től az izsáki 120 holdas Anna-telep vezetője. 1916-ban sebesülve szerelt le. Nős, 1 gyermeke van.

Mattyasovszky Ferenc fűszer- és vegyeskereskedő: Lengyel nemesi családból származik, Liptó megyéből költöztek ide. Középiskoláit Újvidéken, szakmáját Zsombolyán tanulta, s ugyanott praktizált is. Később Izsákra került, mint a Magyar Gazdák szövetkezetének ügyvezető igazgatója, s végül 1922-ben önállósítja magát, vegyeskereskedést nyit. 1918-ban szökés útján jött haza, és mint I. o. fővadász szerelt le. Nős, 2 gyermeke van.

Hornyák János kereskedő: Szakmáját helyben a Hangya szövetkezetnél tanulta, majd Debrecenben és Budapesten praktizált. 1922-ben alapítja Izsákon fűszer- és vegyes kereskedését, amelyet dohányárusítással és italméréssel bővít ki. Két ízben nősült, 2 gyermeke van. (Ősei a Reviczkyiek ispánja.)

Hajma János kereskedő: Törzsökös izsáki családból származik, szakmáját is itt tanulta, majd Budapesten, Szabadszálláson nagyobb cégeknél praktizált. 1915-ben a Hangya szöv. izsáki, 1919-ben orgoványi üzletét vezeti, s végül 1920-ban önállósítja magát. Saját erejéből küzdötte fel magát vezető kereskedővé. Háború alatti kitüntetései: bronz v. é. Károly cs. kir. Az Izsáki Népbanknak felügyelő bizottsági tagja volt. Nős, 1 gyermeke van.

Szegedy Sándor kereskedő: Erdélyi nemesi családból származnak, eredeti nevük Benedek volt. A vallásháború alatt menekültek oda Szegedről, s innen vették fel mostani nevüket. Kereskedelmi iskoláit és szakmáját Kecskeméten tanulta, Halason és Izsákon praktizált. Izsákon a Hangya vezetője volt, 1921-ben szülei segítségével önállósítja magát. Nős, 2 gyermeke van.

Miskár Imre kereskedő: Izsáki születésű, iskoláit is itt végezte. 1920 óta borkereskedéssel foglalkozik, 1926-tól kezdve pedig a Kühne r.t. gyár képviselője, s mint ilyen gépkereskedéssel foglalkozik. 1914-ben az 1. h. huszár ezredhez vonult be. Az összeomláskor szerelt le. Nős.

Kállay Gyula malmos: Ősrégi nemesi család leszármazottja, generációkon át malomtulajdonosok. Iparát atyja malmában tanulta, 1913 óta önálló mester. A malom kb. 80 éve áll fent, eredetileg szárazmalom volt, majd 1913-ban átszerelték motorerőre, egy 20 HP MÁG. szívógázmotorral. Napi teljesítmény 15 q. Nős, 2 fia van.

Birkás Menyhért malmos: Gazdacsaládból származik, 1925 óta van a malomiparban. Előbb, mint munkavezető működött és 1929 óta bérli a malmot. 10 HP szívógázmotorral felszerelt malom, őrlési teljesítménye napi 20 q, 1917-ben katonai szolgálatra vonult be s az összeomláskor szerelt le.

Vámosi Farkas Róbert malom telepvezető: Veszprém megyei ősi nemes családból született Budapesten 1900-ban, hol középiskoláit és az egyetemet 1922-ben végezte. A vállalat szolgálatában 1923 óta van, és 1927-től az izsáki malom vezetője. Nős, 2 gyermeke van. (Később Dr. Andor Kálmán a veje lett.)

Kelló József pékmester: Helybeli család sarja, iparát is itt tanulta, majd Kunszentmiklóson, Debrecenben, Pesterzsébeten praktizált. Kecskeméten, az ipari kiállításon, mint segéd, oklevelet nyert, 1929-ben önállósítja magát. Mint kiváló sportember, több díjat nyert.

Máté Tóth István pékmester: Kiskunmajsáról származik, iparát is ott tanulta, majd Kecskeméten, Szegeden, Félegyházán, Dorozsmán és Kiskőrösön működött. 1925-ben önállósítja magát Izsákon. Az ipartestület mester és tanoncvizsgáló bizottságának tagja, szakmájában vezető mester. 1914-ben a 38. gyalogezredhez vonult be, az orosz, szerb és olasz harctereken küzdött, s az összeomláskor szerelt le. Nős, 3 gyermeke van.

Tóth Imre szikvízgyártó: Ceglédi gazdacsaládból származik. 1906 ót Izsákon 32 holdon önállóan gazdálkodik, jelenleg 12 holdon folytat mezőgazdálkodást és szőlőmívelést. 1913-ban alapította szikvízgyárát. Nős, 1 gyermeke van.

Adatgyűjtés 1930-ban befejeződött.
A zárójelben levő kiegészítések M.K.-tól származnak.

1956. Bács-Kiskun megyei kronológiája és személyi adattára

(Részlet)

Izsák

Október 24.

- Izsákon (Uzovics-telepen) volt a hadsereg 7. számú lőszerraktára, melynek Szittyai Ignác őrnagy volt a parancsnoka, Illés István százados a politikai helyettes. (Ugyanígy hívták a helyi tanácselnököt is.)
- Hajnali 1 órakor riadó volt a lőszerraktárnál a tüzérparancsnokság utasítására. Szabó István alhadnagy azonnal riadóztatta az izsáki rendőrséget is, felszólította őket, kezdjék meg a járőrözést a községben. Reggel tiszti gyűlés volt, melyen eligazítást tartott a parancsnok. Intézkedett tartalékok képzéséről, a lőszer és a kézigránátok kiosztásáról. A tiszteket ellátták géppisztollyal, az őrparancsnoki beosztásokba tiszteket vezényeltek. A tiszti gyűlésen hangoztatták, hogy az „ellenforradalomnak" fegyveresen is ellenállnak.

Október 25.

- Szittyai Ignác parancsnok erősítést kért a hadtesttől, Szabadszállásról húsz katonát vezényeltek át.
- Délelőtt 10-kor járőrt küldött Izsákra, de még nem voltak tüntetések. Délután a jelentés szerint már tüntetések voltak Izsákon (HL 1956-os gyűjtemény 5/15.)

Október 26.

- A tüntetők követelték, hogy a tanácsházáról távolítsák el a kommunista jelképeket. A tanácselnök felhívta a járási tanácsot Kecskeméten. Podhoczki Béla járási vb-elnökhelyettes mondta Illés István tanácselnöknek, hogy levehetik a címereket és a csillagokat. Illés István utasította erre Kállai Gyula tűzoltóparancsnokot. Amikor a tanácsházáról vették le a címert, Kállai Gyula irányította a műveletet.
- A tüntetők különböző épületekhez vonultak, és szintén leverték a csillagokat. Horváth Rezső párttitkár is a tanácsháza elé ment, ahol akkor gyülekeztek az emberek a tüntetésre. Háromszáz ember gyűlt össze, és elénekelték a Himnuszt, illetve felhangzottak a szovjetek távozását követelő jelszavak. Hor-

váth Rezsőt egyébként nem bántották, egy-két csípős megjegyzés hangzott csak el. Hamarosan megérkezett egy szakasz katona, akik körülvették a postát, ennek az épületnek az emeletén volt a pártbizottság is. A tömeg a katonák láttán megkérdezte, hogy „Mit akartok, ki ellen jöttök? Nektek is jót akarunk!" Horváth Rezső beszélt a parancsnokukkal, közben a „Le a begyűjtéssel! Nem kellenek a kommunisták!" jelszavak hallatszottak.

- Este nyolc óra felé tüntetés volt a pénzügyőrlaktanya és a tanácsháza előtt. Utána a vasútállomás érintésével az állami gazdasághoz vonultak, ahol kidöntötték a diadalkaput, ami a gazdaság bejárataként szolgált. Utána a szeszgyár elé vonultak, majd vissza a tanácsházához. Ekkor valaki indítványozta, hogy menjenek a templomba.

- Horváth Rezső ekkor felhívta a helyőrséget, és kérte, hogy vonultassák be a katonákat, mert a tüntetőket vérontás nélkül már nem lehet szétoszlatni. Ezután a katonák, a községben lakó tisztek családtagjai, a tanácselnök és a párttitkár kimentek a négy kilométerre lévő laktanyába. Éjfél felé oszlott fel a tüntető tömeg. A tüntetés egyébként a templomnál ért véget, ahol a pap beszédet tartott, a megbékélésre és a bosszúállástól való tartózkodásra szólította fel az embereket. Ennek ellenére Varga Imre megverte Csiki Vencel pénzügyőrt, régi haragosát. Csikinél egyébként fegyver volt, melyből kettő lövést adott le.

- A húszfős szabadszállási alakulatot elvezényelték Budapestre. Helyette Kiskunhalasról jött egy lövészszázad, de pár óra múlva őket is Budapestre vezényelték.

- A funkcionáriusokat felfegyverezték.

- A kiskunhalasi tüzérektől egy 120 mm-es aknavető üteget kapott a lőszerraktár, melyet az intézet körül helyeztek el. Rögzítő pontokat lőttek be, majd gyorstüzet zúdítottak a falu szélére figyelmeztetésként. Szittyai Ignác: az „éjszakai órákban összegyűlt tömeget Székely főhadnagy vezetésével tűz alkalmazása nélkül szétvertünk, és mindezek után tüzérséggel belőttük magunkat, és több gyorstüzet is leadtunk, amelyek morálisan alkalmasak voltak a további kilengések megszüntetésére". Az intézet körül előretolt figyelőpontokat állítottak fel. az útelágazásokhoz gépkocsiellenőröket rendeltek ki. Megérkezett Bata István honvédelmi miniszter kemény fellépésre utasító parancsa. (HL 1956-os gyűjtemény. 5/15.)

Október 27.

- Géró Sándor mozigépész vezetésével küldöttség (6 fő) ment a tanácsházára, és Fodor Sándor elnökhelyettestől követelte a nemzeti bizottság megalakítását. A tanácsteremben gyűltek össze az emberek, a dobogón Fodor Sándor és Katona Józsefné ült. Fodor Sándor javasolta, hogy hívják oda Horváth Rezső párttitkárt is. Fodor Sándor, Balogh Lajos rendőrparancsnok és Fekete Kálmán felhívta a laktanyát, és Szittyai Ignácot és Horváth Rezső párttitkárt meghívták a nemzeti bizottság megválasztására. Szittyai csapdától tartott, ezért

közölte, hogy helyettesét, Fodor főhadnagyot és a párttitkárt beküldi, de ha 13 óráig nem térnek vissza, akkor tüzérségi tűz alá veszi Izsákot. Fekete Kálmán és Géró Sándor garantálta a biztonságukat. Fodor Sándor tanácselnök-helyettes nyitotta meg a tanácsteremben a gyűlést, majd felkérte Géró Sándort, hogy ismertesse a napirendet. Géró Sándor fő feladatként a rend, a nyugalom és a közellátás biztosítását jelölte meg.

- Mikor Horváth Rezső párttitkár megérkezett, javasolta, hogy a munkástanácsok mintájára paraszttanácsot alakítsanak. A többség azonban ezt elvetette és nemzeti bizottságot akart választani. Közbekiáltások követelték a katonaság és a rendőrség színvallását. Fodor István főhadnagy kijelentette, hogy a vagyon és a közbiztonság érdekében a katonaság hajlandó a nemzeti bizottság munkáját támogatni a nép akaratával egyetértően. Balogh Lajos rendőr hadnagy pedig közölte, hogy teljesen egyetért a felkelőkkel, a rend, a biztonság, a közbiztonság megvédésének szem előtt tartásával. A rendőrparancsnok közölte, hogy a rendőrség a forradalom mellé állt, kérte a nép bizalmát.

- Öttagú jelölőbizottságot választottak, melynek Hajma László, Géró Sándor, Fodor Sándor, Fekete Kálmán és K. Szabó Sándor lett a tagja. A bizottság körülbelül harminc embert jelölt a nemzeti bizottságba, a neveket Fodor Sándor olvasta fel. Az egybegyűltek a jelöltek közül mintegy tíz személyt nem választottak meg, például Horváth Rezsőt, valamint a katolikus és a református papot és Andor Kálmán ügyvédet. Két párttag volt a nemzeti bizottságban. Bekerült többek között Gyebnár János, Hornyák János, K. Szabó József, K. Szabó Sándor és Hajma László is.

- A nemzeti bizottság leváltotta a vb-elnököt, a vb-titkárt, Németh Imrénét, Füstös Imrét, az iskolaigazgatót, a pénzügyőrség parancsnokát. Megállapodtak, hogy másnap nagygyűlést tartanak, ahol megvitatják az itt felvetett témákat, (HL 1956-os gyűjtemény 5/15.)

- Este összejött a nemzeti bizottság, és vezetőséget választottak. Elnök Géró Sándor, helyettese Fodor Sándor, a titkár pedig Fekete Kálmán lett.

- Izsákon tíz katona és egy parancsnok volt a kommendánsi őrszobán a községben. Ők 12 pontból álló követelést juttattak el Szittyaihoz. Szittyai ekkor Szombat szakaszvezetővel kiszállt ide, és felelősségre vonta a katonákat.

- Este ismét tüntetések voltak, az állami gazdaság irodáit foglalták el a tüntetők. A rendőrség telefonhívására Székely főhadnagy és Huszárik főhadnagy szállt ki egy egységgel, „akik a tömeget szétoszlatták ütlegelés útján." A gépkocsiellenőrök nagy szovjet csapatmozgást jelentettek a Kecskemét-Dunaföldvár közötti úton (HL 1956-os gyűjtemény 5/15)

Október 28.

- Éjszaka és hajnalban letartóztatták az esti megmozdulásban résztvevőket, és az alakulat fogdájába zárták. Őrizetbe vettek több embert. A katonaság összesen 23-24 embert vett őrizetbe folyamatosan a forradalom alatt. A letartóz-

tatás hírére a tüntetések folytatódtak, fellángoltak, mintegy kétezer fős tömeg követelte a tanácsháza előtt az elengedésüket. Szittyai Ignác őrnagy gyülekezési és kijárási tilalmat hirdetett, valamint statáriális eljárásokat helyezett kilátásba. A tüntetést a kiküldött járőr szétoszlatta.

- A katonákat nagyon megzavarta a forradalom átértékelése, amit a rádióból hallottak. „Okvetlenül felvetődik a kérdés, hogy mik vagyunk mi. Árulók?" Megkezdték a szovjet csapatmozgások figyelését, és jelentették a HM-be. (HL 1956-os gyűjtemény 5/15.)

- A nemzeti bizottság követelte Szittyai Ignáctól a letartóztatottak elengedését. Szittyai a szovjet parancsnoktól utasítást kért, aki beleegyezett a szabadon bocsátásukba. Szittyai Ignác ezért azt válaszolta, hogy 24 óránként elenged egy embert. (BKMÖL XXV.30 B 1235/1957. F.K. és társai pere.)

Október 29.

- Az Izsáki Általános Iskolában Veres Margit, az igazgatóhelyettes gyűlést hívott össze, melyen leváltották az iskola igazgatóját, Szabó Lajos. A tantestület háromtagú vezetőséget választott az iskola igazgatására...

- A funkcionáriusokat visszaszállították a községbe, de előtte felfegyverezték őket. Illés István tanácselnök vissza akart térni funkciójába. A nemzeti bizottság ezt természetesen megakadályozta.

- A nemzeti bizottsághoz megfigyelőként Huszárik főhadnagyot, az állami gazdasághoz Székely főhadnagyot küldte Szittyai Ignác őrnagy. A községben a kommendánsi hivatalban Szittyai parancsára karhatalmi járőr alakult Papp hadnagy vezetésével. Távmondati parancs érkezett a forradalmi katonai tanács megalakítására. (HL 1956-os gyűjtemény 5/15.)

Október 30.

- A lőszerraktár állománya megalakította a forradalmi katonai tanácsot. A harcosok közül a radikálisabbak kerültek be. A katonai tanács követelte Papp és Sándorffi hadnagy eltávolítását. Megfenyegették Szittyai Ignácot, hogy a régi őrség nem adja át a szolgálatot és nyilván a fegyverét sem, ha nem váltják le őket. A katonai tanács el akarta távolítani Góré századost, aki századparancsnok volt, és Bereczki főhadnagyot, aki raktárkommendáns volt, de ezt Szittyai megakadályozta. A hadtest utasítására az elhárító tisztnek el kellett hagynia a laktanyát, iratait elégették. Mikor a katonák követelték a forradalmi katonai tanács megalakítását, Szittyai meghívta az izsákiakat. Szittyai ekkor hangoztatta, hogy az ellenségnek egyetlen lőszert sem ad át, inkább meghal. A gyűlés befejezésekor egyik jelenlévő kérte, hogy énekeljék el a Himnuszt, amit meg is tettek.

Október 31.

- Este 6 órakor a nemzeti bizottság ülést tartott, melyen a nemzetőrség megalakításáról döntöttek. Jelen volt a nemzeti bizottság, Géró Sándor, Huszárik főhadnagy, Seres István, és még mások is, akiket ebből az alkalomból idéztek be a tanácsházára. Huszárik főhadnagy közölte, hogy mivel a rendőrséggel és a honvédséggel szemben a lakosság bizalmatlan, ezért civileket is be kell vonni a karhatalomba, ezért van szükség a nemzetőrségre. A nemzeti bizottság vezetői és két rendőr jelölte az alkalmasnak ítélt embereket, és ha valamennyien egyetértettek, akkor felvették. A nemzeti bizottság által javasoltak névsorát Huszárik hadnagy olvasta fel, kifogást senki ellen sem emeltek. Balogh hadnagy, a rendőrség izsáki parancsnoka Seres Istvánt javasolta a nemzetőrség parancsnokának, mivel ő korábban hosszabb ideig rendőr volt. A gyűlés tagjai meg is választották. Rögtön utána összehívták a nemzetőröket, és a nemzetőrök maguk közül szintén Seres Istvánt választották parancsnoknak. Egyszerre négy nemzetőr volt szolgálatban, akikhez páronként egy-egy rendőr és katona csatlakozott.
- Pedagógus Sztrájk és Forradalmi Bizottság alakult a községben. Nyilatkozatot adtak ki az izsáki pedagógusok nevében, melyben hitet tettek a forradalom mellett.

November 2.

- Géró Sándor Kecskemétre ment a járási forradalmi bizottság megválasztására. Beszélt Donáth Tibor századossal, elmondta, hogy a nemzeti bizottság a rendőrség megtartása mellett van. Géró sérelmezte, hogy a rendőrök nem kapták meg a fizetésüket. November 4-e előtt a járási pártbizottságtól kint volt Molnár elvtárs, aki a nemzeti bizottság által végrehajtott leváltásokat elfogadta.

November 3.

- Szovjet harckocsik közelítették meg az izsáki lőszerraktárt felderítés céljából, de utána elmentek. (BKMÖL. XXV.30 B 1235/1957. F.K. és társai pere.)
- A nemzetőrség már korábban fegyvert kért a katonaságtól, de Szittyai Ignác őrnagy nem adott nekik. Géró Sándor közölte Seres Istvánnal, a nemzetőrség parancsnokával, hogy Kecskemétre kell mennie fegyverért. Huszárik főhadnagy, Seres István és Csomor György ment Kecskemétre, és hat géppisztolyt, valamint hat puskát kaptak a homokbányai laktanyában. Visszafelé jövet már csak dűlőutakon tudtak Izsákra menni, mert az utakat a szovjetek már lezárták. A fegyvereket a honvédségnél a kommendánsi hivatalban helyezték el. A nemzetőr igazolványokat Fodor Sándor elnökhelyettes állította ki, és írta alá. November 4.-ig közösen járőröztek a rendőrökkel.

November 4.

- Hajnali 3 órakor a községben lévő karhatalmi egységet a szovjet páncélosok megtámadták. A belövés miatt Pálinkás hadnagy a karján megsérült. A magyar katonák nem lőttek vissza, elmenekültek. A helységben lévő fegyvereket a szovjetek összeszedték, és elvitték...

- Hajnal négy óra körül a páncélosok harcrendben megindultak a lőszerraktár felé, de Uzovics-telepnél leálltak, mert nagyon ködös és sötét idő volt. Hét órakor, mikor világos lett, ismét megindult a tizenkét harckocsi. Szittyai Ignác és a forradalmi katonai tanács megtiltotta az ellenállást. A harckocsik az előretolt figyelőhöz értek, miközben gyalogsági fegyverekkel állandóan tüzeltek. A magyar katonák nem lőttek vissza, a figyelőszolgálat katonáit a szovjetek lefegyverezték. Ezután a szovjetek parancsnoka, Dolgopolov kapitány követelte, hogy a raktár parancsnoka és politikai helyettese menjen oda tárgyalni. Szittyai őrnagy, a politikai helyettese, illetve Bereczki és Koszorú főhadnagy ment tárgyalni. A szovjet parancsnok közölte, hogy le kell tenniük a fegyvert, és át kell adniuk a raktárt. Szittyai Ignác ebbe állítólag nem egyezett bele, kérte, hogy ne fegyverezzék le őket. Dolgopolov többször beszélt a feletteseivel, majd az intézet területére ment tájékozódni, és elment jelenteni.

Mikor visszajött, közölte, hogy szigorú parancsa van a lefegyverzésre. Végül a szovjet parancsnok és Szittyai közös felelősséget vállalt, így állítólag nem tetették le a magyar katonákkal a fegyvert. Több szovjet tiszt javasolta, hogy a sorozatlövő fegyvereket mégis vegyék el. Ezeket végül konzerválták, és a raktárba tették. A szovjetek biztosításnak otthagytak egy harckocsi-századot.

- Többen az ellenállás lehetőségét fontolgatták, a többség azonban ellene volt. Ezen a napon a rendőrök és nemzetőrök nem vették fel a szolgálatot. Napközben egy-egy szovjet harckocsi áthaladt a községen is. A helybeliek a szovjetekkel szembeni ellenállás szükségességét hangoztatták, ezért egy új nemzetőrséget szerveztek. A fegyverviselési engedélyeket Fodor Sándor és Géró Sándor írta alá.

- Délután a nemzeti bizottság néhány tagja összejött a tanácsházán. Este egy szovjet tiszt három katonával a tanácsházára ment, Horváth Rezső párttitkár közvetítésével beszéltek a szovjet helyőrség létesítésének körülményeiről. Ekkor egyébként sok fegyveres is jelen volt, de nem került sor semmilyen inzultusra.

November 5.

- Sok fegyvert és járművet szedtek össze a nemzetőrök, amiket a rendőrségen helyeztek el. A szovjet parancsnokság engedélyezte, hogy a helyőrség és a faluban lévő honvédségi őrs között egy autóval szállítsanak élelmet, ez az autó többször szállított benzinespalackokat is. A szovjetekkel szembeni ellenállás tehát szóba került, de nem valósult meg. Fekete Kálmánnak és Horváth Rezső párttitkárnak komoly nézeteltérése is volt emiatt.

November 6.

- Gyűlést tartottak a községben, melyen a szovjet parancsnok is jelen volt. A szovjetek lefegyverezték a nemzetőrséget, letartóztatások voltak.
- Karhatalmi szolgálatot szerveztek a lőszerraktár katonáiból Izsákon és hamarosan letartóztatták a forradalomban résztvevőket. Kihallgatás után elengedték őket. Egy Murics nevű rabot átadtak az ügyészségnek. A téeszeket felfegyverezték. A lőszerraktár alapszervezetéből az MDP-tagok három ember kivételével átléptek az MSZMP-be.

November 9.

- A nemzeti bizottság a visszatérő tanácselnököt megakadályozta, hogy elfoglalja helyét. Illés István, miután november 9-én nem vette vissza a nemzeti bizottság, jelentkezett a karhatalomba.

November 11.

- A nemzeti bizottság ismét tárgyalt a szovjetekkel, illetve Horváth Rezsővel. A nemzeti bizottság november 10.-ig működött, utána hat tagjával kiegészítették a tanács vb-t, a vb-elnök azonban nem térhetett vissza.

November 12.

- Tövis Ferenc, a járási oktatási osztály vezetője javaslatára Hajma Lászlót választották meg igazgatónak az általános iskolában.

November 17.

- Ülést tartott a községi tanács vb. Fodor Sándor lett a vb-elnök. Kiegészítették a testületet, és a nemzeti bizottság több tagját is kooptálták. Így tizenhárom tagja lett a vb-nek...

December 9.

- A járási pedagógus-szakszervezet gyűlést tartott Kecskeméten, melyen az izsákiak is ott voltak ... A járási pedagógus-szakszervezet a sztrájk mellett határozott.

December 10.

- Reggel az izsáki általános iskolában Hajma László összehívta a tanárokat, akik szintén megszavazták a sztrájkot. Itt egyébként jelen volt Horváth Rezső községi párttitkár is. Utána a földműves-szövetkezet dolgozóinak a gyűlésén is

ismertették, hogy a tanárok sztrájkolni fognak. A földműves-szövetkezet vezetője Mihala Sándor volt. Hajma Lászlót és Ritter Lászlót még aznap letartóztatta a karhatalom, Orgoványra szállították őket, és megígértették velük, hogy nem fognak sztrájkot szervezni. (BKMB B 185/1957. H.L. és R.L. pere.) Másnap elengedték őket.

Kiegészítés

Az 1950-es évek politikai, gazdasági túlkapásai miatt Bács-Kiskunban nagymértékű elégedetlenség lappangott a lakosság körében. Izsákon a gazdákat sújtó beszolgáltatási kötelezettség, elhurcolások, internálások, erőszakos tagosítások, államosítások miatt sok volt a lakosság szenvedése. Budapesten 1956. okt. 23-án a békés tüntetés forradalommá változott, amely a vidéken mezőgazdaságból élők számára új reményeket adott. Nem sikerült eddig pontosan elemezni és kiadványokban megismertetni országos szinten a forradalom főbb politikai tartalmát. Nagy Imre szerepe, a politikai átalakulása, az intézkedések sorozata, a hiányos ismeretek ellenére mégis bizalmat ébresztett a lakosságban. Sokan visszakapták elvett földjeiket és tervezték a jövőt.

Budapesten a szovjet hadsereg tankjai dübörögtek végig a városon november 4-ére virradóra. A városban benzinesüvegekkel robbantották fel a harckocsikat, melyekre ágyúlövés volt a válasz. Budapest képe közel a II. világháború ostromához lett hasonló. A Széna teret szétlőve látták... Budapesten a forradalom végén falragaszokon tájékozódott a lakosság: MUK márciusban újra kezdjük...

Lassan egyre több könyv lát napvilágot a forradalom különböző részleteiről, igazságairól. Budapesten a Munkástanács vezetője korábban izsáki lakos, egy nagyvállalatnál tanult, majd munkásként dolgozott, akit halálra ítéltek, s 1963-ban szabadult börtönéből. Miskolcon a Munkástanács vezetője Izsákról származó értelmiségi személy. A jelenlegi ellentmondásoktól terhelt politikai időszak nem teszi lehetővé tapasztalataik, életrajzuk megírását, kiadását. A jövőépítés szempontjából fontos megismerni a résztvevők oldaláról a forradalom valódi történetét, eszméjét.

Többen érzik fontosnak a közelmúlt eseményeinek pontos megismerését.

Választások - változások

A Magyarországon végbemenő történelmi, társadalmi változások a választójog alakulását vonták maguk után. Izsákon, és minden jelentősebb településen az országos vezetés feladata volt a választás lefolytatása. Helyi képviselőválasztásokon a birtokos nemesek jelölték ki a bírót is. Eötvös József regénye: A falu

jegyzője, hiteles képet ad 1842 idején fennálló politikai helyzetről. Korábban Mátyási József költő 1817-ben versben köszönti Izsákon élő barátját, Szily Antal főstrázsamestert névnapján „hagyd az ország gondját a politikusokra, foglalkozzál inkább most a borral…".

A környező kun településekről II. József császár kitiltotta az izraelita bérlőket…, így Izsákon az izraelita lakosok létszáma jelentékenyen megnőtt. Izsák 1816-1876 között mezőváros. 1848-ban rendezett tanácsú hely. Magyarországon a polgári változások eredményeként kialakult népképviseletről az 1848:IV. és V. tc. rendelkezett. Izsákon az 1848. júniusi választásokon kialakult zavargások megfékezésére és a református pap elküldése miatt Kecskemétről kérték a katonaság kivezénylését. A levéltári mutatók alapján megtalált adat nem tartalmazza a tényeket. Feltételezhető, hogy a megyei vezetéshez fűződő rokoni kapcsolatokat használta fel a nemesség régi jogainak megtartása érdekében. Madarassy László ekkor már Pest vármegye másodalispánja, előtte szolgabíró illetve Izsákon főbíró. Izsákon 3000 ember él ebben az időben. Országgyűlési követként felmerült Táncsics Mihály és Petőfi Sándor neve. Petőfi Sándor a szívéhez közel álló „Kiskun" kerületben menekülésre kényszerült, barátja – Bankos Károly – segítette elmenekülni a szándékosan feltüzelt tömegből.

Az 1848 előtti szokásjogok mellett a városi polgárok, felsőbbiskolát végzettek az adózó földbirtokkal rendelkezők mellett a helységben élő iparosok, kereskedők kerültek fel a szavazólistára. Nők nem szavaztak, sok változás ment végbe az egyenjogúsítás ügyében.

A kiegyezés utáni választások Deák-párti fölényt eredményeztek. A választójog bővülését eredményezte az 1874-es XXXIII. tc., így az állami és köztisztviselői kar bizonyos összegű tiszta jövedelem igazolás esetén sok helyen, nagy városokban a választókörzetek kialakításában aránytalanságok mutatkoztak. A képviselőket egyénileg választották, a listás szavazás ismeretlen Magyarországon még a dualizmus korában . Nyilvános szavazások voltak.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéhez tartozott Izsák 1876 után. Többfele tudták intézni dolgaikat, mely a képviselőtestületi üléseken vita tárgya volt. Jövedéki ügyekben: boradó, dohánytermesztés Kiskőrös, bírósági ügyek Kecskemét, járási ügyekben Kunszentmiklós volt a központ. Képviselőtestületi üléseken többször előkerült ez a képtelen helyzet.

A helyi választások során a szakterület mellett az első adófizetők (virilisek) közül lehetett választani. A bíró egyik ciklusban református, a másikban katolikus volt. A századfordulón bírók: Egyedi István, Szabó István, Izsák József, Széll Sándor. Képviselőtestület tagjai: Sallai Gyula, Takaró József, Strommer Márton, Agárdy Jenő, Szegedi Sándor, Deutsch Mór, Bálint Ignác, Rosenfeld Bernát, Németh János, József, Molnár Sándor, Weisz György, Barthalos Kálmán, Damásdi Imre, Propper Gyula, Kiss Gyula, Izsák János, Dobrai György, Marssó József, Prohászka Pál és Kovács János lelkészek.

Helyi viszonylatban sok mozgolódás, szervezés, rendezvény volt, ilyenkor a

kormánypárt kortesei szervezték a férfi szavazópolgárokat... „Hollerá, Hollerá! Megdöglött egy ló, Lebovicsnál estére, korteseknek virsli kapható..." ilyen és hasonló nóták jártak Izsákon körbe.

A Tisza-Lukács féle törvény 1913-ban a titkos szavazást tette lehetővé. A Tanácsköztársaság idején, 1919. áprilisi választásokon az eddigiekhez képest szélesedett a választók száma az ipari és mezőgazdasági bérmunkából élők és a nők számával. Izsákon 54 tagú direktóriumot választottak. A közvetlen választást követően innen küldték a járási, majd megyei tanácsok tagjait, így a további megbízottak kerültek a Tanácsok Országos Gyűlésébe. A hatalomváltást követően, 1919. augusztus 1. után a hivatalba lépő Friedrich kormány és József főherceg, mint kormányzó kitűzték a nemzetgyűlés visszahívását. Helyi viszonylatban visszakerült az előző testület. Az antant hatalmak kívánalmainak figyelembevételével újabb választójog kidolgozása vált szükségessé. A polgári demokratikus forradalom idején kiadott törvények szolgáltak alapul. A Horthy-korszak idején a Szociáldemokrata Párt és a Kommunista Párt továbbfolytatta küzdelmeit, egyrészt a választójog érdekében. Az illegalitás idején sok személyiség került börtönbe nézetei miatt.

A II. világháború nehéz korszaka után a választójogot az 1945. évi VIII. tc. szabályozta. A szovjet hadsereg jelenléte rányomta bélyegét a választásokra. Magyarország választópolgárai 1945. novemberében járultak az urnákhoz. Elsöprő győzelmet aratott a Független Kisgazdapárt az 57 %-os győzelemmel. A magukat baloldalinak tartott pártok: Magyar Kommunista Párt, Szociáldemokrata Párt és a Nemzeti Parasztpárt együttesen 40 %-ot kapott. A rendkívüli nehéz, háború utáni időkben épülőfélben levő fiatal demokráciánk a Sztálin által diktált szovjet minta másolására kényszeredett. Az előrehozott 1947. évi választásokon „a kékcédulás hadművelet" alkalmazásával jutott győzelemhez a baloldal. Teherautón jártak körbe a szervezők. Bekövetkezett az, amire senki nem is mert gondolni. 1947. augusztus 31-én megtartott választások a nemzetközi megbotránkozást váltották ki. A kormánykoalíció a felszínen tükrözte még a kisgazdapárt jelenlétét. Sokak emlékezetében megmaradt néhány politikus neve ebből az időszakból: Gyöngyösi János a FKgP főtitkára, Dobi István (FKgP), Ortutay Gyula (FKgP), Dinnyés Lajos, Szakasits Árpád, Bán Antal, Veres Péter, Darvas József (SzDSz).

A Kommunista Párt részéről: Rajk László, Gerő Ernő, Molnár Károly, Rákosi Mátyás... A másfél éves koalíciót egypártrendszer váltotta fel, melyet a fordulat évének neveznek.

Izsákon az 1945. évi választásokon több iparos vezető szerepet kapott, ezek az emberek elvileg hittek egy demokratikus, széles szabadságjoggal rendelkező rendszerben, más részük politikai megtorlások miatti félelmében csatlakozott. Az 1947-es választások idején a helyi munkás és parasztrétegek kaptak szót. Az egypártrendszer idején a választásra jogosultak teljes létszámban megjelentek. Nagyon pontos kimutatás készült a megjelenésről, élt a félelem az embe-

rekben. Izsákon az államosítások, majd a termelőszövetkezetek megszervezése után a politikai és a gazdasági hatalom különvált. Idegenből idehozott párttitkárok, tanácselnökök tevékenykedtek. A gazdasági területen helyi vezetők voltak, de leginkább a kisebb vezetői posztokon. A teljes foglalkoztatás, az iskolapolitika, az egyházak háttérbe szorítása után nagyon érdekes jelenség figyelhető meg Izsákon. A helybeliek egyre inkább nagy számban beléptek a Magyar Szocialista Munkáspárt soraiba. Külön fontos lesz ennek az időszaknak majdani hiteles feldolgozása.

Nagy érdeklődés, várakozás előzte meg az 1990-es demokratikus választásokat. Sok párt indult, közülük a legjelentékenyebb: Magyar Demokrata Fórum (MDF), Magyar Szocialista Párt (MSZP), Szabad Demokraták Szövetsége (SzDSz), Magyar Szociáldemokrata Párt (MSzDP) Fiatal Demokraták Szövetsége (FIDESZ), Független Kisgazda Párt (FKgP), Munkáspárt (MP), Magyar Igazság és Élet Pártja (MIÉP), Kereszténydemokrata Néppárt (KDNP).

K. Szabó József két cikluson át polgármester Izsákon, alpolgármester Radványi Nagy Jenő. A képviselőtestület megválasztásakor a lakosokat több szempont befolyásolta: ismert, jól gazdálkodó, megbízható.

A század végén Mondok József polgármester, K. Szabó József alpolgármester, jegyző: Dr. Hauzmann János.

Képviselőtestület: Ács Lajos, Ázsóth Tamás, Bakonyi Zoltán, Bálint Vilmos, Farkas János, Dr. Horváth Csaba, Dr. Mezey Gyula, Mondok József, Nagy Ferenc, Radványi N. Jenő, Dr. Rigó Zsolt József, Dr. Székely Márta, Tetézi Lajos.

Jelenlegi képviselők: Mondok József polgármester, K. Szabó József alpolgármester mellett Bakonyi Zoltán, Dr. Rigó József Zsolt, Ázsóth Tamás, Bálint Vilmos, Nagy Máté, Árvai István, Dr. Kovács Gyula, Nagy Ferenc, Farkas János, Bognár Béla, Dr. Horváth Csaba, Kállai Gyula. A többségében tősgyökeres izsáki képviselőtestület tagjai között ellentétek vannak.

Népszavazás Izsákon hulladéklerakó tárgyában 1998-ban.

Az eddigi hulladéklerakó a várostól északra levő területen, közel a Vasútállomáshoz és a védett Kolon-tó mellett volt. A szomszédok írásban hozzájárultak a szeméttelep modernizálásához a jelenlegi helyen. Közben regionális hulladéklerakó tervei váltak célszerűnek, így 18 település ide szállítja szemetét. A lakosság, szomszédok érdekében 5 képviselő felvállalta, arcát adta az elégedetlenséghez, nem jó ezen a helyen, a városra építeni hulladéklerakót. Az érvek és ellenérvek sokaságát jelentették meg az újságokban, helyi plakátokon. Az aláírásgyűjtések eredményeként a népszavazáson 5000 szavazó közül nem jelent meg 50 % sem. Többen valós vagy vélt érdekeiket nézték és családjaik munkahelyének elvesztésétől tartottak. A véleménynyilvánítás gyakorlását nehezen lehet ma még teljeskörűen megvalósítani. A hulladéklerakó szomszéd földtulajdonosai egyszeri aláírását felhasználva folytak a további intézkedések. A kibontakozó problémakör néhány ember ellenkezését eredményezte.

A szomszédjogok gyakorlása nem teljesült eddig, az elvi építési engedély és az építési engedély határozatát nem kapták meg, így további reményeket táplálnak az építés elmaradásáról.

A nagyméretűvé vált regionális hulladéklerakó környezetei hatása nagyobb körültekintést érdemelne. Most a szeméttelepen nagymennyiségű műanyag, gumi elégetésével káros szénhidrogénféleségek szennyezik a levegőt. A vegyi anyagok és veszélyes hulladékok elhelyezése külön kategóriát képezt.

A tervezett új szeméttelep préselt, tömített technológiája is visszafordíthatatlan következményekkel járhat. Itt van a közelben egy bevizsgált hőforrás, mely üdülőtelep kialakításának alapja lehetne.

A jövő generációja számára a lehető legbiztosabb és környezetbarát szempontból kifogástalan életteret illik biztosítani, mely a mai emberek kötelessége.

A közelben levő feltáratlan gyógyforrás lehetőségének kiaknázása többekben reményeket keltett. A magas hőfok és sótartalom a reumatikus betegségek kezelésére használható. A Holt-tenger hasonló tulajdonságait felhasználó gyógyturizmus egyszerű emberek számára elérhetetlen. A helyi lakosság könnyen eléri a helyszínt kerékpárral vagy gyalog. A távolból érkezők számára vonat és autóbusz közlekedés, valamint személygépkocsival. A gyógyvíz első feltörésekor többen fürödtek benne, a férfiak erejük megnövekedését tapasztalták. A környék lakossága 20 km-es körzetben egyáltalán nem talál egyszerű kivitelű gyógyhatású vizet, fürdőkomplexumot. Fülöpszállás, Szabadszállás, Ágasegyháza körzete igényelné a kultúrált fürdést, gyógykezelést.

A közeli 52-es úton a Balaton, Budapest, Kecskemét vidékéről és távolabbi helyekről érkezőket fogadhatna. A gyógyturizmus létrehozásával az idegenforgalom fellendülése járna.

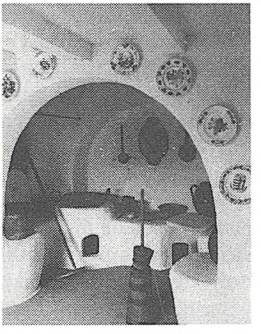

Konyharészlet

ÉLETRAJZI ADALÉKOK

Izsáki színek Táncsics Mihály életében

A sokat küzdő író, politikus 1799-ben született Ácsteszéren. Budapesten 1884-ben halt meg. Édesapja telkes jobbágy, az egyszerű jobbágyfiú szeretne kijutni a nehéz helyzetből, takácsinasnak áll, majd segédtanító. Egy vásározó fazekas asszony útbaigazítását követve: átkelve a Dunán, Apostag és Szabadszállás után már látta a mi városunk tornyait. Táncsics Mihály elégedett volt sorsával, jó fizetést kapott, Zémán János kántor könyveire rácsodálkozott: mire való a sok könyv? Sokat olvasott, tudását átadta a gyerekeknek. Izsákon sok közbirtokos volt, mindig máshol ebédeltek, ezeken a soros ebédeken csendesen hallgatta mások beszélgetését. 1822-24 közötti években volt Izsákon. A gyerekek szívesen jártak hozzá iskolába...

Kalocsán felismerte egy tanítógyűlésen a latin műveltség, tudás fontosságát. Izsákon ekkor Ladányi István a plébános, kinek jó kapcsolatai voltak Kecskeméten, ajánlásával került be a tehetséges ifjú a Piarista iskolába szolgadiáknak. Ladányi István szép könyvtárát szintén ismerhette, használhatta a segédtanító úr. Kecskeméten kis diáktársai lenézik, tanárai sem fogadják el, per Kendnek szólítják. Izsákról kerültek ekkoriban iskolába a Deák és Papp család gyermekei, a Deák família kecskeméti házába hívják Táncsicsot a gyermekek délutáni tanítására. Jól érzi magát régi ismerősei között.

Pesten leteszi a képezdei vizsgát kiváló eredménnyel, a nyarat Izsákon tölti Zémán bácsinál. Többször marasztalták, de sorsa tovább viszi, a saját útját járja. Erdélyben a rebellis hírében álló Teleki családnál nevelősködik, Petőfi barátja házában. Ekkor jelennek meg könyvei. Innen is önként távozik, mert nem akarja tisztelt házigazdáit kellemetlen helyzetbe hozni.

A teljesen elnémetesedett Pesten nyelvkönyveket szerkeszt a magyar nyelv elsajátítása érdekében, megjelenteti a Munkások újságját stb.

Politikai tartalmú művei miatt bebörtönzik. 1848-ban a márciusi ifjak szabadítják ki. Jókai Mór gyűjtést szervez a nehéz körülmények között élő család számára. Júniusban a választások idején izsákiak meghívják képviselőnek, de ő már máshova ígérkezett el.

Az önkényuralom üldözése elől felesége bújtatja éveken át. Saját korában radikális elképzeléseivel megelőzte a közgondolkodást, nem ismerték fel jelentőségét. Nehezen kiadott könyveit maga árusította vásárokon, nem nagy sikerrel. Sokat nélkülöznek.

A sok nélkülözésben családja megértően támogatta. Kitartó, szívós, makacs ember.

Leszármazottai: Táncsics Eszter és Csorba Géza naplójából megismerni a család többi tagját.

Izsákon az iskola őrzi emlékét, mellszobra áll ott. A valamikori régi katoli-

kus iskolán emléktábla van és utcanév is bizonyítja, megmaradt az emberek emlékezetében. Izsákon szeretettel ápolták emlékét minden történelmi vihar ellenére.

XX. századi emlékek Kiss Gábor iratai alapján

1914: Háborús Idők. Katonai behívások.
1917: Zavargások. A vezetőség pénzért felmentést ad.
1918: Nemzetőrség alakul, 80 fő, vezetője:
Malatinczky Jenő adóügyi ellenőr.
Spanyol-járványban sokan meghalnak.
1919: Nemzeti Tanács kibővítése 42 főre. Szociáldemokrata vezetők tényked ései...

Március 21-én megalakul a helyi Direktórium. Fővárosi szervezők jönnek-mennek.

Népoktatási Tanácsba tömörítik a tanítókat, vezető Dr. Molnár Antal helyi orvos.

Különböző intézkedések során az iskolák feszületeit eltávolítják, heti gyűléseken Marx Károly tanait magyarázzák, mozgalmi indulókat tanítanak az iskolákban.

Május 1-jén a református templom előtti téren rendezik meg a munkások ünnepét. Beszédek, szavalatok, iskolások énekéből áll a program.

A katolikus iskolán nem volt kitéve egyedül a vörös zászló.

Vörös katonák szállják meg a községet, Beke József a városparancsnok.

Házkutatásokkal rémisztgetik a gazdákat. Lenin-sapkás fővárosi szervezők irányítják a helyi direktórium munkáját. Szamuely Tibor külön vonattal utazik le, szervezkedik.

Június 24-én félrevert harangok tudatják, az ellenszervezkedés megindulását...

A vészbíróságok döntéseit azonnal végrehajtják: Kalocsa, Dunapataj...

Robár nevű parancsnok megjelöli társaival 100 akasztásra szánt ember számára a Selyemerdő fáit, a vasútállomás utáni részen. Augusztus 1-jén Kecskemét felől megérkeznek a románok, így az akasztás elmarad Izsákon. A Románok garázdálkodása napvilágra kerül.

Augusztus 5-én az előző vezetés átveszi a község irányítását. A proletárdiktatúra megbukott. Keresztény kisgazdapárt alakul, elnök: Kiss Gyula, jegyző: Izsák Imre.

November 19-én éjszaka eltűnik három ember, akik tagjai voltak szemtanúk szerint Kalocsán a vészbíróságnak a kommün idején. Pánczél Zoltán kereskedő, Schmidt Ármin szabó, Beck Sándor kereskedő. A kommün idején tisztséget viselő emberek nem kaptak munkát, csúfolódáskor ezt mondták: tányérsapka, sonkanadrág, fehér hasú kétszáz korona, nesze neked proletárdiktatúra. Izsákról sokan elmentek nagyvárosokba.

1920-ban megalakul a Magyarországi Véderő Egylet (MOVE) Izsákon is.

Az elmenekült izraelita lakosok a kormánykörökig felviszik ügyeiket. Vizsgálatot folytat Izsákon Dr. Váry István ügyész és Beniczky Ödön kormánybiztos. A plébános úr szerint a lakosok pl. Böhm Lajos kereskedő 20 év alatt ügyeskedéssel szerzett vagyonát emlegették.

1920. jún. 4. Trianon... Területek elcsatolása.

Kábultság, értetlenség a lakosság körében a méltatlannak vélt határmódosítás miatt.

Aug. 20-án István király ünnepe. Az emberek elégedetlenek, és mint a régi Rómában, mulat és szórakozik.

A délutáni díszfelvonulás Prónay és Héjjas vezetésével a mulatóhelyként feldíszített fatelepre mennek. Sajnos nem maradt fenn több adat.* (M.K.)

Így teltek napjaink, bizonytalanságban és szórakozásban. Éltünk, dolgoztunk, nyomorogtunk. Fűtés nem volt, így is bíztunk és vártuk a szebb és jobb jövőt... (Sajnos a plébános úr szűkszavúan fogalmazott.)

Májusban Dr. Hanauer István váci püspök úr kiszolgáltatta 1200 gyereknek a bérmálkozás szentségét, a háború idején elmaradtak számára.

Az egyházunkhoz tartozó kisebb falvakat (Szabadszállás, Páhi...) filiákat önállósítják, előzetes egyeztetés nélkül. Kevesebb lett a munka, nem kellett sokat utazgatni.

Istenem! Panaszkodunk, hogy népünk elvadul, nem tiszteli feletteseit, a törvényt.

Fejétől büdösödik a hal is... mondja a régi mondás.

A háború alatt beolvasztott harangok helyett újakat öntettünk... Dr. Pattantyús Géza műegyetemi tanár veszi át, a helyiek közül Bakonyi Kiss Imre egyházgondnok és Kiss Gábor plébános közreműködésével. Felújítják a villanytelepet. Nagy drágaság, elkeseredés... Hadifoglyok, rokkantak hazaérkezése. Tavasszal felébredt téli álmából a természet, talán az ember is.

(Több adat nem maradt fenn a plébános úr hagyatékából. MK)

Mesznéderné Ficsor Mária (1905-1992): Önéletrajz

A pusztán születtem 1905-ben, a pusztán lakom, ahogy a költő írta. Nagyszüleim Ficsor István-Fekete Franciska Kiskunfélegyházáról költöztek át Orgovány-pusztára. Idős korukban Izsákon vettek egy kis házat a templommal szemben, a földet szétosztották 5 fiuk között, a lányok a jászkun szokás alapján kiházasítást és készpénzt kaptak.

Apám Ficsor Ferenc gazdálkodó, Ferenc József katonája volt Bécsben, nem fogadta el az ottmaradást, szíve hazahúzta övéihez.

Anyám Puskás Rozália Soltvadkertről került Izsákra szülei a híres Bagi József báró birtokán voltak intézők. Szüleim önellátás mellett eladásra termeltek, egyszerre 40 db heverőmarha is volt a gazdaságban, melyeket vásárokon adtak el, vagy Bécsbe hajtották. Özvegyen házasodtak össze, 12 gyermeket neveltek

szeretetben, békességben. Takarékosan, beosztással éltünk, Kecskeméten a zsibpiacon vettek zsákszámra ruhaneműt, ezt hordtuk otthon. Minden munkára megtanították gyermekeiket képességeik szerint. A szerszámokat otthon javították, volt egy kis műhely mindenféle eszközzel. A lovak patkolása a vidék sok kovácsműhelyének egyikében történt. A szép lovak, cséza kocsi, szánkó a család szállítására, rendelkezésre állt. Parasztkocsin mentünk távoli földekre dolgozni. Izsákra a 6-8 km-re levő piacra, vásárba gyalogosan mentünk többször. Gyermekjátékok otthon készültek, kéznél levő anyagokból, fából, kukoricaszárból és héjból, rongyból... Szerettük a magunk készítette rongybabáinkat, sokat szaladgáltunk, kiszámolós játékot játszottunk. Ünnepnapokra alaposan készültünk a ház és környékének takarításával, ruhaneműmosása-vasalása, templomba menés, ünnepi ebéd készítése... Vasárnap és ünnepnap nem dolgoztunk, csupán az állatok etetése és a főzés volt a feladat. Nagy ünnep volt régen a karácsony, elsősorban vallásos tartalma és népi hagyománya állt előtérben. Egyszerű borókafenyőt öltöztettünk díszruhába: selyempapírba burkolt kockacukor, festett dió, aszalt gyümölcsből készült lánc. Ajándékozás nem volt. Újévkor ólmot öntöttünk hideg vízbe, így vártuk a szilárd formát, ebből jósoltunk. Fűben-fában orvosság, tudták a régiek sok betegség gyógymódját. Jelentős betegségek, járványok esetén beletörődtek a sorsba. Meghalt kistestvérünk, Sanyika a spanyol-járvány idején. Apám megemelte kalapját, lelkierőt sugárzott felénk, amikor mondta: Isten adta, Isten elvette.

A halottak mosdatása, öltöztetése, ravatalozása, virrasztása a háznál történt. Élet és halál itt zajlott le körülöttünk.

A felsőjárási tanyai iskolába jártunk, ahol egy tanítóra 80 gyerek jutott. Egyik csoportot tanította, a többiek önálló feladatot kaptak. Az alaptudás mellett illemtanra, hazafiságra neveltek. Erdélyből jött a Szatmári tanító úr. A kicsik megtanulták: Arad, Temesvár, Déva, elmegyünk mi még oda... Nem tanították ezekben a körökben tovább a gyerekeket. Szigorú, következetes neveléssel felkészültünk a házasságra. Aratáskor a tanyához közeli földeken a család aratott, a távolabbi helyen aratóbandát fogadtak, akik esténként énekelve jöttek meg a munkából és főzték egyszerű bográcsételeiket. Utolsó napon aratókoszorút hoztak, nagy vendégség volt ekkor, a gazda örült, a biztos kenyér betakarításra került. Szüretkor sok vendég érkezett, távoli helyekről rokonok, a végzőt birkagulyással és táncolással ünnepeltük. A kommün idején 50 gazdát fogvatartottak Orgoványon a községházán,

Kunszentmiklóstól szakadt el a puszta 1901-ben. A család Izsákon bérelt tanyán lakott és művelt 100 holdat Belo Molnár Sándortól, ez a Birkás keresztnél állt; itt vonultak el a románok, elhajtva több marhát. A különítményesek szintén erre közlekedtek. Sok bánat volt ebben az időben a háború, járvány, politikai változás, a császár halála, majd a különböző színű diktatúrák üldözései.

Iparosné lettem. Izsákon szép társasági életbe kapcsolódtam be. Jó anyósom volt, főleg neki köszönhető három gyermekünk művészet, tudás iránti érdeklő-

dése. Anyósom halála után sok nehézséget éltünk át: családi ügyek, a háború, férjem bevonulása, hazakerülése. A front közelítésére ki kellett az izsákiakat telepíteni, menekültünk Kunszentmiklós felé, jó barátaink adtak fogatot kölcsön. Fiam levente volt, elvitték, sikerült megszöknie, így kimaradt a kis robotból, nem is jó erről beszélni sem. Jöttek a németek, oroszok, több erőszakról volt tudomásunk, menekültek a lányok, nők padlásra, pincébe. Láttuk az ég alját vörösödni, amikor Pestet bombázták, jöttek rokonok, feketézők... Itt ment át Szabadszállásról jövet 10 kocsi a központban, felállt büszkén egy sötétruhás, csillagot viselő fiatalember, ismertük a családot... Politikai változások következtében többen akkor is váltottak, választások, beszolgáltatás, kulákrendszer, fiamat kizárták az egyetemről, férjemet internálták, másokat különböző indokkal elhurcoltak, elvesztek... 1956 itt volt közelben 2 laktanya, lőszerraktár... Államosítás, termelőszövetkezetek alakulása. A házunkban bort mértünk, a „bögre-csárdában" sok mindenről szó esett... Történelmi, valós esetek, legendák, pletykák. A szegénységgel egyesek elfordultak a családtól.

Szeretteim, Istenben vetett hitem mindig segítettek túljutni a válságokon, megértettem a Biblia üzenetét: Nincsen itt maradandó városunk, hanem a jövendőt keressük.

Petőfi nyomában

A korlátlan természet vadvirága verscímet a költőre lehet vonatkoztatni. Életének, munkásságának megismerését kutatók sokasága végezte halálától kezdve napjainkig. A Petőfi Irodalmi Társaság és Kiskőrös városa rendezésében hagyományosan minden évben szerveznek találkozót, műsort, szilveszter éjjelén fáklyás menet megy a szülőházhoz tisztelegni. „Itt születtem én, ezen a tájon, az alföldi szép, nagy rónaságon,"- ezt a versét Félegyháza aláírással látta el 1848. június 6-án. A Petőfi emlék-írók nem adnak mindenre kielégítő választ.

Kiskőrösön az evangélikus templom keresztelték anyakönyvében Alexander névbeírásnál Nagyságos Dingha Sámuel – Viczián Éva keresztszülők nevei találhatók, bejegyzés időpontjaként: 1823. jan. 1.

Dingha Sámuel és Viczián Éva Izsákon mészárszékbérlők. Haláluk után leányuk Szily Dánielné készíttette egyszerű sírkövüket a nevük felírásával 1849-ben, s felíratta saját nevét a sírkőre.

A reformátusok házasságkötési anyakönyve szerint ifj. Dingha Sámuel akasztói haszonbérlő Izsákon köt házasságot Veres Máriával 1848-ban.

A Dingha család tartósan Izsákon él, régi ismerősök Petrovicsékkal. Tóth Sándor helytörténész Szabadszállást véli Petőfi szülőhelyének, a keresztszülők adatai egyértelműek nála.

Kiskőrös város monográfiájában érdekes fényképet közöl a város piacterénél levő Dingha-házról, mely szép, sok ablakos városias épület. Dingha Éva özvegyi jussát Szily Dániel ügyvéd szerezte meg, cserébe a vénlegény megkérte feleségül.

Szily Dániel országgyűlési gyorsíróként vált nevezetessé. Feleségével halálukig Kiskőrösön éltek.

Petőfi Sándor rövid életének vándorlásai során sok helyen járt, írásaiban sem követhető nyomon pontosan. A pusztán vándorolva, baráti társaságban, szülei körében sok mindent leírt.

Pápán beiratkozáskor Kiskőrös szülöttjének vallja magát, esküvőjekor Félegyházát nevezi meg. A pásztorok azt vallották, itt született Izsákon a háromasi csárdánál. Szabadszállás mellett Fülöpszállás is tud érveket felsorolni a szülőhely mellett.

Kecskeméten járt az evangelikus iskolába 1828-ban, tanítója Schiffendecker Dániel. Anyai nagybátyjánál lakott, később Aszód, Pápa is otthona volt. A nagy árvíz teljesen tönkretette a családot. Szabadszálláson több helyen volt földjük, itt laktak.

Sopronba hazafiúi buzgalom hajtja, és katonának áll a gyenge fizikumú fiú. Kecskeméten színészkedik Borostyán néven, itt írja 13 versét. Jókai Mór itt tanul a Jogakadémián, háziak vendégül látják Petőfit. Ekkor írta Gyenes Pál ifjúhoz a Pál napkor című verset. 1843. áprilisában elmegy Kecskemétről. A Jövendölés: „Anyám, az álmok nem hazudnak," Takarjon bár a szemfödél, Dicső neve költő fiadnak, Anyám, soká, örökkön él. Ezek a verssorok őrzik a költő Kecskeméten töltött víg éveinek emlékét. Juhász István helytörténeti kutató fáradozik jelenleg azon, megtalálni azt a házat vagy helyet, ahol lakott 1843-ban.

Dunavecse, Szalkszentmárton a szülők otthona, elképzelhető, megállt közbeközbe Izsákon a keresztszüleinél. Útinaplója, versei nem támasztják ezt alá, mégis kedves még a gondolata is, járt Izsákon Petőfi Sándor. A pusztán kint lakó Tekes család bizton állítja, többször volt náluk a tanyán. Emlékezők vallják: botot és egy olajnyomatot hagyott ott.

A puszta télen című vers aláírása Pest, 1848. jan. Egy szép, hosszú gyaloglás, barátságos együttlétek után írta a pihenés órájában vagy az ihletettség hatására. A mai olvasó 150 év után, szinte maga előtt látja a rónát, a betyár alakját, „kit éji szállására prüszkölve visz a ló... Háta mögött farkas, feje fölött holló..."

Népies alföldi tájszólással írta meg Hírös város az Aafődön Kecskemét c. versét: „... ott születtem annak öszöm könyerét..." ezt pedig Debrecenben írta. Útinaplója, versei nem adnak támpontot a pontos tartózkodási helyekről, ahol átutazott, vendégeskedett vagy megszállt.

Kovács József tanító úr sokat kereste, kutatta a Petőfi életét. Kis tanítványai, jelenleg nagypapakorú emberek emlékeznek erre. Kovács József a szomszédos Páhin elhunyt 1952-ben, egykori jegyzeteit az elköltözött családtagok magukkal vitték, egyszer még előkerülhet ez a dokumentum.

A puszta balladája című romantikus könyvben a szerző: Zalai Szalai László beszélgetett Izsákon Kiss Gábor katolikus plébánossal. Fiatal papként került ide 1890-ben, találkozott azokkal a pásztorokkal, akik ismerték a Petrovics családot, illetve jelen voltak a csárdában a gyermek születésének idején. Petőfi Sándor köl-

teményeit minden gyermek megismeri az iskolában, sokan őrzik verseskötetei otthon, és szabadon idéznek műveiből. Az emberek megőrizték emlékezetükben. Mezőberényben például 5000 emléket őriznek Petőfiről.

Mezei Mária: Vallomástöredékek.

Ezzel a címmel jelent meg a színésznő (Kecskemét 1909-Budapest 1983) önéletírása. A művésznő édesapja dr. Mezei Pál ügyvéd, izsáki volt, kanászgyerek. Édesanyja Igó Mária tanítónő, kecskeméti, aki rokonságban állt a Sárközy családdal.

„Halkan lépjünk az izsáki és a kecskeméti sárga homokon, itt mindenki, akit keresek régen alszik már ... A szép nevű magyar férfiak és asszonyok, Mezei Péterek, Jánosok, Istvánok, Sárközy Krisztinák, Csizmadia Péterek és Cséplő Pálok sora ... Itt alszik a szép Szegedi Anna is, akit az ura lánccal kötött meg az asztal lábához és mégis elszökött ahhoz, akit szeretett. Ez a homok takarta be 1780 táján Mezei István oskolamestert is. Nevüket hiába keresem a besüppedt sírokon... anyakönyvek őrzik fiókomban. Apám előrelátó gondossága révén." – írja a művésznő.

Mezei Mária Szegeden járt iskolába, kitűnő tanuló, apja ügyvédnek szánta. Ám ő, egy elsietett házasság után Pesten Rózsahegyi Kálmán színitanodájának növendéke lett. Kimagasló tehetségű színésznőként ismerte meg a közönség klasszikus és modern szerepek tucatjaiban. A szolíd apáca, a királynő, vagy a szívrabló alakját egyforma hitelességgel formálta meg. Jelentősek filmszerepei is. A Budapesti tavasz úriasszonya, az Édes Anna háziasszonya, a Noszty fiú esete Tóth Marival című alkotás nagynénije – még ma is láthatók. Szívesen mondott verseket, énekelt kuplékat, sanzonokat.

A háború után egy időre háttérbe szorult egyénisége és magyarságának hangsúlyozása miatt. Ekkor önálló irodalmi esteken lépett fel. Bujdosó lány című estjét Tamási Áron és Lajtha László segítségével állította össze. Ebben rokonától kölcsönzött székelyparaszt ruhában székely népballadákat énekelt, archaikus összekötő szöveggel fűzte azokat csokorba. Ezt a műsorát 1952-ben betiltották, soviniszta hangvételűnek találták az „illetékesek". Amikor nem léphetett színpadra, akkor vándorcirkusszal járta az országot. Ott is elkápráztatta a közönséget. Feljegyezték például, hogy egy áramszünet alkalmával egy szál gyertya fényénél, hegedűszó mellett énekelve hajnalig szórakoztatta a közönséget.

A francia sanzon atyja, Kozma József, 1956-ban Párizsba hívta, de Mezei Mária nem ment, mert a magyar színház, a magyar nyelv szolgálatát tartotta mindenekelőtt fontosnak. Hátramaradt rádióinterjúk, életrajzi ihletésű írásai, újságcikkek bizonyítják mindezt. És mélységesen szerette az embereket. Könyvének utolsó fejezetében írja: „Drága jó Apám! Az alaptitkot – szeretni egymást és az embereket – Ti ültettétek génjeimbe Anyámmal."

Egy végrendelet tanúságai

A végrendelet a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára peranyagában található. Az Izsáki Református Egyház nyújtotta be a keresetet.

„Anno 1799 Izsákon, én Forgáts János, huzamos betegeskedéseim miatt, az felséges Úr Isten által megáldott vagyonaimról a következendő rendeléseimet tettem. – A mostani hűséges társam, Koch Zsuzsanna, a néki korábban átadott vagyonban senki ne háborgassa. – A ház, istálló, kert, szőlő, megboldogult hitvesemtől maradott atyafiságból Kis Baláson lakó Simon Jánosnak és az ő maradékinak (gyermekeinek) a birtok jövedelme után 400 Rft (rajnai forint), melyből 200-at adjon át a helyi Ref. Szent Ecclésiának. – Itt helyben lakos Ábrahám Jansek zsidó 210 Rft-al tartozik kontraktus (írott szerződés) szerint, mely összeget a Ref. Szent Eccl.-nak adják át. – A helybeli Catholikus Szt. Ecc. Részére saját vagyonomból 50 Rft-ot adok. – Halálom után egy zsebbéli ezüst órám, a mostani tiszteletes Körtvélyessy Imre prédikátor uramnak hagyom. – A Ref. Szt. Ecc. szegények számára 20 Rft-t hagyok. – Nem különben a Ref. Szt. Ecc. Rektorának (tanító) 5 Rft-ot hagyok. – Simon Juliannát, örökbentartott leányom részére 400 Rft-ot. – Erzsébet Halason lakó testvérhúgom 3 gyermeke számára 10-10 Rft. Pap József hitvese: Forgáts Lidia részére még egy tehenet rúgott borjával együtt. – Továbbá Simon Judit, Beke Jánostól származott 2 gyermekének 30-30 Rft-ot, egy meddő tehén hozzáadásával rendeltem. – A mellettem fáradozó, helybeli elöljáróknak, nevezetesen Nagy János a mostani bíró, Gudics István jegyző, Szegedi István esküdt Ő kegyelmeknek 1-1 aranyat rendeltem. Mindezeken kívül, minden néven nevezendő ingóságaim, úgymint: ökör, lovak, kotsi s.at., az az birkákon és két teheneken kívül eladatván, azoknak árukból az előre bocsájtott ajánlásaim fizetődjenek ki ..."

Az Izsáki Bíróság Revisnyei Reviczky József táblabíró utasítására 1815-ben továbbküldte a per anyagát Kecskemét Nemes Tanátsa elé. A fellebviteli tárgyaláson, 1819-ben, meghatalmazás alapján Simon Júlia és Simon Judit képviselte az örökösöket: Szabó Istvánné, Balogh Istvánné, Csanda Istvánné, Pap Józsefné, Forgáts István, öreg Beke János ... A végrendelet szép írással készült, szakszerű fogalmazvány. Írója lehetett Mátyási József költő, aki akkoriban szabadfoglalkozású. A per tanúvallomásaiban egymásnak ellentmondó állítások találhatók, ezért hosszadalmas és bizonytalan kimenetelű ügy lett belőle. Egyik vallomásban a tanú azt bizonyította, jelenlétében adta át a túlélő házastárs Forgáts Jánosné Koch Zsuzsanna a pénzösszeget az Ecclézsia képviselőjének. A teljes perirat nem maradt meg, nem ismeretes a bíróság döntése. A végrendelet sok információt, ismeretanyagot tartalmaz számunkra. A Forgáts-család eddigi ismereteink szerint nem volt Izsákon birtokos lakos, Mária-Terézia császárnő idején 1770-ben készült Urbarium és összeírás sem ad támpontot. Mátyási János izsáki prédikátorsága idején (1759-1789) kezdődött az anyakönyvek vezetése, betegsége miatt egyes időszakok hiányosak. Nagyságos Forgáts Zsuzsanna és férje Szabó (Bodri) István keresztelik gyermekeiket pl. 1790-ben István nevű gyermeket. F. Zsuzsa sírkeresztje a temetőben van. A család ősi fészke Szécsény városa.

TECHNIKA FEJLETTSÉGE

A régmúltba visszatekintve: a tudomány és technika lassan hódított tért a vidéki életben. A haladás érdekében sokat fáradoztak költők, politikusok, a változást sürgető személyiségek.

Közlekedés

A római korban a közlekedési útvonalat a határfolyó szabta meg, Gorsium volt a kereskedelem központja. Szombathelyen és Székesfehérvár mellett kövezett utak voltak az ókorban. A honfoglalás után kialakult utak közül jelentékeny a „Zarándok-út", ez a fő nemzetközi út, melyen át mentek a kereszteshadak 1096-tól a Szentföldre. Duna melletti utakból ágaztak le a Csongrád megyébe vivő utak és az Akasztó felé vivő „Nagy-út", melyet Kolon (Izsák) Ny-i határán említenek, mely Halas felé irányulhatott. Fehérvár lett a központ, innen Erdély felé Szegeden át az „Apostagi-rév" szolgálta az átkelést, fontos közlekedési főhely Solt helység is.

Rendszeres postakocsijárat indult meg az 1700-as években, mely Pozsony-Szabadszállás-Izsák-Vadkert-Halas útvonalon ment Pétervárad ra. Heti egy, később 2 kocsijárattal, fegyveres őr kíséretével. Egyes kocsiállomásokon váltották a lovakat, patkolókovácsok kis műhelye állt az utak mentén. Kovács, bognár, takács iparosok álltak a lakosság szolgálatára. 1895-ben épült ki Kecskemét-Fülöpszállási vasútvonal, addig lovaskocsival, vagy gyalogosan tették meg a kb. 30 km-es távolságot, illetve lovagoltak.

1920-as években kezdtek vásárolni kerékpárt. A II. világháború után a vállalkozóknak volt eleinte csak gépkocsija. 1960-as évektől kezd általánossá válni. Minden közlekedési eszköz tért hódít. Ma sárkányrepülők szórakoztatják az érdeklődőket. Szomszéd településeken magánhelikopter használata is megkezdődött. Tömegközlekedésre autóbuszjáratok szolgálnak.

Mezőgazdaság

Egyszerű eszközökkel, gépekkel, szerszámokkal dolgoztak a kétkezi munkából élők. Állattartáshoz, termékek előállításához: ostor, sajtár, sajtoló, kés kellett. Az emberi találékonyság segítette ki az ősöket a nagyon nehéz fizikai munka egyes fogásainál. A kőbaltától a modern araró-cséplőgépig és feldolgozó iparágakig hosszú idő telt el. A pásztorkodó életmód idején a 18. században kevesebb eszköz kellett. A földművelés, a szőlőművelés növekedésével igény merült fel gépek bevonására. A faekét felváltotta a vaseke, a kézi aratás nehéz munkáját aratógéppel lehetett kiváltani, a kézi szemnyerés illetve lónyomtatás munkáját cséplőgéppel végezték. Napjainkban modern kombájnok végzik el egyszerre az aratás, gépelés –szemnyerés – és a melléktermékek (szalma, törek) szétválasztását, stb.

A szőlőművelésben főleg az új telepítések és a betakarítás, feldolgozás munkáját segítik a modern eszközök.

A tejtermékek házi feldolgozása helyett tejüzemekben folyik a gyártás higiénikus körülmények között, biztosítva a megfelelő hűtést ...

Építkezés

Egyszerű honfoglalás-kori sátrak, jurták építése után a letelepedés tette lehetővé települések kialakulását. Templom és házépítkezés kezdeti időkben sárból és vesszőből készült építmények jöttek létre. A református Hist. Domus megörökítette az egyszerű sártemplom tovább nem javítható és gyűjtés során minden erejüket felhasználva, 1789-ben templomépítésbe kezdenek. A századforduló idején az 1900-as évek elején az ideérkező családok még sok földbemélyedő jobbágyházat láttak, nádtetővel, napraforgószárból készített kerítéssel. Természetes építőanyagokat használtak fel, amelyek itt a környéken megtalálhatók: sárfal, vályogtégla, fa gerenda, nádtető... A kúriák szintén ezzel az építkezéssel készültek. 1910-es évektől kezdődött el a komolyabb épületek építése, a tégla, cserép használata...

1960 óta épültek a négyszögletes házak, nagy ablakokkal, szinte teljesen egyformára. A modern technika a helyi építkezéseken a 80-as és 90-es években terjedt el.

Háztartás

Sok feladat hárult a házimunkát végző nőkre. A háztartás minden munkáját jól szervezetten végezték, nagyon kevés technikai eszköz segítségével. A főzés naponta két alkalommal tette próbára a találékony asszonyokat, a rakott tűzhely nyáron kint a folyosó végén vagy az udvaron állott, vályogból tapasztással készült, a tetején lévő vas platót vásáron szerezték be. Hűtésre a gémeskút szolgált úgy, ahogy. A konyhából fűthető kemence adta télen a meleget és a korai befűtéskor beöntöttek egy szakajtónyi krumplit és kész volt a reggeli kis zsírral, szalonnával. Nagy hidegek idején a gyermekek sültkrumplit vittek a kezükben, és úgy mentek az iskolába.

A mosás egy teljes napot is igényelt: áztatás, mosás 2 vízben, öblítés, kékítés, csavarás, teregetés. Keményítőt készítettek az asztalnemű számára.

Vásárokban vették az öntöttvas vasalót, amelyhez faszénparazsat kellett készíteni, és közben lengetni, levegőztetni, így órákon keresztül lehetett vasalni. Nyálas kézzel lehetett megállapítani a szükséges hőfokot.

A fűtés korszerűsödött a gázvezeték kiépítésével. Központi és padlófűtés készül ma.

Tésztakészítés: nyáron készítették a száraztésztát (tarhonya, lebbencs) és zsákokban tárolták.

Takarítás: tavasszal és ősszel a nagytakarításkor mindent kipakoltak, beme-

szelték a házat, mely fertőtlenítés és tisztasági célt szolgált. A földes padlót hetente tapasztották, mázolták.

A műanyagkorszak beköszöntését egy dal örökíti meg: „Nejlon már a harisnya, nejlon a kabát, nejlon gólya hozza majd a nejlon kisbabát." Évtizedek után környezetszennyezési problémák alakultak ki.

Műanyagokat elsősorban ruházat formájában lehetett megismerni az 1950-es évek közepén: fehér cipőtalp, háztartási eszközök, fésű, pohár formájában. Különböző csomagolóeszközök kerültek forgalomba: tejeszacskó, üditősflakkon stb. Műanyagfeldolgozó kisüzemek: fóliagyártó, kis szerkezetek, eszközök gyártása kezdődött.

Közvilágítás

1912-ben készült a villanytelep Pattantyús Ábrahám Géza közreműködésével. Ettől az időtől valósult meg a belterületen a háztartások villanyvilágítása és az utcai világítás. Egy 110 V-os egyenáramú generátor volt beállítva kezdetben éjszaka feltöltöttek egy akkumulátortelepet, amely a csúcsidőben segített az igények kielégítésében. A villanyteleptől faoszlopok és villanyvezetékek kiépítésével látták el a házakat. Erőműtől szállított 220 V-os váltakozó feszültséggel az országos hálózat kiépítésekor 1951-ben készítették. Szállítás országos hálózaton.

Hírközlés, tömegkommunikáció, szórakoztató berendezések

A technikai fejlettséget az ország közepén levő települések a jó közlekedés és a sok kereskedő, az üzletemberek révén kevés késéssel, átveszik Izsákon.

Hírközlés: füst, hang, fényjelző eszközök után a rádió és televízió, telefon, majd a hordozható telefonok, a műholdak közbeiktatása révén az Internet, a világháló szolgáltatja. Izsáki Hírek c. havi lap olvasható a világ minden országában, ahol a technika ezt lehetővé teszi. Az üzleti élet és a magas technológiával dolgozó üzemek használhatják mielőbb.

Az űrkutatás és a genetikai kísérletek továbbfejlődésével a hétköznapi ember kijut a világűrbe. Az első televíziós közvetítéseket 1958-ban közintézmények készülékein látták. Ma sok lakásban korszerű háztartási eszközök találhatók.

Egészségügy

Sok fertőző betegség, járvány vonult át Izsákon. A legfontosabb a higiéniai körülmények javítása volt. Hosszú időn át egy-két bábaasszony és gyógykovács tudott segíteni a betegeknek, kismamáknak. Nagyon sok tapasztalatot szereztek az emberek, egyesek elkülönültek és főleg gyógyítással foglalkoztak. Minden fűben, fában lévő orvosságot ismertek. Az egyszerű szántó-vető embert hazahívták a szántásból, kislánya, hatodik gyermeke fuldoklott. A papa előhozat-

ta a petróleumos kannát és tollal beecsetelte a lányka torkát, amely felnyílt rögtön. Nagy volt a csecsemőhalandóság is. Mintegy 100 év óta foglalkoztatnak orvosokat Izsákon. A környező tanyákról, településekről is jártak hozzájuk nagy szükségben. A váratlan szüléseket egy tapasztalt szomszédasszony segített levezetni.

Mindent egybevetve a nagy-család modell volt az ideális, sok helyen felneveltek 8-10-14 gyermeket ilyen nehéz időkben.

Géntechnika – klónozás térhódítása közvetlenül nincs hatással, jelenleg a sok betegség, rendellenesség kiküszöbölése érdekében fontos ezzel foglalkozni. Kiszámíthatatlan következményei miatt veszélyes lehet.

Felhalmozódnak veszélyes hulladékok.

Szennyvíztelep kiépítése folyamatban van lakossági hozzájárulással.

Regionális szeméttároló kialakítása sok ellentmondás között szintén folyamatban van.

Iparosok, Ipartestület

Izsák nagy helység volt,- ezt írja Táncsics Mihály önéletírásában. Szívesen telepedtek itt meg iparosok, kereskedők, és a helyi, valamint a környező települések lakosságát szolgálták tevékenységeikkel. BKML. IX.211.1 számon, Kecskeméten a levéltári iratok között találhatók 1908 és 1949 közötti időszakban hiányos, néhol felhasználható adatok. Rendszeresen összejöveteleket tartottak.: közgyűlés, rendezvények stb. 1920-as években a tisztikar a következőkből állt: elnök: Kozma József, alelnök: Törőcsik József, pénztáros: Jávorka Mihály. Elöljárók: Nagy József, Szóráth János, Magyar Antal, Mesznéder Gyula, Molnár Sándor, Vincze László, Mezei Gábor, Bálint László, Varga László, Kállai Lajos, Karácsonyi István... Pártoló tagok felvételét engedélyezték.

Felmerül egy impozáns ipartestületi székház építése beépített színpaddal, moziteremmel... Közben jövedelmező kuglipálya és ivó készül. Rendezvények bevételeivel és téglajegyek kibocsátásával tervezték a költségek előállítását.

1924-es közgyűlésen megköszönik a magánadományokat, mintegy hárommillió koronát. Ezen adományokból a telekvásárlást megkezdték a Széchenyi utcában, hozzákezdtek az építkezéshez. A Székház színpaddal, kuglipályával, söntéssel rendelkezett.

Tanonckiállításon a végzett fiatalok vizsgaremekei voltak láthatók.

Ipartestületi Szék felállítása, keresetadó igazoláshoz bizottságot hoztak létre:
asztalos: Mezei Kálmán, Bajnok Sándor
borbély: Szegedi Károly, Marton István
bognár: Nagy Kálmány, Beke József
cipész: Nagy Imre, Somogyi István
bádogos: Magyar Antal, Szabó László
szabó: Kerekes Gáspár, Pataki Sándor
szíjgyártó: Mezei lászló, Magyar István

kádár:Elschek Rezső, Szabó György
kőműves: Molnár Sándor, Csepela Imre
mészáros: Ritter Ernő, Lipka István
sörraktáros: Vincze István, Faragó János stb.
Tanoncok jutalmazása .... ünnepség szervezése 1927 a székház avatására.
1927: Ipartestületi székház avatása, díszközgyűlés.
Szentelés: Tóth József r.kat. lelkész Áldás: Veress István ref. lelkész
IMA – énekelte az „Izsáki Dalegylet" Szombathy László polgári iskolai igazgató, karnagy vezetésével.
Megnyitó: Kozma József az Ipartestület elnöke.
Kultúrház története, célja: előadó Izsák János úr.
Reményhez c. Csokonai dal előadása: Izsáki Dalegylet.
Díszvendégek: Dr. Váry Albert országgyűlési képviselő, koronaügyész úr
Agorasztó Tivadar úr Pest vármegye alispánja
Dr. Boczánazy Lukács népművelődési titkár úr
Hercsúth Kálmán királyi tanfelügyelő úr
Dr. Gyenes István szolgabíró úr
Jelen vannak a szomszéd községek és ipartestületek képviselői.
Elnöklő Kozma József átadja a szót méltóságos Dr. Váry Albert úrnak, ki a kormányt, valamint Dr. Preszly Elemér főispán urat képviseli.
„Ez a mi leghatalmasabb fegyverünk, hogy megmutassuk és bebizonyítsuk a művelt világ előtt, hogy a műveltség magas fokán állunk. A vidéken épülő kultúrházak – mint Izsákon is – bizonyítják a vidék nem marad el a várostól a művelődés terén, hiszen ezeréves szép hazánk területének visszaszerzése úgyszólván csaknem ettől függ ..."
Dr. Váry Antal országgyűlési képviselő úr ünnepi beszédét szűnni nem akaró taps és ováció követte.
Adományozók ismertetése: Izsák község, téglajegyek bevétele, és magánszemélyek. Összesen: 6 000 korona.
A 200 terítékes ebéden köszöntőt – tósztot – mondtak a kormányfőre: Agorasztó Tivadar alispán úr, gr. Bethlen István miniszterelnökre Dr. Váry Antal országgyűlési képviselő úr.
Más alkalommal döntöttek a kézműves kamarai tagságról.
Az 1929. évi farsang szervező elnöke: Kiss Gergely asztalos.
A II. világháború idején itt fogvatartottak neves személyiségeket az előző éra tagjait: Hóman Bálint, Bethlen István. Páhin a közelben működött a Szovjet Kémelhárítási Központ (GPU).
1946. februári közgyűlésen számba veszik a háború utáni személyi és tárgyi veszteségeket, majd tisztújítás.
1949. KIOSZ vagyis a létrehozott Kisiparosok Országos szövetségébe történő csatlakozás kerül napirendre. Közgyűlésen egyöntetűen lemond az előző vezetés, az új vezetőségválasztás megtörténik... Államosítás, Szövetkezetek.
A Kommunista Ifjúsági Szövetség háza, jelenleg cipőüzem. Állaga rossz.

Haladás lóerővel

A két főág között a múltszázad végén épült meg az összekötő szárny Kecskemét-Fülöpszállás között. Sok tanyás terület kapcsolódott be így a közlekedésbe, megállóhelyek: Kecskemét-alsó, Helvécia, Ballószög, Korhánköz, Galambháza, Köncsög, Ágasegyháza, Agárdi telep, Izsák Uzovics telep, Fülöszállás. Ezt az útvonalat a mai villanymotorok jó fél óra alatt teszik meg. Az első szerelvény 1895. október 27-én ment végig a pályán, nagy ünnepségeket rendeztek Izsákon a fogadására. A fogadóbizottság: Gyenes Benő jegyző, Kovács János református lelkész és az első állomásfőnök Galgóczy Ágoston.

Galgóczy Ágoston Beregszászból került ide, nagy műveltségű, négy nyelvet beszélő ember volt. Gyermekeit taníttatta. Pál Béláné G. Vilma, a közismert Picus néni generációkat tanított itt. Pál Tamás tanár és a későbbi leszármazottak itt maradtak, Izsákon honosodtak meg. Pál Tamás az első állomásfőnök unokája a centenárium alkalmából az Izsáki Hírek újságban nyilatkozott, amely 1995 októberében jelent meg.

„1890-ben befejeződött a galíciai stratégiai vasútvonalak kiépítése, lehetővé vált Baross Gábor miniszter nagy tervének megvalósulása, a fővonalakat összekapcsoló szárnyvonalak kiépítése. Kedvezett ennek a Kecskemét környékén önállósodott települések intenzív növény és gyümölcstermelése: Ágasegyháza, Helvécia... A közúti forgalomban akkor nem voltak még robbanómotoros járművek, nagy mennyiségű áru szállítására volt alkalmas ez a vasútvonal kiépítése. A próbajáratkor bejöttek tanyáról, falvakról az emberek előző este, szűrben, subában várakoztak az állomáson a vonatindulásra. Vasbikának nevezték el a mozdonyt. Ezen a vonalon több személyzet nélküli megállóhely volt. Galgóczy Ágoston kézihajtánnyal járta végig a vonalat, többször elvitte magával gyermekeit..."

Utódai a vasúti szolgálatban: id. Tetézi Lajos, Szentirmay Gyula, Petrényi Ferenc, Rontó Imre, Gyarmati Lajos, Halasi Miklós, Frankó Lajos.

Izsák volt az utolsó postája több kisebb településnek, így a vonaton érkező rokonokat, vendégeket lovaskocsival vitték el 10-12 km távolságra.

Nagy szállítmányozást bonyolított ez a vonal: Sárfehér szőlő szállítása Németországba a 30-as években, gabonaszállítmányok, katonaság, lőszerek...

A centenárium tiszteletére emlékbizottságot hoztak létre. A nosztalgiavonat 1995. okt. 27-én 10 órakor érkezett Izsákra. Emléktábla elhelyezés, ünnepség, köszöntő, koccintás tette méltóvá a megemlékezést.

Modern közlekedési eszközök használatosak ma.

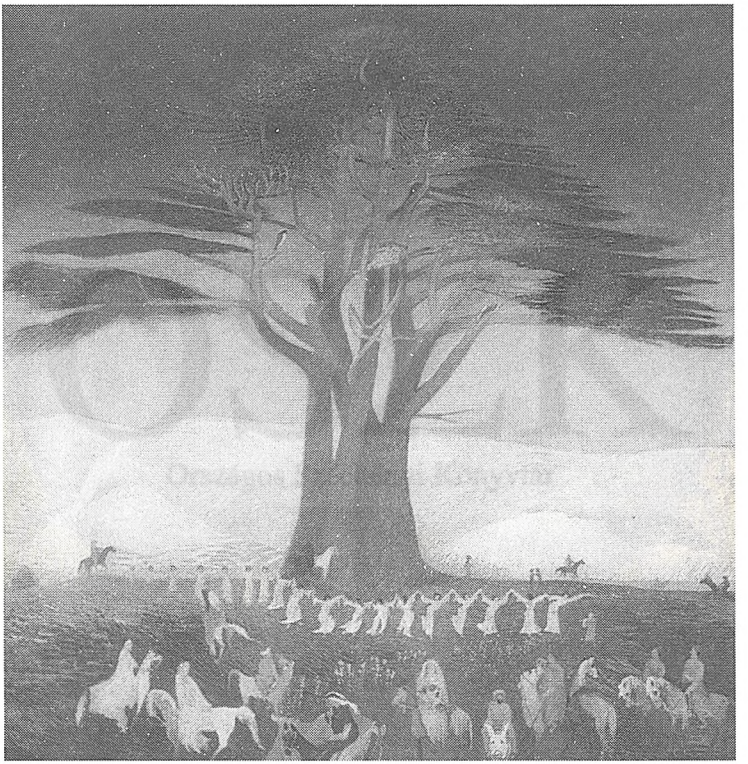

Csontváry Kosztka Tivadar: Zarándoklás a cédrusokhoz 1908

Mesznéderné Csőke Erzsébet

Lingerné Borda Terézia

Erzsébet királynő díszmagyarban

Gyólay Viktória Pompadour- ként

Galló Júlia

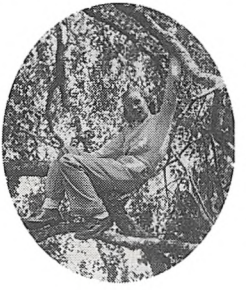

Czibere Lujsza

Juhász Margit

Reviczky István birtokos

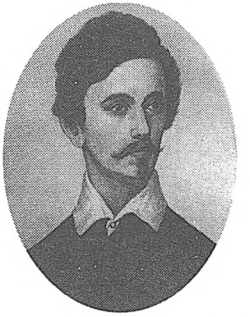

Petőfi Sándor költő

Böszörményi Mihály pedagógus

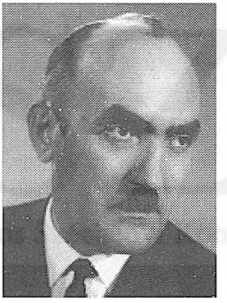

Kovács Gyula helytörténész

Szily Kálmán tudós

Mesznéder Gyula kádár

Mezei Pál ügyvéd

Papp Kálmán-
Klein Emília
P. Margit 1890

Mezei János-
Magyar Teréz
1915

Szegedi Sándorné
fiaival
Károly és Sándor
1916

Jávorka Mihály
Damásdi Teréz

Cséplő Béla-
Hajdú Eszter,
leányuk Teréz

Takács István-
Balogh Franciska
gyermekeikkel 1920

OSZK

Ficsor Ferenc és Puskás Rozália 1909
Elöl:Imre, Mária, Sándor, Erzsébet, Rozália
Hátul: Béla, Amália, Julianna, Ágnes

Szüret Németh Ignác házánál 1925
Balról: Kántor iskola

Három generáció 1970
Ülő sor balról: Gyallainé Konfár Erzsébet, id. Gyallai Imréné, Gyallai Imre
Hátul: Gyallai Eszter, Gyallai Isván, Gyallai Erzsébet

Mesznéder László kádár és Ficsor Mária esküvője Izsák 1926
Ülő sor: Gyenes Julianna, Ficsor Erzsébet, Mezősi Etel, Farkas Magdolna
Álló sor: Vikor László, Papp Ferenc, Varga László, Dalmady Benő, Birkás Menyhért, Ficsor Jenő

Báli nyitópárok 1946
Balról-lányok : Kiss Eszter, Kollár Teréz, Somogyi Irma, Jávorka Ida, Molnár Mártika, Hajdú Eszter, Radva Éva, Mezei Etelka, Kollár Eszter
fiúk: Kállai Sándor, Csizmadia Bálint, Kállai Lajos, Román László, Kovács Béla, Szabó Kálmán, Máté Ernő, Nagy Gyula

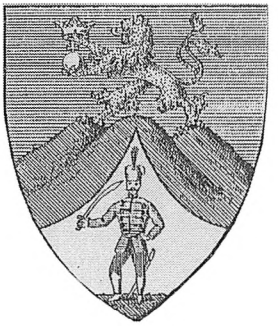

Pest megye címere

Reviczky család

Szily család

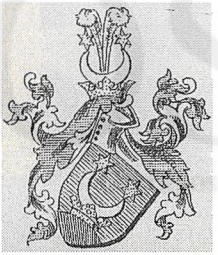

Benyovszky család

Both család

Szentiványi család

Kállay család

Toborzó 1800

Rideg állattartás a pusztán 1912
(Madarassy László)

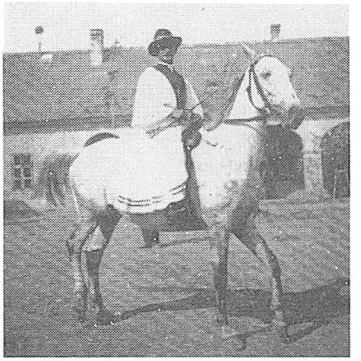

Csőszlegény almás-deres lovon 1936

Kostka Kápolna - ma ravatalozó

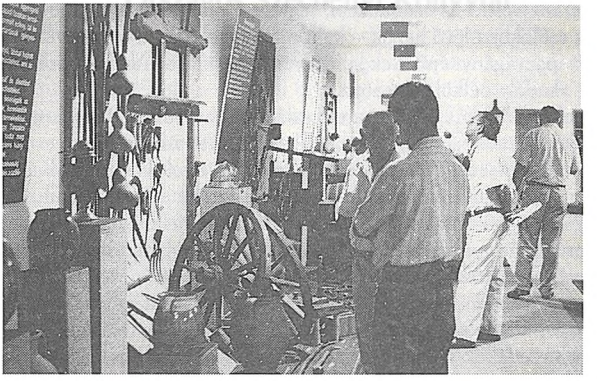

Helytörténeti és Pálinka Múzeum részlet

IZSÁKI ARCKÉPCSARNOK

Családok

Barthalos család

Barthalos Kálmán gyógyszerész, szőlőtelepítő birtokos, helyi képviselő Izsákra került gyógyszerészként 1887-ben. Farkas Ignác patikáját vette meg, ez a család Kecskemétre költözött.

B.-né Kovács Mária „K. János református tiszteletes úr lánya, aki elhunyt az 1918-as spanyolnátha idején. Kovács Aladár MÁV főtanácsos tartozott még a családhoz, aki a főutcán levő házát tüdőgondozó céljából a köznek adományozta, ma ebben működik a Szily Kálmán Könyvtár.

A Barthalos család felismerte a kor követelményeit, egyre több homokterületet vásárolt, és szőlőt, gyümölcsöt telepített. A jövedelmét újból visszaforgatta a gazdaságba. Szép polgárházat építettek a központban, melynek Kozma József építőmester volt a kivitelezője. A századforduló minden igényét kielégítő házban, süllyesztett fürdőkád, lépcső, rézfogantyú, ólombetétes ablak került kialakításra. A nappaliban ma is látható a mahagóni faburkolat, gipszmintás mennyezet. Itt alakították ki a patikát. Az udvarban, a színben tárolták a kényelmüket szolgáló hintókat. A fekete, üvegezett batár sokáig emlékezetes közlekedő eszköz volt. Kis szódaüzem, jégverem működött egy időben náluk. A Majtalán szőlőkben lévő házuk – kulipintyó – sok baráti összejövetel színhelye lett. Saját iparvágányt építettek ki, melyen a szállítások Németországba irányuló export akadály nélkül folyhatott.

Nem volt gyermekük, a Gasparec család fiát sajátjuknak tekintették, taníttatták, nevükre íratták. G.-né Barthalos Ilona vezette a háztartást.

A kommün idején az akasztásra jelöltek között volt Barthalos Kálmán, melyet a románok bejövetele hiúsított meg. A gazdálkodás, a család dolgai és a közügyek lekötötték minden idejét, bérletbe kiadta felesége halála után a patikát Bodor Ferenc gyógyszerésznek, majd 1922-ben eladta. Később Balogh patikaként vált ismertté.

Barthalos Kálmán nagyon magas kort ért meg, haláláig a saját házában lakott. Magas, szikár alakjára mai napig emlékeznek. A református temetőben impozáns síremlékük feliratán olvasható a Kovács, Barthalos, Gasparec családtagok neve.

A házukban alakították ki a hangulatos Vino éttermet, melynek termeiben, pincéjében gyakorta rendeznek családi, baráti összejöveteleket. A jó konyha a

vendég igényeit maradéktalanul kielégíti. A betérőket a szép ház hagyományait megőrző hangulat fogadja.

Benyovszki család

A Benyovszkiak a Reviczky birtokon kertészek voltak a családi emlékezet szerint. Itt éltek János, Mihály, Pál. Nagyon dolgos, szorgalmas, családszerető emberek.

Tagjai rokonságba kerültek: Csenki, Mezei, Szanyi, Nagy, Gellért stb. családokkal.

Érdekes lenne a családfakutatást folytatni, a szájhagyomány és a történelmi valóság összefüggéseit megállapítani. B. Emánuel és Zsigmond Solton, Dunaföldváron élt 1850 körül.

A „Vivát, Benyovszky" című televíziós film B. Mór (1732-1780) viharos életét dolgozta fel. B. Mór a felvidéken Verbón született, apja B. Sámuel a császári hadsereg ezredese.

Az édesapa halála után B. Mórt sógorai csellel kiűzik a családi örökségből. Mária-Terézia császárnő védelmét, majd a francia udvar támogatását kapja meg. Madagaszkáron királlyá választják. Önéletírását lefordították különböző nyelvekre. Életrajzi adatait dolgozták fel a történelem hitelességébe ágyazva televíziós filmben. Fiú utódja nem maradt a történészek szerint. A magyarok viharos történetének kalandos hőse volt Benyovszky Mór.

Egyes emlékezők szerint Siklóson a várkriptában található Benyovszky szarkofág.

Bényi család

Régi família Izsákon. Szerteágazó rokoni kapcsolatokkal.

Bényi Imre (1896-1984) a baloldal híve, egykori vörös katona. A nagymama: Hallenberg Mária németül, svábosan beszélt. Szülei B. István, Szabó Rozália, 12 gyermekből 7 érte meg a felnőttkort. Megélhetésüket a halászat és a napszámos munka biztosította. A Bényi család ladikja került be a Helytörténeti Múzeumba. Testvérei közül Budapesten cselédeskedett az egyik lány egy zsidó családnál. A két világháború hősi halottja a családból két személy. Barátok: Karácsonyi István szabó, Csikos János földműves. Bényi Imre az első világháborúban a Szovjetunióban töltött 5 évet, Novoszibirszkben. Hazaérkezésekor tagja lett a Kommunista Pártnak. Kis földjüket, szőlőjüket államosították. Földosztáskor nem kaptak földet. Termelőszövetkezet alapítója. Csereingatlant nem fogadták el. Felesége, Horváth Julianna, aki H. József és Szalai Terézia gyermeke. A mama jó varrónő volt, sokaknak készítette a stafirungot. Gyallai Terkánál tanult. Családi házuk később Rózsa Ignácz- féle ház. A Horváth család 7 gyermeket nevelt, gyakran jártak a gyerekek apjukkal vidékre, részes aratást vállaltak, így biztosították a kenyeret a nagycsalád számára. A

Országos Széchényi Könyvtár

tüdőbaj elvitt 17 évesen egy testvért. Házasság során Benyovszki Mihály, Rózsa Sándor, Halász Amália, Magyar József személyével bővült a família.

Bényi Imre és családja sok munka és napszámbajárás során szép kis otthont teremtett, a piac mögötti belterületen. Nevelt lányukat szépen gondozták. Gyakran jártak szüretkor a Koczka és Barthalos birtokra. Gyalogosan kellett kimenni, és hajnalban kezdeni a munkát. Szőlőcsomagoláskor akkori napszámosbér 80 fillér. Saját kis földet, szőlőt vettek közösen.

A régi baloldaliak nem így akarták és nem ezt a szocializmust. A termelőszövetkezetbe maguk is kénytelenségből léptek be, Szajor- dűlőben levő kis szőlőjüket államosították, helyette értéktelent ajánlottak fel... Bényi Imre tagja volt a legeltetési biztosságnak, a községházán rendőrbíró, öregségére tsz-járadékot kapott. Egyszer kormánykitüntetést kapott, mint egykori veterán.

A mai, 90-es évek változásait előre tudta... drágaság, felfordulás...

Borbély család

A több ágon élő család közül Borbély Pálné emlékező adatai kerültek felhasználásra.

Borbély Pálné szülei: Takács István és Balogh Franciska. Dolgos, iparkodó család.

A „Fodor telep" Izsák keleti csücskében feküdt, Orgovánnyal, Ágasegyházával volt határos, kb. 200 kh. területen. A Fodor ősöktől örökölték (1920 táján): Balla Kálmán, Balla Piroska, Erdős Tibor (édesanyja Balla Ilona) öreglegény. Nyáron itt gazdálkodtak, illetve irányították a szőlőművelést.

Három major volt:

- „Piroska telep" (Erdős kastély, ágasegyházi határ felé)
- „Fodor telep"a legnagyobb, itt lakott a gazdatiszt, szőlőtelep kezelő: Csabai Sándor az 1920-as években, később: Kovács Ferenc, majd Lizák László (ők az 1930-as években)
- „Külső major" az orgoványi határ mellett (100 m-re), itt lakott a cselédség, a sofőr: Galamb Ferenc, gulyások stb.

A 200 kh-ból 160 hold volt szőlő, ezek már fajtiszta, nemesített szőlők voltak, jól kezelt, támrendszerrel felszerelve (akácfakarók). A környék szegényei ide jártak napszámba, és jó pénzkereseti lehetőség volt nekik. Meg voltak elégedve a fizetéssel. Jószívű urak voltak, szerették a napszámosok a gazdákat. Senkit nem csaptak be. A gyerekes napszámosokat is elfogadták, oda hordták a gyerekeiket a fiatalasszonyok, és ott lehettek velük, segítették így őket. Alig várták, hogy hívják őket napszámba, ha kijöttek a napszámosok közé, örvendezve fogadták a munkások, soha nem kötekedtek, nem nézték le a szegény népet. Gyakran beszélgettek munkásaikkal.

Télen Bécsben és Budapesten tartózkodtak. Az 1940-es években, a zsidóüldözés idején eljöttek ide a Fodor-telepre, éjjel rájuk törtek, és elhurcolták

őket. Azóta senki nem tud róluk, nem jött róluk hír. Tönkre ment a birtok, majd államosítás, tsz-be tagolás következett...

Chovanech család

Chovanech Ferenc a Felvidéken, Rozsnyón született. Édesanyja meghalt szüléskor, édesapja fájdalmában beadta gyermekét menhelyre. A menhelyi gondoskodás és a trianoni határváltozások következtében a kisgyermek az Alföldre került. Csengődön, egy nagy gazdaságban cselédként dolgozott. Itt volt a közelben egy szép kis birtoka a híres Dankó Pista nótaszerző és kedves feleségének, Ilonkának. Szerették volna a dolgos, szimpatikus fiút a saját gazdaságukba áthívni, de a családok közötti kapcsolat ezt nem tette lehetővé. C. Ferenc, Izsákra került cselédként. A háború alatt sokat segített egy egyedülálló 3 gyermekes asszonynak, akivel egybekeltek. Zsófia asszony házában és kis gazdaságában kezdték közös életüket, velük lakott az asszony világtalan testvére. A sógornő, Juliska télen a Vakok Intézetében volt, megtanult vakírással írni, olvasni. Itthonlétekor felügyelt a gyerekekre, a házra.

Közös két szép gyermekük született. Sokat dolgoztak, gyarapodtak, jól éltek. Egyszer híre jött, jönnek látogatóba a régen elvesztett testvérek. Nagy sürgés-forgás, takarítás, bútorok átrendezése következett, mindenki a környéken a család mellé állt, segített. Nagy érdeklődéssel várták az úri vendégeket. A testvériség hosszú időn át kereste Ferenc nyomát, még a határok sem állták útjukat és így jött létre a kapcsolat, melyet a leszármazottak mai napig ápolnak. C. Ferenc munkában eltöltött, fáradságos életében sok változást hozott házassága és gyermekei, megismerte az önálló gazdálkodás ízét. A termelőszövetkezetek szervezésekor beléptették a családot a közös gazdaságba. Az eredetileg tanult, polgári származású családjában ügyvéd, bányatiszt egyaránt volt. Idős korában többször találkozott testvéreivel. Saját és nevelt gyermekei, unokái tiszteletben tartották mindig. Jóravaló, kedves humorú, barátságos természete miatt a szomszédok, rokonok egyaránt szerették.

Csemniczky család

Izsákon birtokos családok 1754 óta. Katolikusok. Csemniczky Mátyás neve található meg elsőként a birtokosok: Reviczky, Uzovics, Zlinszky, Süttő család mellett.

Mátyási József keresztelésekor, 1765-ben Cs. Mátyás keresztapaként, majd később 1807-ben házasságkötéskor Cs. György szolgabíró bejegyzés található.

1848 szeptemberében mint önkéntes nemzetőrök, a névsorban 3 Csemniczky név található, Gábor, Sándor, Lajos. Csemniczky Gábor elhunyt Bécs mellett, 1848. okt. 30-án.

Csemniczky család háza a római katolikus templom mellett volt, még a századforduló után is itt éltek. Temetkezési helyük az alsó temetőben, a mai halot-

tasházhoz közeli sírhelyen feltételezhető. Cs. Lajos leszármazottai itt maradtak a közelben, egyikük gyógyszerész volt, utódaik Lajosmizsén és Kecskeméten élnek.

Csemniczky Gy. szerint az 1848 júniusi választásokon Petőfi Sándor nagy eséllyel indulhatott volna Izsákon. Petőfi a kiskunok földjén Szabadszállást választotta, ahol megbuktatták.

Czirkos család

Népes famíliát alkotnak. Egyikük Csirkos József és felesége Szegedi Erzsébet. Itt laktak a mai Széchenyi utcában, a templomkert mellett. A saroktól a második ház volt a lakóházuk, utána szárazmalom, egészen a Takaró-féle házig. Nádtetős, lóhajtású volt a szárazmalom, az őrlőkövei sokáig megvoltak. A felesleges lisztet Pestre szállították. Kellemes beszélgetések, találkozások zajlottak a régi idők malmaiban. Sajnos hírmondóban sem maradtak. A feleség jó gazdasszony volt, takarékosan éltek. Idős korában, karszékben ülve bibliát olvasott. Minden nap járt templomba, a gyerekeket kikérdezte. Akkoriban kezdtek piskótákat készíteni lekvárral. Iparosné asszony szomszédjával recepteket cseréltek. Egymást tiszteletben tartották, szerették. Gyermekeiket tisztességben felnevelték, kiházasították. Csirkos József 1915-ben lórúgásba halt bele a malomnál.

Csirkos Erzsébet férje Hörcsög Bálint fiatalon meghalt, Köncsögön egy rokon lakodalmában kenyérszelés közben összeesett. Az árván maradt kis család Bali János személyében 1917-ben új családfőt kapott. B. János fiatalon a Fodor-telepen dolgozott, csinálták a „kóser" borokat a nagy gazdaságban.

A Bali család Kocsérről jött az olcsó földvásárlás hírére, hoztak egy saroglya gyereket. A Szajor dűlőben laktak, először nádkunyhót csináltak, majd kis vertfalu házat építettek. Libákat tartottak, eladták, földet vettek, haladtak. A jelenlegi kisbolt mellett volt a Bali-tanya. A mama gyakran bement az esti kaláccsal az anyjához, ugyanígy gyalog járt a reggeli misékre Kecskemétre. A gyermekek házasságkötésével az Egyedi, Linger, Polyák családokkal kerültek rokonságba. Izsákon részt vettek a társasági és közösségi életben.

Csizmadia család

A szervező, vezető réteg tagja, nagy tudásuk, szorgalmuk alapján.

Csizmadia János jegyző Izsákon az 1848/49-es forradalom idején, felesége Szatmári Judit, aki Kecskemétről került Izsákra. A jegyzőasszony levele megtalálható a levéltárban, mely arról tudósít, a helybeli asszonyok által készített tépéseket a sebesültek számára beküldték a gyűjtőhelyre.

Csizmadia Zsuzsanna Mezei János felesége, akiknek ágán vezethető le Mezei Mária színművésznő családja. Sírjaik egy részben a református temetőben

találhatók. A művésznő látogatásai idején nagyszülei Mezei Péter és Zólyomi Judit sírja elenyészett, így az előbbiek sírja sincs meg.

A mai családtagok mezőgazdaságból élnek, folytatják őseik munkáját, bár korszerűbb módon, de sok küzdelemmel. Más részük elszármazott Izsákról.

Damásdi család

A családtagok szerint Ipolydamásdról származnak és a nagy betelepítések idején érkeztek 1700 körül. Kizárólagosan mind a mai napig reformátusok.A családból a „100 izsáki önkéntes" sorában Ferenc és Imre található. Aztán terebélyesedett a család. Így egyértelműen minden ágát nem is lehet kibogozni. Ragadványnevet is kaptak a településen „pipás", illetve „bableves" Damásdi. Az biztosan jellemző többségükre: dolgoztak keményen, kitartóan, családi és közösségi hírnevet szereztek maguknak. Damásdi János gazdag ember nevéhez legenda fűződik: temérdek vagyonát talált kinccsel alapozta meg.

A század elején a család egyik ága elszegényedett. Híresek voltak mivel, magukat sem kímélve dolgoztak éjt nappallá téve. Amikor messze földeken dolgoztak, ott kint főzték meg ebédjüket. Cérnára kötött avas szalonnadarabot lógattak bele a tarhonyalevesbe, azzal zsírozták az ételt. Sovány koszton dolgoztak, a feleség vagy gyerek kis batyuban hozta az ebédet.

A polgárosodó településen az 1920-as, 30-as években kezdték gyermekeiket taníttatni, ez jött divatba és nem akartak ebből kimaradni. Több bírót is adott a család a településnek. Közülük többen meghurcoltatásnak voltak kitéve.

Egyik család fiát azonnal elvitték állítólagos német érzelmei miatt. A család szerint a németül jól beszélő fiú csak tolmács volt a világháború idején. Az édesapa a kitelepítést Hortobágyon az Állami Gazdaság kemény munka besorolásában töltötte. Keményen állta a megpróbáltatásokat. Minden hajnalban azonnal felkelt az első riasztásra, az egész napi kemény munka és szerény koszt ellenére orvosi vizsga alá vetették Budapesten. A sok megerőltető korábbi paraszti munka tette szervezetét erőssé. Bízott Istenben, reménykedett, viszontláthatja övéit. 1956-ban szabadult. Az elhurcolt fiú emlékét a családi sírkő őrzi.

Mára főleg a 40-60 éves korosztály értelmiségi pályán mozog: közgazdász, jogi és a vállalkozói rétegben tevékenykedik.

Dediczki család

A család a Reviczkyek idején érkezett Izsákra valószínűleg a felvidékről.

Dediczki Miklós 1818-ban bíró, *D. Imre* 1848-ban esküdtként szerepel az iratokban. Szorgalmas, dolgos, vallásos emberek, minden generációjuk tisztességesen helytállt a családi, közösségi életben. Gyermekeiket vallásosságra nevelték, megtanították dolgozni. *Dediczki Sándor* feleségével, Molnár Erzsébettel 7 gyermeket nevelt fel. Leányaik Juhász, Mózes, Vikor, Rózsa családokba kerültek házassággal. Egyik fiuk: D. Imre Deák Terézzel 4 gyermeket nevelt

fel, az első világháború alatti hosszú szolgálat után született Erzsébet, Mikus, Papp és Jávorka családba kerültek. Leszármazottaik mezőgazdaságban és vállalkozásban dolgoznak. Másik fiuk D. Sándor Takács Eszterrel házasodott, D. László Duráncsik Veronnal. Az unokák vitték a jó ennivalót a nagymamának, aki szívesebben fogadta a húst és a kolbászt:- Majd elszopogatom mondta, mert a krumplit nehéz elrágni, azt ne hozzák.

Dediczki Sándor idején egy távolba szakadt rokontól örökség mutatkozott, a sok utánajárás és bizonytalan kimenetel miatt lemondtak róla. Beérték saját munkájuk eredményével. Osztozkodáskor kezdődött elölről a földszerzés, gyarapítás, munka...

Zsila Juhász család a Deutsch dülő végénél a tanyán, szép gazdaságot hozott létre. D. Teréz, a feleség 136 kg-os, nehezen mozgó, szorgalmas, dolgos asszony volt. Belo Molnár Sándor szintén a rokonsághoz tartozott, a Birkás keresztnél levő 104 holdas birtoka és tanyája bérlőnek volt kiadva, utána 2 fia örökölt 1920 körül. A másik neves rokon Soltvadkerten élt, a Faragó fiúk itt Izsákon cipészkedtek és szép boltot nyitottak a 30-as évek elején.

Gólyás Dediczki József és Petrányi Mária bent laktak a patika mögött. Szép gazdaságukon gazdálkodtak kint a tanyán. Gólyafészek után kapták nevüket.

D. István bajusztalan emberként maradt az emlékezetben, jól gazdálkodott, nőtlen volt.

D. Lajos napszámosként dolgozott, amikor egyik tanyán eltűnt egy pénzhamisító hírében álló ember. Évek múltán koronatanúként hallgatták ki, 1909-ben. D. Mihály az Izsákon élő família hetedik generációja.

Fejszés család

Szép, terebélyes a család különböző ágazata. A szájhagyomány szerint egyik Fejszés ős kísérletezte ki a vadasokban lévő tanyájánál a „Sárfehér" szőlőfajtát.

Fejszés István bevonult 1848-ban nemzetőrnek a névsor tanúsága szerint.

Fejszés Gábor (felesége Papp Zsófia) több vállalkozó gazdával együtt (György János, Cséplő Pál, Csősz Bertalan) a szomszéd településen felszámolásra került Eszes-majort (Eszes Imre hódmezővásárhelyi lakostól) megvette. Az egyezség szerint megtartották a korábban itt dolgozó embereket egy évig, biztosították így a megélhetésüket (gazdatiszt, belső gazdasági munkások). Épületeket arányosan felosztották maguk között. A gyéren termő mintegy 40 holdnyi szőlőt kiforgatták, és a bőtermő sárfehér fajtát honosították meg. Nagyon szép gazdaságok jöttek létre az Eszes-majorban.

Három gyermeket neveltek fel. Egyetlen fiát a polgári iskola után szerette volna taníttatni, ezért járatta latint tanulni a polgári iskola igazgatójához, a német nyelvet egy másik tanárra bízták. A fiú a meleg családi fészket és barátait nem hagyta el, nem ment el tanulni.

Fejszés István belekóstolt a gazdacsaládok szép, önálló életébe, voltak a környéken szép kis lánypajtások is, nem hiányzott a sok szellemi fáradozás. Izsá-

kon nem sokan mentek továbbtanulni, a lányoknak a polgári iskola jó alapot adott a jó parti megtalálásához. A fiúk számára biztos elszakadást jelentett a tanulás a családi környezettől. A csalódott édesapa a legnehezebb fizikai munkával terhelte meg kamaszfiát, aki nagyon jól helytállt abban is. Házasságából 3 gyermek származott, és sok dédunoka.

A II. világháború után a beszolgáltatási kötelezettségek és indokolatlan üldözések miatt F. Gábor 1952-ben öngyilkosságba menekült.

Más Fejszés családhoz tartozónak látszik Fejszés Ferenc (felesége Mezei Mária) és leszármazottai: négy fiúgyermekük sok ismert, régi családdal kötött házasságot. Ezek a most derékhadnak mondott családtagok, mind jobbnál-jobb szakmai tevékenységet folytatnak, és leszármazottaik, gyermekeik révén az izsákiak létszámát és hírnevét növelik.

Gyallai család

Izsákon a jobbágyság idején minden család saját művelésében volt a föld. A kötelező robotot, egyházi kötelezettséget a megállapodás – contraktus tartalmazta. Az 1848-as forradalom nemzetőrei között *Gy. András* található, vagyis a század közepére több ágon éltek már.

Gyallai János (1813-1896) gazdálkodó, felesége Czirkos Julianna, itt lakott a mai Széchenyi utcában, melyben később unokája, Gy. Imre és családjaik, vagyis az ükunokák laknak a régi portán. A családi emlékezet és a biblia sok mindent megőrzött az utódok számára. 1851-ben redemptio szerint kapták meg a családok a birtokot. A tanya kint volt a kisizsáki útban, melyhez 80-100 hold föld jutott. A családok örökléskor osztozkodtak. A nagy szőlőtelepítések és a szerencse néhány családtagot jobb körülményekhez segített. Az 1950-es évek felszorzásainak eredményeként többen kulákok lettek és ennek megfelelően sújtotta a családot a beszolgáltatás, a nagy adó és a politikai meghurcoltatás, bebörtönzés.

Gyallai Imre vízvezetékszerelőként dolgozott nyugdíjazásáig Budapesten, Kecskeméten. Felnőttként szerezte meg az érettségit, szép könyvtárat gyűjtött össze. Utazásai, olvasmányai és érdekes beszélgetései teszik emlékét feledhetetlenné. *Gyallai Gábor* gazdálkodó, helyben maradt a legnagyobb viharokban is, példát állított az utódok elé kitartásból, földszeretetből.

Gyallai János szép gazdaságot hozott létre, környezetében mintaként állott, 3 leánya nevelésével, iskoláztatásával szintén példát mutatott. Politikai üldöztetésbe volt része az 50-es években. Leszármazottaik elmentek Izsákról.

A család feltételezett eredete a felvidéken Ógyalla környékére tehető, innen Komárom vidékéről kerültek Mátyási János nagytiszteletű úrral egyidőben Izsákra. Ógyalla nevét a csillagvizsgáló teszi ismertté. Az anyakönyvek és családi feljegyzések bizonyítják ittlétüket.

Agárdi család

Az előző századfordulón Agárdi Jenő főjegyző volt Izsákon. Több generáción keresztül éltek itt, édesapja postamesterként dolgozott. Szép szőlőbirtokot létesítettek, a tanyájuk közelében levő vasúti megálló őrzi nevüket. Szőlőmunkásokat telepítettek Izsákra a nagyobb területek művelésre. A belterület korszerűsítése fűződik munkásságához. Agárdi Jenő felesége, Predics Jolán, a társasági élet lelke, zongorajátékkal szórakoztatta barátait. Többször megjelent Izsákon az elegáns filmszínész, Perényi László, a család rokona. Agárdi Jenő korai halála után veje, Posch Lipót követte a hivatali székben. Posch úr keményen beszélt a napszámosokkal, a kommün idején leváltották állásából. A régi postaépületnél laktak, Agárdiné és Jolánka lányuk vezette a hivatalt. A család többi tagja iskoláinak megfelelő tisztséget vállalt a fővárosban. Síremlékük felirata szerint Balassa előnevük volt, egykor armális nemesek lehettek, birtok nélkül kaptak címet.

Keserű család

Régi család, a rokoni szálakkal Kecskeméthez és Kunszentmiklóshoz is kapcsolódnak. Keserű József és felesége Zana Erzsébet szép házat építettek. A feleség korai halála után Páhiról jött a második feleség, aki hozott két gyermeket. Közös gyermekeik születtek. Petike gyermekkorában meghalt. A család az 1950-es években nehezen tudta magát fenntartani, majd sikerült a közeli Uzovics-telepen a Laktanyában elhelyezkedni. A családfő korai, hirtelen halálakor kisgyermekük karonülő és felesége betegeskedett már, hamarosan meghalt. Akkoriban a házaknál ravatalozták még fel a halottakat, és onnan temették. Nagy számú ember jött el a végtisztességet megadni az elhunytnak és kifejezni együttérzésüket a családnak. A gyermek nevelését a Kiss család vállalta, a nagyszülők Páhin éltek.

A Zana család Kecskemétről került Izsákra, akik a Csikai és Csapó családból rokonok. A betyárvilág idején elhajtották a lovakat, a Talfájában lakó család reggelre visszaszerezte. Ismerték a dörgést.

Itt éltek Izsákon a Borka család, feleség Zana Mária. Nagyon iparkodó, dolgos emberek voltak. Szépen öltöztették nagylányukat, aki egy rátarti gazdacsalád fia elfordulására öngyilkos lett. Nagy bánatot vittek egész életükben, dolgoztak szakadásig. Az a hír járta akkoriban, a legtöbb betétjük van a Bankban. Másik családot alkotott a Keserű Péter famíliája.

Házasságkötésekkel: Petrányi, Katzenbach, Rácz családokon át a Fejszés és Falusi családokhoz jutni. Leszármazottak továbbtanultak.

A családból miniszter is kikerült, magas iskoláival.

Madarassy család

Mezőmadarasi Madarassy család Gömör megyéből ered Kempelen Béla családkutató eredményei szerint. Nőágon a Reviczkyekkel rokonok.

Madarassy László Izsákon bíró a Dunai árvíz idején 1838-ban, majd a Pest -Pilis- Solt vármegye Solti járásának főszolgabírája, 1848-ban másod-alispán. Fia *M. László* (1840-1895) a Kecskeméti Lapok alapító főszerkesztője 1868-ban. Jogász, utazó, Kispest jegyzője.

Dr.M. László (1880-1942) néprajzkutató, előzőnek fia. Írt a Kecskemét környéki pusztákról, rovásírásról, népszokásokról.

Magyar család

Magyar Ignác bognármester és felesége Hajma Ida a főutcán alakítottak ki életteret maguknak. Törekedtek mindenben utólérni magukat, a műhely mellett lányukat polgári iskolába járatták. Baráti közösségbe tartoznak a mai napig iskolatárssal Dócziné Papp Juliannával.

Magyar Sára Kissné katonatiszt felesége egy lányt nevelt fel. A Hajma ágon szülők H. János és Damásdi Ida. A család egyik lánytagja H. Tinike félremagyarázva az iskolázott udvarló gavallériáját, felakasztotta magát. Az édesanyát gyógyszerezve vitték ki a temetőbe. Megátkozta a távolmaradt ifjút: azt kívánta, későbbi felesége soha ne tudja meg, hol van a férje sírja. Nagy híre volt sokáig a tragikus eseménynek. A családtagok sorában Jenő, Mihály, János növelték a Hajma család létszámát. Eredetileg a Gedeon dűlőben éltek. Damásdi ágon D. István és D. Julianna családjához rokonok. Magyar illetve Kiss család házassággal a másik Hajma családhoz került rokonságba.

A leszármazottak egy része a mezőgazdaságban él, más részük értelmiségi pályán dolgozik. Többen elköltöztek Izsákról. Több Magyar család él Izsákon, más-más ágazat.

Mátyási család

„Izsák ébresztője. *Mátyási Kovács János* (1727-1789)

Egy emberöltőn belül is nehéz értékelni valakinek az életútját, hát még 200 év távlatából. Mégis egy tanult, megváltójáról hűségesen és erővel bizonyságot tevő lelkész élete ismerhető fel azokból a nyomokból, amiket Mátyási Kovács János hagyott az Izsáki Szent Eklézsiában." Így kezdődött az emléktábla avatáskor mondott ünnepi beszéd 1989-ben (Bérces Lajos).

Mátyási Kovács János nagytiszteletű úr Debrecenben, Bécsben tanult, majd a kollégiumban tanított. Híres egyházi szónok hírében állott, sok ismerőse, barátja lett ennek következtében a családnak. Felesége Polgári Koczogh Mária régi debreceni család tagja. A Mátyási család 1759-től van Izsákon, ekkor kezdik meg a református anyakönyvek vezetését, itt születnek gyermekeik: József, Imre, Zsigmond, Mária...

Mátyási József jogász, költő Izsákon született 1765-ben. Tanulmányait Kecskeméten, Debrecenbe, Pozsonyban végezte. Verseinek 2 kötetét Pozsonyban adatja ki. Két különböző politikai nézeten álló politikus magántitkára. Széki Teleki József gróf utazásai során magával vitte a fiatal, nyelveket beszélő titkárát. Mátyási felismerte Magyarország elmaradottságát, naplóként dolgozta fel a Frankfurtba tett utazásokat, Erdélyről szerzett élményeit fiktív levelekben örökítette meg. Galántai Fekete János gróf felvilágosult ember volt. Mátyásira új környezet hatott. A gróf halála után életjáradékot hagyott titkárára. Mátyási József ellentmondásos korban élt, többen bíztatták, bátorították irodalmi munkásságra. Kazinczy Ferenc és több írótárs erőszakos nyelvújításaival nem értett egyet, sok ősi szó, kifejezés elvesztését sajnálta. Kazinczyék ósdinak bélyegezték Mátyásit, ahol lehetett lejáratták irodalmi körökben. Irodalomtörténeti adat Csokonai Vitéz Mihállyal való barátsága. Mátyási József a családnak élt elsősorban, különleges irodalmi babérokra nem számított, tette a dolgát. Kelemen László magyar színtársulatának lefordította Goldoni: Gavallér és dáma című színművét. Felesége korai elvesztése és édesanyja halála után hosszabb időn át Izsákon élt (Dunavecse jegyzője lehetett). Solton járva tapasztalatairól, a pásztoréletről írja a híres Gulyásnótát. Nagy népszerűsége volt, többen lemásolták műveit, így került elő Kiskunhalason Gyárfás Pál nagytiszteletű úr füzetéből az 1807-es országgyűlés leírása. Vorák József adta közre kiegészítéssel 1996-ban. A Mátyási család nevelt lánya Nagy Mária házasságot köt 1807-ben a mogyoródi illetőségű Damásdi Istvánnal. Mátyási József körül mindig ott volt a szerető család, otthonosan forgott több izsáki famíliánál. Szily Antalt 1817-ben versben köszönti névnapján: öreg vitéznek, fiatal költőnek nevezi a főstrázsamestert. Többször megfordul Halason, Imre testvérénél.

A környéken élő Mátyási családnevűek nem ismerik a családi összefüggéseket.

Mezei család

A református anyakönyv szerint Mezei János és Cséplő Erzsébet keresztel Izsákon 1759-ben. A hagyomány szerint vallásüldözés elől menekültek ide. G. Mezei Pál és Csősz Anna nagy családot teremtett, utódaik között Mihály 10 gyermeket nevelt és a másik ágról származó Zsófiát vette feleségül. Az 1800-as évek elején már több Mezei János él, egyikük házasságot köt Szegedi Lídiával, illetve Szabó Erzsébettel. Későbbi M. János Csizmadia Zsuzsával keresztel 1840 körül: István, Sándor, Péter, Lídia gyermekeket. Ez a M. Péter a művésznő nagyapja, felesége Zólyomi Judit. Az árva kis család Kecskeméten él, a mama mosónő, 3 gyermeke inasnak áll. Mezei Pál éles eszére konfirmáláskor figyelnek fel, felkarolják. Mezei Lídia, a nagyapa testvére Cséplő József felesége lett, gyermekük Pál cselédként dolgozik egy jószívű gazdánál. Itt tanulja meg a betűvetést az árva gyerek. Felesége Szabó Erzsébet, akivel mintagazdaságot teremtettek. Mezei Mária 1909-ben született, édesanyja meghalt.

Nevelőanyát kapott. Szegeden éltek, majd a művészpálya Budapestre sodorja a művésznőt. A Mezei rokonsággal tartották a kapcsolatot. Kecskeméten áll síremlékük a református temetőben.

Mezei Mária leírja, édesapja gyermekkorában Izsákon kanászgyerek, többször kapott verést, mint ennivalót. Valószínűleg az árva család gyermekei idegenhez kerültek kiscselédnek, így járultak hozzá a család megélhetéséhez. Szokatlan lehetett a városi életformához szokott művésznőnek erre a sorsra emlékezni. Továbbá pontos elképzelése sem volt ennek a munkának a mibenlétéről. Persze azt is elképzelhetjük, más volt saját családnál besegíteni, mint cselédgyerekként élni. Mezei Mária életútját követve, nagy hatással voltak rá édesapja emlékei, a gyermekkori környezet. Budakeszin vásárolt egy vályogházat, mely sok mindenben mása volt az ősi háznak, ahol a család élt előzőleg. Istenadta vályogváram története címen írta le önéletrajzában ezt a házat, amely életének nehéz pillanataiban természetes környezetével, emlékeivel jó hatást gyakorolt a művésznőre.

Molnár doktor családja

Házasemberként jött Izsákra 1917-ben. A posta mellett kialakított orvosi lakásban éltek. Sokoldalú orvosi munkája során nagyon sok embert meggyógyított. Nőgyógyászati segítséget nyújtott a komplikált szüléseknél, az asszonyok nagy bizalommal fordultak hozzá. Korán bekapcsolódott a helyi társasági életbe. Gyermekei együtt jártak elemi és középiskolákba más értelmiségi családok tagjaival. Minden megtakarított jövedelmét dollárba fektette, valószínűleg jó informátorai lehettek. Az 1930-as évek politikai eseményei megviselték. Ugyanakkor a zsidóüldözések idején bizakodott abban, első világháborús magas kitüntetései és kiváló orvosi munkája alapján mentesülhet a meghurcoltatás alól. Többszöri kérvényezés ellenére elvitték. Sopronkőhidáig lehetett követni útját. Izsákon a diktatúra áldozatainak emlékművén örökítették meg nevét. Gyermekeit és feleségét sikerült idejében Budapestre menekíteni. Fia és leánya jónevű orvosok lettek szintén. Különösen leánya vált ismertté orvosi körökben, a fertőző agyhártyagyulladás ellenszerének felfedezéséért.

Németh család

A sok ismert család között gyakran emlegették a Németh lányokat. A családfő *Németh József* szűcs, majd köztisztviselő Izsákon a Hangya Szövetkezetnél. Rokonok Kecskeméten anyai ágon, a Tapasztó család ... *Némethné Mózes Magdolna* régi izsáki család tagja, 6 leánygyermeket nevelt fel. *Julianna* Halászné lett, vasutasként biztos, nyugdíjas állásban volt, 5 gyermeke lett. *Mária* Ferencsikné, a pékségből biztonságban éltek. Három gyermeküket nevelte. Ferencsik Gyula pékmester, rokonságban állott Ferencsik János karmesterrel.

Ferencsik György tanító, felesége Horváth Eta bölcsődevezető. Ferencsik Mária, a férje Rácz Károly pékmester. *Teréz* Hajma Jánosné: kereskedést nyitottak, kezdetben bérleményük volt szép házukban. Két fiukat iskoláztatták. Hajma László kántortanító, tanár, Hajma János kereskedelmi végzettségű. Ez Hajma sógor rokonságban áll a szomszéd településen mártírként emlegetett H. Andrással. *Irén* Szabó Lászlóné: férje bádogosmester, 2 gyermeket neveltek. Elköltöztek Izsákról. *Etelka* férje Kett József asztalosmester. Korán özvegyen maradt. Egy fiát nevelte. *Gizella* férje Béla Menyhért csendőr Kecskeméten. Két lányt neveltek fel. A család minden tagjáról külön életrajzi regényt lehetne írni. Mindannyian kivették részüket a század örömeiből, megpróbáltatásaiból. Ferencsik Gyula pékmester az I. világháborúban hunyt el. Fia Gyula Czirkos Etelkával kötött házasságot, a II. világháborúban halt meg.

A gyermekeket taníttatták. Leszármazottaik továbbviszik a jó adottságokat. Szép otthont teremtettek.

Paróczai család

A szabadságharc idejére 6 férfiről van adat. Idősek: Márton és János testvérek, és a listán levő Paróczai Sándor.

Anyakönyvek és családi emlékek segítségével állt össze a családról a kép. Paróczai András házastársa Izsák Erzsébet, ő János fia.

Paróczai József és Kis Orsovai Magdolna (1850-ben keresztel Mária gyermeket, de itt Rőfi Anna a házastárs) biztosítani akarták talán a József nevet?

Szerették a földet, szorgalmasan dolgoztak, nemzedékről-nemzedékre átadták a munkafogásokat és a sok fortélyt, amely szükséges volt a megélhetéshez. Az első kínálkozó alkalommal ráléptek az új kínálkozó utakra, mertek változtatni. Nagyapám testvére feleségül ment ifj. Paróczai Józsefhez (1868-1916). Izsákon éltek, a mai mozi épülete melletti házban. Paróczai József csendőrként dolgozott (itt volt járási parancsnokság is egy időben), mellette a Paróczai örökségen szőlőt telepített és ez pótolta kiadásait.

Paróczai Pál ágán 2 fiú nevelkedett: László és Lajos. László sok munkájával gyarapított vagyonát a rokonok örökölték. A katolikus temetőben levő sírjukat életükben megcsináltatták és a márvány obeliszk felirata őrzi a szülők és László nevét. Lajos 3 leánygyermeket nevelt fel, kereskedő szakmában sokra vitte, nagyon szép, még a mai napig emlegetett szőlője volt. Lányai egyetemet végeztek, 5 unoka él. Az állomáson túl levő sor ma is nem hivatalosan Paróczai dűlő nevet viseli. Fent nevezett ifj. Paróczai József után keresztlányai örököltek, akik feleségének rokonai voltak. A Paróczai család nőágon élő rokonai nehezteltek.

Reisz család

A család Kunszentmiklósról jött Izsákra, kereskedésből éltek.

Reisz Sándor (1908-1967) nyomdászatot tanult. Munkaszolgálatra vitték el feleségével, annak testvérével és kislányukkal együtt. Mautthausen: Arbeit mach Frei felirat várta a deportáltakat. A munka tesz szabaddá, ezt olvasták a táborba érkezők. Az egész családot elhurcolták. Izsákon 2 személy nevét vésték fel a diktatúra áldozatainak márványtáblájára. Az a szóbeszéd járta, R. Évát elhurcolták. A kislányukat a vagonból maga az édesanya lökte ki, kerülje el a borzadalmakat, szenvedéseket. Izsákról vitette el őket az akkori vezetés.

Reisz Sándor Lenke testvérét Izsákról vitték el. Az egész családból R. Sándor jött haza.

Reisz Sándor hazaérkezése után a Szeszgyárban dolgozott, amely Zwack János és társa tulajdona. Később feleségül vette Csinos Ilonát, aki Cs. József és Lestár Borbála gyermeke. Ilonka fodrász szeretett volna lenni egykoron, anyagi helyzetük miatt nem lehetett. Szekeres-féle patikában és a családnál dolgozott mindenesként. Egy leányuk született, több unoka. Lakásuk a mindenkori munkahelyen a szeszfőzdében volt.

Izsákon az 1956-os forradalom idején tömeg verődött össze, tulajdonképpen a zaklatott hangulat ellenére nem történt baj, atrocitás. A Reisz család békésen élt tovább is Izsákon.

Reisz Sándor halálakor, utolsó kívánságát teljesítették, Izsákon a római katolikus temetőben temették el a fővárosból érkező rabbival. Izsáki rokonság, ismerősök, munkatársak őrzik emléküket. Leszármazottaik a magyar és héber nyelvű imakönyvet, fényképeket őrzik. Személyes emlékeiket Izsákon élő családtagjaik szeretettel őrzik.

Országos Széchényi Könyvtár

Reviczky család

Izsákon a katolikus temetőben generációk jártak el a család bekerített sírjai előtt. Árva megyéből ered a család, ez az águk is Revisnyei Reviczky nevet használta. Hotimér nevű ősüktől jön le a család igen tekervényesen. A XVIII. században már több ágon megtalálhatók. Különböző hivatalokat viselnek. Izsákon élt Reviczky József királyi táblabíró, egyetemi tanár (elhunyt 1825-ben Izsákon).

Fia, Reviczky Ádám gróf, kamarás és követ, nagy irodalma van munkásságának. A hírhedt Metternich kancellár kortársa.

Reviczky Imre és neje, Csicseri Orosz Eleonóra itt élt és temetkeztek. Házuk a mai Rózsa-féle Szeszgyárral szemben volt. Reviczky Judittal leányágon a Majláth családdal házasodtak, végül ők az örökösök. Leányuk Mária, Mednyánszki Lászlóné lett. Ez a Mednyánszki a szabadságharc első vértanúja. Lipótvárnál nem adja meg magát, annak ellenére, hogy a várat védő kapitány kapitulált.

Reviczky István (1828-1875) hadfi, római katolikus, nőtlen, jurátus. 1848.

szeptember 10-én a 6. Würtemberg huszárezredhez került. A szabadságharcot Komárom várának feladásáig a feldunai, majd a II. hadtest kötelékében küzdi végig. Főhadnagy (1849. február), alszázados (1849. augusztus), majd a komáromi kitörésnél tanúsított bátorságáért Klapka érdemjellel tünteti ki.

Később birtokán gazdálkodik Izsákon. Felesége és 18 éves kisfia halála megviseli. 1866-68 a Kalocsai Honvédegylet és a 48-as Függetlenségi Párt tagja. Országgyűlési képviselő. 1875-ben önkezével vetett véget életének.

A család más ágán jön le Reviczky Kálmán gróf, orientalista, kinek törvénytelen gyermeke Reviczky Gyula költő (1855-1889), irodalomtörténészek szerint Petőfi, Arany költészetét kapcsolja össze Adyék nemzedékével.

Reviczky család nevét őrzik Izsákon. A század elején, valamikori birtokukon létesített iskola ma is a „Reviczky iskola" nevet viseli.Régi térképen Izsák É-i részén Reviczky-major látható.

Kisizsákon utcát neveztek el a családról. Levéltári anyaguk nincs feldolgozva.

Suki család

Izsákon néhány jónevű cigány muzsikus család emléke él. Suki Béla cigányprímás egyike volt azoknak, akik virtuóz játékkal, alkalmazkodóképességével remek hangulatot tudott teremteni. A bandában elsőprímásként muzsikált, sokan táncoltak, mulattak a Muráncsik kocsmában, vendéglőkben, bálakban zenéjükre. A szép hallgatókat, mulatónótákat és táncdalokat egyaránt játszották. Felesége elegánsan öltözködött, hétköznap, piacon is viselte szép aranyékszereit. Gyermekeik jól neveltek, szépen öltözöttek voltak. Béla fiúk egyetemet végzett, gyakorlóiskolai tanár lett egy nagyvárosban, történelem szakon. Lánygyermekeik szintén tanultak. Édesapjuk halála után elköltöztek. Nagy változás volt a vidékies élet után nagyvárosi életformát kialakítani. Suki Béla alkohollal élte életét, ez nagy tudásában, biztos állásában sok konfliktust okozott. Többen ismerték pedagóguskörökben. Fiatalon hunyt el. Családja és testvérei gyermekei élnek. Izsákon az Úri Kaszinó híres bandájának prímása Zsolnai János a Polgári Kaszinóban és vendéglőkben a Suki-banda játszott. A felsővárosban működött a Jobb, mint otthon vendéglő, bent a központban a Gyebnár-féle. Híresek voltak a Szajor-ban a mai Kecskemétre vezető út mentén a Muráncsik kocsma rendezvényei. Mindegyik helyen szükség volt a jó hangulat megteremtésére. Működött egy-egy színpaddal az Ipartestületi Székház, a Katolikus és Református Kultúrház és természetesen a gazdaköri rendezvények, melyek szintén cigánybandát igényeltek. Jó soruk volt a muzsikusoknak, kapósak voltak. Izsákon a cigány lakosság jól beilleszkedett a közösségbe, főleg muzsikusként, vályogvetőként, napszámosként keresték kenyerüket.

Szegedi család

Szegedi Sándor kereskedő, fuvarozó Kecskemétről került Izsákra, György Gizellát vette feleségül. A gimnáziumban Kacsóh Pongrácz a tanára. György Gizella polgári iskolába járt, a leszármazottak szerint nagyon szép volt és szerelmes. Szegedi Sándor sofőrökkel dolgozott, teher és magánfuvarosként sok munkájuk volt. Saját birtokot művelt, amelyből 5 hold szőlő Ágasegyházán, az 1 hold gyümölcsös Izsákon volt. A polgári ízléssel berendezett 3 szobás házuk a vasútállomás közelében volt. A fiatal hitves agyvérzésben halt meg, leányuk Gizella 16 éves, férje Madócs Béla kecskeméti tisztviselő. Fiuk Sándor 15 éves. Gizella kalapos szeretett volna lenni, Sándor az apja szakmájára vágyott, sofőr lett.

Szegedi Sándor Budapesten ismerkedett meg egy kiállításon K. Juliannával, akit magával hozott Izsákra. Viharos életük sokak előtt ismert volt.

Az államosítások idején teljesen elvesztette az egész család mindenét. A szépen kialakított házban az Állami Gazdaság gépműhelyt is létrehozott. Kitelepítéskor Tiszapolgárra kerültek a Lenin-tanyára. Juhakolban laktak, szalmazsákon aludtak nyolcan. Állatgondozást, kaszálást végeztek. A kisunoka, Gizella karonülő ekkor, Márta pedig a hazatelepedés után született. Közvetlen környezetükben grófok, bárók éltek hasonlóan a kitelepítéskor. A rokonok közül néhányan Izsákon menekítették holmijaikat és magukat. Az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) megjelenésekor elmenekült aki tudott. Ifj. Szegedi Sándor a „lurkó" Kecskeméten szalonnát vásárolt akkoriban, a megfigyelés rá is vonatkozott, Szegeden a Csillagbörtönbe került, majd ment a család után a Hortobágyra. A családtagok borjúgondozás során hozzájutottak TBC-szérumhoz, amely megmentette a velük közösségben élő pici baba életét. Sztálin halálakor 1953-ban szabadultak a kitelepítésből, az Uralba hurcolástól. Hosszú éveken át, következetesen fellebbeztek, kérvényeztek a ház visszaszerzése miatt. A kezdetektől, 1953. aug. 11-én kelt határozattól kezdve megjárva Dobi István hivatalát ... Ez a valamikori Strommer Béla-féle ház soha nem lett a családé: falusi kizsákmányoló, kulák, ilyesféle válaszokat kaptak. A legújabb időkben keletkezett kárpótlási törvény sem javított ezen a helyzeten.

Takaró család

Egyik legrégibb család itt Izsákon. Nagyon korán részt vettek az iparosodásban, több mesterember is kikerült közülük. Takaró nevűeket találni a korai képviselőtestületi tagok és egyháztanácsi vezetők között. 1848-ban nemzetőrként megtalálni a család akkor élt tagjait. A legrégibb, a református temetőben kialakított sírban T. Pál és leszármazottai pihennek.

Takaró Imre asztalos fia református lelkész a századfordulón, melyet több családtag is követett. A család emlékére szobrot helyeztek el a temetőben 2000 őszén. Elkészítették a családfát 1502-től kezdődően.

Takaró Géza lelkipásztor majdnem 90 évesen járt Izsákon. A család már fi-

atalabb generációjában Károly és Mihály magas tisztségeket töltenek be, egyikük a református egyház országos tábori lelkésze... Tartották az elszármazottak a kapcsolatot a szülőfölddel.

A Takaró család több tagja nagyon szorgalmasan gyűjtötte a kis gazdasághoz a földterületet, nem egyszer megtörtént, vasárnapra alig 1 kg húst vettek a hentesnél, abból lett egy kis leves és a pörkölt, így mindenki jóllakott. Néhányan iskoláztatták gyermekeiket a 30-as években.

Az 50-es évek meghurcoltatásai az Izsákon maradt családtagok közül néhányat sújtott.

T. Imre felakasztotta magát a padlássöprések idején. Szép, kiterjedt família.

Tapodi család

A család korábbi nemzedékei Kiskunfélegyházán éltek. Tapodi Jánosnak négy feleségétől 16 fiúgyermeke született. Gyermekei a család ellátása érdekében sokat dolgoztak, mindig törekedtek a birtok növelésére, a család hírnevének megőrzésére. Egyik leszármazottuk T. László eladta Szank környékén levő gazdaságát, szélmalmát és Szilágy-megyébe költözött. Tasnádon vettek földet, kint a birtokon építették fel családi hajlékukat. Itt pihennek gyermekeik által felállított sírkő alatt a tanyánál. A határátalakítással Románia területén éltek tovább, öt fiúk a rokonoknál élt a Kiskunságban, reménykedtek a határvonal ideiglenességében. Többségük végül is hazament a szülőkhöz évek múltán. Ifj. Tapodi János Görög Magdolna hitvesével megvásárolta 100 éve Závory ügyvéd 300 holdas birtokát egy tekintélyes kúriával együtt a határútnál Páhi község mellett. Ez a nyolcszobás nádtetejű ház volt egykoron a Szily-Jeszenszki család otthona. A vályogfalú öreg épületet mára elbontották. Tapodi Jánosék folytatták a gazdálkodást, értékesítést, melyet őseiktől tanultak. Nagy családot neveltek, első adófizetők- virilisek - lettek a jelentékeny birtok után. A családfő 1911-ben bekövetkezett halála után gyermekei éltek a tanyában, megosztották praktikusan a birtokot, gondozták, élvezték eredményeiket. Az ősök római katolikus hitét, vallásosságát megtartották. A nagy család összeírását, családfakutatást folytatnak, szép eredménnyel. Megőrizték a szellemi kincsek, anekdoták mellett eleik fényképeit, tárgyi emlékeit, melyeken keresztül a mai fiatalok, gyermekek megismerhetik életüket. A családtagok egy része itt él a környéken, a fővárosban, illetve Erdélyben. A legkorábbi időktől kezdve Tasnádról jöttekmentek a levelek és emberek. A ma élő családtagok részben mezőgazdaságból, vállalkozásból élnek, pedagógiai munkásságot folytatnak. Gondozzák idős hozzátartozóikat, keresik gyökereiket.

Teischler család

Apai ágú őseik kb. 200 éve kerültek Baden-Würtenberg tartományból Magyarországra. Anyai ágon Izsákon honos Hirháger nevű pék családjába tartoz-

nak, valamint a Jobbágyi Kaszap névvel a törökvilág idejéhez kapcsolódnak. Kaszap Husszein Kecskeméten élt török vezér 1582 táján, a nevét viseli 2 kút és a mai Kaszap utca. Később Jobbágyi Kaszap nevet viseltek. *Teischler János* érkezett először Izsákra, előzőleg Budapesten a Lesitz Bankház alkalmazottja. Kezdetben vegyeskereskedést folytat, elveszi Hirháger Jozefát feleségül. Gyermekei itt születtek. Fia *T. József* Izsákon a magas műveltséget adó zsidóiskolát végezte el, majd Pesten érettségizett. Hoffmann József gyarmatáru-kereskedésében ismerte meg az üzleti világot, különböző pozíciókban dolgozott. Héber nyelvtudása nagymértékben segítette munkájában, cégvezető lett. Apjával közösen létesítenek Izsákon Népbankot 1891-ben. Felesége Jobbágyi Kaszap Margit, akit Taksonyról hoz Izsákra 1896-ban. Egymásután születnek gyermekeik, akiket gondos nevelésben részesítenek. Zongoraleckék, különböző neves iskolák. A főutcán építik meg a szép banképületet és 1912-ben modern lakóházat, mely mai napig ÁFÉSZ irodaként működik. Házukban több neves, ismert személyiség megfordult mint vendég.

A románok bejövetelekor Arion tábornok és a későbbi neves politikusok közül Antoniesqu elhelyezése szintén a T. házban volt. Nevezetes esemény volt ez, a főtisztek kifestve, fűzőben jártak, szívesen hallgatták a házikisasszony zongorajátékát.

Szőlőjükben, kint a Majtalánban szép nyaralóházat építettek, itt voltak sokszor. Gyermekeik taníttatása érdekében mindenüket felszámolták, és a 30-as években Budapestre költöztek. Leszármazottaik között jónevű nőgyógyász, művészettörténészek, vállalkozók élnek. Az idősek sírja Izsákon van. Szép emlékkel gondolnak Izsákon töltött fiatalkorukra az elszármazottak.

Országos Széchényi Könyvtár

Uzovics család

Az Urbárium 1770-ben meghatározta a jobbágyok kötelező szolgáltatásait. Ebben az oklevélben Izsákon birtokos *Uzovics Mózesné* Szentiványi Ilona asszony. Ettől kezdve folyamatos a jelenlétük különböző adatokban. Valószínűleg gyakran tartózkodtak itteni birtokaikon, 1795-ben *Uzovics Mózes* jelen volt a háromasi határnál erdőtelepítési ügyben. A napjainkig fennálló egyetlen nemesi kúriát Izsákon ma is Uzovics kastélynak mondanak, ebben működött az Állami Gazdaság központja. Az utolsó nagybirtok felosztására 1905-ben került sor, ekkor *Blundell Uzovics Ludovika* csillagkeresztes hölgy tulajdona volt. Bizonyítékként 8 generációra kellett visszavezetni a nemesi származást ilyen magas rang viselésekor. Itt Izsákon megmaradt emlékük egy feltételes vasúti megálló neveként: Uzovics telep. A temetőben nem található emlékük, nincs síremlék sem. Családkutató történészek: Nagy Iván, Kempelen Béla nem adnak használható adatot.

Híres emberek

Ádám Gerzson (Izsák 1832-Nagykőrös 1906) tanár, gimnáziumi igazgató, közíró. Édesapja Izsákon református lelkész, majd Vezsenybe költözik a család. Ádám Gerzson 1848/49-es forradalmat és szabadságharcot végigharcolta. Iskolái befejezése után Nagykőrösön tanár. Arany János tanártársa az 1850-es években. Irodalmi munkássága képet ad a korabeli Nagykőrös és az országos műveltségi, nevelési helyzetről, politikai változásokról. Nagykőrösön jelent meg 1902-ben a munkásságát részletesen ismertető évkönyv.

Bankos Károly (Izsák 1821-Kunszentmiklós 1905) jogász, törvényszéki bíró, Petőfi barátja. Édesapja fülöpszállási, bérlő Reviczky Ádám gróf birtokán, hosszú időn át. Bankos Károly Kecskeméten és Pesten jogot tanul. Petőfi Sándor baráti köréhez tartozott, gyakran leveleztek. Petőfi Szabadszálláson indult az 1848-as képviselőválasztáskor, Bankos Károly lépett fel védelmében. Petőfivel folytatott levelezései irodalomtörténeti értékek.

Böszörményi Mihály (Mezőcsát 1818-Kecskemét 1904) kántortanító, iskolaszervező. Sárospatakon tanult... Izsákon tanít 1844-1856 között. A forradalom kitörésekor az izsáki nemzetőrök kapitánya. Fontos feladatokat bíznak rá: Kossuth Lajos és a gerillacsapatok között tevékenykedik, 5000 forintot hoz a kormánytól. Izsákon feleségül veszi 1849-ben Cséplő Erzsébetet. Kecskeméten folytatja munkásságát. A korabeli pedagógusközélet aktív tagja. Gyűjtéseket szervez az Eötvös- alapra, a Tanítói Árvaházra. Színielőadások, kórusok szervezését végzi. Leszármazottai Fazekas Ernő igazgató-tanító és fia Fazekas Tiborc, aki ismeretlen helyen él.

Csemniczky Gábor (Izsák 1825-Bécs 1848. okt. 30.) jurátus, a 48-as szabadságharc hősi halottja. Izsákon birtokos családból származik, két testvérével áll be önkéntesnek. Kecskemét város 318 fős önkénteséhez csatlakoztak, ennek a csapatnak a megbízott tisztje lett Cs. Gábor századosként. Pákozdnál csatlakoztak Guyon Richárd második zászlóaljához. Mannswörthnél elesett. Kossuth Lajos emlékirataiban megemlékezett erről a csatáról, a nemzetőrök felszereltségéről és a halottakról. Nevét utca őrzi Izsákon.

Madarassy László (Izsák 1840-Kispest 1895) ügyvéd, közíró, Kispest jegyzője. Madarassy László alispán fia. Édesanyja révén a Reviczky családdal rokon. M. László középiskoláit Pesten végezte a Kegyesrendieknél, jogot Kecskeméten tanult. Első felesége Szegedy Róza, leányuk M. Róza ifj. Jókai Mór hitvese lett. Pest-vármegyei Törvényszék bírája, tanított Kecskeméten, a jogi akadémián. A Kecskeméti Lapok alapító főszerkesztője Hornyik Jánossal 1868. október 3-tól. Amerikába megy, két éven át változatos munkákból tart-

ja el magát. Kispest jegyzője 1889-től haláláig. Irodalmi, hírlapírói munkássága jelentékeny.

Mátyási József (Izsák 1765-Kecskemét 1849) jogász, költő, Csokonai barátja. Kecskeméten, Debrecenben, Pesten, Pozsonyban tanul. Pesten folytat ügyvédi gyakorlatot Sárai Szabó Sámuelnél, Kazinczy védőjénél. Teleki József gróf magántitkára. Elkíséri 1792-ben Frankfurtba I. Ferenc József koronázására és Erdélybe a családi birtokokra. Egy ideig Pesten ügyvédi tevékenységet folytat. Galánthai Fekete János gróf titkára 1803-ig. Izsákon feleségül veszi Szabó Erzsébetet. Felesége és édesanyja haláláig még jó ideig itt él a mezővárosi rangot elnyert szülőhelyén. Dunavecse jegyzője 1802-1822-ig (?). Művei magánkiadásban láttak napvilágot. Sokukat lemásolták a kor divatja szerint. Utca őrzi emlékét Izsákon.

Ottó Sándor (Izsák 1861-Kecskemét 1937) Kecskeméten és Pesten tanult. Mérnöki oklevelével árvízvédelemnél dolgozott, majd Kecskemét város főmérnöke 1917-től. Kerekes Ferenc halála után 1927-től a Mérnöki Hivatal vezetője. Nevéhez fűződik Kecskemét város jelentékeny építkezése. Szülővárosával tartja a kapcsolatot 1903-ban az izsákiak felkérik a rendezetlen utcák, terek kialakítására, utcanevek bevezetésére. Szép családi sírjuk Kecskeméten a Szentháromság temetőben van. Három gyermeket neveltek.

Reviczky Ádám (Izsák 1786 - Bécs 1867) gróf, kamarás, követ,... Izsákon birtokos, köztiszteletben álló család tagja. Édesapja R. József táblabíró, anyja Laczkovics Anna. A korabeli irodalmi, politikai, tudományos kérdések foglalkoztatják. A Magyar Tudományos Akadémia kézirattára őrzi leveleit. Munkásságának részletes feldolgozása, levelezéseinek megismerése fontos kordokumentumot, adatot tartalmaz. Érdemes lenne meglévő értékeink megismerése.

Szegedi Sándor (Izsák 1921-Kecskemét 1986) agrármérnök, szőlőnemesítő, igazgató. Izsáki kisparaszti, iparos családból származik. Korán megismerkedett a mezőgazdaság, a szőlőtermelés fortélyaival. Kecskeméten végezte a középiskolát, majd Szegeden és Budapesten tanult. Felesége a helybeli Gyallai Sára, szintén közismert családból. Katonatelepen telepedtek meg. Három gyermekük és 10 unokájuk született. Érdemei elismerésével tudományos igazgatóként ment nyugdíjba. Genetikai kísérlettel, szőlőklónozással foglalkozott. Katonatelepen a kutatóintézetnél dolgozott. A fajtakísérletekben nagy elődei Katona Zsigmond, Matthiász János és Kocsis Pál nyomdokaiba lépett új fajták előállításával.

Szily Kálmán (Izsák 1838-Budapest 1924) műegyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára, majd főkönyvtárosa 1905-től haláláig. Izsákon birtokos a Szilyeknek ez az ága. Pesten és Heidelbergben tanult, megis-

merte az elektromosságban nevet szerzett Kirchoff munkásságát. 1889-től a MTA főtitkára, támogatta a fiatal tehetséges kutatókat. Több oldalas, kézzel írott levelezése maradt fenn erről. Párizsban az 1900-as világkiállításra kiutazik a kormány meghatalmazásában. Sokat publikál tudományos folyóiratokban. Összeállítja a nyelvújító szótárt, Mikes Kelemen szótárt... nyelvészeti folyóiratot alapít. Nagy családot nevel.

Táncsics Mihály (Ácsteszér 1799-Budapest 1884) közíró, politikus. Izsákon tanító 1822-1824 között. Életének szép szakaszaként emlékezik az itt eltöltött időre. Életrajzában Zéman kántor sok könyvét, az ebédmeghívásokat, a dolgos embereket örökíti meg. Meghívják országgyűlési képviselőnek az izsákiak 1848-ban, de Siklósra ígérkezik el. Politikai nézetei, munkássága korát megelőzte. Az elnyomottak érdekében küzdött: a munkások, a jobbágyok felemeléséért. Nem ismerték el kortársai megfelelően, hivatalos szervek üldözték. Sokat nélkülözött.

Díszpolgárok

Marosi Izidor katolikus pap, váci püspök, Izsák díszpolgára.

Eredetileg a jászföld a család szülőföldje. Tiszakécske és Szentendre, Budapest érlelték elhivatottságát a papi pálya iránt. Magánkönyvtárában a jász-kunság szakirodalma mellett egyházi munkák sokasága található meg.

Izsákra 1956-ban került, a legnehezebb időkben, akkor halt meg tragikus hirtelenséggel Mayer Lajos esperes úr. A megtorpant nyáj jó pásztort kapott a szelíd és alázatos új pap személyében: újabb és újabb lehetőségeket keresett és talált a kapcsolattartásra, a szolgálatra. Bibliaórák, zarándoklatok, Izsák múltjának ismertetése, terménykiállítások, koncertek, építkezés. Varga Irma kántornővér személyében nagy segítsége volt az egyháznak, kórusokat tanított be, új énekeket, pásztorjátékokat. A körmeneteket mindig megtartották, legfeljebb kisebb területen. A Kapisztrán gyermekkórus koncertjein óriási érdeklődés volt. A világiak temetéseken ismerték meg leginkább a plébános, majd esperes úr személyiségét, prédikációit. Mondhatni, mindvégig egyházi temetés volt szokásban Izsákon. Esküvők, keresztelők elmúltak egyházi áldás nélkül, a temetés az szent dolog maradt. Többek számára példaként állott. Ittléte alatt papi pályát választotta: Csontos Ferenc, Jávorka Lajos, Sajtos József, Vöő Ferenc. Nyugalomba vonulása után is sok feladatot végez. Egykori tábori lelkészként a Doni Harcosok Szövetségének rendezvényein szolgál, ugyanúgy a Vitézi Rend egyházhoz kapcsolódó rendezvényein... Szívesen tartja a kapcsolatot előző szolgálati helyeken kialakult jó ismeretségeivel. Bizakodva tekint a jövőbe, tarthatatlan a sok szenny és botrány, ami körülöttünk uralkodik. Az ember

jóra született. Püspöki jelmondata kifejezi eddigi tiszta, emberi, egyházi munkásságát... Hogy építsük Krisztus testét... Pál levele Ef.-hoz.

Véleménye szerint minden jóra fordul: ahol sok a bűn, szétárad a kegyelem.

Koczka László (Kostka)

A Felvidékről családjával települt ide. Közel a szomszédos Ágasegyházán telepítettek szőlőt, felépítették elegáns házukat. Nagy házat vittek. Kapcsolatba kerültek a szőlőnemesítőkkel (Mathiász János, Katona Zsigmond stb.). Saját kísérletezés eredményeként 230 mázsa rekordtermést szüreteltek le egy kataszteri hold területről. (Kihordták a szőlősorok közül a száraz homokot és nedves agyagot tettek a helyébe, rézporral permeteztek. Koczka László a korabeli szaklapokban publikálta eredményeit. Gyermekeik tanyai iskolába jártak a Szajor-dűlőben. Átlagos képességüek voltak. Iskoláikat Kecskeméten végezték, egyik szomszéd nagylányt kérték el szüleitől (J. Juliska), aki a háztartást látta el a városban. Paula leánya, Bokor Ágota a későbbiekben Tamási Áron író felesége lett, Budapesten éltek.

Izsákon részt vettek az akkori társasági életben, jártak teniszezni, lovagolni, és az Úri Kaszinó rendezvényeire. A Kecskemét határában lévő, nyári lakokban élő ottani családokkal barátkoztak: Zombori, Muraközi, Felföldi, Sárközi stb. Az első feleség 5 gyermeket hozott a világra, meghalt 1908-ban. Ekkor építette K. László a római katolikus temetőben a kápolnát, melyet mára átalakítottak temetőkápolnává. A második házasságból született Géza, aki építészetet tanult. Az 50-es években Pesten dolgozott.

Államosítás, tsz-szervezés során az itthon maradt két fiú, László és Ferenc sok nélkülözést élt meg. Nem volt helyük származásuk és makacsságuk miatt. Elöregedtek, nyugdíj akkor nem járt az ilyen deklasszált embereknek, túrták a földet, éltek, ahogy tudtak. Ellátásukat egy jó szomszéd, régi jó emberük segítette. Egyik alkalommal nagyon szegényesen, rosszul foltozott ruhában jött be a piacra az utoljára megmaradt K. László, az ismerősök csipkelődtek a gondozókkal, akik pedig sokszor hangoztatták: „testestül-lelkestül szolgáljuk az uraságot". Házasságra nem került sor.

Csontváry K. Tivadar festőművész (1853-1919) testvére volt K. Lászlónak, aki szintén 1919-ben halt meg. Postupici Kosztka László dr. orvos-gyógyszerész és daróci Hajczelmajer Franciska gyermekei voltak. Csontváry K. Tivadar Felvidéken: Gácson és Iglón volt gyógyszerészsegéd, 40 évesen kezdett festészetet tanulni. München, Szentföld, Közel-Keleten tett utazásai, tapasztalatai érlelték művészetét. Baálbek naptemploma: Attila hun király emléke, a hosszú életű és nagy tűrőképességű cédrusok ábrázolásával misztikus élményeit átadta a jövő nemzedéknek. A kortársak és a testvérek, leszármazottak különös festményeit nem értették meg. Izsákon felkereste testvérét, beüzent érte, az pedig kiüzente: „aki őt keresi, jöjjön be a házba". Hajnalban útra kelt a garabonciás vándor, csak emléke maradt, hiába keresték. A művész hagyatéka kevés híján méltatlan sorsra jutott. A műterem felszámolásakor, árverezéskor

Gerlóczy Gedeon, fiatal építész vette meg. Ma sok festménye magántulajdonban van.

A festő hamvait 1959-ben helyezték közös sírba Budapesten, sírhelye elenyészett. A Szépművészeti Múzeum 1963-ban mutatta be nagy érdeklődés, kíváncsiság mellett a nagyközönségnek a művész festményeit. Pécsett a Csontváry Múzeum őrzi alkotásainak többségét állandó kiállításon. Művészetét azóta jól ismerik itthon, és külföldön egyaránt.

Kovács Gyula tanító, tanár, igazgatóhelyettes, helytörténész. Izsák díszpolgára. Halála után Pilinszky János díjat kapott és díszpolgári címet.

A háború zivataros idején került Izsákra tanítani. Szállást, kosztot Schwanner János tanító úr családja adott. A tragikus hirtelenséggel magára maradt család támasza lett. Felesége S. Ibolya tanítónő, szép három gyermeket neveltek fel. Kovács Gyula munkássága során sok emberrel került kapcsolatba. A gyermekekkel létrehozták a Helytörténeti Gyűjteményt, megmentették a kevés számú leletet, ami Izsákra vonatkozóan megtalálható. Az önkormányzat támogatásával több helytörténeti munkát adott közre: Izsák kronológiája, a Sárfehér termesztése, Izsák legendái, mondái. Gyakran közölte cikkeit a helyi újság, így megőrizve a régi idők emlékezetét a nagyközönség előtt. Korai halála után a gyűjteményt róla nevezték el. Jelenleg a felsővárosi szeszgyár rekonstrukciója után itt helyezték el a nagy gondossággal létrehozott gyűjtemény egy részét. Az üzem másik fele technikatörténeti kuriózum, Pálinka-múzeumként működik. Emlékét szeretettel őrzik Izsákon.

Magyar Géza bádogosmester

Édesapja Magyar Antal bádogosmester, édesanyja Kuti Mária. A helyi iparostársadalom fontos személyisége, a családi környezet sokat adott az Ipartestületi Székház megépítéséhez anyagiakban és tevékenységek során. Színielőadásokat szerveztek, téglajegyeket árultak. Magyar Géza és családja, testvérei sok épület, középület csatornázását és díszmű-bádogos munkáját végezték el, amelyek régi képeslapokon, fényképeken tárulnak elénk. Gyakran mulattatta Mezősi Imre borbély Eta nevű leányát, fiatalkori szerelem fűzte összse őket. A Mezősi család Vég Gézáékkal együtt a kommün idején szerepelt, ennek következtében a 20-as években mellőzésben volt részük. Ugyan úgy mint a napszámból élőknek, így célszerű volt a mindent befogadó fővárosba menni. Felesége Kiss Mária. Magyar Géza sok szép dalt, nótát ismert az első világháborús időkből. „Ha felnézek a Doberdói nagy hegyre..." szerette a hegedülést. A katonaságból kimaradt ugyan, de itthon tevékenykedett, amíg erejéből futotta. Nagy figyelemmel követte a helyi politikai eseményeket. Tapasztalatait, hosszú életének élményeit szívesen megosztotta ismerőseivel. Testvérei közül M. Gyula bádogos, felesége Németh Zsuzsanna, leányuk Dr. Magyar Katalin. Másik férfi testvére M. Antal órásként dolgozott. Leánytestvérei közül Mária Hajdúszoboszlóra került. Vilma Hanga István felesége, Izsákon voltak

eleinte órások. Magyar Géza 92 éves korában Kecskeméten hunyt el, a város saját halottjának tekintve, nagy részvét mellett helyezték örök nyugalomra.

Mózes Mária tanítónő, énektanár, Izsák díszpolgára, zászlóanya

Sokoldalú, humán érdeklődésű ember. Iskoláit Izsákon végezte, majd Kecskeméten szerezte meg a tanítói képesítést. Rendszeres kapcsolatban áll az Angolkisasszonyok Intézetével. Rendezvények, évfordulók, levelezések egyaránt a kapcsolatok fenntartását szolgálják. A régi iskolai tantervek beszéd és értelemgyakorlat órái alapot adtak a helyi történelem, mondák, legendák ápolására. Elődeiktől tanulták, majd pedagógusként továbbadták a török időkből fennmaradt emlékeket: a bikatorokban székelő vezér, Kamutyi vitéz bátor kiállását bajvívásban, Izsák területének és nevének kialakulása stb.

Mózes Mária ősei helybeli polgárok hosszú generációk során itt éltek, boldogultak, ahogy a lehetőségek megengedték. Születésével, boldog családi közösségükben megismerte a munka és az ünnep fontosságát, méltóságát. Mindenkivel tudott kapcsolatot létesíteni, minden tanítványában megtalálta a jót, a szépet, sokan veszik körbe szeretetükkel. Az ifjúsági munkában, a vallásmentes nevelés idején, szívére hallgatott, megtalálta a hangot a gyermekekhez. Rokon gyerekeket tanít nyugdíjasként. Lelkiismerete szerint a jóra, szépre, helyes viselkedésre, a szülőföld szeretetére oktatta tanítványait. Rokonai, barátai mindig sokat kaptak egy-egy találkozás, összejövetel során kedvességéből. Franciaországba készülő ismerőseit népdallal búcsúztatta: Készen áll már a híd, táncot járnak Avignonban...

Édesanyja Izsák Emma korának megfelelően magas iskolai képzettséget kapott. Saját zongorán tanultak a gyerekek. Édesapja Mózes László kereskedőtanuló Budapesten, a József körúton. Nagyon jól gondolkodott, gazdálkodott. Fatelep működött az udvarban, Páhi közelében szép, tanyás birtokot műveltek. Vasútállomásnál iparvágányuk és raktáruk volt.

Mózes Mária testvérei Emma, Ilona, Magdolna, László. Ősi nyeregtetős házukban sok összejövetelre, rokoni, baráti beszélgetésekre került sor. A Mózes család eredetére vonatkozólag, valószínűleg Erdélyből kerültek az Alföldre. Az Izsák család szintén kiterjedt ágazattal rendelkezik, jelenlegi álláspont szerint ősi, helyi elnevezésre lehet gondolni. A szorgalmas munka, család és gyermekszeretet következtében családi kapcsolataik szerteágazóak. A Csemniczki, Végh, Fehér családokhoz tartozó rokonok, ahol orvosok, mezőgazdászok, egyházi személyek egyaránt megtalálhatók.

Bérces Lajos református lelkész, 1982-től teljesít szolgálatot Izsákon. Szabadszálláson született, édesapja megbecsült kántor-tanító volt, négyen nevelkedtek fel a szülői házban. A teológia elvégzése után Kunszentmiklóson és Kecskeméten segédlelkész, majd Lakiteleken önálló parókiát kap, ahol 12 éven át hűséggel szolgált. Felesége, Marika, feladta Kecskeméten a Kutatóintézetnél betöltött komoly állását, és hűséges segítőként követte férjét Izsákra. Két le-

ányt neveltek fel (Mária és Etelka), taníttattak. Legátusként korábban már volt szolgálatban Izsákon, a táj, az Alföld képe közel állt szívéhez.

Bérces Lajos nagytiszteletű úr idején került sor a templom és parókia renoválására, azóta a toronyóra lapjára festett idézetek útravalóul szolgálnak.

1989-ban emlékünnepségek keretében helyeztek el márványtáblát a parókia oldalán Mátyási János (1727-1789) nagytiszteletű úr és Mátyási József (1765-1849) jogász, és író emlékére.

Bérces Lajos felolvasta nagy elődjének egyik gyönyörű prédikációját. A Református Egyházkerület könyvtárában levő könyvben régies fogalmazással, nehezen olvasható Mátyási János kéziratot betűről-betűre haladva lehetett nagyító segítségével mai nyelvre igazítani. 1785-ben készült festmény Mátyási Kovács János nagytiszteletű úr és felesége Polgári Koczogh Mária arcképét renováltatta. Egyházi ingatlanok visszaszerzésekor minden tehetségét latbavetve küzdött. Ifjúság nevelésében feledhetetlenek tevékenységei, hitoktatás, cserkészcsapat újraszervezése – Mátyási János néven – nyári táborok szervezése.

Az Izsáki Hírek c. havi lapban minden alkalommal jelentek meg írásai. Kedves, szerény ember. Szívesen és sokat barkácsol, tevékenyen vesz részt a kisebb munkák végzésében. Húsgalambok tenyésztése, szőlő- és kertművelés a hobbija. Küzdelmes, megpróbáltatásokkal terhes életében Isten segítségével a közösség biztos támasza maradt. Temetéseken mondott prédikációi személyesek voltak, a hallgatóság sokat tanulhatott belőlük. Templomi szolgálatait magas szinten teljesítette. Tisztelet, megbecsülés felebarátaink iránt, ez volt előtte, sikerült ezek szerint élnie.

Radványi Nagy Jenő kertészmérnök, Izsák alpolgármestere.

Kiterjedt ősi família tagja Izsákon. Szülei magángazdaságában ismerte meg a gazdálkodás minden fortélyát. Szülei az 50-es években osztályidegennek számítottak, kis szőlőterületet felszorozták öttel, és így a beszolgáltatási terhek mellett a továbbtanulást befolyásolta ez a tény. Elemi, polgári, majd Kecskeméten mezőgazdasági középiskolában tanult. Saját gazdaságukban dolgozott, majd munkaszolgálatos katona 27 hónapon át. Szüleit kilakoltatták, megindult Izsákon ekkor az államosítás, Állami Gazdaság létrehozása, csereingatlanok juttatása, különböző módon üldözték a népi demokrácia vélt ellenségeit, többeket ekkor vittek el éjszaka, stb. Kecskeméten az Állatforgalmi Vállalatnál dolgozott, kádervélemény hűségesen követi. 1963-ig Izsákon a MEZŐKER helyi kirendeltségét vezeti, később a Kossuth Termelőszövetkezet főagronómusának hívták meg. 1967-ben szerezte meg Budapesten a kertészmérnöki diplomát. Politikai pártoknak nem volt tagja, a helyi képviselőtestületben VB-tag, majd a demokratikus választásokkal két ciklusban képviselő. Izsák alpolgármestere. Sokoldalúan művelt, szakmájában magas szakmai tudással rendelkezik, értelmes, kedves ember. Sokat küzd és fáradozik a közjóért, a családért. Felesége Rácz Terézia mindenben hűséges társa. Egy fiúgyermeket neveltek fel.

Ősei R. Nagy Bálint és Szöllősi Terézia 8 gyermeket neveltek fel nagy tisz-

tességgel, mindig megkeresték a járható legjobb utakat, szép példát adtak környezetüknek, utódaiknak. Szöllősi nagymama 1930-ban halt meg, 30 unoka emlékezik rá. A családban gondozták a munkából kiesett időseket, az árván maradott gyermekeket, mások gondja, problémái iránt mindig nyitottak voltak, a II. világháborúban a menekülés idején egy kocsit és lovat kölcsönadtak. A sok munkával, beosztással összegyűjtött kis birtokuk miatt többen kényszerültek nagyvárosban dolgozni, elköltözni. Korán felismerték a tanulás, a tudás fontosságát, több diplomás ember található a családban.

Azt vallja: nincs haragosa, nem haragszik senkire.

Radványi Nagy Jenő méltán érdemelte ki a felnevelő közösségtől a díszpolgári címet, melyet keresztényi alázattal fogadott.

„Örültem, ha munkámmal másoknak örömet szerezhettem..."

Dr. Bozóky Imre ügyvéd, MLSZ elnöke, több társadalmi funkciót tölt be. Kedves, szerény ember, kellemes megjelenésével, felkészültségével szívesen látja a közönség nyilvános szerepléseken, tv-nyilatkozatokban. Soltvadkerten született, édesapja gyógyszerész. Korán kezdte a focizást, 6 testvérével, mindjárt meg volt a kispályás csapat létszáma. Testvérei is köztiszteletben álló szakemberek a maguk területén. Jogi tanulmányai során megmaradt a labdarúgás iránti vonzalma. Izsákon ügyvéd 1983 óta. Kecskeméten és más NB-s csapatokban futballozik, majd játékvezetősködik. A világ labdarúgó élcsapatával ismerkedhetett meg FIFA partjelzői kerettagként. Több labdarúgáshoz kötődő területen tevékenykedik. A Megyei Labdarúgó Szövetségben elnökségi tag. MLSZ elnökének választották meg 1999-ben. A sajtóban megindult vádaskodásokat derekasan állta, ez jó felkészültségéről tanúskodik. Sokat kell fáradoznia a magyar labdarúgás felemelkedéséért, a következetes átalakítás után reméli, ismét népszerű lesz a futball, és megtölti gyakran az érdeklődő közönség a Népstadiont. Ügyvédi irodáját hagyományápoló módon rendezte be. Megtalálhatók a családi relikviák mellett a sport szeretetét tükröző emléktárgyak.

Több társadalmi feladata mellett, jó időbeosztással, munkatársak bevonásával, marad ideje hivatásának, az ügyvédi munkának gyakorlására és a családra. megértő család áll mellette, ahogy nyilatkozott a Sárfehér Napok ünnepi kiadványában: „Feleségem, két gyermekem biztatása, támogatása adja azt a hátteret, ami nélkül aligha tudnám munkáimat végezni. Így ez az elismerés nem csupán az enyém, hanem az övék is!"

Ázsóth Gyula tanár, közíró Balatonszárszó díszpolgára

Szülei Ázsóth János és Ritter Lujza Budapestről kerültek Izsákra, rokonaikhoz. A Jobb, mint otthon vendéglőt vezetik, majd az Izsák László-féle Polgári Kaszinót. Tanítónője Winter Sára, Vörös István nagytiszteletű úr felesége. A tanítóképzőt Nagykőrösön végezte. Sokoldalú érdeklődésű ember. Kedves szórakozásokban volt része fiatalon Izsákon: tánciskolai összejövetelek, színielőadások, Sukéék cigányzenekara, futballozás. A községházán dolgozik

szerény díjazásért. Kántortanítói állást kap a Somogy megyei Kaplonyban. Énekkart vezet és színdarabokat tanít be, tanári diplomát szerez. Felesége Mrena Emma, akitől Tamás fia születik. A II. világháborúban kétévi frontszolgálat után további 2 évet szovjet hadifogságban tölt. Balatonszárszón tanít 1955-től tanfelügyelő, a közélet aktív szereplője. Igazgatóként az oktatás, nevelés elhivatott munkása. Feleségének korai halála után újraházasodik. Két fia születik. Gyermekei pedagógus, gépész és vegyészmérnök diplomával rendelkeznek. Öt unokája és 2 dédunokája van. Tamás fia Izsákon végezte a felső tagozatot, az akkori ifjúság színes egyénisége, felesége szintén köztiszteletben álló családból való. Á. Tamás a fiatalság nevelésében, az úttörőmozgalomban jeleskedett, majd iskolaigazgató, önkormányzati képviselő. Leánya pedagógus, így folytatódik a tradíció.

Ázsoth Gyula részt vett – Szárszó – című helytörténeti könyv szerkesztésében is. Több kitüntetés birtokosa, 1997-ben kapta meg Balatonszárszó díszpolgára címet.

A Ritter családhoz visszanyúló rokoni kapcsolatok eredete R. Józsefhez vezethető vissza, aki Temesváron született, egyik fia R. Ernő Izsákon hentes (felesége Bakó Teréz), leányuk Lujza a Csallóközből eredő Ázsóth Jánoshoz ment feleségül.

Ritter család folytatásaként köztiszteletben álló Izsákon tősgyökeres családokhoz jutni. Dr. Ritter László tanár (felesége Damásdi Katalin) egyik gyermekük orvos, másik pedagógus, Nagyné Ritter Ilonával együtt 8 unoka van.

Ázsóth Gyula családi és baráti kapcsolatok révén sok szállal kötődik ma is Izsákhoz. Tanári, emberi hitvallását Képes Géza szavaival fogalmazta meg egyik levelében „akit az istenek szeretnek, annak szívébe belefférnek a növekvő nemzedékek".

A század asszonyai

A divatos regénycím kölcsönzésével tisztelet illeti egy megemlékezés erejéig azokat a nőket, akik a XX. század elején önálló szerepet vittek a család és a közösség érdekében.

Würth Mária

Tanítónő, 1905-ben került Izsákra. Kezdetben, az elemi iskolában tanított, felkészítette a polgári iskolásokat, akik Kiskőrösre jártak vizsgázni, Végh Margit, Jónás Amália, Izsák Imre stb. Szépen cimbalmozott. Többször vendég volt a Teischler összejöveteleken.

Izsákon a polgári iskolai képzés 1920-ban indult meg és a II. világháború idején került Fülöpszállásra. Az elemi iskola 4 osztálya után következett a polgári, innen a továbbtanulók mehettek továbbtanulni más középiskolákba, azu-

tán egyetemekre. Nagyon sok ismeretet adott a polgári iskola. Würth Mária elegáns megjelenésű, ízlésesen öltöző hölgyként a társasági életben példaként állt. Tanítási módszerei jók voltak, szigorúan, igazságosan tanított. A megszokás, környezeti marasztalás ellenére, a tanítókisasszony megérte kis tanítványainak a továbbtanulását. Izsák Imre kat. (1898-1984) kántortanító, Bognár Amálka (később Krasznai Jánosné) és Győry Pöre néni (Andrássy Miklósné), Hegedűs Anna (Both Jenőné) tanítók lettek. Sokan iparosnak tanultak...

Jávorka Sándorné Uri Rozália

Háziasszony, ápolónő. Szüleivel a múlt század végén Kisköréről jöttek. Kecskemétről szekéren folytatták útjukat Izsákra. Férje szíjgyártó mester, több cseléddel dolgozott. A mai Máthé pékség helyén volt házuk. A férj hagyta kihűlni a házi tűzhelyet: (in flagranti) tettenérés esete következett be. A rajtacsípett férj lövöldözései elől gyermekeik az ágy alá menekültek. Megállt a golyó a feleség fejében. A hirtelenharagú férj fejbe lőtte magát, meghalt 33 évesen. Jávorkáné asszony Budapestre a Rókus kórházba került, a golyó megállt a koponyacsontnál, nem lehetett operálni. Ápolónőnek tanult, gondoskodott 2 kislánya neveltetéséről, az I. világháborúban aktívan, ápolónőként dolgozott.

Margit nevű leánya Nagyváradon tanult, kinek férje Damásdi Dezső kereskedő, szép otthont teremtettek maguknak. 3 gyermeket neveltek fel.

Amália varrást tanult, a férje Czibere Bertalan a Falieri kertészetben dolgozik Kecskeméten, balesetben korán elhunyt. Három gyermeke nevelésében esetenként jómódú testvére segíti.

György Jánosné Hajdú Éva

Kereskedők, a század végén jöttek Izsákra. Dunántúlon – Veszprémben, Várpalotán éltek. „Postakocsi"-vállalatuk volt. Kezesnek elmentek egy jó emberüknek, aki csődbe juttatta a családot. 1897 óta itt születtek Izsákon gyermekeik: János, Gizella, Jolán, Ilona, Erzsébet, Etelka. Főleg messzel kereskedtek. Vagonokban hozatták a mészkövet, fuvarossal behozatták az állomásról a házukba, innen vittek el szükség szerint a vásárlók. Nem vártak tétlenül a sültgalambra. György néniről emlékezett meg egy Szajor-dűlőben gazdálkodó szemtanú; a kisebb lány születésekor, délelőtt rendbe tette magát, a gyermeket és délután már a tanyákon lovaskocsiról árulta a meszet. A meszet a gazdák nagy gödrökben, kádakban vízzel kevergetve leoltották, lefedték, egész éven át tudták használni.

Felhasználási területek:

- elsősorban a szőlő permetezése, a rézgálic oldathoz keverték, nagyon szép középkék színben pompázott a tábla
- másodsorban a házak, melléképületek tapasztásánál, meszelésénél.

György néni nemcsak talpraesett, okos asszony, de nagyműveltségű is volt. Valamikor, boldogult lánykorában nevelőnő volt egy „úri háznál". Gyermekei

nevelésében is kifejeződött ez. A fiút a gazdálkodásra, kereskedésre készítették fel, a lányok úri nevelést, zongorát kaptak, kalapot hordtak. Bizony ezek miatt egy kicsit ügyeskedni is kellett a férjek megtalálásában. Szép házat építettek a központban a régi városháza mögött, ma is áll, vörös téglaépület. Szőlőt, földet vettek.

Első leányuk Gizella Szegedi Sándor felesége, ők az első magán autófuvarosok. Idősebb korában György néni a leányaival élt, hol egyik, hol másik családnál, hintaszékben pihente ki tevékeny életének fáradalmait.

Muráncsik Jánosné Tóth Mária

Kereskedők, főleg gabona nagybani kereskedésével foglalkoztak. A férj tanult szakmája csizmadia.

Terményeiket itt helyben, a házuknál levő irodában, vagy a gazdáknál vásárolták meg, vagonírozták és irány Budapest, Bécs. Jól ment soruk.

Az asszony ment fel a tőzsdére, ha kellett Bécsbe is. A férj kereste, fogadta az ügyfeleket, vasúti kocsikat rendelt, rakodott, pénzt kölcsönzött.

Sarokházat vettek a központban, ezt saját célra átalakították 5 szobásra, veranda, iroda, konyha, éléskamra, cselédszoba, ebédlő, nappali, háló, gyerekszoba, stb.

Két gyermekük született: Sándor (felesége Dömötör Teréz varrónő), Gizella (férje Paróczai Lajos kereskedő).

A leszármazottak emlékezetében, központi helyen az ebédlő állt. Itt egy szép díván, háttámlája gobelinnel hímzett, ebédlőasztal székekkel és zongora állottak (ezen matyóhímzéses, rojtos selyemterítő). Az ablakokon posztó sötétítőfüggöny és spalét. Társasági életet éltek, a magukhoz illőekkel összejártak. Baráti körükhöz tartozott a Boronkay és Holecz család is.

Damásdi Gáborné Cséplő Lídia

Gazdaasszony, virilista. Jó háziassszony. Fiatalon maradt özvegyen 5 gyermekével.

Mindkét családi ágazatban ismert, köztiszteletben álló rokonságból származik. Damásdi Gábor szép gazdaságot teremtett, tanyán gazdálkodtak, a 20-as évek elején bekövetkezett korai halálakor feleségét 5 gyermekkel hagyta hátra. Többen emlékeznek a határozott egyéniségű, egyedül gazdálkodó asszonyra. Tanyán éltek, a templomba szép cséza kocsin jöttek be, lovaik mindig szépen ellátva, jó gazdára vallottak. Egyetlen fiúgyermekük alig hogy járni tudott, még az édesapa halálakor. Minden gond, a gazdaság vitele, értékesítés, az állatok gondozása a talpraesett özvegyre és növekvő leánygyermekeire maradt. A gyermeknevelés, vallásosság területén kimagasló munkát lehet nyomon követni. A gyermekek a 30-as években kibontakozó gazdasági fellendülés idején kivették a részüket az otthoni sok munka mellett a közösségi, társasági életben is. Szépen, gazdalányhoz illően öltözködtek, viselkedtek. Első gyermek Lídia számára Kecskemét alatt létesített szép kis otthont az édesanya. Többi leánya helyben

maradt házasságkötésük után: Gyallai, Mezei családokba kerültek. Fia máshonnan házasodott, nagyon vallásos feleséget kapott. A családból két református unoka vált ismertté a környéken a papként, Kiskunfélegyházán és Helvécián. Damásdi Dénes és Papp Gábor.

Damásdi Dénes nagytiszteletű úr sokat fáradozott a vallási egyetértés ügyében, sok karitatív munkát végzett, több felekezettel állt kapcsolatban. Fiatalon hunyt el, özvegye neveli 6 gyermeküket. Izsákon temették el nagy részvétel mellett.

A nők feladata a házitűzhely védelme, a gyermeknevelés volt. A modern nő sikeresen megállja helyét az új kihívások közepette, melyhez megértő családi közösség kell. Új eszmények vannak keletkezőben.

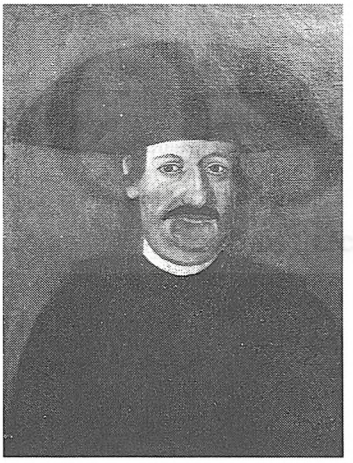

Mátyási Kovács János

Polgár Koczogh Mária

XX. SZÁZADI CÍMSZAVAK

Kísértet járja be a világot, a kommunizmus kísértete...

Tőkekoncentráció. Osztrák-Magyar Monarchia. Elmaradott gazdaság. Változások szükségessége. Néptömegek- vezetők szerepe.

1900-as évek: Világkiállítás Párizsban. Szily Kálmán MTA elnöke, majd főkönyvtáros. Orosz forradalom.

1910-es évek: Merénylet Szarajevóban. I. világháború évei. Ferenc József császár halála. IV. Károly koronozása. Őszirózsás forradalom. Kommün. Prónay különítmény. Spanyol-járvány.

1920-as évek: Apponyi gróf védőbeszéde. Békeszerződés Trianonban. Horthy Miklós kormányzósága. Földalatti mozgalom. KMP. 3 millió koldus országa. Lenin halála. Gazdasági világválság.

1930-as évek: Gazdasági fellendülés. Hírös és Sárfehér Napok. Fasizmus európai térhóditása. Hitler hatalomra jutása. Ausztria bekebelezése. Zsidótörvények. Lengyelország lerohanása.

1940-es évek: II. világháború borzalmai. Békekötés Jaltában. Sztálin és Rákosi hatalma. Kisgazdapárt választási győzelme. Egypártrendszer. KGST. Varsói szerződés.

1950-es évek: Államosítás. Elhurcolás, beszolgáltatás, államvédelmisek túlkapásai, gazdafiak munkaszolgálata. Úttörőmozgalom. Csasztuska. 1956-os forradalom. Kádár-korszak.

1960-as évek: Termelőszövetkezetek. Háztáji gazdaságok. Katonai beavatkozás Csehszlovákiában. Új gazdasági mechanizmus kidolgozása. Úrkutatás.

1970-es évek: Gulyáskommunizmus, marxista esti egyetem ideológiái. Brigádmozgalom.

1980-as évek: Lengyel szolidaritási mozgalom. Kerekasztal beszélgetések. Változás szele. Román forradalom, a diktátor halála.

1990-es évek: Demokratikus választások. Kárpótlási törvény. Munkanélküliek. Hajléktalanok. Médiaharc. Környezetpusztítás. Európai Unió. Bankkoncentráció. Napfogyatkozás... Századforduló. Ezredforduló.

Kísértet járja be a világot, a Globalizmus kísértete.

MAGYARORSZÁG SORSFORDÍTÓ IDŐPONTJAI

895	Honfoglalás
900	Pannónia birtokbavétele, kalandozások
1001-1038	I. (Szent) István
1046-1060	I. András, Apátságok alapítása
1063-1074	Salamon
1077-1095	I. (Szent) László
1095-1116	Könyves Kálmán
1172-1196	III. Béla, írásbeliség bevezetése
1205-1235	II. András, 1222 Aramybulla
1235-1270	IV. Béla
1241-1242	Tatárjárás
1272-1290	IV. (Kun) László
1301. jan.14.	Az Árpád-ház kihalása
1308-1342	Károly Róbert, Zách Felícián merénylete
1342-1382	I. (Nagy) Lajos
1351.dec.11.	Ősiség törvénye
1382-1387	Mária
1385.dec.31.	Kis Károly koronázása
1437	Erdélyi parasztfelkelés
1440-1444	I. Ulászló, Dobzse
1444.nov.10.	Várnai csata, Hunyadi győzelme a török felett
1444-1457	V. László
1456.júl.22.	Nándorfehérvári diadal, Hunyadi János halála
1457.márc.16.	Hunyadi László lefejezése
1458-1490	Mátyás
1514	Dózsa György parasztháborúja
1516-1526	II. Lajos, Mohácsi vész
1541.szept.2.	Buda elfoglalása, Török elleni harcok, Zrínyi kirohanása Szigetvárnál
1604-1606	Bocskai-szabadságharc, Bocskai István Erdély fejedelme
1606.jún.23.	A bécsi béke
1613-1629	Bethlen Gábor erdélyi fejedelem
1664.jan.-febr.	Zrinyi Miklós téli hadjárata
1664.aug.10	A vasvári béke
1666-1670	A Wesselényi-összeesküvés
1671.ápr.30.	Zrínyi, Frangepán és Nádasdy kivégzése, összeesküvések
1686.szept.2.	Budavár visszavétele
1688.jan.14.	Munkács várának elfoglalása

1699	Karlócai béke
1707.jún.16.	Az ónodi országgyűlés, a Habsburg-ház trónfosztása
1711.ápr.30.	A szatmári béke
1740-1780	Mária Terézia, 1745 jászkunok megváltakozása
1767.jan.23.	Úrbéri pátens, Urbárium kibocsátása 1770.
1780-1790	II. József, kalapos király, németesítési törekvések
1809.jún.14.	A győri csata, nemesi hadsereg utolsó megjelenése, Napóleon
1823.jan.22.	Megszületik Kölcsey Ferenc „Himnusz" című költeménye
1825.nov.3.	Reformországgyűlés, a Magyar Tudományos Akadémia megalapítása, Széchenyi István
1830.jan.28.	MTA
1836	Vörösmarty megírja a „Szózat"-ot
1848.márc.15.	Forradalom és szabadságharc, Pesten győz a forradalom
1849.április	A diadalmas tavaszi hadjárat győztes ütközetei
1849.ápr.14.	Debrecen, Habsburg-ház trónfosztása, Kossuth lett a kormányzó-elnök
1849.máj.21.	Buda várának visszafoglalása
1849.aug.13.	Görgey tábornok a honvédsereg főerőivel Világosnál letette a fegyvert
1849.okt.6.	13 Aradi vértanú és Batthyány Lajos kivégzése Haynau rémuralma, Bach korszak
1860.okt.20.	Az uralkodó az ún. „Októberi Diplomá"-ban helyreállítja Magyarország területi egységét
1867	A kiegyezés, Deák Ferenc
1867.jún.8.	I. Ferenc Józsefet és feleségét, Erzsébetet megkoronázzák
1896.máj.2.	A király megnyitja az ezredévi kiállítást és a millenniumi ünnepségeket
1914.jún.28.	Merénylet Szarajevóban, meghal Ferenc Ferdinánd trónörökös
1914-1918	I. világháború, meghal Ferenc József császár 1916.
1916.nov.	IV. Károly megkoronázása
1918	Őszirózsás forradalom, Károlyi Mihály
1919.márc.21-aug.1.	Tanácsköztársaság 133 napja
1919.aug.2.	Román Hadsereg bejövetele, Prónay-féle különítmény
1920-1945	Horthy Miklós kormányzósága
1920.jún.4.	Trianoni szerződés, Magyarország szétdarabolása
1929-32	Gazdasági világválság
1939.szept.1.	II. világháború, Lengyelország lerohanása
1945.ápr.4.	Magyarországról a németek kiűzése, Vörös Hadsereg
1945	Választások, Kisgazdapárt győzelme
1947	Választások, Kommunista Párt egyeduralma

1956.okt.23.	Forradalom
1956.nov. 4.	Bevonul újabb szovjet katonaság, MSZP és KISZ megalakulása
1968	Új gazdasági mechanizmus, beavatkozás Csehszlovákia belügyeibe
1989	Kerekasztal beszélgetések
1994	Választások, modernizálás, Globalitálás
1998	Választások, küzdelmek, gazdasági visszaélések
2000	Útban a reményteljes jövő felé.

(Németh Tibor: Itt élned, halnod kell címen az Apáczai Kiadónál 1991-ben megjelent könyvéből valók az adatok.)

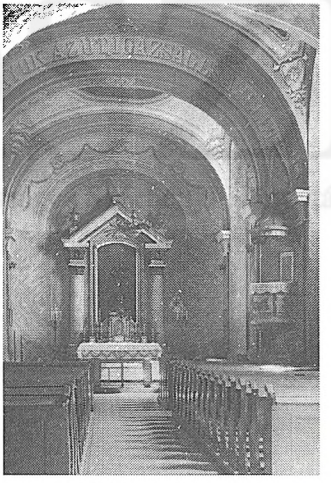

Római katolikus templom belseje

ZÁRSZÓ

Levéltári iratok, könyvek, saját kutatások eredményei adták az alapot a könyv szerkesztéséhez. A modern technika, az Internet alkalmazásával napjainkban a világhálón könyvtárnyi irodalom jelenik meg. Szűkebb hazánk, Izsák megismerése, ismeretek közreadása korunk követelménye. A fiatalok igénylik a szülőföld tárgyilagos megismerését.

Kiegészítés, folytatás, újabb könyvek kiadása, bővíti tudásunkat, más megközelítést adnak.

Képeslapok, fényképek, dokumentumok egyaránt tájékoztatnak a múltról. Segítségükkel felidézhető: a településszerkezet, divat, technika stb.

Régészeti emlékek, megjelent könyvek adatai mellett az emlékezők ismerete fontos.

Egyházi iratok, anyakönyvek, Historia Domus egyes fejezetei jó támpontot nyújtanak a családtörténet és a helyi események vonatkozásában. Latin szövege nincs lefordítva, így a jegyzőkönyvekkel együtt tartalmazhatnak még újdonságokat is Izsákra vonatkozólag.

Több szakdolgozat, tanulmány készült Izsákról, helybeliek írták.

A szülőföld iránti elkötelezettség igazolására Kecskeméten megalakult az Izsákiak Klubja.

Kovács Gyula tanár, igazgatóhelyettes munkáiból: Izsák kronológiája 1984-ben jelent meg, kevés példányszámban. Újabb generációk nőttek fel. Közben rendszerváltás volt... A többi megjelent munkájában a helyi legendákat és a szőlőtermelést dolgozta fel.

Kovács János tanár úr feldolgozásában: Izsák a török hódoltság idején, megjelent 1987-ben. Fontos adatokat tartalmazó munka, kis rövidítéssel került feldolgozásra jelenleg.

Janovics Éva tanárnő: Népi nevelési szokások Izsákon című szakdolgozata kéziratban olvasható. Interjúi felmutatják az ősi paraszti társadalom szokásait, hagyományait.

Fejszés Ágnes a Sárfehér szőlő honosításával, termelésével foglalkozik szakdolgozatában, rámutat a nagy tűrőképességű szőlőtelepítés fontosságára...

Izsák-Agárdy telepen létesült pezsgőüzem ma Hungasekt Rt. többféle nedűt gyárt.

Több kiadvány látott napvilágot a közelmúltban, remélhetőleg objektív történelmi szemléletről tesz tanúbizonyságot valamennyi. A levéltár munkatársai feldolgozták a megye 1956-os idejét a fellelhető bírósági iratok alapján.

Izsákra vonatkozó anyaga kevés rövidítéssel kerül most közreadásra, kiegészítéssel.

Pest megye statisztikai leírása 1860-ban készült felmérést dolgozta fel. Izsákon akkor 75 iparos és kereskedő volt. Nem volt közvilágítás, szilárd útburkolat stb.

A lakosság ma több üzemben, vállalatnál dolgozik, egyéni vállalkozók száma kb. 250.

Értékes adatokat tartalmaz az 1930-ban készült Pest megyei címtár. A kisiparosok, kereskedők, gazdálkodók, intézmények és személyek adataival.

A pedagógusok beszédértelmezési és olvasás órákon szívesen tanították Izsák múltját, vetélkedőket, felméréseket szerveztek ennek érdekében. Munkásságuk elévülhetetlen.

Kovács György tanár könyvet állított össze kutatásaiból a 30-as években.

Izsák Imre kántortanító munkássága szintén közismert, munkáik elvesztek.

Barna Gábor Izsák népi építészeti emlékeiről írta szakdolgozatát 1984-ben.

Tetézi Lajos megírta a Sárfehér Napok történetét 1987-ben.

Többen foglalkoztak napjainkban bizonyos kutatásokkal. Rácz Sándor egyetemi hallgató Szily Kálmánról adott be dolgozatot a Műszaki Egyetemre. Karácsonyi József Páhi község plébánosa monográfiáját a község elöljáróságán leadta, Izsák P. György tanár és Buda Vladimír tanár készítettek kisebb-nagyobb történelmi munkákat, ezek eddig nem jelentek meg.

Gyűjtemények megemlítésekor a sokszínűség, érdeklődés érhető nyomon:

Kovács Gyula tanár Helytörténeti gyűjteményt hozott létre
Farkas János kaktusz gyűjteményt a világ sok országából
Pappné D. Ilona nótáskönyv kézirata
K. Szabó Sándor meteorológiai feljegyzések.

Mindazok, akik a szülőföldön építkezés során megőrizték a hagyományokat, fényképezéssel, művészeti tevékenységgel és más különböző módon ápolták a múltat. Halmosi Jenő bácsi kamrái, pincéi a régi kádármesterséget őrzik.

A XX. század fordulatokban, változatokban bővelkedő eseményei hatottak Izsákon is. A település és lakóinak megítélése, hírneve több mindenről ismert.

A tények pontos feltárása nem történt meg eddig. Általánosságokat lehetne fogalmazni, vagy téves ítéletet alkotni. Minden objektív feltárás, feldolgozás segít a múlt megismerésében.

Izsákon a XX. század elején falusias, rendezetlen volt a városkép. Egy belterületi telekre, szérűskertbe több generáció épített házat: Papp, Gyallai, Radványi család, például a református egyház szérűjén ma 4 ház áll. A városvezetők Ottó Sándor mérnököt kérték fel, Kecskemét főrmérnökét, a rendezési terv elkészítésére. Új bevezető utat alakítottak ki a katolikus templom mellett, itt épült mellette 1906-ban az úgynevezett Both-féle iskola. A rendezetlen utcák új nyomvonalának, az utcák szélességének kijelölésével alakult ki a mai városszerkezet. Lebontották a vendégfogadót, szélmalmokat. Házszámozás helyett utcaneveket vezettek be.

A szocializmus, Lenin eszméi ebben a században keletkeztek, majd elmúltak. A sokszor dokumentált időszak iratanyaga a Párttörténeti Intézetekben, levéltárakban és a helyi iratok között jól kutatható. Megfelelő történelmi távolság, realitások szükségesek a kor feltárásához.

Jelen munkában ennek az időszaknak eseményei egyes családok életében mutatkoznak meg.

A modern Európába kitekintve nagyléptékű fejlődést látni. Globalizáció, Európai Unió, Bankvilág, Multinacionális cégek, ezt hallani mindenfelé. Nagy kedvezmények egyeseknek, másoknak alig mutatkozik lehetőség az életbenmaradáshoz.

Izsákon mindig szorgalmas emberek éltek, többször kellett az életet újra kezdeni. Jelenleg modern, jól felszerelt háztartások jöttek létre, mégis parlagosodás, megtorpanás, meg-megállás mutatkozik több területen. Szép, virágzó szőlő- és gyümölcstáblák szűnnek meg, állattartás költséges. Legjobb adottságait, lehetőségeit nem tudja a település kibontakoztatni. Állami és helyi porgramok, emberhez illő környezet, működő, gyümölcsöző szomszéd és testvérvárosi kapcsolatok mellett kisvállalatokat, szövetkezeteket segítő bankok kellenek. Az átlagember számára a jövőkép bizonytalan. Valóban nehéz a konkrét programok megtalálása.

A múlt történéseiből a hagyományok ápolása, emlékhelyek megmentése, egyes írásos emlékek megmutatása volt az elsődleges cél a könyv írásakor a teljesség igénye nélkül. A felhasznált irodalomban a régies írásmódot megőriztük.

Mesznéder Klára

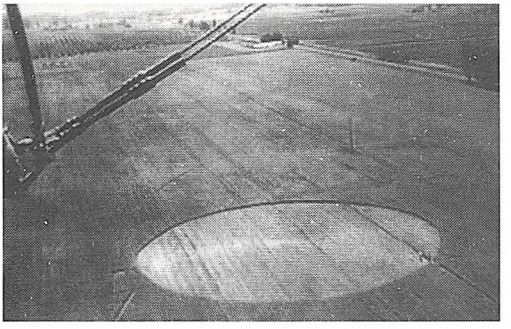

Rejtélyes gabonakör Izsákon
A légifelvételt készítette: Tetézi Lajos

IRODALOM

Bárczy Géza: Tihanyi Alapítólevél, mint nyelvi emlékünk Bp. 1958. Akadémia Kiadó
Bendeffy László: A magyarság és középkelet Bp. 1945. Aquincum Kiadó
Bíró Ferenc: A felvilágosodás korának magyar irodalma Bp. 1995. Balassa Kiadó
Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai Bp. 1981. Zrínyi Kiadó
Borovszky Sámuel: Pest vármegye története Bp.1910
Chobot Tibor: A váczi egyházmegye történeti névtára I-IV. Vác 1915.
Csánki Dezső: Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában
Dömötör Tekla: Magyar népszokások Bp. 1983. Corvina Kiadó
Fehértói Katalin: Árpádházi személynévtár Bp. 1983. Akadémia Kiadó
Földes György-Hubai László: Parlamenti választások Magyarországon Bp. 1999.
Napvilág Kiadó
Galgóczi Károly: Pest-Pilis-Solt megye monográfiája Bp. 1896.
Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái Bp. 1939.
Gyurkó László: Magyar krónika 1956 sajtója Bp. 1989. Kolonál Kiadó
Horváth A.-H.Tóth E. –v. Székely Gy.: Elődeink a Duna-Tisza közén Kmét 1988.
Katona József Múzeum kiadványa
Illyés Bálint: Kiskunsági krónika Kunszentmiklós 1975.
Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848/49-es
forradalom és szabadságharcban Kmét 1988.
Kovács Gyula:Izsák kronológiája Izsák 1984. Izsák mondái, legendái Izsák 1989.
A szőlőtermelés múltja Izsák 1981.
Kőszeghi Sándor: Nemes családok Pest vármegyében Bp. 1899.
Hungária Könyvnyomda
Madarassy László: Nomád pásztorkodás a kecskeméti pusztaságon Kmét 1912.
Magyar Zsidólexikon Bp. 1929.
Meskó Sándor: Helynevek Kiskőrös határában Kiskőrös 1971.
Orgoványi István-Pető Melinda-Tóth Ágnes: 1956. Bács-Kiskun megyei kronológiája és személyi adattára Kmét, 1999.
Péterné F. Mária-Szabó Tamás-Székelyné Kőrösi Ilona:
Kecskeméti életrajzi lexikon Kmét 1992.
Rácz István: Városlakó nemesek az Alföldön 1541-1848 között Bp. 1988.
Akadémia Kiadó
Nagy Szeder István: Kiskunhalas város története I-IV. kötet
Szakál Aurél szerkesztésében: Jászkun redemptio Kiskunhalas 1940.
Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái Bp. 1891.
Tóth Antal: A Pesti vármegyeháza Pest Megyei Tanács Bp. 1990.
Újságok: Új Idők 1918-1919. számai
Szózat 1920. júl. 22. száma
Kecskeméti Lapok 1920. jan. és jún. számai
Kecskeméti Közlöny 1919-1920. számai
Dél-Pest Megyei Újság 1946. nov. 10. száma

FÉNYKÉPEK, VERSEK JEGYZÉKE

(A tulajdonos neve, születési ideje, lakhelye)

Andrássy Miklósné Győry Erzsébet (1912-2000), Budapest. Polgári iskolások
Badényi István 1955. Izsák. Avarkori edény
Bálint Vilmos 1951. Izsák. Művészfotó
Borbély Pálné Balogh Franciska, 1912. Izsák. Takács család
Both Jenőné Hegedűs Anna, (1919-1999), Kecskemét. Iskolások
Bozsó Józsefné Szabó Magdolna, 1920. Kecskemét. Katolikus fiatalok, Futballisták
Csősz Amália Elza, 1926. Kecskemét. Szatócsbolt
Csősz Mihályné Cséplő Terézia, 1920. Izsák. Családi kép
Diószegi Ferencné Tapodi Mária, 1936. Izsák. Barátnők
Fejszés István, 1910. Izsák. Szüreti bál, Csőszlegény
Gyallai Imre (1919-1999) Izsák. Családi kép
Igács Katalin, 1915. Izsák. Papp család, Polgári iskolások
Dr. Jobbágy György, 1915. Budapest. Teischler József amatőr fotói
Dr. Juharosné Molnár Piroska, 1935. Kecskemét. Szüreti kép, Református gyerekek
Kátai Lászlóné Kiss Ilona, 1930. Izsák. Báli nyitópárok
Kiss Istvánné Rózsa Etelka, 1907. Csengőd. Falu rossza népszínmű
Kovács Gyuláné Schwanner Ibolya, 1927. Izsák. Férfiportré
Kren Antalné Molnár Ilona, 1940. Kecskemét. Elsőáldozók, Bothné osztálya
Magyar Gyuláné Takács Etelka, 1935. Izsák. Kolon-tó (vers)
M. Ajtony Csaba, 1977. Budapest. Tűnődés (vers)
Máté László 1925. Izsák. Grillázstorták
Mezei Jenő, 1914. Izsák. Református fiatalok, Családi kép, Csókos huszárok (népszínmű)
Nagy Gyuláné Rácz Mária, 1938. Izsák. Hagyományőrző nyugdíjasok
Papp Mihályné Dediczki Ilona (1912-2000) Izsák. Meghívó 1925.
Rácz Sándorné Damásdi Anikó, 1943. Izsák. Izsáki Kerület
Rózsa Béla, 1915. Budapest. Színlap 1933.
Dr. Steczik Aurélné, Gyólay Viktória művésznő, Pompadour márkinő szerepében Kecskemét. 1964. (A pezsgő névadója)
K. Szabó Sándor 1912. Izsák. Ezüstkalászos gazdatanfolyam.
Vida Istvánné Fábián Mária 1939. Izsák. Esküvői pár.
A többi fénykép a szerző és családja tulajdona.

A képeslapok Greguss István budapesti és Sebestyén Imre kecskeméti magángyűjtők tulajdonában vannak.

UTÓSZÓ

A történet örök színtere

Mesznéder Klára Izsáki emlékkönyve

Vannak kiapadhatatlan lélekkel munkálkodó emberek, akik ha nemes célt látnak: tehetségüket és persze az idejüket is annak eléréséért áldozzák. Ilyen elkötelezett ember Mesznéder Klára helytörténész kutató is, akinek a könyvét - mint kiadótárs és segítő - nagy szeretettel ajánlom minden földimnek. Évtizede figyelhetem közelebbről is alkotó munkásságát. Előbb a kiváló pedagógust, a Petőfi Sándor Gyakorló Általános Iskola jelesét ismertem meg. Majd a lassan nemzetközivé terebélyesedő "Izsákiak, Izsákért" mozgalom aktivistájára figyeltem föl személyében. Később, megtisztelő bizalmából örömmel vehettem kézbe család- és helytörténeti tanulmányait is. Amelyek azért is igen kedvesek voltak a számomra, mert nagyobb részt izsáki históriai témákat érintettek. És azt talán nem kell most ismételnem a Kedves Olvasónak, hogy nálam a sárfehér őshazája a "történet örök színtere".

Együtt örülök mindazokkal, akiket büszkeséggel tölt el, hogy gyerekkorom kedves települését végre rehabilitálták az elmúlt néhány szabad évben. A homokbuckák völgyeiben, a vízállások, láprétek szomszédságában kertet, gyümölcsös-szőlős ligeteket teremtő majd újratelepítő gazdák mai utódai ismét így dicsekedhetnek az országot és a világot járva: Izsák városából jöttem.

Hosszú, nehéz, igen küzdelmes pálya volt ez. A mára talán már feledésbe merült régi rangos várostól eljutni a maiig. Izsák nevét befeketítették, átkokkal szennyezték az egykori majorságokat, tanyaközpontokat szétverő - a települést lelkileg és anyagilag is elszegényítő agitátorok, parasztpofozók, kulákakasztók. Majd jöttek azok a hatalmaskodók akik a termelő szövetkezetekből és az állami gazdaságból - az izsákiak elől, titokban - más városokba menekítették a homokon izzadságos robottal megérett termények hasznát.

Nehéz idők voltak, amikor a keménygerincű, atrocitásokkal sem betörhető helybélieknek könnyekkel küszködve látniuk kellett: összedőlnek a tanyák, erejét veszti, elvadul az ízes-zamatos kajszit, jó szőlőt termő föld. Hektárszámra pusztul az ültetvény. Mert mi maradt mára a gyümölcsös külterületekből, a matyói, kisizsáki, szajori határból? Gazos, királydinnyés pusztaság.

Még szerencse, hogy pusztító, dúló szomorú évtizedek sem tudták kiölni az itt élőkből az izsákiság örök optimista szellemét. Ami fáradhatatlanságot, ambíciót, akaratot, a rend és a kultúra szeretetét jelenti. Bár számos kiválóságot messzire űztek a szorító, kiközösítő évtizedek, maradt itt a rabló idők utánra is olyan kipróbált férfikar, amely képes volt megbirkózni az új éledés kemény feladataival, kihívásaival. A mostani Izsák szorgos népe ismét az okos döntések, a tenni akarás, a fejlődés ünnepeit köszöntheti egy-egy Sárfehér Fesztivál alkalmával. Ezzel a lelkesültséggel idézi föl ez a szépen fejlődő város a múlt nagyjait. És azokat a jeleseket akik, bár messze kerültek a Kolon-tó vidékétől, szívükben, gondolataikban mindig ide tartozónak vallották, tudták magukat. Nem feledhették gyermek és ifjú koruk boldog, csodaszép terrénumát.

Nagy öröm, hogy a megújuló Izsák egyre többet áldoz a múlt rejtett vagy elfelejtett emlékei kutatására és az eredmények publikálására. Helyes és értelmes program ez, hiszen a közelmúlt tapasztalatai bizonyítják: az a nép, amely nem ismeri a múltját, képtelen megfontoltan tervezni a saját jövőjét. Mesznéder Klára most közreadott munkája nagy tisztelettel és hűséggel kínálja a már publikált anyag legfontosabb elemeit. De - értő kutató lévén - jócskán ad újat is, pontosít-gazdagít. Tankönyvet ad az ifjúság kezébe. Irányokat mutat az új és újabb kutató generációknak. Végül: sok pótolhatatlan dokumentumot most ad közre először.

Kívánom, hogy a Nyájas Olvasó érezzen rá arra a nemes szenvedélyre, amely a szerzőt ösztönözte időrabló munkája során. Ragadja meg a szívét az a szülőföld szeretet, amely Mesznéder minden sorából árad, bár a tudós tárgyilagosságát próbálja magára erőltetni. Szép és követendő dolog: egy közösségért, egy régióért, egy város magára találásáért munkálkodni. Mesznéder Klára munkájáért a köszönet nem lehet más, mint az olvasói figyelem és a spontán öröm, amely Radnóti Miklóst lelkesítette, amikor a következő sorokat írta:

Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit jelent,
nekem szülőhazám itt e lángoktól ölelt
kis ország, messzeringó gyermekkorom világa.
Belőle nőttem én, mint fatörzsből gyenge ága
s remélem, testem is majd e földbe süpped el.
Itthon vagyok. S ha néha lábamhoz térdepel
egy-egy bokor, nevét is, virágát is tudom,
tudom, hogy merre mennek, kik mennek az úton,
s tudom, hogy mit jelenthet egy nyári alkonyon
a házfalakról csorgó, vöröslő fájdalom.

Szívből gratulálok!

Farkas P. József

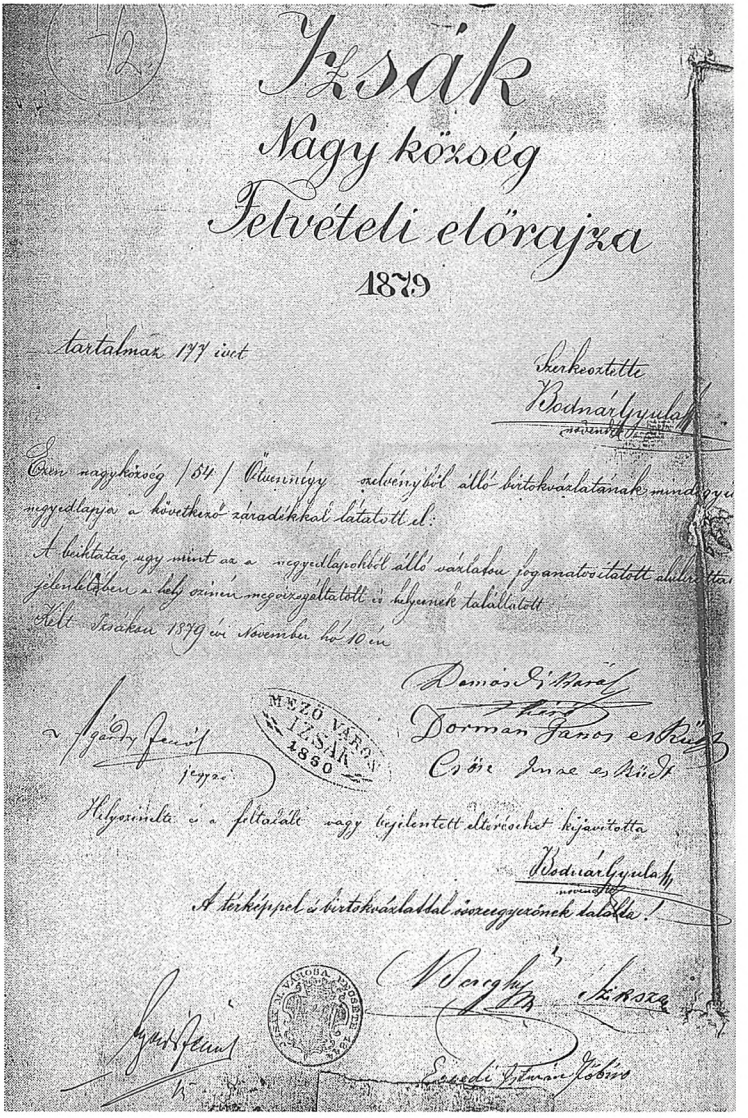

Izsák
Nagy község
Felvételi előrajza
1879

Tartalmaz 177 ívet

Szerkesztette
Bodnár Gyula
mérnök

Ezen nagyközség /84/ Ötvenötödik szelvényből álló birtokviszonyainak mindegyik
negyedlapja a következő záradékkal látatott el:

A beiktatás egy mint az a negyedlapokból álló vázlatos fogyanatosítatott alulirtak
jelenlétében a helyszínen megvizsgáltatott és helyesnek találtatott
Kelt Izsákon 1879 évi November hó 10 én

Damos Dániel
Dorman János esküdt
Cséri Imre esküdt

Gaál Ferenc
jegyző

MEZŐ VÁROS
IZSÁK
1880

Helyszínelés a feltüntetett vagy bejelentett eltérésekre kijavította

Bodnár Gyula
mérnök

A térképpel s birtokvázlattal összevegyzésének találta!

Berghy Sándor
Izsák

Szabó Péter

Szendi Dániel Jakab

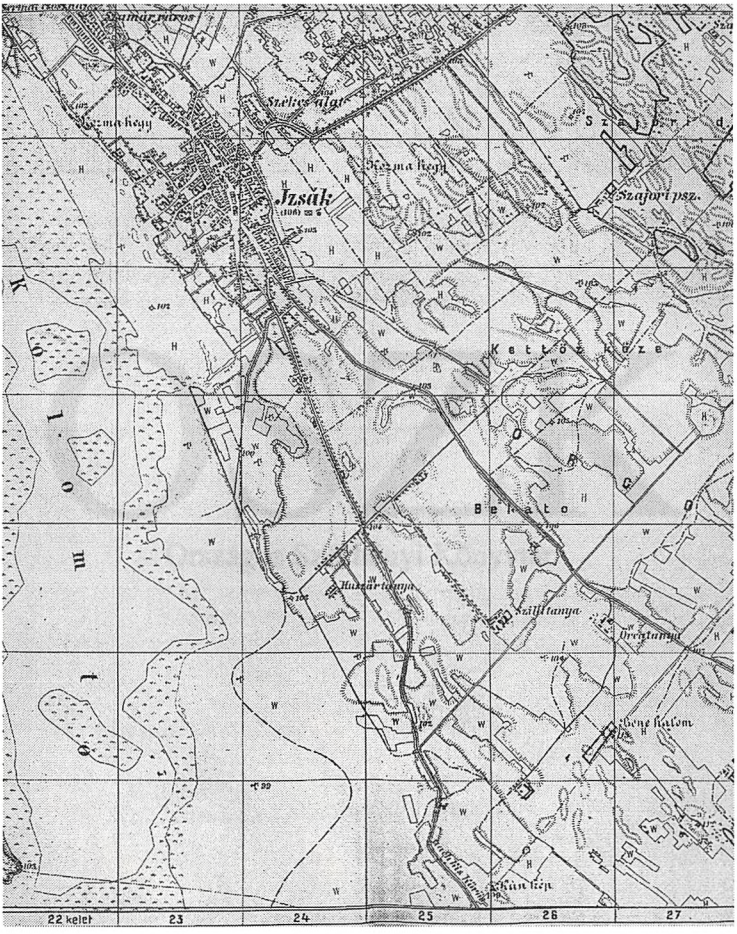
Szalkus-alja
Szalkus-alja
Szalkus-alja

XVII. Izsáki
Sárfehér Napok
A Magyar Millennium
Esztendejében
BÁCS-KISKUN MEGYE
IZSÁK
A Magyar Köztársaság
2000. évi Fogathajtó
Egyéni és Csapatbajnoksága
CAI "B" kategóriás Nemzetközi Fogathajtó Verseny
VIII. Sárfehér Kupa
2000.
szeptember
22-23-24.

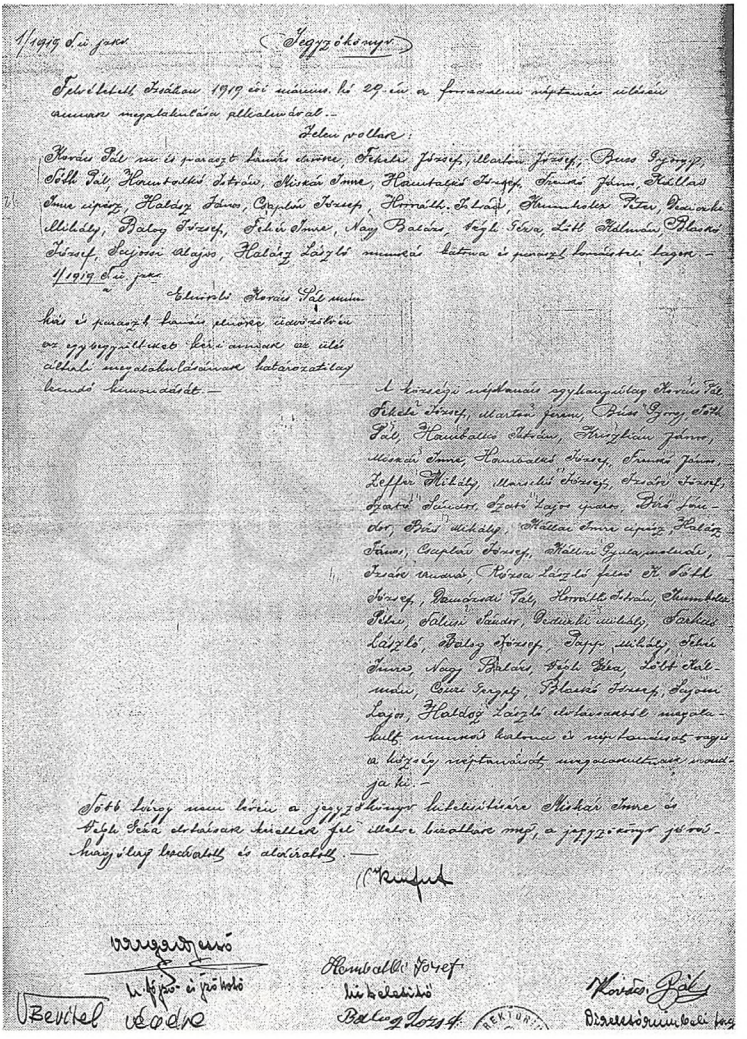

1/1919 ik. sz. jegyz.

Jegyzőkönyv

Felsőbbeli rendelet folytán 1919 évi március hó 29-én a községi népfelkelő alakulás végett megalakítására összehívott

Jelen voltak:

Horváth Pál mint elnök, Kovács Pál, Kiss Ferenc, Fekete József, Martin József, Bese György, Sőth Pál, Horváthy István, Nikolai Imre, Hamvas József, Simon János, Kelland Imre, Halász János, Csaplár József, Horváth István, Humbola Péter, Bacsa Mihály, Balog József, Fekete Imre, Nagy Balázs, Tóth Péter, Lőtt Vilmos, Blaskó József, Sajgon Lajos, Halász László mindnyájan személyesen jelen lévő

1/1919 ik. sz.

Elnök Horváth Pál mint kir. és parancsnok hivatkozással a mai napon tartott gyűlésre összehívott

A község népfelkelő egyleti tagjai Horváth Pál, Fekete József, Martin Ferenc, Bese György, Sőth Pál, Hamballa István, Krizsán János, Nikolai Imre, Hamballa József, Simon János, Zeffer Mihály, Marschó József, Szabó József, Szabó Sándor, Szabó Lajos ifjabb, Bíró János, Bíró Sándor, Mihály, Kállai Imre cipész, Halász János, Csaplár József, Kállai Gyula, molnár, Szabó ifjabb, Rózsa László fiatal ifj. Lőtt József, Gazdinski Pál, Horváth István, Humbola Péter, Fekete Sándor, Orlinski mihály, Farkas László, Balog József, Sajgon mihály, Fekete Imre, Nagy Balázs, Tóth Péter, Lőtt Vilmos, Simon Sajgon, Blaskó József, Sajgon Lajos, Halász László elrendelésből megalakult mindnyájan kalapos és népfelkelő egyleti a község népfelkelő megalakulásának mondatja ki.

Több hiány nem lévén a jegyzőkönyv kihirdetésére Nikolai Imre és Tóth Péter elrendelésből kiállítva fel illetve kiadatni megy, a jegyzőkönyv jóváhagyólag kiadatik és aláíratik.

Horváth Pál

Bevitel vadr

Horváth József
kir. közjegyző
Balog József

Kovács Pál
Dísznévsorunkból hagy

Szerző: .....
Rov. vez.: .....
Szerkesztő: .....

Petőfi Népe

Gépíró: .....Királyné.....
Gépelt sor: .....
Átadás ideje: .....

4 sor

Heti sorozatunk

Orgovány, 1919 - Naplótöredék

5. A hóhér és terroristái

Molnár Gergely orgoványi református pap 1919-20-ban gyorsírással vetette papírra a körülötte történteket. Naplóját sokáig féltve őrizték, majd hagyatékából bekerült a pártarchívumba, ahol gépírásos szövegként ugyancsak nem juthatott illetéktelen kezekbe. Elsőként a Petőfi Népe hasábjain közöljük a naplórészleteket.

1919. december 17. Mért nem célzott jobban a szegény jó fiú! S.(Szamuely Tibor.-A szerk.) [illegible] ott az út szélén széttépték, a szájá[illegible]ve orra ala[illegible] a fejét, fel[illegible]

1920. március 14., vasárnap [illegible] fordulója a nagy emlékezetű 184[illegible] előtti első ünnepen egy kis al[illegible] a templomban. Ezékiel próféta [illegible] a csontokkal megrakott mező é[illegible]. Épp így van most széttépve s[illegible] magyarság, de hisszük, hogy [illegible] látottak, az úr lelkének hat[illegible] élnek.

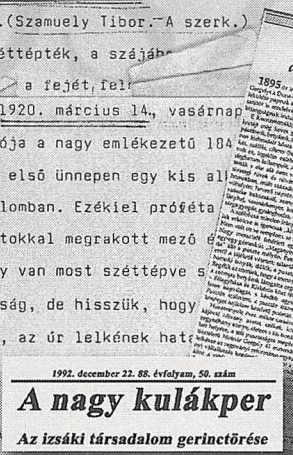

első [illegible] [illegible]nnyával letakarva egy elhunyt, a [illegible], fülöpszállási származású gyerekkori ismerősöm volt. Azt hallottam, a zsidólopások egyik estéjén zörgettek bezárt ajtaján. - Ki az? - kérdezte Móricz zsidó - a csendőrség - volt a válasz. Sté.

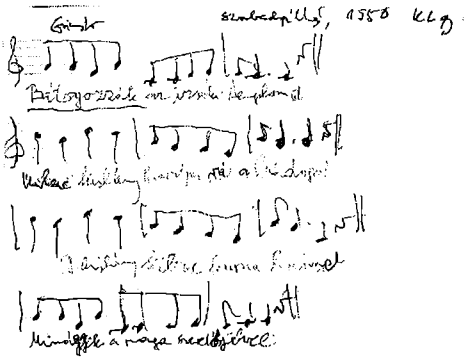

2, Lépőfok mindjárt arra gyönyörűek lehet
míg Isten akaratára ne hallok
Szót Isten jön vezet a lakásra
Leimgyalom le vagy pusztul egy ház.

Emlék: Dr Kálmán Lajos Lejegyezte 1999. szept. h. 78. születésnapján
Kaposszentjakabon a lakásán.

Pomulatkam a Magyar Rádióban 1991 Húsvét másnapján.

NE SÍRJ, HAZÁM ...

Szöveg-zene: Pósa Lajos

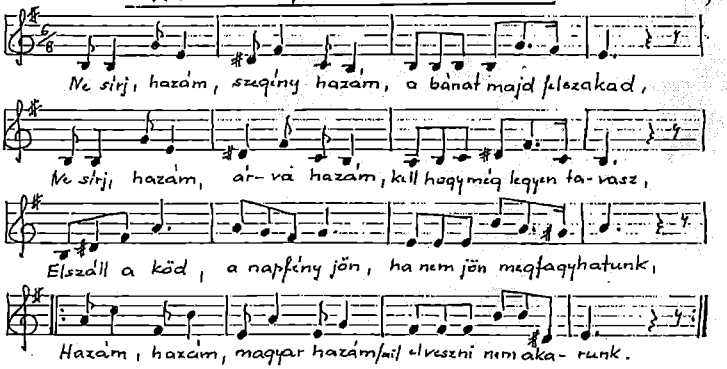

Erkel Gyula: A falu rossza – népszínmű 1910
Első sor balról: Ritter Gizella, Rózsa Margit, Bakonyi Pál, Izsák József, Mesznéder Gyula, Csúzi Gergely, Rigó Mária
Középen: Izsák Andrásné, Szegedi Sándorné, Jávorka Mihályné, Bakonyi Imre, Szegedi Erzsébet, Kristóf bácsi, Mesznéder Gyuláné, Damásdi Miklósné
Fent: Damásdi Miklós fiaival, Kállai Ida, Izsák György, Izsák András, Rózsa János, Ritter Jolán és Irma, Szolláth János, Dalmadi Anna, Víkor István, Ritter Ernőné, Kállai Krisztina, Damásdi Mária

Arany ifjúság 1920
Ülő sor balról: Muráncsik Gizella és Sándor, Dömötör Teréz, mögötte Vitéz Sándor
Középen: Rózsa Rozália, Horváth Lídia, Rózsa Amália, Vitéz Mária, Víkor Ilona, Bakonyi Imre, Szabó Mária, Holecz Júlia, Kállai Etelka, Kállai Jolán, Kullai Ilona
Hátul: Pataki Sándor, Csanda Gábor, Horváth Gábor, Bajnok Sándor, Egyedi István, Kállai Lajos, Magyar Bertalan, Juhász Gyula, Mesznéder László, Horváth József, Mezei Gábor

Szüreti bál 1938
Középen: Lévai Mária- Hörcsög Bálint hegybírók

Katolikus leányok 1943
Középen: Bognár Amália, Boskó Vilmos, Kormos Antal

Ezüstkalászos gazdatanfolyam 1944

Az országos honvédelmi bizottmány' elnöke
Izsák város Közönségének.

A' képviselőháznak folyó hó' 13-dikán kelt 's a' megyékhez szétküldött határozatát 's az ország' kormányának felhivását ide mellékelve azon megvárással küldöm e' Város' Közönségének, hogy tapasztalt hazafiúi buzgalmánál 's erélyességénél fogva magát azon határozat 's czen felhivás' értelméhez tartva, ez értelemben köréhez képest hiven közremunkáland. Kelt Debreczenben január' 16-dikán 1849.

a' honvédelmi bizottmány' elnöke
Kossuth Lajos m. k.

439 sz. A' HONVÉDELMI BIZOTTMÁNYTÓL

Izsák Város Közönségének.

Debreczen, január' 14-dikén 1849.

Az országgyülés, a' nemzetet képviselő ezen legtörvényesebb hatóság, Debreczenben székel.

Innen teljesíti a' magasztos kötelességet, magyar hazánkat védelmezni az enyészet ellen, mellyel a' zsarnokság nyiltan fenyeget. Védelmezni 's az igazságos Isten' segitségével meg is menteni.

Borúsak édes hazánk körülményei, de nehezebb időket is élt már a' magyar; 's az nem lehet, hogy ezred éves életét épakkor veszítse el, midőn a' szabadság' ifjú életével ajándékozá meg a' gondviselés.

E' város közönsége tudja, hogy a' magyar nemzet sem fel nem támadt a' királyi hatalom ellen, sem uj szerzemények végett nem inditott háborút.

Horvát, rácz, oláh fellázzadt a' törvények uralma ellen, mikor királyi eskü szentesitett.

A' király maga a' végett hivta össze az országgyülést, hogy gondoskodjék fegyveres erőről 's pénz-forrásokról ezen lázzadás ellen, mellynek kárhoztatását az országgyülés megnyitására leküldött királyi levelében, úgy maga mint egész családja nevében nyiltan és határozottan kimondotta.

De mig ez mondaték, alattomban a' leggyalázatosabb gyilkos pártütés szitogattatott; 's midőn ezt elég erősnek vélték, hogy a' magyar nemzetet semmivé tegyék, akkor rögtön a' pártütőket, rablókat, a' király kedves hiveinek nevezé, királyi tekintélyével meltójok — a' pártütőkhöz — állott; a' magyar nemzetnek azt mondá: ne merd magadat védelmezni, 's a' pártütés vezérének kezébe akará adni az ország feletti katonai zsarnok uralmat.

A' magyar nemzet csak nem tehetett oly oktalan, hogy védelem nélkül nyujtsa nyakát a' bárd alá.

Tehát az önfentartás természeti ösztönéből indúlva — mellyet Isten még a' féregnek is megadott — védelmező magát.

Az ország kormánya tehát azon tántoríthatlan meggyőződéssel közli mellékletben e' város közönségével a' nemzet képviselőinek határozatát, hogy ezen városnak lelkes közönsége semmit sem fog elmulasztani, mit a' nemzeti hüség megkiván. — Ezen nemzeti és hazafiúi kötelesség alapján következők rendeltetnek:

1) A' törvényhatóságok netalán közeledő, vagy a' törvényhatóság területeit megszállott ellenségnek semminemű ellátást nyújtani és rendelni nem fognak, sőt úgy a' tisztviselő kart, mint a' törvényhatóság minden egyes lakóját elültandják, hogy az ellenséges hadseregnek szállásolás, élelmezés, elszállítás tekintetében segédkezet ne nyújtsanak.

Ennek következtében a' nemzet iránti hüség kötelességénél fogva mindenki hazafiúi szoros tartozásának ismerje az élelmi szereket és takarmányt az ellenség elől eltakaritani, vagy ha eltakaritani nem tudná, megsemmisiteni. Fontolja meg kiki, hogy a' hol arról van szó: miszerint az élelmiszereket vagy eltakaritsa 's megsemmisitse, vagy ha ezt nem teszi, az ellenség kezibe fog kerülni: azt a' kétkedés által semmi esetre nem menti meg, 's csak azt eszközlötte, hogy az ellenség kezibe kerülend. Jobb tehát eltakaritani, jobb megsemmisiteni, mert ekkor az ellenség élven veszend el, 's a' nemzet megmentetik; megmentetvén pedig becsületének lekötésével mindenkit biztosit, hogy az elkint szenvedett károkat kamatostul együtt megtéritendi.

A' nép győzhetetlen ha hazájához hü. Ha semmi mást nem tenne is a' nép, mint azon egyet, hogy az ellenségnek az élelmet lehetetlenné tegye, ezen egy dolog elég arra, hogy a' haza megmentessék.

2) Különösen megtiltatik pedig, hogy oly helyekre, mellyek az ellenség által elfoglalva tartatnak, élelmi vagy akármi más árú ezikkeket bevinni, senki — hon árulási bün súlya alatt ne merészeljen; a' ki ellenkezőleg cselekedendek, és az ellenségnek bár miben is segédkezet nyújtana, hadi törvényszék elé fog állittatni, és mint honáruló büntetteim.

3) A' hivatalos 's magán levelezések, vagy bármelly árúlétszám az ellenség

1936. szeptember hó — Ára 10 fillér. — IZSÁK, I. évf. 1. szám

IZSÁKI KERÜLET

Megjelenik évente tiznél nem többször
Tiz szám előfizetési ára . . 80 fill.

GAZDASÁGI LAPIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
IZSÁK, 534. házszám.

Fogadalom

Irta: Ifj. Borzy József

Beszélhetnék hosszasan a magyar falu kezdeményező erejéről, mely még kiaknázatlan és talán el is hanyagoltuk eddig és akkor szólnom kellene a falu egyszerü népéről: egy csupa névtelen hősből álló hadseregről, amelynek minden tagja végtelen önfegyelmezettséggel küzd immár 17 esztendeje nemzetünk talpraállásának, gyermekeink jövő boldogulásának érdekében. Azonban ezzel is csak jobban igazolnám azt az ismert megállapitást, hogy 17 esztendő alatt uj nemzedék nőtt férfivá a falvakban és városokban egyaránt és az ő megjelenésük nyomán friss erővel támadott a gondolat: felemelni, megsegiteni a föld sokáig magárahagyott népét. Amint néhány nappal ezelőtt jártam a Kiskunság falvait — amikor minden dolgos kéz Izsák határában a „sárfehér napok" kiállitására készült, a munka csendjéből [illegible] oppidum, amely már majdnem fogadalom volt. És azóta is bezörget minden magyar homlokon, őszinte megbecsülést, támogatást kér a civilizálódás jutalmazó örömeiből sokszor kizárt földmunkás számára. Látnunk kell: a falu szánt, vet és arat, napkeltével kaszát és ekét fényesit és a falu végtelen egyszerüsége ellenére ma, mégis uj nemzeti szellemet inspirál. Belenyul a fiatal nemzedék révén nemzetnevelésünk uj szakaszába. Egyszerre százan is kigondolják a jövőt kereső szavakat és amikor vasárnap a templom után találkozom velük, hallom tőlük, mintha valahol olvasták volna. Ezekkel a szavakkal üzennek a városok felé: dolgozunk a magunk erejével és a magunk eszközeivel...

Dolgozunk, hogy a város és a falu, a társadalmi osztályaink ijesztő ellentétei, a személyeskedő harcok kisértései beomoljanak, melyek mögött ma a nemzet sirja készül. Dolgozunk, hogy a munkának, becsületnek és az adott szónak értéke ismét minden kétségenfelül álljon.

Barátainkkal meg fogjuk értetni, hogy a hangyaszorgalommal végzett munkának különös erkölcsi ereje van.

*

Leirom ezeket a szavakat: dolgozunk... és magam előtt látom, amint a falunak ez az akarata várakat épit a magyar faj, a mezőgazdálkodás és kisipar védelmére. Betérek a kiállitás diszitett termeibe és ugy érzem, hogy sárfehér szőlő hazájában máris sokat és eredményesen dolgoznak, hogy gyümölcsöt, szőlőt, kenyeret, tejet adhassanak az éhezők szájába és szerszámokat, munkaeszközöket a dolgobiró kezekbe. Ez a kiállitás a sárfehér szőlő ünnepe, de egyszersmind fogadalom és felhivás is a földmüves szegénység, munkanélküliség ellen. Bizonyára lesznek kis országunkban, akik felfigyelnek rá s Izsák község vezetőségének nemes célkitüzése és derék lakosságának példája nem marad szószóló és követő nélkül.

Isten hozott!

Izsák község vendégszerető közönsége visszafojtott lélekzettel várja a Sárfehér-napok megnyitására felkért m. kir. földmivelésügyi minisztert. Meleg szivvel, lüsz kességtől csillogó szemekkel fürkészi tekintetünk a megjelenő előkelőségeket, akik támogattak bennünket a kiállitás megrendezésében és lehetővé tették, hogy filléres gyors röpitheso a látogatókat a fővárosból a mi községünkbe, ide az ország szive-közepébe.

Mikor Faragó János földink 1928-ban és a következő években kiállitott az izsáki Sárfehérből a [illegible] lövé avanzált, — a belföldi fogyasztó előtt célzatosan ferditők úgy állitották be az izsáki szőlők, hogy az savanyú, fanyar, a bora bicskanyitogató, gyönge stb., meg, hogy a külföld csak éppen ráfanyalodott. Persze a hiresztelők fejére hullt vissza a rágalom, mert annak pont az ellenkezője az igaz. Bebizonyult, hogy az érett Sárfehérnél elsőrangúbb szőlő az izsákihoz hasonló mennyiségben Hazánkban sehol sem áll rendelkezésre.

Ujjongó örömmel veitük tudomásul, hogy a földmivelésügyi miniszter meges ügyelmére méltatta termelvényeink expositióját és megjelenésének már csak kiállásba helyezésével is nyomatékot adott a magyar főváros és vidék eddig tájékozatlan fogyasztói érdeklődésének, mintegy azt sugalmazva: menjetek és lássátok, hogy az izsáki homok kincset rejt magában, izes és édes gyümölcsöt, zamatos finom bort terem; nézzétek, mint tudja egy értelmes és dolgos faj a gazdasági lehetőségeket minden irányban kihasználni! Ámuljatok el a Sárfehér-szőlő grandiózus kiviteli lehetőségei előtt, gondoljatok annak nemzetgazdasági jelentőségére és nézzetek széjjel ennek a jobb sorsra érdemes izsáki népnek a portáján, mely nép az 1930-as nyomorbatasztító esztendőkben sem vesztette el jobb jövőbe vetett reményét!

A község előljárósága, képviselőtestülete és egész lakossága hálájának lelki-virág-szónyegét dr. Darányi Kálmán lábai elé teriti.

Nagyméltóságu Miniszter Ur! A világháború retteneles országrombolása a közelmult esztendőkben a város és falu magyar gulyozó társadalmát már-már elviselhetetlen anyagi helyzethe sodorta. A bor ára izsákon 5—6 fillére zuhant az 1931—33. években, (a fővárosban a fogyasztási adó ugyanakkor 19 fillér volt egy liter bor után!), a kamatláb 14 százalék, Gömbös Gyula kormányra lépése előtt 11 és fél százalék volt. A földek, szőlőingatlanok trágyázatlanul maradtak, a munkást nem lehetett emberhez méltóan honorálni. Irtózatos méreteket öltött a homoki szőlőszőlővidék népének lerongyolódása.

Forradalmi viharfelhők kiszámithatatlan magjától akkor tisztult meg a lég, mikor segédeit jól megválasztva Gömbös Gyula miniszterelnök megalakitotta a reformkormányt. Azóta mi beonszőlött izsákiak és környékbeli parasztok megszününk a multon merengeni és (velünk együtt a bevándorolt, de leikünkkel szerbefrorrott magyarok is) megujultabban tekintünk a jövőbe. Hiszszuk és [illegible] országépitő Gömbös Gyulának és társainak kissé talán lassunak látszó, de azért conservativ haladó (értékeket megőrző és gyarapitó) munkáját.

Anyagi jobblétünk előmozditása végett kifejtett működésért mi elsőnorban Nagyméltóságodnak tartozunk köszönettel, mert Ön dr. Kelemen Kornél képviselőnk által részletesen informálva van helyzetünkről és már eddig is nagy erőfeszitéseket tett bajaink orvoslása terén. A kolontó-kérdés-complexumnak megoldása, — melynek Miniszter Ur is egyik legalaposabb ismerője — tudjuk, hogy ezután is a Nagyméltóságod legfőbb gondjainak egyikét képezi.

A továbbiakban kérnünk kell Nagyméltóságodat, hogy a speciális homoki szőlő és gyümölcstermesztésünk fejlesztése érdekében kegyeskedjék bennünket, izsáki őstermelőket a legmesszebbmenően istápolni.

Elvégre a sportpálya, kulturpalota is fontos, de nekünk mégis fontosabb életszükségleti intézményt jelentene hütőház felállitása, borközraktár létesitése, (jaj, de nem kecskeméti módra!), a must árának megminimálása, a Kecskemétre vezető országut jobb karban tartása. Bizunk abban, hogy az illetékes tényezők belátják, hogy igényeink nem túlzottak és teljesen jogosak.

Mindezeknek előrebocsátásával végül azt az óhajunkat fejezzük ki Nagyméltóságodnak, hogy Nagyméltóságod és környezete, valamint minden látogató érezze magát nálunk komót.

dr. Damásdi Elek.

Urak és hölgyek figyelmébe!

Ne okozzon gondot, ha kabátja szinehagyott vagy foltos. Legszebben és legjutányosabban festi és tisztitja: **Szabó Imre**

első kecskeméti aranyéremmel kitüntetett selyem-kelmefestő és vegytisztitó iparvállalata. **Keoskemét**, Klapka-utca 5. szám.
Vidéki és gyászmunkák soron kivül készülnek. **Gallérok tükörfényes tisztitását vállalom.**

A kiállítás története

A magyar falu a huszas évek végén a tönk szélére került. A gazdaadósságok olyan halommá nőttek, hogy maguk alá temették a megvető panaszait és jajongásait. A belső összeomlás „consummatum est" érzése lengedezett az esti szellővel, amely az éjszaka jövetelét hirdette és nem tudhatta senki, mit hoz a holnap...

Izsák község lakosságát pedig mintha kétszeresen akarta volna sújtani a végzet. Ekkor csapolták le a Kolontó többezer holdas nádasát, amely kitartója volt a szegénysorsú emberek tömegének. A harminces évek a legkeserűbb gondok között érték ezen a vidéken a földből élő munkásokat. Mintha homokba ásták volna magukat az emberek, a falu lakossága a buckák felé menekült, ahol még szőlőt telepíthetett és valamit reménlhetett. A lenézett, keresetlen homoki bortól...

A kép sötét volt; sötétebb, mint amilyent papirra festeni lehet. Ma már szívesen merengünk a multon és figyeljük a gondviselés sujtónak mozdulását, amely a menekvés utját megmutatta. És szívesen gondolunk azokra is, talán befelé szótlanul meg is jutalmaszuk őket, akik nem minden szenvedés, megpróbáltatás nélkül a népnek szószólói és támaszai voltak a megélhetésért folytatott roppant harcokban.

*

Az „izsáki sárfehér" szőlő feltalálásában fontos momentum volt az 1932 évi exporkisérlet. Ekkor vetette fel először Berzy József községi főjegyző a kiállítás gondolatát, amely akkor még kizárólagosan a kiviteli propaganda szolgálatát jelentette volna. Berzy József főjegyző ezt a gondolatot éveken át tervezte; a falufejlesztés mellett ez volt egyik szivügye, hogy az „izsáki sárfehér" szőlő jövőjét minél nagyobb arányokban előkészítsa. A terv megvalósitását illetőleg ugilis segitője akadt Baráth János személyében, aki gazdálkodó ember lévén, fáradhatatlan buzgalommal dolgozott gazdatársai körében, még végre az idén megalakulhatott a kiállitás rendező bizottsága. A kiállitás a nevét az „izsáki sárfehérről" kapta. Mivel semmiféle hitelkeret nem állott rendelkezésre a kiállitás megszervezéséhez, illetőleg, a rendező bizottsági tagok 500 pengős áldozatkészsége tette lehetővé a munka indulását.

A kiállitás megszervezésére a következő bizottságok alakultak:

A kiállitás és minden bizottság ügyvezetője: Berzy József főjegyző. A kiállitás elnöke: Barthalos Kálmán földbirtokos. Intéző bizottsági tagok: Gyenes Antal esperespléhános, Veress István ref. lelkész, Holecz István István községi főbiró, Damásdi Gábor községi másodbiró, Izsák László községi pénztáros, Bakonyi Kis Imre gazdakörí elnök, Baráth János gazdakörí alelnök, ifj. Damásdi György, Izsák János, Damásdi Ambrus gazdálkodók, gazdakörí tagok, Váry Olvasztó János gazdasági intéző, Holecz Imre borkereskedő, Molnár Sándor kántor, Kardcsonyi István ipartestületi elnök, Kis Gergely alelnök, Kozma József ipartestületi jegyző, épitész, Miskár Imre, a kiállitás pénztárnoka, Kiss István, Deák János, mindannyian szőlőbirtokosok és Farkas Róbert.

A kiállitás megrendezésének munkájában a hivatalos községi előljáróság is élénk tevékenységet fejtett ki. Az előljáróságí tagok közül különösképen meg kell emlitenünk Runkász István és Kis István előljárók neveit. A kiállitás elrendezési, disztési munkájának a vezetője dr. Kovács Károly községi orvos. Erre a célra külön bizottság alakult, tagjai: dr. Kovács Károlyné, Berzy Józsefné, Balogh Sándorné, Würth Mária, Damásdi Ambrusné, Damásdi Gáborné, dr. Damásdi Elek, Hegedüs László, Izsák Imre kántor, Szabó István és az intéző bizottság vezetősége.

A kiállitás propagandájának az irányitója ifj. Berzy József tanár volt. A kiállitási iroda vezetője Kózma József, aki a plakátok tervezésénél, a kiállitás helyi megszervezésénél eredményes munkát fejtett ki.

A miniszterelnök úr és a többi magas vendégek tiszteletére rendezett közebéd megrendezésénél a fáradságos háziasszonyi szerepet Berzy Józsefné és dr. Kovács Károlyné úrasszonyok vállultak, akiknek fáradságos munkájában dr. Andor Kálmánné, Balogh Sándorné, Damásdi Ambrusné és Damásdi Gáborné veszlnek részt.

Az „Izsáki sárfehér napok" kiállitásunk az első alkalom, amikor községünk lakossága bemutathatja szorgalma gyümölcsét. A kiállitás beszél helyettünk is. Mi a rendező bizottság nevében ismételten megköszönjük minden ember legkisebb megmozdulását is, hogy segitett, agitált és fáradozott a magyar mezőgazda, szőlőbirtokos, gyümölcstermelő és kisparos érdekében.

A kiállitás programja:

Szeptember 26. Szombat

Délelőtt 6·30 óra: Zenés ébresztő. Levente zenekar.

8—10 óra: Birálat. Dijak odaitélése.

10—11 óra: A Miniszter Úr fogadása bandériumnal.

11 óra: A kiállitás ünnepélyes megnyitása és utána a kiállitás megtekintése. Majd az ebédok bemutatása.

Délután 1 óra: Közebéd a Miniszter Úr, valamint a vidéki előkelőségek tiszteletére. Ebéd alatt a Kiskunsági Gyöngyös Dokréta szórakoztatja a vendégeket.

4 óra: Kerületi mezőgazdasági nagygyülés.

5 óra: Térzene.

Szeptember 27. Vasárnap

Délelőtt 6·30 óra: Zenés ébresztő. Levente zenekar.

9 óra: A filléres gyors fogadása a pályaudvaron bandériummal.

10 óra: Istenitisztelet a katolikus és a református templomban.

11—1 óra: A kiállitás megtekintése. — Ismertető előadások.

12 óra: Térzene.

Délután 12·30 óra: Helyi népszokások, pásztorképek bemutatása. Utána társas kirándulások, szüretek megtekintése, — vagy:

2 óra: Barátságos futballmérkőzés a sportpályán: Izsák—Kiskunhalas.

4 óra: A szüreti mulatság felvonulása.

5. óra: A kiskunsági Gyöngyös Dokréta előadása.

7 óra: A szüreti mulatság kezdete és tánc reggelig.

Szeptember 28. Hétfő

A kiállitás egész nap nyitva. — 10 órakor a kiállitás bezárása.

Az „izsáki sárfehér" története

Irta: Izsák János

Hazánk borteremő vidékein sárfehér szőlőfajokat könnyü találni, azonban az „izsáki sárfehér" nem tévesztendő össze semmiféle más silányabb minőségü fehér szőlővel. Ez a szőlőfaj Izsákon született meg, itt termelte ki a lakosság és innen indult el, eleinte csak a határi piacok felé, de rövid idő alatt a külföld nagy mennyiséget tényelő piacaira is. Mi, izsákiak, speciális szőlőnk megemlitésekor feltétlenül ragaszkodunk az „izsáki" jelzőhöz, mert csak ilyen megkülönböztetés esetén óvhatjuk meg szőlő- és borkivitelünk jó hirnevét más, savanyú fehérszőlőkkel szemben tapasit előitéletektől.

Az izsáki sárfehér körülbelül 40 éves multra tekinthet vissza. Abban az időben nemesitették, mikor Izsákon intenzivebb szőlőkultura fejlődött ki. Ekkor még községünk határa: a szajori és a matyói szőlők helye termékotlan, szélhordta homokbucka volt és a szőlőtelepek mai 6—7000 holdjan akkor még alig 200—300 birka tengődött csupán. Ma a község határát gyönyörü szőlőskertek, gyümölcsösök fonják körül. Általában minden 2—3 hold területen lakóház all. A szőlővédékek központjában pedig nagyon szép kétszintes iskolák épültek, melyek a tanyák világában a kultura legtevékenyebb terjesztői.

Alkalmunk volt egyszer egy német szőlőkereskedőt megkérdezni, vajjon miért szeretik honfitársai olyan nagyon az izsáki sárfehéret? Német barátunk válaszképen a szőlőnk leirását adta: „Az izsáki sárfehér szőlő szép, tetszetős, nagyszemü, aranysárga szinü és édeskés izu mellett nagyon finom aromája van; az olykor-olykor érezhető csiklandós savanyu mellékize pedig az értékét hatásosan fokozza. Ami pedig az exportőr szemében a legfontosabb: a szállitást kiválóan bírja, hosszu ut után is egészséges állapotban érkezik meg. A nagyon édes szőlőket a német nép nem kedveli, mintha ösztönösen a modern orvostudomány intelmeire figyelmezne, amely a savanyúkra gyümölcsökben nagyobb fokú vitamin tartalmat vél felfedezni."

Most pedig röviden szólok az izsáki sárfehér borminőségéről.

Előfordulhat, mint minden szőlőfajnál, hogy a sárfehérünk nem exportálható. A korai fagy, vagy a sok esőzés folytán mindenféle szőlő rothadásnak indul s igy nem birja ki a szállitást. Ilyenkor a sárfehérből mustot készitünk, melyből szintén jó minőségü bort nyerünk és ma már nagy keresletségnek örvend a kereskedő-világban.

Számos borkereskedő véleményéből sűritem össze az izsáki sárfehér bornak a jellemzését: „Ez a bor azért kellemes és jó, mert gazdag szénsav tartalmú, aromás, édeskés, kemény bor ér mint ilyen, nemcsak tisztán élvezhető, hanem házasitás céljaira is kiválóan alkalmas."

Igaz, a mult évtizedekben még sok guny érte az izsákiakat a szomszéd községek és városok részéről, — akik ma már a lejobb szőlővessző-vásárlóink — hogy a sárfehér bor gyenge és tulságosan savanyú. Ma már ezen is segitünk. Ha 2—3 héttel későbben szüretelünk, körülbelül a hegyiszőlőkkel egyidőben, akkor erős, kellemes zamatú, édeskés bort kapunk, melynek szine a megtévesztésig hasonló a rizlingéhez.

A fenti leirásból kitünik az izsáki sárfehér szőlő előnye. A kisgazdák tanyája körül valóságos áldást jelent a legkisebb ültetés is, mert kétfelekepen értékesitheti. A csemegeszőlő és a borszőlő egyesitett jótulajdonságaiban rejlik az export erejs is. — Ezek után bátor vagyok felhivni a nagyméltóságú Földmüvelésügyi Miniszter ur, valamint az összes illetékesek és szakemberek figyelmét az „Izsáki sárfehér napokra", ahol a bora is és a szőlője is nagy mennyiségben lesz kiállitva. Bizonyára senki sem fogja megbánni, hogy eljött a nemusebb sárfehér igazi hazájába: Izsákra.

Szép diszes lakodalmi és bál meghivók, névjegyek, gyászlapok egy órán belül készülnek **Hungária-nyomdában** Kecskeméten. Nagytemplommal szemben, Kat. Egyház épület. (Udvar)

Kényelmét biztositja, ha kárpitosmunkáit **Stefkó Józsefnél** készitteti Recamierek, fotelek, szelonok, fotelágyak, paplanok raktáron. — Javitások gyorsan és pontosan készülnek. — Megbizható munka, olcsó ár!
Kecskemét, Kohary-utca I. Telefon: 752. sz.

Köszöntünk benneteket fővárosi és vidéki vendégeink....

—, hogy itt — e Csonka Ország szívében fekvő kis községet meglátogattátok. Örülünk, hogy kibontott zászlónk, mely a magyar gazda élniakarását, verejtékes munkája gyümölcsét hirdeti, idehozott benneteket, hogy megtekintsétek községünk maroknyi népének munkásságát.

Szeretettel, a magyar barátság szeretetével ölelünk körül benneteket és nyujtjuk kérges kezünket mindannyian, hogy megszoritsuk jobbotokat. Köszöntjük az államot, mely rendelkezésünkre bocsátotta filléres vonatát, azt a vasparipát, mely a magyar Fővárosból kifutott veletek, és ide hozott benneteket, ahol a kenyér terem, ahol az „Izsáki Sárfehér" érik, melynek aranysárga levével telt poharát üdvözlésetekre ürítjük ki ezen a napon.

Koccintsatok velünk vendégeink a magyar barátságra, szeretetre, együttérzésre, összetartásra, a szebb, boldogabb jövőre, Nagy Magyarországra.

Nézzetek szét, és könyveljétek el iparkodásainkat a látottakkal, de azzal a szeretettel és egyszerűséggel, mint ahogy mi azt elébetek tártuk. Vigyétek szét, szerte, vissza ahonnan jöttetek mindenfelé a szeretet lángját, amivel mi elbúcsuzunk tőletek elindulástokkor, és gyujtsátok meg vele mindenfelé a kialudni készülő tüzet.

És mondjátok el egy községnek, községünknek hűségét, kitartását, állampolgári becsületességét, adjátok tovább a hallottakat, beszéljétek el a látottakat és szeressetek bennünket, a szántóvetőt, a szőlő-, gyümölcs-, bortermelőt, a kisiparost, mert most különösen ránk fér a megbecsülés, és jól esik a felénk nyujtott kéz, amit örömmel szoritunk vissza, mert bizony nehéz időket élünk.

Öleljetek meg bennünket hát, hogy a szíveteket takaró városi ruha, és a szivünket boritó dolmány egymás mellett, egy célért, együtt, egyszerre dobogjon. Isten hozott benneteket! *Rózsa Béla.*

A Műmalom és Kereskedelmi R.-T.

izsáki malomigazgatósága értesiti a t. gazdaközönséget, hogy malmát a legujabb gyártmányu gépek beszerelése mellett

buzaőrlésre

átépítette. A legszebb rozs- és buzaliszteket állandóan kaphatók.

Mindenféle gabonát és terményt a legmagasabb napi áron vásárol a malomtelep.

Vámőrlésre ugy buzát mint rozsot az arra jogosultak a malomban legjutányosabban megvásárolhatják.

Adatok Izsák történetéből

Összeállította: *Karácsonyi J. László*

Izsák alapitása a törökelőtti idők homályába vész. A monda szerint Izsák bég alapitotta. 1421-ben a krónika róla csak mint birtokról emlékezik meg. 1426-ban már Izsákegyháza néven szerepel. Az 1633—34. évi török kincstári adólajstromokban a kecskeméti járás községei között találjuk összeirva 4 házzal. A török hódoltság alatt nem pusztult el. 1630-ban egy egész, 1695-ben másfél portával volt megróva. 1716-ben 24, 1720-ban 34 magyar és 6 tót adóköteles háztartással szerepel az összeirásban. A róm. kat. plébániát 1747-ben állitották helyre és anyakönyvei 1738-ban kezdődnek. A református egyház már a XVII. század közepén fennállott és temploma 1794—95-ben épült. Az 1754. nemesi összeirás szerint Reviczky János, Uzovics Mózes, Bányai József, Szlovenies Mihály, Cseminczky Mátyás és Nemes György voltak a hely földes urai. 1848. előtt pedig, Reviczky Ádám, Uzovics Pál, Zlinszky György és Süttő Mihály, 1890-ben a fenti birtokok egyrészén, 1905-ben Blumdell Uzovics Ludovika birtokából 3000 holdat parcelláztak és eladtak. A községben lévő 3 urilak közül az egyiket, melyet Uzovics János épittetett, Szabó László ny. járásb. elnök birja. Szily Ádám urilaka jelenleg magán polg. isk. Zlinszky Gyula urilakása pedig Mózes Lászlóé.

1816-ban a község az országos vásárok tartására nyert szabadalmat. A tagositás 1853-ban történt s ekkor Reviczky Imre, az Uzovics család, báró Mednyánszkyné, Zlinszky György, Reviczky Menyhért, a Csernyus örökösök, a Cseminczky örökösök, Szily Ádám és Marssó Lajos voltak itt birtokosok. Van a községben: kaszinó egyesület, polg. kaszinó, kath. olvasókör, polg. olvasókör, ipartestület, Stefánia egylet, Önkéntes tüzoltó testület, Előre Sport Club, két pénzintézet, gőzmalom, szesz-gyár, ecet-gyár stb. A község határában történt ásatások alkalmával gazdag bronz leletre bukkantank, melyek a kecskeméti városi muzeumban vannak elhelyezve. A községhez tartoznak: Agárdy, Uzovics, Anna, Kosztka, Fodor, Deutch, Reviczky, Szujor, Vicián és Gedeon telepek.

Izsák és az irodalom

Azt mondják, hogy nagy jótevőnket, büszkeségünket, akkor tudjuk igazán értékelni, ha ők maguk már teljesen értéktelennné váltak.

Továbbá, hogy az író élete csak lábnyom, amit az utánuk jövők eltaposnak. Ezt az állitást igyekezett megcáfolni a lelkes, de tenni akaró izsáki irodalomkedvelő fiatalság, amikor megalakitotta a Mátyássy József Irodalmi és művészeti Társaságot.

Evvel a megindulással kezdetét vette egy olyan munka, amelynek további során felszinre kerülnek Izsák község neves szülöttei. Igy tudjuk meg, hogy Izsákon született Madarassy László neves iſjusági iró 1840. február 27-én. Kecskeméten jogakadémiai tanár, majd ugyanott királyi ügyész, de ezt a hivatalát otthagyta és Amerikába nagyobb utazást tett. Visszatérve kalandos iſjusági regényekkel tette ismertté nevét. Irt számos jogi munkát, költeménykötetet és regényt. Legismertebb regénye: Az amerikai öserdőben, mely a kalandot kedvelő iſjuságnak még ma is kedvelt olvasmánya.

A másik nagy büszkeségünk nagyszigeti Szily Kálmán természettudományi és nyelvészeti iró, szintén ebben az időben 1838. jun. 29-én született Izsákon, meghalt Pesten 1924. jul. 24-én. Legmaradandóbb érdeme a Természettudományi Társulat föllendítése és a Természettudományi Közlöny megindítása; 1890-ben az Akadémiai Értesitő. 1904-ben megalapitotta a Magyar Nyelvtudományi Társaságot és megindította a Magyar nyelv c. folyóiratot. Sámos természettudományi és nyelvészeti munkája, cikke jelent meg.

A megalakult Irodalmi Társaság alapszabályai jóváhagyása után, földatai közé tartozik: Izsák nagyjainak kikutatása, továbbá az itt irodalmi munkásságot kifejtőktől egy emlékkönyvet összeállitani. Nem izsáki születésüek ugyan, de szivesen sokat tartózkodnak Izsákon, Gárdonyi Géza, Bársony István, zalai Szalay László stb.

Kerékpárok, gumik,
alkatrészek, óra, ékszer, szemüveg
legolcsóbb, legjobb és legmegbizhatóbb beszerzési forrása, javitások jótállással:
Hanga József
órás- és műszerésznél, Izsák
(Emeletes banképület.)

Jámbor István
ezüstkoszorus késesmester
Kecskemét, Trombita-utca 6. szám.
Ajánlja jóminőségű ojtó-, szemző késeit, szebbítését stb.
Köszörüli ollót, borotvát jutányos áron. Nikkelezését vállal.

Hungária-nyomda
ÉS LAPKIADÓ VÁLLALAT
KECSKEMÉT, ARANY JÁNOS-U. 6.
Készit csinos és izléses kiállitású nyomtatványokat: levélpapirokat, névjegyeket, báli és esketési meghivókat, eljegyzési kártyákat, üzleti és irodai könyveket, gyászlapokat, zárszámadásokat, heti és havi folyóiratokat, plakátokat stb. stb.
Megérkeztek a szép és izléses eljegyzési és lakodalmi meghivó kártyáink, melyből egy óra alatt készitünk a vidéki megrendelőinknek.

MONDÁK

Kozsics Mihály 78 éves izsáki mezőőr és Farkas Józsefné 82 éves izsáki földműves asszony elbeszélése nyomán összeállította:

Rózsa Béla

Izsák, mint ahogy az Izsák története c. cikk rovatunkban is közöljük, a néphit szerint a török megszállás alatt Izsák végső kapuja Szamárvár volt. Több részből állt míg beépült, egyesült. A felsővárost, a község felső részét „Szamárvárosnak" a székesalsóit „Oldalkosárnak", a község alsó részét pedig „Örgésnek" nevezték el.

Ezekről, az ezekből fennmaradt mondókat igyekeztünk összeszedni. Sok kis apró történet fűződik Izsákhoz, melyeknek elmondásához, leírásához kevés ez a papír, így tehát csak részleteket közölnök ismertetés céljából olvasóinkkal. A község felső, délfelé mellett részét valamikor juhászok lakták. Ezek főleg juh-birka tenyészésével foglalkoztak. Termékeiket feldolgozták, amiket a környező falvakba, községekbe, városokba, szamárháton hordtak el, eladásra. A messzebb fekvő városok vásárába együtt indultak el a környék összes juhászai, a mai felsővárosban, az akkori „Szamárvárosban" Laboda Teréz korcsmájától, amely jelenleg Hornyák János kereskedő tulajdona. Itt találkoztak és volt rá eset, mikor 50—60 juhász, női mint mesterek, 100 juhász is találkozott, a font említett helyen, ahonnan szamaraikkal indultak tovább, eladási vagy vásárlási útjaikra. Innen ered a tehát a „Szamár" város elnevezés. A törökdúoltság alatt rengeteg aranyat, különféle értéktárgyakat, halmoztak és rejtettek el a törökök. Így a „Tolvajosnak" elnevezett egyik szőlő részének homokhegyén, sokáig állt egy hatalmas kocsikaskalu kő, melynek belseje arannyal volt kitömve. Senkisem tulajdonította ennek a kőnek jelentőségét, míg egyszer kb. 1805-ben két török, a szőlő akkori gazdájától buzás áron megvette a kőkecskét, amiről akkor tudták csak meg, hogy milyen értéket rejtegetett magában.

—

Szintén török uralom után talált egy nagy láda aranyat Damásdi János nevű gulyás. Szántás közben őkrei kaparták ki a hatalmas vasládát, amiben rengeteg arany volt felhalmozva. A gulyás 1834-ben 20.000 váltóforintot hagyott a református egyházra. 3 hold szőlőt pedig a leikészségre. Majd két nagy harangot is vett templomának. Negyon sokáig szóla-mondás volt esti és reggeli harangkondulákor az emberek ajkán: „Bög a Damásdi Bikája."

—

Izsák község alsó részét ma is „Örgésnek" hívják. Ennek is története van. Ét sbban az időben egy negyon gazdag juhász, névszerint: Faragó Ádám. Izsák negyrésze akkor két nemes család tulajdona volt: Revinczky és Uszovics családoké. Ezek egyszer Pestre meghívták Faragót egy házi ünnepségükre, ahol el is ment szamárháton 24 főnyi juhász kíséretével, szűrben, dolmányban. Mikor szamárháton Pestre betértek, általános derültség fogadta őket. Már ez is bántotta az érzékeny juhászokat, de ehhez hozzá járult az is, hogy minden tekintetre nélkül levetkőztették őket és egy másik odaülő rubát ráöltöztették rájuk. Mondta is: Urirongyba rúngattak úgy öltöttek beszélnikhez, titunk, öltünk könyöe élelekből, de legfőkép még is az bántott, hogy mikor szamaraink után mésünk nem ismertek beunőket. Ezt a szörnyen rendegtatást nem feledette el Faragó, mert rövid időre rá viszonzásul ő is meghívta a nemesi család tagjait, hogy a rajta elkövetett sértésekért elégtételt vegyen.

Kitüntetett juhászával 60 ürgelyukat. A kitöltött ürgéket megfőzték és azt találták fil a vendégeknek. A jóízűen elfogyasztott ebéd után Faragó feállt és a következőket mondotta: „Kigyelmetek jó ebédjét megettük. Mindőnt élfogadtunk. Uri ruhába eltelődtünk, hát most én is viszonozni kívántam azt a barátságot, és megfőztem kigyelmetek számára 60 ürgét. Ez még a mi szokásunk, váljék egészségükre. „Hogy ezek után mi történt, erről már nem szól a krónika. Azóta hívják még ma is a község alsó részét „Ürgésnek."

A betyárok itt is éltek witgukat valamikor. A mai Némedi, akkoriban Gáspár István tanyája volt sokáig Bogár Imre a híres alföldi betyár menedékhelye. Itt is fogták el, amikor kedvesét jött meglátogatni, Hódy Gedeon emberei.

AGRO
ARÉNA VEDŐSZEREK
SZÜLŐHOLY ELLEN ALMAMOLY ELLEN
ARESIN ARZOLA DARSIN
NOSPRASEN „100" TUTOKIL
Összes növényvédelmi szerek ugy a téli mint a nyári permetezéshez, továbbá vetőmagpácoló szerek
Izsákon Hornyáknál
gyári áron kapható.

Ne mulassza el felkeresni az Izsáki Fotoszalont!

Cipészműhely áthelyezés!
Értesítem az izsáki regtelmű közönséget, hogy cipészműhelyemet Kölcsei Ferenc-utca 508. szám alá (Vásár-utca) helyeztem át, ahol elvállalok ezen szakmába vágó minőnemű munkát, a jó és pontos munkáért a legmesszebbmenőig szavatolok, hogy a megkötöttség párfolgását továbbra is kiérdemeljem.
Teljes tisztelettel:
Somogyi István
cipészmester.

Elsőrangú kiszolgálás, szolid árak!
Hőhn Ferenc
férfiszabónál
IZSÁK, Fő-utca.

HIRDETÉSEK

Hirdessen a „Kerületünk"-ben! Eredményes lesz.

(E rovatban az egy izben való hirdetés készítéseli díja soronként **10** fillér.)

—

Lampik György üvegcsiszoló üzemében mindenféle üvegcsiszolások és vakülkök újraülkrőzése. — Kecskemét, Nagykőrösi-utca 8. szám.

Gazdasági kötélárok, vízmentes ponyvák, zsákok a legjobb minőségben kaphatók. ***Szeredi Imre*** kötélgyártómesternél, Izsák.

" Legszebb férfi ingeket és nyakkendőket legolcsóbban a HÉJJAS-harisnyaház ad Kecskeméten.

K. Szabó Sándor izsáki esztergályosnál mindenféle esztergályozásunkra megrendelhető. Csapok és hordódugók a legolcsóbb árban kaphatók. Csapjavításokat gyorsan és pontosan készít.

Lyukas a kalapom teteje... Nem lesz lyukas, ha Izsákon ***Herpai Gyula*** kalapossnál vásárolja. Téli sapkák nagy választékban, mindenféle kivitelben olcsón szerezhetők be. Javításokat olcsón és pontosan vállal. Izsák, Schmied-féle ház.

" Sok pénzt megtakaríthat, ha mindent a HÉJJAS-harisnyaházból vásárol, ahol az árak a legolcsóbbak.

Itt az ősz, közelg a tél. Ruháit ***csak Csontossal*** vegyétl

Magyar ember, magyar légy, Sapkát, bundát ***Verzsa István*** szűcsnél végy!

" Női divat bámulatos, vagy reklámját csak a HÉJJAS-harisnyaházban vegyen Kecskeméten."

Vásárlásaikor, megrendeléseikor hivatkozzon a „Kerületünkre", mert az itt hirdető cégeknél a legtöbbször engedményben, de legalább is megkülönböztetett figyelmességű kiszolgálásban részesül!

Felelős szerkesztő és kiadó:
Dr. Damásdi Elek.

Férfiruhák legolcsóbban bevásárolhatók, mérték után rendelt ruhák legszebb kivitelben készülnek
Kovács László
szabónál, IZSÁKON, Piac-tér.
(A községháza épületében.)

Kalifornai pajzstetűtől mentes
Gyümölcsfát
Magastörzsű és bokorrózsát
Díszfát
Diszcserjét
Évelő virágot
Gyökeres szőlővesszőt stb.
bármilyen mennyiségben igen olcsón szállít
UNGHVÁRY JÓZSEF
faiskolája CEGLÉD.
Budapesti iroda VI., Andrássy-út 66. szám.
Oktató nagy árjegyzék ingyen.

Megvételre keresünk 1—1½ fél lóerős **villanymotort**
Hungária-nyomda
Kecskemét.

Nyomatott a Hungária Nyomda és Lapkiadó Vállalatnál Kecskemét, Arany János-utca 6. Felelős nyomdavezető: Dobos János.

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ 5
BEVEZETŐ 7
IZSÁK KRONOLÓGIÁJA 9
IZSÁK MONDÁI, LEGENDÁI 13
Emlékek a Kolon -tóról 13
A török hódoltság idejéből 14
Izsákról és környékéről 15
Izsákon megfordult betyárokról 16
Mindenféle 17
SZÜLŐFÖLD A DUNA-TISZA KÖZÖTT 28
A hadak útján 28
Életvitel, életmód 29
Művelődés, szórakozás 33
Divat, lakáskultúra 36
Hagyományok, szokások 39
Filléres receptek 42
Szerelmes történelem 47
Névadási szokások 48
Egészségügy, higiénia, gyógyítás 50
KOLON-TÓ 53
Kolon-tó 54
EGYHÁZAK, ISKOLÁK, TEMETŐK, EMLÉKHELYEK 56
Református Egyházközség 56
Római Katolikus Egyházközség 57
Izraelita Egyházközség 59
Iskola, oktatás, nevelés 60
Temetők kialakulása 62
Emlékek, útmenti keresztek... 64
Izsákiak egyházi szolgálatban 65
A diktatúra áldozatai 66
IZSÁK A SÁRFEHÉR HAZÁJA 80
A „sárfehér" szőlő diadalútja 80
A szőlőmunka fontosabb lépései 81
Tíz körömmel 83

IZSÁK TÖRTÉNETÉNEK FELDOLGOZOTT IDŐSZAKAI 86
Izsák a török hódoltság idejében 86
Pest-Pilis-Solt vármegye 1728. évi Regnicolaris összeírása 95
Izsák helység lakosainak urbáriuma 95
1848/49-es tabló Izsákról 97
Magyarország Geographiai szótára 104
Pest megye 1860. évi település-statisztikai leírása 104
Pesty Frigyes kéziratos helynévtárából 106
A vármegyék országos címtára 111
1956. Bács-Kiskun megyei kronológiája és személyi adattára 123
Választások - változások 130
ÉLETRAJZI ADALÉKOK 135
TECHNIKA FEJLETTSÉGE 143
IZSÁKI ARCKÉPCSARNOK 158
Családok 158
Híres emberek 176
Díszpolgárok 178
A század asszonyai 184
XX. SZÁZADI CÍMSZAVAK 188
MAGYARORSZÁG SORSFORDÍTÓ IDŐPONTJAI 189
ZÁRSZÓ 192
IRODALOM 195
FÉNYKÉPEK, VERSEK JEGYZÉKE 196
UTÓSZÓ 197

Országos Széchényi Könyvtár

A kiadvány megjelenéséhez nyújtott támogatásért köszönetet mondunk:

Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat

Izsáki Önkormányzat

Hungasekt Rt., Izsák, Agárdy telep

Árvai és Társa Húsker Bt., Izsák

Beke és Beke 2000 Építő és Szolgáltató Kft., Izsák

Cséplő Dezső -vállalkozó, Izsák

Frankó János -vállalkozó, Izsák

Horváth Istvánné -Nefelejcs eszpresszó, Izsák

Izsák Károly -Kolon-Bau Bt. cégvezető, Izsák

Józsa László -vállalkozó, Izsák

Juhászné Cseri Ilona -száraztészta készítő, Izsák

Kovács László -kereskedő, Izsák

Dr. Mezei Gyula -gyógyszerész, Izsák

Nagy Ferenc - Szegedi Etelka -kereskedők, Izsák

Pál és Pál Bt. - Czirkos Judit -szabómester, Izsák

Plastizs Műanyag üzem - Losonczi Mihály, Izsák

Somogyi Lajos -vállalkozó, Izsák

KECSKEMÉTI LAPOK

HANGA
Óra-Ékszer
Kecskemét

PRINT 2000
NYOMDA KFT.

Fleibl
ISOLIERTECHNIK KFT.

BORSOS ÍRKŐ
IZSÁK

Jegyzet

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Jegyzet

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

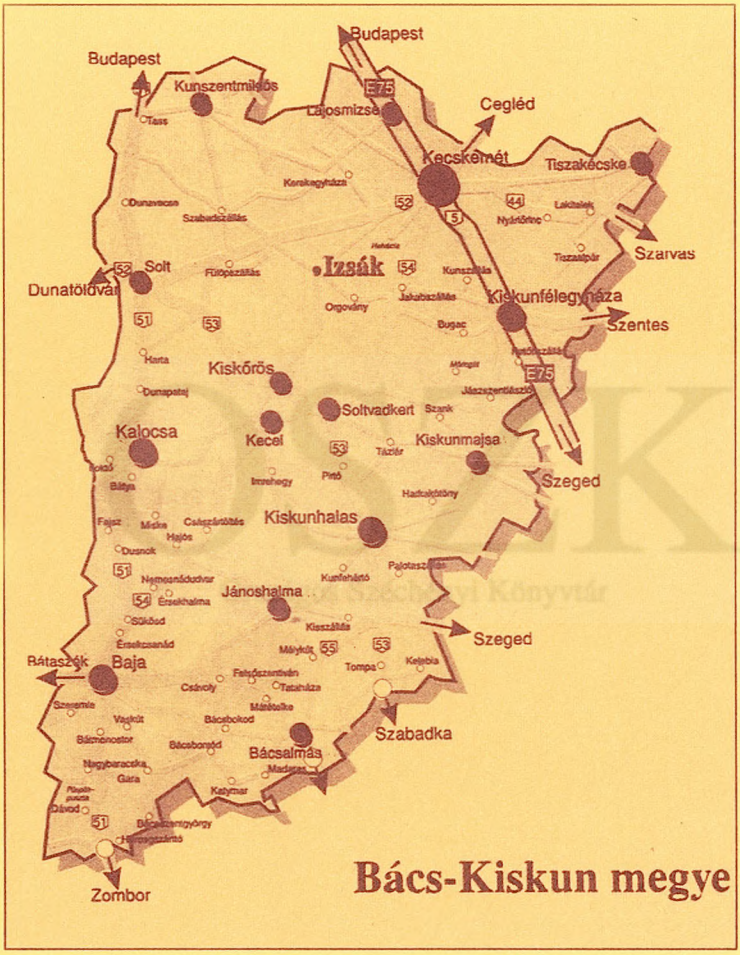
Budapest
Budapest
Kunszentmiklós
E75
Lajosmizse
Cegléd
Kecskemét
Tiszakécske
Szarvas
Izsák
Solt
Dunatölgyvár
Kiskunfélegyháza
Szentes
Kiskőrös
Soltvadkert
Kalocsa
Kecel
Kiskunmajsa
Szeged
Kiskunhalas
Jánoshalma
Szeged
Rátaszék
Baja
Szabadka
Bácsalmás
Zombor
Bács-Kiskun megye

Örsi Julianna

A REDEMPTIO ÉS A JÁSZKUNSÁG KÉPEKBEN

JASSENKUMANIEN UND DIE REDEMPTION IN BILDERN

THE REDEMPTION AND JAZYGIAN-CUMANIA IN PICTURES

1. Jászság, Nagykunság, Kiskunság térképe 1854-ben
Karte vom Jassentum, Großkumanien und Kleinkumanien vom Jahre 1854
A map of Jazygia, Great Cumania and Little Cumania, 1854

Izsák
Indóház
Ev. ref. templom
Róm. kath. templom
Mária szobor a vasúti parkban
Üdvözlet Izsákról.
Kiadja Propper Gyula Izsák.